

זהר וירא

צ"א

פרשת וירא

זהר

רבי חייא פתח (שיר' ב יב) הנצנים נראו בארץ עת הזמיר הגיע וקול התור נשמע בארצנו הנצנים נראו בארץ כד ברא קב"ה עלמא יהב בארעא² כל הילא דאתחזי לה וכלא הוה בארעא³ ולא אפיקת איבין בעלמא עד דאתברי אדם כיון דאתברי אדם⁴ כלא אתחזי (נ"א) [למיפק] בעלמא⁵ וארעא גליאת איבהא וחילהא⁶ [דאתפקדו] (דאתפקדת) בה כנוונא דא⁷ שמים לא יהבו חילין לארעא עד דאתא אדם הה"ד (בראשית ב ה) וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ וכל עשב השדה טרם יצמח כי לא המטיר יהו"ה אלהי"ם על הארץ ואדם אין לעבוד את האדמה⁸ אטמרו כל אינון תולדין⁹ ולא אתגלון ושמיא אתעכבו דלא אטמירו על ארעא בנין דאדם אין דלא אשתכח ולא אתברי וכלא אתעכב בגיניה

כיון דאתחזי אדם מיד הנצנים נראו בארץ וכל חילין דאתטמרו אתגליאו ואתיהיבו בה עת הזמיר הגיע דאתתקן תקונא דתושבחן לזמרא קמי קב"ה מה דלא אשתכח עד לא אתברי אדם וקול התור נשמע בארצנו [דא] (דהא כל) מלא דקב"ה (דעברד) [ד]לא

רבי חייא פתח, "הנצנים נראו בארץ עת הזמיר הגיע וקול התור נשמע בארצנו". "הנצנים נראו בארץ", כשברא הקב"ה את העולם, נתן בארץ כל הכח שראוי לה, והכל היה בארץ, ולא הוציאה פירות בעולם עד שנברא אדם. כיון שנברא אדם, הכל ראוי (לצאת) בעולם, והארץ גלתה את פירותיה וכחה שנפקדו בה. כדוגמא זו, השמים לא נתנו כחות לארץ עד שבא אדם. זהו שכתוב "וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ וכל עשב השדה טרם יצמח כי לא המטיר ה' אלהים על הארץ ואדם אין לעבוד את האדמה". נסתמו בה כל אותם תולדות ולא התגלו, והשמים התעכבו, שלא המטירו על הארץ משום שאדם אין, שלא נמצא ולא נברא, והכל התעכב בגללו.

כיון שנראה אדם, מיד "הנצנים נראו בארץ", וכל הכחות שנסתמו, התגלו ונתנו בה. "עת הזמיר הגיע", שנתקן תיקון התשבחות לזמיר לפני הקב"ה מה שלא נמצא עד שלא נברא אדם. "וקול התור נשמע בארצנו", שהרי (זה) (כל) דבר של הקדוש ברוך הוא (שעשה) שלא

¹ כל המזמור הוא בסוד הגבורות דכשהיא מתתקנת בדעתה אז היא מזמרת דדעתא בפומא אתגליא (מ"מ לקמן צח ע"א).

² בבריאת העולם נתקנו כל בירורי מלכין קדמאין לבד ממ"ן דרחל שלא נתקנו כדי שאדה"ר יתקנם, וז"ש יהב בארעא וכו', היינו כל הניצוצות הראויות לה לחלקה (רמ"ז).

³ כל בירוריה היו כמוסים בתוכה אפילו אותם השייכים לדומם וצומח, ולכן לא אפיקת איבין, וכמו שאמרו רז"ל שכל הצמחים והעשבים לא יצאו [אלא] על פתח קרקע, וכמו שפי' רש"י בחומש (בראשית ב ה) (רמ"ז).

⁴ ה"ס מ"ה ובו תלוי תיקון דשם ב"ן, שה"ס מ"ן דרחל (רמ"ז).

⁵ נגלה בעולם שפע כל ד' עולמות, כי אדה"ר היה מגיע עד האצילות והיה בו סוד זיהרא עילאה שהוא מהאצילות (רמ"ז).

⁶ ה"ס שיח השדה ועשב השדה, והם אותם דאתפקדו בה, שהיו בה בבחינת פקדון כמוסים בתוכה להתעלות בתיקונם (רמ"ז).

⁷ יובן במ"ש (לקוטי תורה תהלים) שסוד המטר הוא אור עליון היורד מלמעלה להחיות את הניצוצות שבעמקי הקלי' שהם אסורים שם וחושקים לחזור למקומם, לכן אין לך טיפה שיורדת מלמעלה שאין טיפיים עולות כנגדה מלמטה מרוב חשקם לעלות משם, וכו' ולכן כל עוד שלא היה אדם בארץ ושהיו מ"ן דרחל נסתרים בתחיית הארץ לא ירד מטר שהיה לבטלה כל עוד שלא בא אדם לתקן המ"ן (רמ"ז).

⁸ יש ב' מקומות לקומת רחל א' כנגד נה"י דז"א ועז"א שיח השדה, שי"ח ש' ח"י בסוד נה"י וכו', והמקום השני הוא בעלותה עד נגד חג"ת וכו' והוא סוד עש"ב ע"ב ש'. ושיעור הכתוב כן: וכל שיח השדה, שכל הבחי' של מ"ן דרחל לא היה להם עדיין שום מציאות תיקון, והטעם כי לא המטיר וכו' שלא ירד אור מלמעלה מן הדעת המתפשט בר"ק שממנו חיות הנוק', והוא סוד חו"ג וכו' וזהו כי לא המטיר ה' אלקים שהם חו"ג הרמוזים במטר (מ"מ).

⁹ כי אז היו ז'ן אחור באחור (רמ"ז).

זהר וירא

מדרש הנעלם¹

רבנן פתחי בהאי קרא² (שיר א ג) לריח שמניך³ טובים שמן תורק שמך וגו' תנו רבנן האי נשמתא דבר אינש בשעתא דסלקא⁴ מארעא [לרקיעא] וקיימא בההוא זיהרא עלאה⁵ דאמרן קודשא בריך הוא מבקר ליה⁶ תא שמע אמר רבי שמעון בן יוחאי כל נשמתא דצדיקיא כיון דקיימא באתר שכינתא יקרא⁷ דהויא למיתב⁸ קודשא בריך הוא קרי לאבתא⁹ ואמר לון זילו ובקרו לפלניא צדיקא דאתא ואקדימו ליה שלמא מן שמי ואינון אמרין מארי עלמא לא אתחזי לאבא למיזל למיחמי לברא ברא אתחזי למיחמי ולמחזי ולמתבע לאבוי¹⁰ והוא קרי ליעקב ואמר ליה אנת דהוה לך צערא דבנין זיל וקביל (אולפניה) [פני] דפלניא צדיקא דאתא הכא ואנא איזיל עמך הה"ד (תהלים כד ו) מבקשי פניך יעקב סלה מבקש לא נאמר אלא מבקשי אמר רבי חייא מרישיה דקרא משמע דכתיב (תהלים כד ו) זה דור דורשיו וגו'

אמר רבי יעקב <עקיבא> אמר רבי (חייא) [עקיבא] יעקב אבינו הוא כסא הכבוד וכן תאנא

רבתינו פתחו בפסוק הזה, "לריח שמניך טובים שמן תורק שמך וגו'". שנו רבותינו, נשמה זו של האדם, בשעה שעולה מהארץ לרקיע ועומדת באותו זוהר עליון שאמרנו, הקב"ה מבקר אותה. בא ותשמע, אמר רבי שמעון בר יוחאי, כל נשמת הצדיקים, כיון שעומדת במקום שכינת הכבוד, שראויה לשבת, הקב"ה קורא לאבות ואומר להם, לכו ובקרו את פלוני הצדיק שבא, והקדימו לו שלום משמי. והם אומרים, רבנו של עולם, לא ראוי לאבא ללכת לראות את הבן. הבן ראוי לראות ולהראות ולדרוש את אביו. והוא קורא ליעקב ואומר לו, אתה שהיה לך צער בנים, לך וקבל (למדו) פני פלוני הצדיק שבא לכאן, ואני אלך עמך. זהו שכתוב "מבקשי פניך יעקב סלה", לא נאמר מבקש אלא מבקשי. אמר רבי חייא, מראש הפסוק משמע, שכתוב "זה דור דורשיו וגו'".

אמר רבי יעקב אמר רבי חייא (עקיבא), יעקב אבינו הוא כסא הכבוד. וכן תנא דבי אליהו, יעקב אבינו הוא כסא בפני עצמו,

¹ תת טעם לשבח אל שם מדרש זה הנקרא בשם מדרש הנעלם וכו' שרוב עניין (ומנין) זה הוא על הנשמה שמקורה הוא בבריאה ששם גן עדן העליון, וידוע בסדר פרד"ס שהדרשה היא בבריאה (שעה"ג יז). וכו', והמדרש הנגלה הוא בסוד החיצוניות אך הנעלם הוא בסוד פנימיות שהן הן הנשמות. ולכן להיות שמדרש זה הוא מיוסד על הנשמה על כן שמו נאה לו מדרש הנעלם (רמ"ז).

² רמז לנשמה ושרה לגוף, כי כך היא המידה שמלכות היא סוד חיצוניות של זעיר, אבל קודם שנתווסף ה' באברהם הוא בסוד הנשמה קודם שתשתלם, ובתוספת ה' שה"ס ה' ראשונה של השם אז הוא סוד שלימותה לשוב אל הבריאה דתמן ה' ראשונה וכו' ובזה תבין יושר הלוח מאמר זה, כי בהיות שעכשיו כבר אברהם הוא שלם ומלא לכן דורשו על הנשמה בהיותה כבר שלימה וכו' ואמרו ריח ולא טעם או נועם הוא כי הנשמה נהנית וכו', ומלת לר"ח גי' אברה"ם, סוד הנשמה, והרי במלה זו נרמזת הנשמה ומקום מושבה ובחינת הנאתה (רמ"ז).

³ שמניך הוא סוד המוחין כנודע בסוד (תהלים קט יח) וכשמן בעצמותיו, וידוע שהנשמה היא מהמוחין הפנימיים שמהם שתי בחינות הנשמה שהן פנימי ומקיף, ולכן אמר שמניך בלשון רבים, וכו'. ועוד סוד הנשמה מבחינת הדעת היא, שהוא מכוון ממש כנגד (המוח) [החוטם] ולכן שייך בו ריח (רמ"ז). עי' יהל אור. לט ע"ב (הערת הזוהר).

⁴ ועתה שזוכה להתעלות מגן עדן התחתון שהוא בארץ ומתעלה עד גן עדן העליון, שאז מתקשר עדן תחתון בעליון, ולכן אברה"ם גי' ב' פעמים עד"ן, אז קב"ה מבקר לה (רמ"ז).

⁵ ר"ל שזוכה לאור אמא דאצילות המקננת בבריאה וכו', וזש"ה לריח שמניך טובים, לפי שמעלות הנשמות, שהן סוד השמנים הטובים כנזכר (רמ"ז).

⁶ ה"ס שפע אצילות המתחדש בבריאה לשעשוע הנשמה (רמ"ז).

⁷ ה"ס אימא דבריאה שהיא ג"ע העליון, ולגבי שכינתא תתאה נקראת שכינתא יקרא (מ"מ).

⁸ כי צריך שיתעלה עד מקום שרשו וכו' למטה מי שצריכה לחזור בגלגול (מ"מ).

⁹ הוא סוד שורש הנשמות שבאצילות שהוא ודאי נה"י דאי' שהם בחב"ד דזעיר, והכוונה שישפיע זוהר ואור לאותה נשמה שעלתה לבריאה, ולכן קב"ה שהיא אמא קורא לאבות שהם חב"ד דזעיר המתכוננים מנה"י דידה, וידוע דאי' מקננא בבריאה בנה"י שלה (רמ"ז).

¹⁰ אין הכוונה שהאבות רע עינם בבניהם חלילה אלא שרוצים שתגדל מעלתם במה שינתן להם כח להתעלות ולעורר זווג עליון שבאצילות ולא שיושפע עליהם אור בלתי התעוררותם (רמ"ז).

זהר וירא

שכתוב "וזכרתי את בריתי יעקוב". ברית כרת הקב"ה ליעקב לבדו יותר מכל אבותיו, דבי אליהו יעקב אבינו הוא כסא בפני עצמו דכתיב (ויקרא כו מב) וזכרתי את בריתי יעקוב ברית כרת קודשא בריך הוא ליעקב [לברו] יותר מכל אבותיו

סתרי תורה

[חסר] ¹הורמנותא דמלכא ²אתחזי בתלת גוונין ³גוון חד [חיזו] דאתחזי לעינא מרחיק ⁴ועינא [לא] יכיל לקיימא בברירו דחזי ⁵בגין דאיהי מרחוק עד דנטיל עינא חיזו זעיר בקמימו דיליה ⁶ועל דא כתיב (ירמיה לא ב) מרחוק יהיה נראה לי

גוון תניין ⁷חיזו דהאי [נ"א דחד] עינא בסתימא דיליה דהאי [גוון] (ד) לא אתחזי לעינא בר בסתימו זעיר דנקיט ולא קיימא בברירו סתים עינא ופתח <זעיר ⁸ונקיט> (דנקטי זעיר) ההוא חיזו וגוון דא [נ"א גוון ודא] אצטריך לפתרונא לקיימא על מה דנקיט עינא ועל דא כתיב (שם א יא) מה אתה רואה גוון תליתאה ⁹הוא זהר אספקלריאה דלא אתחזי ביה כלל (כגלגולא) [בר בגלגולא] דעינא [כד] (ד) איהו סתים בסתימו ומגלגלין ליה בגלגולא [נ"א] (מיותר) דעינא דאיהו סתים בסתימו ומגלגלין ליה בגלגולא ואתחזאי בהאי גלגולא אספקלריאה

צי/ב

זהר

אשתכח בעלמא עד דאתברי אדם כיון דאשתכח אדם כלא אשתכח בתר דחטא כלא אסתלק מעלמא ואתלטיא ארעא הה"ד (בראשית ג יז) ארורה האדמה בעבורך וגו' וכתיב (שם ד יב) כי תעבוד את

ממשלת המלך נראית בשלשה צבעים, גוון אחד, מראה שנראה לעין מרחוק, ואין העין יכולה לעמוד בברור שרואה, משום שהוא מרחוק, עד שנוטלת העין מראה קטן בקימוץ שלה, ועל זה כתוב "מרחוק ה' נראה לי".

צבע שני, מראה של העין הזאת (של אחד) בסיתום שלה, שאין הצבע הזה נראה לעין, רק בסתימה קטנה, שתופס ולא עומד בברור, סותם העין ופותח מעט ולוקח אותו המראה, והצבע הזה (הצבע וזה) צריך לפתרון לעמוד על מה שלוקחת העין, ועל זה כתוב "מה אתה רואה". הצבע השלישי הוא זהר האספקלריה שלא נראה בו כלל, חוץ מגלגול העין כאשר הוא סתום בסתימות ומגלגלים לו בגלגול, ונראה בגלגול הזה אספקלריה

נמצא בעולם עד שנברא אדם. כיון שנמצא אדם, הכל נמצא. אחר שחטא, הכל הסתלק מהעולם והתקללה הארץ. זהו שכתוב "ארורה האדמה בעבורך וגו'", וכתוב "כי תעבוד את האדמה לא תוסיף תת כחה לך וגו'", וכתוב "וקוץ ודרדר תצמיח לך". בא נח ותיקן

¹ חסר (הערת הזוהר).

² לעיל פו ע"א (ד"א). פירוש ממשלת מלכו של עולם וע' מק"מ פירוש הכל. הרש"ב (נ"א). עי' זוהר הרקיע ויהל אור. ועי' אריכות יהל אור ח"א יב ע"ד.

³ עי' יהל אור בליקוט.

⁴ אבא (מ"מ). פירוש מ' שאינו מקבלת הארה לנביא אלא מעט מסטרא דנשמת הנביא החקוקה במדה זו אין בחינת נשמתו יכולה לקבל יותר (נ"א).

⁵ היינו מחסד או מחכמה. א"מ (נ"א).

⁶ פ' הנביא אינו יכול להשיג אור אבא עד שקומט עיניו מעט כדי שיהיה נכלל האור במקום א' ואז יכול להסתכל (מ"מ). כשקומץ עיניו כי מי שרוצה לראות דבר מרחוק קומט עיניו מעט כענין שכתב בעל העקידה בפסוק הנה עין ה' אל יראיו (ד"א).

⁷ פרצוף אימא (מ"מ).

⁸ היינו מפחד (נ"א).

⁹ ז"א (מ"מ). היינו מת"ת. א"מ (נ"א).

זהר וירא

האדמה לא תוסף תת כחה לך וגו' וכתוב¹ (שם ג יח) וקוץ ודרדר תצמיח לך אתא נח ותקין קרדומין [ופצירי²] בעלמא ולבתר (שם ט כא) וישת מן היין וישכר ויתגל בתוך אהלה אתו בני עלמא וחבו קמיה קב"ה ואסתלקו חילין [דארעא] (דעלמא) כמלקדמין והוו קיימי עד דאתא אברהם כיון דאתא אברהם (לעלמא) מיד הנצנים נראו בארץ אתתקנו ואתגלו כל חילין בארעא עת הזמיר הגיע בשעתא דאמר ליה קב"ה דיתגזר כיון דמטא ההוא זמנא דברית אשתכת ביה באברהם ואתגזר כדין אתקיים [ביה] כל האי קרא ואתקיים עלמא ומלה דקב"ה הוה באתגלייא ביה הה"ד (בראשית יח א) וירא אליו יהו"ה

רבי אלעזר פתח האי קרא (בשעתא) [בתר] דאתגזר אברהם דעד לא אתגזר לא הוה מליל עמיה אלא מגו דרגא תתאה ודרגין עלאי³ לא הוו קיימי על ההוא דרגא כיון דאתגזר מיד הנצנים נראו בארץ⁴ אלין דרגין תתאי⁵ דאפיקת⁶ ואתקינת⁷ האי דרגא תתאה⁸ עת הזמיר⁹ הגיע [אלין] ענפוי דערלה וקול התור נשמע בארצנו דא קול דנפיק מגו¹⁰ מדרש הנעלם

דעביד [ליה] (ההוא) כסא הכבוד בר מן קדמאה

רבי [אליעזר] (אלעזר) הוה יתיב והוה לעי באורייתא אתא לנביה רבי עקיבא אמר ליה

קרדומים ופצירות בעולם. אחר כך, "וישת מן היין וישכר ויתגל בתוך אהלה". באו בני העולם וחטאו לפני הקב"ה, והסתלקו צבאות הארץ (של העולם) כמקודם, והיו מתקיימים עד שבא אברהם. כיון שבא אברהם (לעולם), מיד "הנצנים נראו בארץ", נתקנו ונתגלו כל הצבאות בארץ. "עת הזמיר הגיע", בשעה שאמר לו הקב"ה למול, כיון שהגיע אותו הזמן שברית נמצאה בו באברהם ונמול, אז התקיים בו כל הפסוק הזה, והתקיים העולם, ודבר הקב"ה היה בהתגלות בו. זהו שכתוב "וירא אליו ה'".

רבי אלעזר פתח הפסוק הזה (בשעה) אחר שנמול אברהם. שעד שלא נמול, לא דַר עמו אלא מתוך דרגה תחתונה, והדרגות העליונות לא היו קיימות על אותה הדרגה. כיון שנמול, מיד "הנצנים נראו בארץ", אלו הדרגות התחתונות שהוציאה והתקינה הדרגה התחתונה הזו. "עת הזמיר הגיע", אלו ענפי הערלה. "וקול התור נשמע בארצנו", זהו קול שיוצא מתוך שעשה לו כסא הכבוד, פרט מן הראשון.

רבי אליעזר היה יושב ועוסק בתורה. בא אליו רבי עקיבא ואמר לו, במה מר עוסק. אמר לו, בפסוק הזה שכתוב "וכסא כבוד

¹ מ"כ קוץ במ"ק עשו ודרדר במ"ק ישמעאל עם המלה ואפשר שאדה"ר נתגלגל באברהם ויצחק כנודע נתקלל כשיתגלגל שיצאו מהם עשו וישמעאל (ז"ח) (נ"א).

² צ"ע פירוש המילה שבתרגום ירמיה לא ח, וכן ישעיה ל יד משמע שזה לשון של נהרות מים, ועי' לעיל סח ע"א שזה לשון של מחילות.

³ הם סוד נה"י של הזכר (מ"מ).

⁴ הם ארגמ"ן וכן דרגין עילאין שהוא קול התור שהוא ז"א נראו בארץ נתראו לאברהם אחר המילה (מ"מ).

⁵ הם חו"ב דידה שהם תתאין לגבי נו"ה דידה (מ"מ).

⁶ הוייתם ומציאותם (מ"מ).

⁷ הארת החסדים בהם (מ"מ).

⁸ פי' הם ארגמ"ן שתחת המלכות (מ"מ).

⁹ הוא תיקון דעת שלה מכח יסוד שלו וכו', וכל זה ניתקן בכריתת הערלה מעל היסוד דז"א, דזמורה הנכרתת מן הכרם שהיא בחי' המותרות המעכבות שלא יפרח, דאל אחר איסור. ובהיות הערלה על יסוד, אז נה"י שלו שהם איברי הזרע בסוד הפנימיות הם סתומים והם ג' שני ערלה, לפי ששם אחיזה לחיצונים, אבל שנה הד' שהיא כנגד ב' שלישי ת"ת יש לו פדיון וכשזומרים הערלה, מתגלים האורות הנרמזים במלת נראו (מ"מ). פי' לשון לא תזמור עת בא להכרית הקליפה חיצונית מן העולם המעכבים לבא רוב טובה בעולם (ד"א). פירו' כזמורה הנכרתת מהכרם כן הערלה מן המילה ואח"כ נותן האילן פירות ועי' מק"מ פירוש הכל. הרש"ב (נ"א).

¹⁰ זהו בסוד הפריעה, שאז מתגלה השליש העליון ונתקן כתר דידה (מ"מ).

זהר וירא

במאי קא עסיק מר אמר ליה בהאי קרא דכתיב (שמואל א ב ח) וכסא כבוד ינחילם מהו כסא כבוד ינחילם¹ זה יעקב אבינו דעביד ליה כרסי יקר בלחודוי לקבלא אולפנ² נשמתא דצדיקיא וקודשא בריך הוא אזיל עמיה בכל ריש ירחא וירחא³ וכד חמי נשמתא יקר אספקלריאה שכינתא דמאריה⁴ מברכת וסגדת קמי קודשא בריך הוא הה"ד (תהלים קד א) ברכי נפשי וגו'

אמר רבי עקיבא [קודשא בריך הוא] קאים עלוהי ונשמתא פתח ואמר יהו"ה אלהי גדלת מאד וגו' כל הפרשה עד סיומא דקאמר (שם לה) יתמו חטאים וגו'⁵ ועוד אמר רבי עקיבא ולא דא בלחודוי אלא משבחת ליה על גופא⁶ דאשתאר בעלמא דין ואמר (שם קג א) ברכי נפשי את יהו"ה וכל קרבי וגו' וקודשא בריך הוא אזיל⁷ מנא לן האי מהאי קרא דכתיב (בראשית יח א) וירא אליו יהו"ה באלוני ממרא זה יעקב מהו ממרא משום דאחסין מאתן עלמין מעדן⁸ והוא כסא⁹

אמר רבי יצחק ממרא בנימטריא מאתן ותמנין וחד הוה מאתן [דעדן] דכתיב (שיר ה יב) ומאתים לנוטרים את פרוי ותמנין וחד דהוא כסא ובגין כך אתקרי וירא אליו יהו"ה באלוני ממרא ועל שום דא נקרא(ת) ממרא אמר רבי יהודה מהו באלוני ר"ל תוקפוי הה"ד (בראשית מט כד)

ינחילם". מהו "כסא כבוד ינחילם", זה יעקב אבינו שעשה לו כסא כבוד לבדו לקבל לימוד נשמת הצדיק, והקב"ה הולך עמו בכל ראש חדש וחדש, וכשהנשמה רואה את כבוד האספקלריה של שכינת רבונו, מברכת ומשתחוה לפני הקב"ה. וזהו שכתוב "ברכי נפשי את ה'".

אמר רבי עקיבא, הקב"ה עומד עליו, והנשמה פותחת ואומרת "ה' אלהי גדלת מאד וגו'", כל הפרשה עד הסיום שאומר "יתמו חטאים וגו'". ועוד אמר רבי עקיבא, ולא זו בלבד, אלא משבחת אותו על הגוף שנשאר בעולם הזה, ואומר "ברכי נפשי את ה' וכל קרבי וגו'". והקב"ה הולך. מנין לנו זה, מהפסוק הזה שכתוב "וירא אליו ה' באלוני ממרא", זה יעקב. מה זה "ממרא", משום שירש מאתים עולמות מעדן, והוא כסא.

אמר רבי יצחק, ממרא בגימטריא מאתים שמונים ואחת, הוא מאתים של עדן, שכתוב "ומאתים לנוטרים את פרוי", ושמונים ואחת שהוא כסא. ולכן נקרא "וירא אליו ה' באלוני ממרא", ועל שם זה נקרא "ממרא". אמר רבי יהודה, מה זה "באלוני", רצונו לומר כחו, זהו שכתוב

¹ הישיבה היא בשוקיים ועל הכסא נסמך כל הגוף, וכן הוא בכאן שעל יעקב יש כחב"ד גג"ת, ועל כן הוא גי' ז' היות. וכו' הוא מבחי' אחוריים שה"ס הכלים והאותיות, ונקרא כסא הכבוד על שם האור היוצא אליו מן הלב (רמ"ז).

² זו היא נחלת הצדיקים בבית אביהם יעקב, שבו עצם התורה, ולכן הנשמות עולות עד כסא יקרו להשתלם בתורתם, שהוא כעין הרב המלמד וכו' הכל לפי מדרגת שלימותה בכל ד' דרכי פרד"ס, כי בעלי הפשט ינחלו בבית יעקב שבעשיה וכן על דרך זה, אבל בעלי האמת שהיא מדת יעקב שמקבל מאבא שה"ס עיקר המהימנותא עלאה, יעלו עד האצילות בכל חלקי הנר"ן שלהם (רמ"ז).

³ כי אז יוסיף ביעקב הארה חדשה מיסודות או"א וכו', ואז הוא זמן התעלות הנפש לרוח (רמ"ז).

⁴ הוא אור יסוד אבא המאיר במלכות אימא שהיא שכינתא דמאריה וכו' ועוד יכוין ביקר אספקלריא לאור החסדים המתגלים בנ"ה דז"א הנקראים תרי רישי דסיהרא, וה"ס אספקלריא המאירה (רמ"ז).

⁵ רומז למה שנודע שבמוסף ר"ח עולה יעקב עד כתר ז"א ואז יסודות או"א מאירים עליו ולפי שאז הוא תכלית גדולתו משבחת הנשמה ה' אלהי גדלת מאד וכו' שמורה תוספת אור והשגחה בכל העולם ומסיים יתמו חטאים וכו' מפני שמדריגת יעקב התמידית היא מן החזה ולמטה ששם שורש עץ הדעת טו"ר אבל כשהוא מתגדל אז כולו טוב יתמו (רמ"ז).

⁶ משבחת ליה על גופא ה"ס פקידת הנפש את גופה בכל ר"ח ואז נוסף אור לאותו הבל דגרמי והוא חילוץ עצמות (רמ"ז).

⁷ אזיל הוא מפני שאין אותו האור הנוסף ליעקב וגדולתו אלא בשעת תפילה ואינו כשל שבתות וי"ט שמתקיימת תוספת אורם כל היום ולכן מותר להניח תפילין אחר תפילה והבן זה (רמ"ז).

⁸ עי' לקמן קכד ע"ב ובהגר"א על ספד"צ יב ע"ב ד"ה ומהאי (דע"ה ח"ב לד ע"ג), וכן דף יב ע"ג ד"ה וז"ש האלף – כלומר מתוך הד' מאות היורדים לז"א, ר' להנהגת הזמני, ור' לעתיד לבא.

⁹ אור אותם האחוריים הוא הנעשה פרצוף יעקב הנקרא כס"א (רמ"ז).

זהר וירא

"אביר יעקב". "והוא יושב פתח האהל", זהו שכתוב "ה' מי יגור באהלך וגו'".

סתרי תורה

דנהרא ולא יכיל לקיימא בההוא גוון [בר] (כ) דחזי זהר מנהרא בסתימו דעינא² ועל דא כתיב (יחזקאל לז א) היתה עלי יד יהוה (שם לג כב) (ויד הויה היתה אלי) (שם ג יד) [ויד יהוה עלי חזקה] וכלהו מתפרשן לנביאי קשומ בר משה מהימנא עלאה דזכה לאסתכלא לעילא במה דלא אתחזי כלל עליה כתיב (במדבר יב ז) לא כן עבדי משה וגו'

וירא אליו³ אתחזי ואתגלי ליה שכינתא גו אינון דרגין דאתחברו בסטריו מיכאל לסטר ימינא גבריא⁴ לסטר שמאלא⁴ רפאל לקמא אוריא⁵ לאחורא ועל דא אתגליא עליה שכינתא בהני (אלוני בוסמין >נ"א צולמין < דעלמא בגין (לאחזאה) >לאחזאה קמייהו < ברית קדמאה רשימו קדישא [דהוה בכל עלמא] ברזא דמהימנותא) [צולמין דעלמא בגין לאחזאה קמייהו ברית] והוא יושב פתח האהל מאן פתח האהל דא אתר דאקרי ברית⁵ רזא דמהימנותא כחום היום⁶ דא רזא דאתדבק ביה אברהם תוקפא דסטרא דימינא דרגא דיליה

פתח

צח/א

זהר

המאירה. ולא יכול לעמוד באותו הצבע, רק שרואה זהר מאיר בסתימת העין. ועל זה כתוב "היתה עלי יד ה'", (ויד ה' היתה אלי) "ויד ה' עלי חזקה". וכולם נפרדים לנביאי האמת, פרט למשה הנאמן העליון שזכה להסתכל למעלה במה שלא נראה כלל. עליו כתוב "לא כן עבדי משה וגו'".

"וירא אליו", נראתה ונתגלתה אליו השכינה תוך אותן דרגות שהתחברו בצדו, מיכאל לצד ימין, גבריא לצד שמאל, רפאל לפנים, אוריא לאחור. ועל זה נגלתה עליו השכינה באלונים מבוסמים (צלמים) הללו של העולם, כדי להראות לפניהם ברית (רושם ראשון) הקדושה שהיתה בכל העולם בסוד האמונה. "והוא יושב פתח האהל". מה זה "פתח האהל", זה המקום שנקרא ברית, סוד האמונה. "כחום היום", זה הסוד שנדבק בו אברהם, הכח של צד הימין, הדרגה שלו. "פתח

¹ ואומרו יושב, נלע"ד כי הרקיע נקרא כסא כמש"ה (ישעיה סו, א) השמים כסאי (רמ"ז).
² במחשבה שמתעורר באדם כשסותם עיניו ואז פועל כח השכלי יותר מבעת שעניו פתוחות שמבלבל אותו ראות הגשמי. ע"פ הסוד שלו הוא מבואר בתקונים בכמה מקומות ענין סתימו דעינין ופתיחו דעינין (ד"א).

³ תקונים כח (ד"א).

⁴ ולקמן פרשה במדבר רכח [דף קיח ע"ב] לא משמע הכי ע"ש. א"מ (נ"א).

⁵ מלכות (מ"מ).

⁶ כחום היום, פי' הוא חסד, ור"ל שהשיג המלכות כמו שהשיג לחסד שהוא חום היום (מ"מ)

זהר וירא

ההוא פנימאה דכלא¹ וההוא קול נשמע² ודא קול [דגזר] [דאתגזר] מלה³ למללא [ועבד] [ועבד] לה שלימו

תא חזי דעד לא אתגזר⁴ אברהם לא הוה [עליה] [עמיה] אלא האי דרגא⁵ כדאמרן [כיון דאתגזר] [לבתר] מה כתיב (בראשית יח א) וירא אליו יהוה למאן דהא לא כתיב וירא יהוה אל אברם דאי לאברם מאי שבחא הכא יתיר [מבדמיתא] [מקדמיתא] עד לא אתגזר דכתיב (בראשית יב ז) וירא יהוה אל אברם אלא רזא סתימא איהו⁶ וירא אליו יהוה לההוא דרגא דמליל עמיה מה דלא הוה מקדמת דנא עד לא אתגזר דהשתא אתגלי קול⁷ ואתחבר בדבור כד מליל עמיה והוא יושב פתח האהל והוא ולא גלי מאן⁸ אלא הכא גלי חכמתא דכלהו דרגין שרו על האי דרגא תתאה בתר דאתגזר אברהם

תא חזי וירא אליו יהוה דא הוא רזא דקול דאשתמע דאתחבר בדבור (א) ואתגלי ביה והוא יושב פתח האהל⁹ דא עלמא עלאה דקאים לאנהרא עליה¹⁰ כחום היום דהא אתנהיר ימינא¹¹ (ב) דרגא דאברהם אתדבק ביה דבר אחר כחום היום בשעתא דאתקריב דרגא לדרגא בתיאובתא דדא לקבל דא

אותו פנימי של הכל, ואותו קול נשמע, וזה קול שגזזר מילה לְדַרְר ועושה לה שלמות.

בא וראה, טרם שנמול אברהם לא היתה עליו אלא הדרגה הזו כפי שאמרנו. כיון (אחר) שנמול מה כתוב, "וירא אליו ה'", למי, שהרי לא כתוב וירא ה' אל אברהם, שאם לאברהם, אז מה השבח כאן יותר מבהתחלה טרם שנמול שכתוב וירא ה' אל אברם. אלא סוד סתום הוא, "וירא אליו ה'", לאותה דרגה שדברה עמו מה שלא היה מקודם לזה טרם שנמול, שכעת התגלה הקול והתחבר בדבור כשדיבר עמו. "והוא יושב פתח האהל", "והוא" ולא גילה מי, אלא כאן גילה את החכמה שאחר שנמול אברהם כל הדרגות שרויות על הדרגה התחתונה הזו.

בא וראה, "וירא אליו ה'", זהו הסוד שקול שנשמע שהתחבר בדיבור ומתגלה בו. "והוא יושב פתח האהל", זהו העולם העליון שעומד להאיר עליו. "כחום היום", שהרי הואר הימין, הדרגה שאברהם נדבק בו. דבר אחר, "כחום היום", בשעה שמתקרבת דרגה לדרגה בתשוקה של זה כנגד זה.

¹ פי' הוא ז"א שנתראה במלכות, והכוונה כי קודם המילה אע"פ שדרגין עילאין שהם ו"ק דז"א היו בתוך המלכות ודרגין תתאין שהם ארגמ"ן היו מרכבה אליה, מ"מ אברהם לא היה רואה רק המלכות לבדה, ואחר המילה נתגלו לו כולם (מ"מ). דף נ ע"ב (ד"א).

² רחל מקבלת אור מן ההוא פנימאה להיות שאז רחל מאירה מבחינות עליונות שאין שם שום אחיזה לחיצוניים, וז"ש בארצנו בארץ שהיא מיוחדת לנו, ואין לזרים חלק בה. משא"כ בבחינתה מהחזה ולמטה ששם עץ הדעת ט"ר ולכן בתחלה אמר בארץ ואח"כ אמר בארצנו (מ"מ).

³ פי' בחי' חי מדבר הוא באבא כנודע מדד' בחי' דצח"מ, ועוד כמו שיש מילה ביסוד שהוא ענין כריתה גם הדיבור הוא כך, וכמו שברית המעור הוא סוד זווג תחתון, כך ברית הלשון הוא סוד זווג עליון בסוד אחע"ה וגיכ"ק בחי' חר"ב, קול דכר, דיבור נוק' (מ"מ).

⁴ אברם הוא בסוד סיתום החסדים ואל היה משיג אלא מן המדרגה התחתונה שהיא מן המלכות בהיותה אחרוי ז"א, והוא סוד מחזה דאיהו תרגום (מ"מ).

⁵ כל עוד שלא נימול אברהם היה בסוד חיצוניות, שהוא סוד נה"י גימ' אבר"ם, ופי' דרגין עלאין הם חג"ת חב"ד, לא הוו קיימי וכו' והטעם מפני שהערלה היתה מונעת גילוי החסדים והגדלות (מ"מ). כח ע"ב (הערת הזוהר).

⁶ פי' גילוי יסוד אבא שהוא יסוד הסתום והפנימי (מ"מ).

⁷ והלא גם קודם שנימול כתיב וירא ה' וכו' עכשיו נגלה הפנימיות שה"ס קול ונתחבר בדיבור שה"ס חיצוניות, שמתחילה היה רואה כמשל החרש שאין בו כח לשמוע הברת הקול אלא מסתכל בעקימת השפתיים ומבין מה שאומרים לו, אבל הפקח שומע את הקול ממש (מ"מ).

⁸ עכשיו שפי' "אליר" רומז לה' עצמו (מ"מ).

⁹ כשנתגלו כל החסדים עד ראש ז"א יתעלה יסוד אימא עד הכתר והיינו "והוא", שהוא הכתר יושב פתח האהל הוא יסוד אימא (מ"מ).

¹⁰ עליה דייקא עליה דלא אמר ביה כי הכוונה על הכתר שהוא עליו (מ"מ).

¹¹ הוא הארת וגדולת החסדים בכל הז"א הנק' היום, שכולו הזהיר מאור החסדים כי אור יסודו אימא שהוא עלמא עילאה נתעלה עד הכתר (מ"מ).

זהר וירא

מדרש הנעלם

כחום היום דכתיב (מלאכי ג כ) וזרחת לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה²
אמר רבן יוחנן בן זכאי בההיא שעתא³ אוזיל קודשא בריך הוא⁴ ובנין דשמעין אבהתא אברהם ויצחק דקודשא בריך הוא אוזיל לגביה⁵ תבעין מן יעקב למיזל עמהון ולאקדמא ליה שלם⁶ ואינון קיימין עלויה [מ]מאי דכתיב (בראשית יח ב) וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו שלשה אנשים (נ"א) דקיימין) אלין אבהתא אברהם ויצחק ויעקב דקיימין עלויה וחמו עובדין טבין דעבדי וירא וירץ לקראתם מפתח האהל וישתחו ארצה משום דחמי שכינת יקרא עמהון הה"ד (שיר א ג) על כן עלמות אהבוך (נ"א) אלו הן האבות)

דבר אחר⁷ וירא אליו יהו"ה באלוני ממרא (בראשית יח א) רבנן פתחי בהאי קרא בשעת פטירתו של אדם דתניא אמר רבי יהודה בשעת פטירתו של אדם הוא יום הדין הגדול שהנשמה מתפרדת מן הגוף ולא נפטר אדם מן העולם עד שרואה את השכינה הה"ד (שמות לג כ) כי לא יראני האדם וחי ובאין עם השכינה שלשה מלאכי השרת לקבל נשמתו של צדיק הה"ד וירא אליו יהו"ה וגו'

כחום היום זה יום הדין הבוער כתנור להפריד הנשמה מן הגוף וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים המבקרים מעשיו מה שעשה והוא מודה עליהם בפיו וכיון שהנשמה רואה כך יוצאת מן הגוף עד פתח בית הבליעה ועומדת שם עד

"כחום היום", שכתוב "וזרחת לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה".

אמר רבי יוחנן בן זכאי, באותה שעה הלך הקב"ה, ומשום ששומעים האבות, אברהם יצחק, שהקב"ה הולך אליו, תובעים מיעקב ללכת עמם ולהקדים לו שלום, והם עומדים עליו, ממה שכתוב "וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו", שלשה אנשים (שעומדים) אלו האבות, אברהם יצחק ויעקב שעומדים עליו וראו מעשים טובים (שעשה) (שעושים). "וירא וירץ לקראתם מפתח האהל וישתחו ארצה", משום שראה שכינת הכבוד עמם. זהו שכתוב "על כן עלמות אהבוך" (אלו הן האבות).

דבר אחר, "וירא אליו ה' באלוני ממרא", רבותינו פתחו בפסוק הזה בשעת פטירתו של אדם, ששנינו, אמר רבי יהודה, בשעת פטירתו של אדם הוא יום הדין הגדול, שהנשמה מתפרדת מן הגוף. ולא נפטר אדם מן העולם עד שרואה את השכינה. זהו שכתוב "כי לא יראני האדם וחי". ובאים עם השכינה שלשה מלאכי השרת לקבל נשמתו של צדיק. זהו שכתוב "וירא אליו ה' וגו'".

"כחום היום", זה יום הדין הבוער כתנור להפריד את הנשמה מן הגוף. "וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים", המבקרים מעשיו מה שעשה, והוא מודה עליהם בפיו. וכיון שהנשמה רואה כך, יוצאת מן הגוף עד

¹ יראה היא הפתח כמ"ש בפ' בראשית ז ע"ב ו"א ע"ב (יהל אור).

² ברקיע הזה יש בחינת ארבע חיות הקדש שהם חגת"ם שבדעת, וכו' רפאל נקרא וכו' שמשא יקרא, מפני שמאיר במזרח, וכו' ואז בוא"ל שהוא דין וצדק יהפך לצדקה, ומרפא מרפא"ל, והם שני כנפי השמש הזאת (רמ"ז).

³ שהנשמה מתעלה (רמ"ז).

⁴ ה"ס אור מלכות אצילות המאיר בעשיה וכו', ומפני שכל אור אצילות ה"ס אלקות קרי ליה קב"ה.

⁵ עי' ע"ח שער מג פרק ג: בזה הרקיע שהוא סוד הדעת, ממנו נמשך עמודא חדא, והוא סוד חוט השדרה היוורד מן הדעת מבחי' יסוד שבו שהוא פתחא אמצעייתא, ונמשך עד קרקע הגן היא מלכות, ומשם עולין ויורדין הנשמות תדיר. ובו ג' גווני קשת, כי היסוד קשת איקרי, הכלול מחג"ת, ג' גוונין אילין, וכפי שורש הנשמה עולה בא' מאותן הגוונין. ובעת הזווג שהוא בריש ירחא ובשבת, אז מתגלין ג' נהורין מחג"ת שבדעת, ונגלין להאיר בג' גוונין דבההוא קשת שהוא העמוד. ואז עולין בו הנשמות בסוד מ"נ אל זה הרקיע דעת דנוקבא, ומשם מקבלים טפת מ"ד ומאירין ומתענגים שם, ע"כ. ולזה ירמוז הליכת האבות שהם חג"ת שבדעת, ולפי שכללות הדעת ה"ס יעקב לכן שואלים ממנו שיבא עמהם, כלומר שנכללים ח"ג שהם אברהם ויצחק, בת"ת שהוא יעקב (רמ"ז).

⁶ ה"ס הארתם המתגלה שם להאיר את הנשמה, וכל שלום הוא בקו האמצעי (רמ"ז).

⁷ ור"ל באלוני תוקפא הוא יום הדין החזק מאד כמ"ש (צפניה א יד) יום ה' הגדול כו' מר צרח שם גבור, ור"ל והוא ישוב פתח האהל בבית הבליעה וכו' שהוא פתח הגוף שנקרא אהל (יהל אור).

זהר וירא

שמתודה כל מה שעשה הגוף עמה בעולם הזה ואז נשמת הצדיק! היא שמחה במעשיה ושמחה על פקדונה דתאנא אמר רבי יצחק נשמתא של צדיק מתאוה אימתי תצא מן העולם [הזה] שהוא הבל כדי להתענג בעולם הבא

תנו רבנן כשחלה רבי אליעזר הגדול ההוא יומא ערב שבת הוה² ואותיב לימיניה הורקנוס בריה והוה מגלי ליה עמיקתא ומסרתא והוא לא הוה מקבל בדעתיה מלייא דחשיב כמטורף בדעתיה הוה כיון דחמא דדעתא דאבוי מתישבא עלוי קביל מניה מאה ותמנין ותשעה רזין עלאין כד מטא לאבני שיש דמתערבי במיא עלאה בכה רבי אליעזר ופסק למימר אמר קום התם ברי א"ל [רבי] אבא למה אמר [ליה] הזינא דאוהית חלף מן עלמא³ אמר ליה זיל ואימא לאמך דתסתלק [תפלאי] (תפלני) באתר עילא ובתר דאסתלק מן עלמא [ואיתי] (ואתי) הכא למחמי להון לא תבכי דאינון קריבין עלאין ולא תתאין ודעתא דבר נש לא ידע

צח/ב

זהר

וירא אליו אמר רבי אבא עד לא אתגור אברהם הוה אטיס⁴ כיון דאתגור אתגלי כלא⁵ ושרא עליה שכינתא בשלימו⁶ כדקא יאות⁷

פתח בית הבליעה, ועומדת שם עד שמתודה כל מה שעשה הגוף עמה בעולם הזה. ואז נשמת הצדיק היא שמחה במעשיה ושמחה על פקדונה. ששינו, אמר רבי יצחק, נשמתו של צדיק מתאוה אימתי תצא מן העולם הזה שהוא הבל כדי להתענג בעולם הבא.

שנו רבותינו, כשחלה רבי אליעזר הגדול, אותו יום ערב שבת היה, והושיב לימינו את הורקנוס בנו, והיה מגלה לו עמוקות ונסתרות, והוא לא היה מקבל דבר בדעתו, שחשב שכמטורף בדעתו היה. כיון שראה שדעת אביו מתיישבת עליו, קיבל ממנו מאה שמונים ותשע סודות עליונים. כשהגיע לאבני שיש שמתערבים במים העליונים, בכה רבי אליעזר ופסק לומר. אמר, עמוד שם בני. אמר לו, אבא, למה. אמר לו, אני רואה שאני ממחר לעבור מן העולם. אמר לו, לך ואמור לאמך שתעלה את התפילין שלי למקום עליון, ואחר שאסתלק מן העולם, ואבא לכאן כדי לראות אותם. לא תבכו, שהם קרובים עליונים ולא תחתונים, ודעת בני אדם לא משיגה

"וירא אליו". אמר רבי אבא, טרם שנמול אברהם, היה אטום. כיון שנמול, הכל התגלה (אליו), ושרתה עליו שכינה בשלמות כראוי.

¹ ר"ל זהו וירא וירץ כו', וישתחו ארצה לקראת השכינה, ארץ החיים ארצה לארץ, ויאמר אדני אם נא מצאתי, כמ"ש אם הוא זוכה, אז אין שכינה מסתלקת מאצלו, עד שמוליכתו למקומו, כמ"ש צדק לפניו יהלך וישם לדרך פעמיו, מה יפו פעמיך בנעלים כו'. ואם ח"ו רשע הוא, אע"ג שמוכרח לראות השכינה בין צדיק בין רשע, מ"מ השכינה מסתלקת תיכף, ואז מצער אותו המלאך המות מאד, ויוציאה כפיטורי בפי ושט (ברכות ח ע"א), אבל בצדיק כשהשכינה לפניו יוציאה בנשיקה, וז"ש הצדיק אל נא תעבור מעל עבדך, ולכן נאמר כאן שם אדני שהוא השכינה כידוע (יהל אור).

² יום המיתה הוא תכלית האדם, והוא בחינת יחידה (מתוך נרנח"י) של שיעור קומת האדם, הרי הוא בחי' מלכות של העולם העליון. ולכן השגתו ביום זה גדולה יותר ממה שיכול היה להשיג בכל ימי חייו (מים אדירים ג).

³ שתמחר להיות עבר וחלף מן העולם ותעלה בעוה"ב למדרגה העליונה (ד"א).
⁴ נבואתו היתה סתומה, שהרי כל שערי בינה שהם ה' חסדים היו סתומים כנודע מענין הערלה (רמ"ז). עי' לקמן ח"ב לו ע"א.

⁵ נתגלו כל ה' חסדים, והוא ה' דאברהם (רמ"ז).

⁶ הוא פי' וירא אליו אל אברהם, דהא בהא תליא, שאברהם זכה לשריית שכינה עליו בגילוי גמור, דהיינו בשלימו (רמ"ז).

⁷ שגרם גילוי החסדים בשלימות גדול, וזה במה שהחמיר על עצמו במה שלא נצטווה, דהיינו שה' לא צוהו אלא על המילה כדאיתא ביבמות (עא ע"ב), והוא קיים גם הפריעה, כמ"ש התוס' (רמ"ז), עי' ח"ג קסג ע"ב.

זהר וירא

תא הזי והוא יושב פתח האהל¹ (בראשית יח א) והוא דא עלמא עלאה דשרי על האי עלמא תתאה אימתי כחום היום בזמנא דתיאובתא דחד צדיק [למישרי] (דשרי) ביה מיד (בראשית יח ב) וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו² מאן אינון שלשה אנשים אלן אברהם יצחק ויעקב³ דקיימי עליה דהאי דרגא ומנייהו⁴

תוספתא

וירא אליו יהו"ה באלוני ממרא (בראשית יח א) אמאי באלוני ממרא ולא באתר אחרא אלא בגין דיהיב ליה עיטא על גזירו דקיימא דיליה⁵ בשעתא דאמר קב"ה לאברהם למגזר אזל אברהם לימלך עם חברוי אמר ליה ענר⁶ אנת בן תשעין שנין ואת מעיק גרמך א"ל ממרא דכרת יומא דרמו לך כשדאי באתון דנורא וההוא כפנא דעבר על עלמא דכתיב (בראשית יב י) ויהי רעב בארץ וירד אברם מצרימה ואינון מלכין דרדפת בתריהון ומחית יתהון וקב"ה שזבינגך מכלא ולא יכיל בר נש למעבד לך ביש קום עביד פקודא דמרך א"ל קב"ה ממרא אנת יהבת ליה עיטא למגזר חייך לית אנא מתגלי עליה אלא בפלטרין דילך הה"ד (שם יח א) באלוני ממרא

מדרש הנעלם

בהו עד דהוו יתבי עאלו חכימי דרא למבקר ליה אוליט להו [על] דלא אתו לשמשא ליה⁷

בא וראה, "והוא ישב פתח האהל", "והוא" זהו העולם העליון ששורה על עולם התחתון הזה. אימתי, "כחום היום", בזמן שתשוקתו של צדיק אחד שישרה בו. מיד, "וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו", מי הם שלשה אנשים אלו, אברהם יצחק ויעקב, שעומדים על הדרגה הזו, ומהם

"וירא אליו ה' באלוני ממרא". למה "באלוני ממרא" ולא במקום אחר, אלא משום שנתן לו עצה על ברית המילה שלו. בשעה שאמר הקב"ה לאברהם להמול, הלך אברהם להמלך עם חבריו. אמר לו ענר, אתה בן תשעים שנה, ואתה מעיק לעצמך. אמר לו ממרא, הזכרת את היום שזרקו אותך הכשדים לתוך כבשן האש, ואותו רעב שעבר על העולם, שכתוב "ויהי רעב בארץ וירד אברם מצרימה", ואותם מלכים שרדפו אחריהם והכית אותם, והקב"ה הציל אותך מהכל ולא יכל איש לעשות לך רע. קום ועשה את מצות רבונך. אמר לו הקב"ה, ממרא, אתה נתת לו עצה להמול, חייך איני מתגלה עליו אלא בפלטרין שלך. וזהו שכתוב "באלוני ממרא".

אותם. בעוד שהיו יושבים, נכנסו חכמי הדור לבקרו, וקלל אותם על שלא באו לשמש אותם, ששינונו, גדולה שמושה יותר

¹ עיקר גילוי זה וכוחו הוא בקו האמצעי מן הדעת עד היסוד, כי יסוד אימא מתעלה לדעת בפריעה, ואז כל החסדים יורדים ליסוד, וזהו "והוא" יסוד אימא, עלמא עילאה. יושב פתח האהל, הוא דעת שהוא הפתח ל"ק דזעיר וכו'. מיד וישא עיניו וגו' שלשה אנשים וגו', הם חג"ת שבדעת (רמ"ז).

² ר"ל כשנגלה אליו תיאובתא דצדיק הוא נשא עיניו אל מקור התיאובתא וראה שלשה אנשים (רמ"ז).

³ חג"ת שבדעת הם נקראים אברהם יצחק ויעקב (רמ"ז).

⁴ ה"ס כתר מלכות המתעלה עד הדעת כשמתגלה יסוד אמא בגילוי כל החסדים וכו', ואז כתר רחל הוא עולה שם, וז"ש עליה דהאי דרגא, פי' כשהוא בערך מדרגה זו שהיא מעלה גדולה, שכתר רחל שסתמה אהל ועולה ללאה ופתוח לדעת זעיר שהוא הפתח למוחין שלו ושם יסוד אמא שהוא פתח שלה (רמ"ז).

⁵ מי שנתן עצה לאברהם לימול, היה ממרא שהוא סוד הגבורות, שעולה כמנין פ"ר ע"ה, שהם הגבורות, אשר מבקשים הזווג והמיתוק. ובהיות אברהם ערל אי אפשר להזדווג, כי החסד עילאה כשמתגלה בפום אמה, כשמגיע לערלה מסתלק, לזה נתן לו עצה שימול. והוא, כי ג' רעים היו לאברהם, והם ענר אשכול וממרא. ענ"ר הם הגבורות של זעיר, והם ש"ך כמנין ענ"ר. אשכול"ל הוא יסוד שנקרא שד"י, ומוריד החסדים שהם בתוך אה"ה של אימא, שריבוע אה"ה עולה ד"ם כמו שידעת, א"כ שד"י וד"ם עולה בגי' אשכול"ל. וכו'. ואלו השנים שהם ענר ואשכול, אינם מתמתקים ע"י הזווג. לזה לא נתנו עצה לימול, כי אין להם בזה תועלת, אבל ממרא שעיקר המתקתו ע"י הזווג, נתן לו עצה. כי כל עוד שהיה ערל, היה מסתלק ממנו החסד. ולא היה מתמתק, ולכן נתן לו עצה לימול. וז"ש וירא אליו ה'. לומר, שעתה שנתגלה החסד בפומא דאמא, בסיבת המילה שמל, נתגלה לו השכינה לקבל החסדים. ובמה נתגלה, באלוני. ופירוש אילון הוא תוקף, וזהו שנתגלה אליו בתוקף הגבורות, שהם ממר"א שעולים פ"ר [גבורות הנקבה, הם אותיות מנצפ"ך, שהם בגי' פ"ר] כמו שפי', לימתק ע"י הזווג (ספר הליקוטים וירא פ"ח).

⁶ אולי ר"ל כבר עברו עליך צ' שנה ואולם גם יותר שהם צ"ט כמ"ש בתוה"ק ולא חשב הפרט (הערת זוהר).

⁷ עי' סנהדרין סח ע"א שישבו בריחוק ד' אמות, שר"א היה בנידוי.

זהר וירא

מלימודה. עד שבא רבי עקיבא, אמר לו, עקיבא, עקיבא, למה לא באת לשמש אותי (שהרי באה העת להצרף).
דתנינן גדולה שמושה יותר מלימודה עד דאתא רבי עקיבא אמר ליה עקיבא עקיבא למה לא אתית לשמשא לי (נ"א) דהא אתא אתא לאצרפא)

אמר לו, רבי, לא היה לי פנאי. רתח ואמר, אתמהה עליך אם תמות מיתת עצמך. קללו שמיתתו תהיה קשה מכולם. בכה רבי עקיבא ואמר לו, רבי, תלמד אותי תורה. רבי אליעזר פתח פיו במעשה מרכבה. באה אש והקיפה את שניהם. אמרו חכמים, נשמע מזה שאין אנו ראויים וכדאים לכך. יצאו לפתח החיצון וישבו שם. היה מה שהיה והאש הלכה. ולימד בבהרת עזה שלש מאות הלכות פסוקות, ולימד אותו מאתים וששה עשר טעמים של פסוקי שיר השירים, והיו עיני רבי עקיבא זולגות דמעות, וחזרה האש כבתחלה.

אמר לו, רבי, לא היה לי פנאי. רתח ואמר, אתמהה עליך אם תמות מיתת עצמך. קללו שמיתתו תהיה קשה מכולם. בכה רבי עקיבא ואמר לו, רבי, תלמד אותי תורה. רבי אליעזר פתח פיו במעשה מרכבה. באה אש והקיפה את שניהם. אמרו חכמים, נשמע מזה שאין אנו ראויים וכדאים לכך. יצאו לפתח החיצון וישבו שם. היה מה שהיה והאש הלכה. ולימד בבהרת עזה שלש מאות הלכות פסוקות, ולימד אותו מאתים וששה עשר טעמים של פסוקי שיר השירים, והיו עיני רבי עקיבא זולגות דמעות, וחזרה האש כבתחלה.

כד מטא להאי פסוקא (שיר ב ה) סמכוני באשישות רפדוני בתפוחים כי חולת אהבה אני לא יכיל למסבל רבי עקיבא וארים קליה בבכייתא ונעי⁶ ולא הוה ממלל מדחילו דשכינתא דהות תמן אורי ליה כל עמיקתא ורוזין עלאין דהוה ביה בשיר השירים ואומי ליה אומאה דלא לישתמש בשום חד פסוק מניה כי היכי דלא ליחריב עלמא⁷ קודשא בריך הוא בגיניה ולא בעי קמיה דישתמשון ביה סתרי תורה

כשהגיע לפסוק זה "סמכוני באשישות רפדוני בתפוחים כי חולת אהבה אני", רבי עקיבא לא יכל לסבול, והרים קולו בבכיה ונעה, ולא היה מדבר מיראת השכינה שהיתה שם. הורה לו כל עמוקות וסודות עליונים שהיו בשיר השירים, והשביעו שבועה שלא ישתמש בשום פסוק ממנו, כדי שהקב"ה לא יחריב את העולם בגללו, ואין רצון לפניו שהבריות ישתמשו בו

¹ עי' שעה"כ מח ע"ג: המוסר עצמו על קידוש ה' הוא עושה שני זווגים אלו שהם כ' כפופה וך' פשוטה ולפיכך נאמר למרע"ה על ר"ע שנהרג על קידוש ה' כך עלה במחשבה וז"ס שאמרו על ר"ע נכנס בשלום ויצא בשלום תרי שלומות לעילא ותתא.

² וכל החכמים אנשי השם אשר האירו בתורתנו שמשו בו בזה השם הגדול, והיו מוסרים אותו זה לזה, וכו'. הראשון שמש בו אדם, ימים רבים לדעת חכמה ושכל, ומסרו לשת ושת עשה עליו ספרים לאין חקר לרוב חכמתו, וסידר כל סידורי המרכבה על תכונת השם הזה. וכו' והלל ושמאי מסרוהו ליונתן בן עוזיאל ולרבי יוחנן בן זכאי, ואלו ירדו לעומקו כפי השגתם, ואלו מסרוהו לרבי אליעזר הגדול, ורבי אליעזר הגדול מסרו לרבי עקיבא, וכו' (הקדמת עמק המלך).

³ עי' אד"ז רפז ע"ב: עד דהוו יתבי פתח עינוי ר"ש וחמא מה דחמא, ואסחר אשא בביתא נפקו כולהו, ואשתארו רבי אלעזר בריה ורבי אבא ושאר חברייא יתבו אבראי.

⁴ עי' תיקור"ז נ ע"א וע"ב.

⁵ עי' תיקור"ז סג ע"א שזה בחי' הגבורות.

⁶ צעקת שור (רש"י תהלים מב ב).

⁷ כל השירים קודש, שהוא חכמה, דהיינו אבא, ושיר השירים קודש קדשים, קודש חד רישא דלא אתידע סתימא, קדשים תרין, ון עם אריך הנדבקים יחד. וכו' "סמכוני באשישות רפדוני בתפוחים" בשלימות איבריהם, עם פרצופים כפולים, אבא ואימא, ישראל סבא ותבונה, ובקרוב הרחוקים הנדחים בגלות, שהם שכינה וישראל. ועל זה השביע רבי אליעזר הגדול את תלמידו רבי עקיבא בעת פטירתו (עמק המלך ש"י פ"ב).

זהר וירא

האהל רוא [ד]תרעא דצדק¹ פתחא דמהימנותא² דכדין עאל ביה אברהם³ בהווא רשימא קדישא כחום היום דא צדיק דרגא דחבורא דא דעאל ביה מאן דאתגור ואתרשים ביה רשימא קדישא⁴ דהא אתעבר מערלה ועאל בקיומא דתרין דרגין אלין דאינון רוא דמהימנותא

והנה שלשה אנשים וגו' (בראשית יח ב) אלין תלת מלאכין שליחן דמתלבשן באוירא ונחתין להאי עלמא (>נ"א< ואתחזון)⁵ בחיזו דבר נש ותלת הוו כגוונא דלעילא בגין דקשת לא אתחזי אלא בגוונין תלתא חוור וסומק וירוק והכי הוא ודאי ואלין אינון שלשה אנשים תלתא גוונין גוון חוור גוון סומק גוון ירוק גוון חוור דא מיכאל בגין דאיהו (ממנא) [סטרא] דימינא גוון סומק דא גבריאל סטרא דשמאלא גוון ירוק דא

צט/א

זהר

יניק [נ"א] יסודא דעלמא ואתון⁶ כדין וירא וירץ לקראתם⁷ (בראשית יח ב) דתיאובתא דהאי דרגא תתאה לאתחברא בהו⁸ וחדוותא דילה לאתמשכא אבתרייהו⁹ וישתחו ארצה (שם) [לאתקנא] (לאתקנא) כרסייא לגבייהו¹⁰

האהל", סוד השער של צדק, פתח האמונה, שאז נכנס בו אברהם באותו הרושם הקדוש. "כחום היום", זהו צדיק, הדרגה של חיבור אחד שמי שנמול נכנס בו ונרשם בו הרושם הקדוש, שהרי נתבטל מן הערלה ונכנס בקיום של שתי הדרגות הללו, שהן סוד האמונה.

"והנה שלשה אנשים וגו'", אלו שלשה מלאכים שלוחים שמתלבשים באויר, ויורדים לעולם הזה (ונראים) במראה של בן אדם. והשלשה הם כדוגמא שלמעלה, משום שהקשת לא נראית אלא בשלשה צבעים, לבן, אדום וירוק, וכך הוא בודאי. ושלשת האנשים שלשה צבעים, צבע לבן, צבע אדם, צבע ירוק. צבע הלבן זה מיכאל, משום שהוא צד הימין, צבע האדום זה גבריאל, הצד של השמאל. צבע הירוק זה

יונקת (יסוד העולם) ונזונית, ואז, "וירא וירץ לקראתם", שתשוקת הדרגה התחתונה הזו להתחבר בהם ושמחתה להמשך אחריהם, "וישתחו ארצה", להתקין להם כסא.

¹ עיקר גילוי הדעת עלאה הוא בפום אמה ועיקרו לנוק' (כללים ח"ב עג ע"ד).

² פירוש שיושב בפתח האהל מ' כחום היום יסוד וצודק והוא יושב וז"ש דכדין עאל וכו' (נ"א).

³ פ' בא לו ע"א ועי' לעיל ד ע"א (לש"ו).

⁴ פירוש שדי הרשום באדם חסר י' אשתלים ביו"ד דמילה כנזכר ריש פ' ויחי דף ר"ד. וז"ש קדישא דעד לא אתרשים ביה יר"ד היה שד אבל כשנרשם בו י' אז השם קדישא דהיינו שד"י. א"נ שע"י המילה האדם קדוש ואינו הולך אחר ביאות אסורות ושמא קדישא הוא קדוש גורם קדושה לאדם. ז"ח (נ"א).

⁵ לד ע"א (הערת הזוהר).

⁶ בין החסדים ובין גבורות (רמ"ז).

⁷ הם [חג"ת שבדעת] היו יורדים ונמשכים למעלה למטה והוא נגדל וירץ לקראתם ממטה למעלה, וזה היה מפתח האהל, וכו' שהוא מן ת"ת דזעיר ששם פתח האהל (רמ"ז).

⁸ תשוקת זו הדרגא להתחבר אל החסדים שבחג"ת דזעיר המושפעים מן הדעת, ולפי שהם שם סתומים בחג"ת דזעיר שביניהם מקור ראשה בחזה, ולכן היא משתוקקת להתחבר עמהם וליהנות מהם (רמ"ז).

⁹ פ' ששמחתה יתירא שלה שאלו יתגלו ויגדלו וגם שיתעלו למעלה בהגדלתם, כי בזה היא תתמשך ממש אחריהם (רמ"ז).

¹⁰ בזמן שמתעלים החסדים למעלה אז משליש התחתון שבתפארת שנכפל לשני שלישים, נעלה שלישי אחד לכתר זעיר ומשליש האחר נעשה כתר מלכות, וזהו וישתחו ארצה, שהמשיך אור משליש הנעלה אל כתר להאיר לכתרה של רחל, וזהו לאתקנא כרסייא לגבייהו, כי אז נגמר תיקון המלכות, ולכן מיד אמר אברהם, אדני אם נא מצאתי חן בעיניך, כי כיון שנשלמה המלכות בכתרה אז היא מלכות שלימה (רמ"ז).

זהר וירא

תא חזי עבד קב"ה לדוד מלכא חד סמכא מכרסייא עלאה¹ כאבהן² ואף על גב דאיהו כרסייא לנבייהו אבל בזמנא דאתחבר בהו איהו חד סמכא לאתתקנא בכרסייא עלאה ובגין כך נטל מלכותא³ בחברון דוד מלכא שבע שניין⁴ לאתחברא בהו והא אתמר

רבי אבא פתח ואמר (תהלים כד ג) מי יעלה בהר יהו"ה ומי יקום במקום קדשו תא חזי כל בני עלמא לא⁵ המאן על מה קיימי [ב]עלמא⁶ ויומין אזלין וסלקין וקיימי קמי קב"ה כל אינון יומין דבני נשא קיימי [בהו] בהאי עלמא דהא כלהו אתבריא⁷ וכלהו קיימי לעילא⁸ ומנלן דאתבריא דכתיב (שם קלט טז) ימים יוצרו וכד מטאן יומין לאסתלקא מהאי עלמא כלהו קריבין קמי מלכא עלאה

הה"ד (מלכים א ב א) ויקרבו ימי דוד למות (בראשית מז כט) ויקרבו ימי ישראל למות בגין דכד בר נש איהו בהאי עלמא לא אשגח ולא אסתכל על מה קאים אלא כל יומא ויומא חשיב כאילו הוא אזיל ברקנייא דהא כד נשמתא נפקת מהאי עלמא לא ידעת לאן אורחא סלקין לה דהא אורחא לסלקא לעילא לאתר דנהירו דנשמתין עלאין נהריין⁹ לא מדרש הנעלם

ברייתא מסגיאות קדושתא דאית ביה לבתר נפיק רבי עקיבא ונבעי ונבעי עיניו מיא והוה אמר

בא וראה, הקב"ה עשה את דוד המלך עמוד אחד מהכסא העליון כמו האבות. ואף על גב שהוא כסא אליהם, אבל בזמן שמתחבר בהם הוא עמוד אחד להתקן בכסא העליון, ולכך דוד המלך לקח את המלכות בחברון שבע שנים להתחבר בהם, והרי נאמר.

רבי אבא פתח ואמר, "מי יעלה בהר ה' ומי יקום במקום קדשו". בא וראה, כל בני העולם לא רואים על מה עומדים בעולם, והימים הולכים ועולים ועומדים לפני הקב"ה, כל אותם ימים שבני אדם עומדים בהם בעולם הזה, שהרי כולם נבראו וכולם עומדים למעלה. ומנין לנו שנבראו, שכתוב "ימים יוצרו". וכשמגיעים הימים להעלות מן העולם הזה, כולם קרבים לפני המלך העליון.

זהו שכתוב "ויקרבו ימי דוד למות", "ויקרבו ימי ישראל למות". משום שכאשר אדם הוא בעולם הזה, אינו משגיח ולא מתבונן על מה הוא עומד, אלא כל יום ויום חשוב כאלו הוא הולך בריקנות, שהרי כשהנשמה יוצאת מן העולם הזה, לא יודעת לאיזו דרך מעלים אותה, שהרי הדרך לעלות למעלה למקום שאור הנשמות העליונות מאירות, לא

מרוב הקדושה שיש בו. אחר יצא רבי עקיבא ובכה, ונבעו עיניו מים, והיה אומר אוי רבי, אוי רבי, שהעולם נשאר יתום

¹ עמוד אחד לכסא הכבוד (ד"א).

² שהיא שווה אליהם, דהיינו בזמנא דאתחבר בהו, וזה בהתעלות יסוד אימא לדעת זעיר שאז גם בחג"ת שהיו בתחילה החסדים מכוסים בהם חזרו להיות מגולים, ואז יעקב ורחל מתעלים עד הדעת והיא מתחברת לחג"ת בהיותם כולם מאירים בשוה, ואז היא רגל רביעית לכרסייא עלאה יסוד אמא שבדעת (רמ"ז).

³ עט ע"ב (הערת הזוהר).

⁴ בסוד התעלותה עד הדעת (רמ"ז).

⁵ וארא כג ע"ב (ד"א).

⁶ עי' לקמן ריז ע"ב, ורכב ע"א.

⁷ לך לך פא ע"א (ד"א).

⁸ יש יום בעוה"ז, ויש יום להבא, ומה שעוסק אדם בעוה"ז, כנגדו יש לו לעוה"ב למעלה רוחני שאין להם סוף. וזהו הו' ימים שברא הקב"ה את העולם בבריאת העולם, שנאמר (שם ל"ט ע"ז) כי ששת ימים עשה, ולא אמר בששת ימים, ר"ל שהם נבראים רוחניים, והם הג"ע של מעלה, וכו' וכל התורה והמצוות שעוסק האדם בעוה"ז יום א', בלילה כשהולכת הנשמה לתת חשבון למעלה, הולך עמה אותו היום, ומעיד לפני הקב"ה מה שעשה פלוני באותו יום, וכו' ובזה יובן (בראשית מ"ז כ"ט) ויקרבו ימי ישראל למות, שבשעת מיתתם מתקרבים הימים בלי בושה, לתת לאותו צדיק גמולו (ספר הליקוטים בשלח).

⁹ משמע מכאן שיש דרך לעלות לנשמה שלא בדרך גיהנם ולא משמע הכי בכל הספרים דגם דהע"ה אמר גם כי אלך בגיא צלמות וגו' דמשמע דידע מ"מ מוכרח ללכת דרך שם. א"מ. ומדברי רז"ל שהביא מהרח"ו בכ"י נראה פשוט שיש דרך ישר לג"ע ומ"ש דהע"ה היא אפי' אם נגזר שיעבור. מאי"ן (נ"א).

זהר וירא

ווי רבי ווי [רבי] דאשתאר עלמא יתום מנך עאלו כל שאר חכימיא גביה ושאלו ליה ואתיב להון [הוה] דחיק ליה (שעתא) לרבי אליעזר אפיק תרי דרועוי ושוניון על לביה פתח ואמר אי עלמא עלמא עלאה חזרת לאעלא ולאגנזא מן תתאה כל נהירו ובוצינא¹ ווי לכון תרי² דרעי ווי לכון תרי תורות דישתכחון יומא דין מן עלמא דאמר רבי יצחק כל יומי דרבי אליעזר הוה נהירא שמעתא מפומיה כיומא דאתיהיבת בטורא דסיני

אמר אורייתא (סברית גמרא) גמרית וחכמתא סברית ושמושא עבדית דאילו יהון כל בני אינשא דעלמא סופרים לא יכלין למכתב ולא חסרי תלמידי מחכמתי אלא ככוחלא בעינא³ ואנא מרבתי אלא כמאן דשתי בימא ולא הוה אלא למיתן טיבותא לרבוהי יתיר מניה והוה שאלין מניה בההוא סנדלא דיבום עד דנפק נשמתיה ואמר טהור ולא הוה תמן רבי עקיבא כד נפק שבתא אשכחיה רבי עקיבא דמית בזע מאניה וגריר כל בשריה ודמא נחית ונגיד על דיוקניה הוה צוח ובכי נפק לברא ואמר שמיא שמיא אמרו לשמשא ולסיהרא דנהירותא דהות נהיר יתיר מנהון הא אתחשך

סתרי תורה

רפאל והני אינון תלת גוויין דקשת⁴ דקשת לא אתהוי אלא עמהון ובגין כך וירא אליו גלוי שכינה בתלת גוויין אלין וכלהו אצטריכו חד לאסיא מן המילה ודא רפאל⁵ <מאריה דאסוון> וחד לבשרא לשרה על ברא ודא איהו מיכאל בגין דאיהו אתמנא לימינא [וכל טבין] וברכאן בידיה אתמסרן מסטרא דימינא⁶ וחד להפכא לסדום ודא איהו גבריאל דאיהו לשמאלא ואיהו ממנא על כל דינין דעלמא מסטרא (דדינא) [דשמאלא] למידן ולמעבד על ידא דמלאך המות

ממך. נכנסו אליו כל שאר החכמים ושאלו אותנו, והשיב להם.

היתה דחוקה לו (השעה) לרבי אליעזר. הוציא שתי זרועותיו ושם אותם על לבו. פתח ואמר, אוי העולם, העולם העליון חוזר להתכנס ולהגנז מן התחתון כל אור ונר. אוי לכם שתי זרועות, אוי לכם שתי תורות שיהיו נשכחים היום הזה מן העולם. שאמר רבי יצחק, כל ימי רבי אליעזר היתה השמועה מאירה מפיו כיום שנתנה בהר סיני.

אמר תורה (למדתי וגמרא) למדתי וחכמה הבנתי ושימוש עשיתי, שאלו יהיו כל בני אנוש של העולם סופרים, לא יוכלו לכתוב, ולא חסרו תלמידי מחכמתי אלא ככחול בעין, ואני מרבתי, אלא כמי ששותה בים, ולא היה אלא להחזיק טובה לרבתי יותר ממנו. והיו שואלים ממנו באותו סנדל של יבום, עד שיצאה נשמתו ואמר טהור. ורבי עקיבא לא היה שם. כשיצאה השבת, רבי עקיבא מצא אותו שמת, קרע בגדיו ושרט כל בשרו, ודם ירד ונמשך על זקנו. היה צועק ובוכה. יצא החוצה ואמר, שמים שמים, אמרו לשמש וללבנה, שהאור שהיה מאיר יותר מהם, הרי נחשך.

רפאל, ואלו הם שלשת צבעי הקשת, שאין הקשת נראית אלא עמהם. ולכן "וירא אליו", גלוי שכינה בשלשת הצבעים הללו. ואת כולם הצטרכו, אחד לרפאל את המילה, וזהו רפאל בעל הרפואות. ואחד לבשר את שרה על הבן, וזהו מיכאל משום שהוא התמנה לימין, וכל הטובות והברכות שבידו נמסרו מצד הימין. ואחד להפך את סדום, וזהו גבריאל שהוא לשמאל, והוא ממונה על כל הדינים של העולם מצד (הדין) השמאל לדון ולעשות על ידי מלאך המות,

¹ עי' ב"ע קז ע"ב שבוצינא היא כלי לאור שהוא הנהירו.

² ז"ל הגמ' סנהדרין סח ע"א: נטל שתי זרועותיו והניחן על לבו אמר אוי לכם שתי זרועותיי שהן כשתי ספרי תורה שנגללין. פי' רש"י: שנגללין - כשגוללין ספר תורה והכתב מכוסה כך תתעלם ותתכסה תורה שבלבי כשאמות, לפי שלא שמשוני ולמדו ממני.

³ לשון הגמ': כמכחול בשפופרת.

⁴ ריש פנחס דף רטו ולעיל נח דף עא ע"ב (ד"א). ועי' לעיל יח ריש ע"ב ומ"מ שם.

⁵ דאיהו מארי דאסוון וכו' כצ"ל וכדאיתא בר"מ שרפאל מסבב כל העולם ג"פ כדי לקרב קיצם של חולים כדי לרפאותם. ז"ה (נ"א).

⁶ עי' ז"ח כה ע"א: כשם שכ"ג למטה כך מיכאל השר הגדול הוא כהן למעלה והוא מקדים ומברך לנשמה קודם ואח"כ מברך להקב"ה.

זהר וירא

דאיהו מארי דקטולא דבי מלכא וכלהו עבדו
שליחתהון וכל חד וחד בדקא חזי ליה
מלאך גבריא¹ל בשליחותא לנשמתא קדישא
ומלאך המות בשליחותיה לנפשא דיצר הרע²
ועם כל דא נשמתא קדישא לא נפיק עד דחזי
שכינתא כד חמא לון מתחברן כחדא כדין חמא
שכינתא

צט/ב

זהר

אתיהיב לכלהון נשמתין דהא כנוונא דאיהו
אמשיך עליה בהאי עלמא הכי אתמשכת לבתר
דנפיק מניה

תא חזי אי בר נש אתמשיך בתר קב"ה²
ותיאובתא דיליה אבתריה³ בהאי עלמא לבתר
כד נפיק מניה איהו אתמשיך אבתריה ויהבין
ליה אורח לאסתלקא לעילא בתר ההוא משיכו
דאתמשיך ברעותא כל יומא בהאי עלמא א"ר
אבא יומא חד אערענא בחד מתא מאינון דהו
מן בני קדם⁴ ואמרו לי מההיא חכמתא דהו ידעין
מיומי קדמאי והו אשכחן ספרין דחכמתא דלהון
וקריבו לי חד ספרא והוה כתיב ביה דהא
[כנוונא ד]רעותא דבר נש איכוון [ביה] (ליה)
בהאי עלמא הכי אמשיך עליה רוח מלעילא
כנוונא דההוא רעותא דאתדבק ביה אי רעותיה
איכוין במלה עלאה קדישא⁵ איהו אמשיך עליה
לההיא מלה מלעילא לתתא לגביה ואי רעותיה
לאתדבקא בספרא אחרא ואיכוין ביה איהו
אמשיך לההיא מלה מלעילא לתתא לגביה והו
אמר(י) דעקרא דמלתא תלייא במלין ובעובדא⁶
וברעותא לאתדבקא ובדא אתמשך מלעילא
לתתא ההוא ספרא דאתדבק בה ואשכחנא ביה

שהוא בעל ההרג של בית המלך. וכולם עשו
שליחותם, וכל אחד ואחד כראוי לו.

והמלאך גבריא"ל בשליחות לנשמה
הקדושה, ומלאך המות בשליחותו לנפש
של היצר הרע. ועם כל זה הנשמה הקדושה
לא יוצאת עד שרואה שכינה. כשראה אותם
מתחברים כאחד, אז ראה שכינה

ניתן לכל הנשמות, שהרי כדוגמא שהוא
ממשיך עליו בעולם הזה, כך נמשך לאחר
שיוצא ממנו.

בא וראה, אם אדם נמשך אחר הקב"ה
ותשוקתו אחריו בעולם הזה, אחרי זה
כשיוצא ממנו, הוא נמשך אחריו, ונותנים
לו דרך לעלות למעלה אחרי אותה משיכה
שנמשך ברצון כל יום בעולם הזה. אמר רבי
אבא, יום אחד נפגשתי בעיר אחת מאותם
שהיו מן בני קדם, ואמרו לי מאותה חכמה
שהיו יודעים מימים ראשונים, והיו מוצאים
ספרים של החכמה שלהם.

וקרבו לי ספר אחד, והיה כתוב בו,
שכדוגמא שהרצון שהאדם מתכוון בו
בעולם הזה, כך ממשיך עליו רוח מלמעלה
כדוגמת אותו הרצון שנדבק בו. אם רצונו
התכוון לדיבור עליון קדוש, הוא ממשיך
אותו הדיבור מלמעלה למטה אליו. ואם
רצונו להתדבק בצד האחר ומתכוון בו, הוא
ממשיך את אותו הדיבור מלמעלה למטה
אליו. והיו אומרים שעיקר הדבר תלוי
בדבורים ובמעשה וברצון להתדבק, ובזה
נמשך מלמעלה למטה אותו הצד שנדבק בו.
ומצאנו בו כל אותם מעשים ועבודות
הכוכבים והמזלות ודברים שהצטרכו להם,
ואיך הרצון להתכוון בהם כדי

¹ המיתה בארץ ישראל אינה ע"י מלאך המות הטמא אלא ע"י גבריא"ל (מ"מ עה ע"ב), ועי' לעיל צח ע"א בשם יהל אור.

² כלה"פ (דברים יג ה) אחרי ה' אלהיכם תלכו ואתו תיראו ואת מצותיו תשמרו ובקלו תשמעו ואתו תעבדו ובו תדבקו. עי' תנחומא וישלח י: מי יוכל ללכת בדרכיו וכו' אמר להם משה לישראל לא אמרתי לכם כך אלא דרכיו חסד ואמת וגמילות חסדים דכתיב כל ארחות ה' חסד ואמת וג"ת. ועי' עוד ח"ג כ סע"א.

³ עי' לעיל פח ע"ב ועלי תשוקתו, ועי"ש בשם האור יקר. ועי' לקמן ק ע"ב ובו תדבק.

⁴ עי' שעה"פ משלי: אהי"ה דאלפי"ן, העולה עם הכולל קד"ם, כופה את הקליפות, שיצאו מן אלו המלכים והניצוצין. וגם אלו הקליפות נקראים חכמת כל בני קדם (עי' עוד שער מאמרי רשב"י מא ע"ג).

⁵ עי' רמ"ז ויקרא צה ע"א ש"עילאה קדישא" הוא בחי' או"א.

⁶ עי' לעיל עה ע"ב, ועי' לקמן קסא ע"א: מלין דלעילא מנהון תליין בעובדא ומנהון במלולא ומנהון ברעותא דלבא. ועי' ח"ג קפד ע"א: מאי חשיבו דלהון דצדיקייא דידיעי עקרא דמלה ועובדא וידעי לכוונא לבא ורעותא יתיר מאלין אחרנין דלא דעי כל כך.

זהר וירא

כל אינון עובדין ופולחנין דככביא ומזלי¹ ומלין
דאצטריכו לון והיאך רעותא לאתכוונא בהו בגין
מדרש הנעלם

אמר רבי יהודה בשעה שנשמת הצדיק רוצה
לצאת שמחה והצדיק בטוח במיתתו כדי לקבל
שכרו הה"ד (בראשית יח ב) וירא וירץ לקראתם
בשמחה לקבל פניהם מאי זה¹ מקום מפתח
האהל כדקא אמרן וישתחו ארצה [לגבי שכינה]

רבי יוחנן פתח ואמר (שיר ב יז) עד שיפוח
היום ונסו הצללים סוב דמה לך דודי לצבי או
לעופר האילים עד שיפוח היום וגו'² זו אזהרה
לאדם בעודו בעולם הזה שהוא כהרף עין תא חזי
מה כתיב (קהלת ו ו) ואלו חיה אלף שנים פעמים
וגו' ביום המיתה כל מה שהיה² נחשב כיום אחד
אצלו³ אמר רבי שמעון נשמתו של אדם מתרה
בו ואומרת עד שיפוח היום (ונסו הצללים) וידמה
בעיניך כהרף עין בעודך בעולם הזה ונסו הצללים
הה"ד (איוב ח ט) כי צל ימינו עלי ארץ⁴ בבקשה
ממך סוב דמה לך דודי לצבי וגו'⁵

דבר אחר עד שיפוח היום וגו' אמר רבי שמעון
בן פזי זו אזהרה לאדם בעודו בעולם הזה שהוא
כהרף עין מה הצבי קל ברגליו אף אתה היה קל
כצבי או כעפר האילים לעשות רצון בוראך⁶ כדי
שתנחל העולם הבא שהוא הרי בשמים⁷ הנקרא
הר יהו"⁸ הר התענוג ההר הטוב⁹

אמר רבי חייא אמר רב אי הוינא מסתכלין
בפרשתא דא נסתכל בחכמתא אי עניינא
דנשמתא היא לאו רישא סופא ולא סופא רישא

סתרי תורה

אמר רבי יהודה, בשעה שנשמת הצדיק
רוצה לצאת, שְׁמָחָה, והצדיק בטוח במיתתו
כדי לקבל שכרו. זהו שכתוב "וירא וירץ
לקראתם", בשמחה לקבל פניהם. מאיזה
מקום "מפתח האהל", כמו שאמרנו,
"וישתחו ארצה", אל השכינה.

רבי יוחנן פתח ואמר, "עד שיפוח היום
ונסו הצללים סוב דמה לך דודי לצבי או
לעופר האילים", "עד שיפוח היום וגו'", זו
אזהרה לאדם בעודו בעולם הזה שהוא
כהרף עין. בא וראה מה כתוב, "ואלו חיה
אלף שנים פעמים וגו'", ביום המיתה, כל
מה שהיה, נחשב כיום אחד אצלו. אמר רבי
שמעון, נשמתו של אדם מתרה בו ואומרת
"עד שיפוח היום" (ונסו הצללים) וידמה
בעיניך כהרף עין, בעודך בעולם הזה. "ונסו
הצללים", זהו שכתוב "כי צל ימינו עלי
ארץ". בבקשה ממך, "סב לך דודי לצבי
וגו'".

דבר אחר, "עד שיפוח היום וגו'", אמר
רבי שמעון בן פזי, זו אזהרה לאדם בעודו
בעולם הזה שהוא כהרף עין. מה הצבי קל
ברגליו, אף אתה היה קל כצבי או כעופר
האילים לעשות רצון בוראך כדי שתנחל
העולם הבא, שהוא "הרי בשמים", הנקרא
הר ה', הר התענוג, ההר הטוב.

אמר רבי חייא אמר רב, אם היינו
מסתכלים בפרשה הזו, נסתכל בחכמה אם
ענין הנשמה היא אין ראשה סופה ואין
סופה ראשה,

¹ היינו טלמסאות וקטורתם והשבעתם ועבודות שעובדים להם (נ"א).

² עי' תניומא וירא ג: עד שיפוח היום זה יום הדין שנאמר (מלאכי ג) כי הנה היום בא בוער כתנור.

³ עי' ב"ר פ"ח סי' ב: יומו של הקב"ה אלף שנים דכתיב כי אלף שנים בעיניך כיום אתמול.

⁴ עי' לקמן ריז ע"ב.

⁵ עי' שיה"ש רבה פ"ב סי' מז: סוב דמה לך דודי לצבי סוף שאני נהפך לכם ממדת הדין למדת רחמים וממהר בגאולתכם כדם הצבי.

⁶ עי' מסילת ישרים פרק ו: המלאכים נשתבחו במדה הטובה הזאת, שנאמר בהם (תהלים קג כ) גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו. ועי' לקמן ח"ב ג ע"א: כל אשר דבר יהו"ה נעשה ונשמע והווי במתקלא חדא כמלאכין עלאין דהכי כתיב בהו (תהלים קג כ) ברכו יהו"ה מלאכיו גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו. אם כן רואים שזריזות היא המציאות של נעשה ונשמע כאחד.

⁷ אימא (ספר הליקוטים ישעיה נג).

⁸ ת"ת שבמלכות (אור יקר לעיל פ ע"א). ז"א (רמ"ז פ ע"א).

⁹ יסוד (ספר הקנה עמוד קו).

זהר וירא

כגוונא דא [נ"א בגוונאה] וסגיד דכתיב (בראשית לג ג) וישתחו ארצה [כגוונא דיעקב] שנאמר (שם מז לא) וישתחו ישראל על ראש המטה לשכינה ולגבי שכינתא אמר בשמא אדנ"י ולגבי צדיק אדו"ן דהא כד"ן אקרי אדון כל הארץ [נ"א כד אתנהרא מצדיק ואתנהרא בגוונאה דהא בגין דא] (כד איהו כגוונא דא כד"ן) אשתלים לעילא

מהבא דחיו דלתתא משיך משיכו מלעילא דהא גוונין אלין משכין משיכא מלעילא מאינן מקורין עלאין אדנ"י משכא מלעילא באלין תלת גוונין דאתלבש בהו ובהו נטלא כל מה דנטלא מלעילא ובגין דאינן חבורא דילה וסמכין דילה בכלא אתמר שמא אדנ"י דהא שמא דא אתגלי ליה כליל ברוזין עלאין אתגלי ליה באתגליא מה דלא הוות מקדמת דנא דלא הוה גזיר! ועד דאתגור לא בעא קודשא בריך הוא לאפקא מניה זרעא קדישא² כיון דאתגור מיד נפק מניה זרעא קדישא ובגין כך אתגלי עליה שכינתא באינן דרגין

ק/א

זהר

לאמשכא לון לגבייהו

כגוונא דא מאן דבעי לאתדבקא לעילא ברוח קודשא דהא בעובדא ובמלין וברעותא דלבא³ לכוונא בההיא מלה תלייא מלתא לאמשכא ליה לגביה מעילא לתתא ולא תדבקא בההיא מלה והווי אמרי כמה דבר נש אתמשך [בהאי] (מהאי) עלמא הכי נמי משכין ליה כד נפיק מהאי עלמא ובמה דאתדבק בהאי עלמא ואתמשך אבתריה הכי אתדבק בההוא עלמא אי בקודשא בקודשא ואי במסאבא במסאבא

אי בקודשא משכין ליה לגבי ההוא סטר ואתדבק בה לעילא ואתעביד ממנא שמשא לשמשא קמי קב"ה בין אינן שאר מלאכין כמה דהכי אתדבק לעילא וקאים בין אינן קדישין דכתיב (זכריה ג ז) ונתתי לך מהלכים בין

(כדוגמא זו) בצבעיה והשתחוה, שכתוב "וישתחו ארצה". כמו אצל יעקב שנאמר "וישתחו ישראל על ראש המטה", לשכינה. ולגבי השכינה אמר בשם אדנ"י, ולגבי הצדיק אדו"ן, שהרי אז נקרא אדון כל הארץ, כשמוארת מצדיק ומוארת בצבעיה, שהרי משום (זה הוא כדוגמא זו אז) זה נשלם למעלה.

מכאן שמראה שלמטה מושך המשכה מלמעלה, שהרי הצבעים הללו מושכים המשכה מלמעלה מאותם מקורות עליונים. אדנ"י מושך מלמעלה בשלשת הצבעים הללו שמתלבש בהם, ובהם נוטלת כל מה שנוטלת מלמעלה, ומשום שהם חיבור שלה ועמודים שלה, בכלם נאמר שם אדנ"י, שהרי שם זה התגלה לו כלול בסודות עליונים, התגלה לו בגלוי מה שלא היה מקודם. לכן כשלא היה מהול. ועד שנמול, לא רצה הקב"ה להוציא ממנו זרע קדוש. כיון שנמול, מיד יצא ממנו הזרע קודש. ולכן התגלתה עליו שכינה באותן דרגות

למשוך אותם אליהם.

כדוגמא זו מי שרוצה להדבק למעלה ברוח הקודש, שהרי במעשה ובדיבורים וברצון הלב לכוון באותו הדיבור תלוי הדבר למשוך אותו אליו מלמעלה למטה ולהדבק באותו הדיבור. והיו אומרים, כמו שאדם נמשך בעולם הזה, כך גם מושכים אותו כשיוצא מן העולם הזה, ובמה שנדבק בעולם הזה ונמשך אחריו, כך נדבק באותו העולם, אם בקודש בקודש, ואם בטומאה בטומאה.

אם בקודש, מושכים אותו לאותו הצד ונדבק בו למעלה, ונעשה ממנה שמש לשמש לפני הקב"ה בין אותם שאר מלאכים, כמו שכך נדבק למעלה ועומד בין אותם קדושים, שכתוב "ונתתי לך מהלכים

¹ פירוש כי קודם שנימול לא היה מזומן ז"ק לצאת ממנו ואין ראוי שתגלה מ' בקישוטיה בעודו בערלה ואז אינה נקראת אדנ"י כי לא נתקשטה בקישוטיה שלא נעשה יחוד אבל אחר שנימול מיד נפק מיניה פירוש הוא מזומן לצאת ז"ק ובג"כ אתגלי עליה שכינתא באינן דרגין קדישין ונק' אדנ"י כדפירשתני. ז"ח (נ"א).

² עי' לעיל צה ע"א.

³ עי' פת"ש פרצוף ז"א פתח כג וז"ל, וכלל כל מצוה הוא מתחלק לג' מדרגות, מחשבה, דבור ומעשה וכו', ואם [מקיים המצוה במחשבה שהוא] בדחילו ורחימו, הוא מתקן המצוה בגדלותה ובשלמותה, הוא בסוד מוחין בחינת נשמה שבו. ועי' תיקו"ז כו ע"ב בענין דחילו ורחימו וגר"א שם.

זהר וירא

העומדים האלה! הכי נמי כגוונא דא אי במסאבא משכין לה לגבי ההוא סטר ואתעביד כחד מנייהו לאתדבקא בהו ואינון אקרונן נזקי בני נשא ובההיא שעתא [דנפיק] [דנפקי] מהאי עלמא נטלין ליה? ושאיין ליה בגיהנם בההוא אתר דדייני לון לבני מסאבא דסאיבו גרמייהו ורוחיהו ולבתר אתדבק בהו ואיהו נזקא³ [כ]חד מאינון נזקי דעלמא⁴

אמינא לון בני קריב(א) דא למלין דאורייתא אבל אית לכו לאתרחקא (מגו) <מאינון> ספרין <נ"א> אלין) בנין דלא מדרש נעלם

ואי עניינא לפטירת איניש מעלמא היא נסתור כל פרשתא או נוקים פרשתא בהאי או בהאי מהו (בראשית יח ד-ח) יוקח נא מעט מים ורחצו רגליכם⁵ וגו'⁶ ואקחה פת לחם וגו' וימהר אברהם האהלה אל שרה וגו' ואל הבקר רץ אברהם וגו' ויקח חמאה וחלב וגו' כד אתא רב דימי אמר לא מצאה הנשמה תועלת לגוף אלמלא מה שרמז בכאן רמז הקרבנות⁷

בטלו הקרבנות לא בטלה התורה האי דלא אעסק בקרבנות ליעסק בתורה ויתהני ליה יתיר דאמר רבי יוחנן כשפירש הקדוש ברוך הוא הקרבנות אמר משה רבוננו של עולם תינח בזמן שיהיו ישראל על אדמתם כיון שיגלו מעל

בין העומדים האלה. כך גם כדוגמא זו, אם בטומאה, מושכים אותו לאותו הצד, ונעשה כאחד מהם להדבק עמם. והם נקראים נזקי בני אדם. ובאותה שעה שיוצא מן העולם הזה, לוקחים אותו ושואבים אותו לגיהנם באותו מקום שדנים את בני הטומאה שטמאו עצמם ורוחם. ואחר כך נדבק בהם, והוא מזיק כאחד מאותם מזיקי העולם.

אמרתי להם, בני, דבר זה קרוב לדברי תורה, אבל יש לכם להתרחק (מתוך) מאותם הספרים (הללו) כדי שלא

ואם הענין לפטירת האדם מן העולם היא, נסתור את כל הפרשה או נעמיד את הפרשה בזה או בזה. מה זה "יוקח נא מעט מים ורחצו רגליכם וגו'", ואקחה פת לחם וגו', וימהר אברהם האהלה אל שרה וגו', ואל הבקר רץ אברהם וגו', ויקח חמאה וחלב וגו'". כשבא רב דימי, אמר, לא מצאה הנשמה תועלת לגוף אלמלא מה שרמז בכאן, רמז הקרבנות.

הקרבנות נתבטלו אבל התורה לא נתבטלה. זה שלא עוסק בקרבנות שיעסוק בתורה, ויועיל לו יותר. שאמר רבי יוחנן, כשפרש הקב"ה הקרבנות, אמר משה, רבוננו של עולם, תינח בזמן שיהיו ישראל על אדמתם, כיון שיגלו מעל אדמתם מה יעשו.

¹ עי' שמ"ר (פכ"ה סי' ב): פעמים עושה אותן [המלאכים] עומדים שנאמר (ישעיה ו) שרפים עומדים וכתוב (זכריה ג) ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה. ועי' קכט ע"ב שמשמע שזה בחוץ, ועי' ספר הליקוטין האזינו שהוא עולם היצירה, ועי' ח"ג מז ע"א והגהות הרח"ו אות ד' ששרפים עומדים ממעל לו הם ב' אנשים מרגלים חרש, ועי' בהגר"א בספד"צ לא ע"א, שזה היצר הרע המקטרג.

² הפך אם זכה הוה אשתאב בגופא דמלכא שנשמתו חלק אלוה וחוזרת הנפיחה לעצמות הנופח כנזכר בפרשה ויחי דף ר"ו ורכ"א והשתא דלא זכה אשתאב בגיהנם ונעשה חלק אבר טמא וגדל צערו. ז"ח (נ"א).

³ כט ע"א (הערת הזוהר).

⁴ נדצ"ל עלמא, עי' לקמן רא ע"ב שנזקי דעלמא הם מקרי העולם, ועי' ח"ג קכב ע"א שנזקי עלמא הם מזיקים.

⁵ רחצו רגליכם, שהן יורדין לשיתין, ואמר רז"ל (סוכה מט ע"א) השיתין מו' ימי בראשית נבראו שנא' חמוקי ירכיך כמו חלאים וכו' וידעו ששם השיתין שוקיו עמודי שש והן אפיקי מים כמ"ש בתז"ח פג ע"ג ובכ"מ שהן נחלי מים (יהל אור).

⁶ והשענו תחת העץ, הוא עץ החיים למחזיקים ועליהן סומכין ג' אבות כמ"ש בתז"ח צ ע"ב אברהם רחמא תמך על דא יצחק כו' ואלו ג' אנשים הם האבות כנ"ל שהן תחת השכינה וכן אלו הג' מלאכים שאמרו בגמ' ואלו הג' המבקרים מעשיו הכל בדרגא דג' אבהן כידוע והן ג' גווני הקשת שעליהן נאמר וירא והנה כו' גוונין דמתחזיין ועי' בפ' בראשית דף יח ע"ב ובפרשת וירא ע"ש. והן דרגין דתמכין ע"י המחזיקין התורה כידוע (יהל אור).

⁷ וצ"ל מים הנאמר כאן הוא ניסוך המים, לחם אלו המנחות. ואמר פת לחם שאף הבשר נקרא לחם, לחם אשה וכו' וכאן פתות אותה פתים וכו' וכ"ז ה"ה בתורה במקום הקרבנות, מים כל צמא לכו למים וכן לחם לכו לחמו בלחמי וכן עץ כנ"ל וסעדו לבכם אמרו רז"ל לבכם אין כתציב כאן בלא יצר הרע שהתורה תבלין ליצר הרע, אם פגם בך וכו' (יהל אור).

זהר וירא

אדמתם מה יעשו אמר לו משה יעסקו בתורה ואני מוחל להם בשבילה יותר מכל הקרבנות שבעולם שנאמר (ויקרא ז' לז) זאת התורה לעולה למנחה וגו' כלומר זאת התורה בשביל עולה בשביל מנחה בשביל חטאת, בשביל אשם.¹

אמר רבי כרוספדאי, מי שמזכיר בפיו בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ענין הקרבנות והקרבנות ויכוון בהם, ברית כרותה היא שאותם המלאכים המזכירים חטאו כדי להרע לו, לא יכולים לעשות לו אלא רק טוב. ומי יוכיח, פרשה זו תוכיח. שכיון שאמר "והנה שלשה אנשים נצבים עליו", מה זה "עליו", לעיין בדינו. כיון

סתרי תורה

קדישין

והמשכילים יזהירו כזהר הרקיע⁴ (דניאל יב ג) זה"ר זהרא דזהרין בדליקו⁴⁵ זהרא זה"ר⁶ דאנהיר⁷ דאדליק ונציץ⁵ לכמה סטריין⁶ זה"ר סליק ונחית⁸ זה"ר נציץ⁹ לכל עיבר זה"ר נגיד ונפיק¹⁰ זה"ר דלא פסיק לעלמין¹¹ זה"ר דעביד תולדין¹² זה"ר טמיר⁷ וגניז¹³ נציצו דכל נציציין¹⁴ ושרגין¹⁵ כלא ביה נפיק וטמיר סתים וגליא¹⁶ חזי ולא חזי¹⁷

אמר רבי כרוספדאי, מי שמזכיר בפיו בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ענין הקרבנות והקרבנות ויכוון בהם, ברית כרותה היא שאותם המלאכים המזכירים חטאו כדי להרע לו, לא יכולים לעשות לו אלא רק טוב. ומי יוכיח, פרשה זו תוכיח. שכיון שאמר "והנה שלשה אנשים נצבים עליו", מה זה "עליו", לעיין בדינו. כיון

קדושות.

"והמשכילים יזהירו כזהר הרקיע", זה"ר זהר שזוהרים בהדלקת הזהר, זה"ר שמאיר שמדליק ונוצץ לכמה צדדים. זה"ר עולה ויורד, זה"ר נוצץ לכל עבר, זה"ר שופע ויוצא, זה"ר שלא פוסק לעולמים, זה"ר שעושה תולדות, זה"ר טמון וגנוז התנוצצות של כל הניצוצים וכל הדרגות בו, יוצא וטמון, סתום וגלוי, נראה ולא נראה.

¹ עי' מנחות קי ע"א: אמר ריש לקיש מאי דכתיב זאת התורה לעולה למנחה ולחטאת ולאשם כל העוסק בתורה כאילו הקריב עולה מנחה חטאת ואשם אמר רבא האי לעולה למנחה עולה ומנחה מיבעי ליה אלא אמר רבא כל העוסק בתורה אינו צריך לא עולה (ולא חטאת) ולא מנחה ולא אשם.
² האדם צריך לקיים כל תרי"ג מצות, במעשה, וכן בדיבור, ע"ד מה שאמרו רז"ל כל העוסק בפרשת עולה, כאלו הקריב עולה וכו'. וכן במחשבה, אם לא קיים כלם בשלשה בחי' אלו, יתגלגל, עד שיקיים כל התרי"ג מצות בשלשה בחי' אלו (שעה"ג הק' יא).
³ עי' מה שהבאנו לעיל בעמוד בזהר בשם הר"ח והגר"א בספד"צ.
⁴ י"פ מזכיר זהר דחשיב ע"ס מלמעלה למטה וע"ל ר"פ שמות. א"מ (נ"א).
⁵ כתר (בהגר"א בתז"ח יז ע"ד).
⁶ חכמה (בהגר"א תז"ח).
⁷ מלכות (מ"מ).
⁸ בינה (בהגר"א בתז"ח).
⁹ חסד (בהגר"א בתז"ח).
¹⁰ גבורה (בהגר"א תז"ח).
¹¹ ת"ת (בהגר"א בתז"ח).
¹² נו"ה (מ"מ, בהגר"א בתז"ח), שבהם מתבשל הזרע ויורד ליסוד (מ"מ).
¹³ יסוד (מ"מ, בהגר"א בתז"ח), לפי שעולה בסוד הדעת ונעלם שם (מ"מ). אמנם עי' תיקו"ז ז ע"א שטמיר וגניז מתייחס לכתר, ועי' בהגר"א בתיקו"ז מה ע"א שזה בחי' דו"נ.
¹⁴ הגבורות (מ"מ).
¹⁵ החסדים שהיסוד יש בו חו"ג (מ"מ).
¹⁶ שנכנס ויוצא בנוק' וזהו סתים וגליא (בהגר"א בתז"ח).
¹⁷ נ"ל שזה רצוא ושוב, ועי' זהר ויצא קנה ע"א: צדיק בעלמא תתאה עייל ונפיק.

זהר וירא

<זה"ר> ספרא דא⁹¹ מבוועא דבירא נפיק ביממא טמיר בליליא² אשתעשע בפלגות ליליא³ בתולדין דאפיק זה"ר דזהיר⁴ ואנהיר לכלא כללא דאורייתא ודא איהו דאתחזי וכל גוונין סתימין ביה ואתקרי בשמא דאדנ"י תלת גוונין אתחזי לתתא⁵ מהאי תלת גוונין לעילא⁶ מאלין עלאין אתמשך כללא¹⁰ אינון עלאין זהר דלא אתחזי⁷ ונציין בתריסר נציין⁸ וזהירין⁹ דנציין מניה תליסר¹⁰ אינון ברזא דשמא

(זה"ר) ספר זה מעין הבאר, יוצא ביום, טמון בלילה, משתעשע בחצות הלילה בתולדות שהוציא. זה"ר שזוהר ומאיר לכל, הכלל של התורה, וזה הוא שנראה, וכל הצבעים סתומים בו, ונקרא בשם של אדנ"י. שלשה צבעים נראים למטה מאלו שלשת הצבעים שלמעלה, הכל נמשך מאלו העליונים (לגבי זהר נ"א אותם העליונים, זהר) שלא נראה, ונוצץ בשנים עשר נצוצים וזהרים שנוצצים ממנו, שלשה עשר הם בסוד השם

ק/ב

זהר

יסטי לבייכו לאלין פולחנין ולכל אינון סטריין דקאמר הכא דילמא ח"ו (לא) תסטון מבתר פולחנא דקב"ה דהא כל ספרים אלין [א]מעייין לון לבני נשא בגין דבני קדם חכימין הוו וירותא דחכמתא דא ירתו מאברהם דיהב לבני פלגשים דכתיב (בראשית כה ו) ולבני הפלגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנות¹¹ וישלחם מעל יצחק בנו בעודנו חי קדמה אל ארץ קדם ולבתר אתמשכו בההיא חכמה לכמה סטריין אבל זרעא דיעחק חולקא דיעקב לאו הכי דכתיב (שם ה) ויתן אברהם את כל אשר לו ליעחק דא חולקא קדישא דמהימנותא דאתדבק ביה אברהם ונפק מההוא עדבא ומההוא סטרא יעקב מה כתיב ביה (שם כה יג) והנה יהו"ה נצב

יסטה לבכם לעבודות הללו ולכל אותם הצדדים שאמר כאן, שמא חס ושלום (לא) תסטו מאחר עבודת הקב"ה, שהרי כל הספרים הללו מטעים את בני האדם, משום שבני קדם היו חכמים, וירושת החכמה הזו ירשו מאברהם שנתן לבני הפילגשים, שכתוב "ולבני הפילגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנות וישלחם מעל יצחק בנו בעודנו חי קדמה אל ארץ קדם". ואחר כך נמשכו באותה חכמה לכמה צדדים.

אבל זרע יצחק, חלקו של יעקב, לא כך, שכתוב "ויתן אברהם את כל אשר לו ליעחק", זהו חלק הקדוש של האמונה שבה נדבק אברהם ויצא מאותו גורל ומאותו הצד. מה כתוב ביעקב, "והנה ה' נצב עליו", וכתוב "ואתה יעקב עבדי וגו'". לכן צריך

¹ עי' תיקו"ז ד ע"ב: קום לחברא לון בהאי חבורא דהא כד אית בישראל משכילים מאלין דאתמר בהון והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע (דניאל יב ג) דא דאתקרי ספר הזהר דידעין למפלא למאריהון ולאפקא אזכרות דשמהן דקודשא בריך הוא ושכינתיה בכוונה ולחברא לון בקול דקריאת שמע ובדבור דצלותא דאינון תריין שמהן יאקדונק"י דבהון כלילין כל הוויין וכנויין.

² היינו סוד והמלך שב אל גנת הביתן דהיינו ת"ת עם היסוד מתגלה בג"ע לחצות לילה והח' מתגלה קו' וקרקע הגן מנגן ואח"כ מתגלה אור הת"ת ומתנוצצים מאורותיהם ונהנים כל הצדיקים מזיו הת"ת והיסוד והשכי' וזהו השעשוע בג"ע בכל לילה שמשתעשע הקב"ה באותו התנוצצות המאיר בתולדותיו שבג"ע שהם הצדיקים (נ"א).

³ בג"ע שהיא מלכות וזהו השעשוע בנשמות הצדיקים בג"ע שהן מ"ן שלה (בהגר"א בתז"ח).

⁴ מלכות (בהגר"א בתז"ח).

⁵ פ' מיכאל גבריאל אוריאל שהם ענפי חג"ת (מ"מ).

⁶ חג"ת (מ"מ).

⁷ מחג"ת נמשכת הארה למלכות (מ"מ).

⁸ היינו י"ב גבולים שבמ' וכדאיתא בספר יצירה (נ"א).

⁹ י"ב גבולי אלכסון שבמלכות (מ"מ).

¹⁰ פירוש י"ג אינון מכילין דרחמי הנמשכים מא"א לז"א שהוא הת"ת שבו י"ב גבולין כנזכר בפ' בשלח ד"ה שהם י"ב צרופי הו"ה והכו' וז"ש ברזא דשמא קדישא כו'. ז"ח (נ"א).

¹¹ עי' לקמן קלג ע"ב שזה שמות הטומאה.

זהר וירא

עליו¹ וכתוב (ישעיה מד א², מא ח³) ואתה יעקב עבדי וגו' בניני כך בעי ליה לבר נש לאתמשכא בתר קב"ה ולא תדבקא ביה תדיר דכתיב (דברים י כ) ובו תדבק

תא חזי (תהלים כד ג) מי יעלה בהר יהו"ה וגו' ולבתר אהדר ופירש נקי כפים דלא עביד בידוי טופסא⁴ ולא אתתקף בהו במה דלא אצטריך⁵ ותו דלא אסתאב בהו ולא סאיב בהו לגופא כאינון דמסאבין גרמיהו בדין לאסתאבא ודא הוא נקי כפים⁶ ובר לבב כגוונא דא דלא אמשיך רעותיה ולביה לסטרא אחרא אלא לאתמשכא בתר פולחנא דקב"ה אשר לא נשא לשוא נפשו נפשו כתיב נפשי קרי והא אוקמוה מדרש נעלם

דחמא נשמתא דצדיקיא כך מה כתיב (בראשית יח ו) וימהר אברהם האהלה וגו' מהו האהלה בית המדרש⁷ ומהו אומר מהרי שלש סאים⁸ ענין הקרבנות ונשמתא מתכוונת בהו הה"ד (שם ז) ואל הבקר רץ אברהם וכדין נייחא להו ולא יכלין לאבאשא [ליה] [להו]

רבי פנחס פתח קרא דכתיב (במדבר יז יא) והנה החל הנגף בעם וכתוב (שם) ויאמר משה אל אהרן קח את המחתה וגו' וכתוב (שם יג) ותעצר המגפה כתיב הכא מהר וכתוב התם מהרי שלש סאים מה להלן קרבן לאשתזבא אף כאן קרבן לאשתזבא

אמר רבי פנחס זמנא חדא הוינא אזלי בארחה וערעית ביה באליהו אמינא ליה לימא לי מר מלה דמעלי לברייתא אמר לי קיים גזר

האדם להמשך אחר הקב"ה ולהדבק בו תמיד, שכתוב "ובו תדבק".

בא וראה, "מי יעלה בהר ה' וגו'". אחר כך חזר ופירש, "נקי כפים", שלא עושה בידיו צלם, ולא מחזיק עמהם במה שלא צריך. ועוד, שלא נטמא בהם ולא מטמא בהם את הגוף כמו אותם שמטמאים את עצמם בידים להטמא, וזה הוא "נקי כפים". "ובר לבב", כדוגמא זו שלא מושך את רצונו ולבו לצד האחר, אלא להמשך אחר עבודת הקב"ה. אשר לא נשא לשוא נפשו, כתוב נפשו ונקרא נפשי, והרי פרשוה,

שרואה נשמת הצדיק כך, מה כתוב, "וימהר אברהם האהלה וגו'", מה זה "האהלה", בית המדרש. ומהו אומר, "מהרי שלש סאים", ענין הקרבנות, והנשמה מתכוונת בהם. זהו שכתוב "ואל הבקר רץ אברהם". ואז נוח להם ולא יכולים להרע לו.

רבי פנחס פתח פסוק שכתוב "והנה החל הנגף בעם", וכתוב "ויאמר משה אל אהרן קח את המחתה וגו'", וכתוב "ותעצר המגפה". כתוב כאן מהר, וכתוב שם מהרי שלש סאים, מה להלן קרבן להנצל, אף כאן קרבן להנצל.

אמר רבי פנחס, פעם אחת הייתי מהלך בדרך ופגשתי את אליהו. אמרתי לו, יאמר לי מר דבר שמועיל לבריות. אמר לו, ברית

¹ עי' לקמן קנ ע"א: והנה יהו"ה נצב עליו (ויאמר) עליה דיעקב למהוי כלא רתיכא קדישא ימינא ושמאלא ויעקב בגוייהו כנסת ישראל לאתקשרא בינייהו.

² ועתה שמע יעקב עבדי וישראל בחרתי בו.

³ ואתה ישראל עבדי יעקב אשר בחרתיך זרע אברהם אהבי.

⁴ פירוש דפוס צורות חיצוניים מס"א ולא עשה בידיו דבר המטמאו. הרש"ב (נ"א).

⁵ היינו בחכמת בני קדם, ומשמע שבגבול מותר. עי' רמ"א סי' רמו ס"ד: אין לאדם ללמוד וכו' שאר החכמות ומ"מ מותר ללמוד באקראי בשאר חכמות. עי' קוב"ש ח"ב סי' מז שמביא מקור לדברי הרמ"א מדברי הירושלמי סנהדרין דף נ ע"א: רבי עקיבה אומר אף הקורא בספרים החיצוניים [אין לו חלק לעולם הבא] וכו' להגיון ניתנו ליגיעה לא ניתנו.

⁶ עי' פרי עץ חיים (שער קריאת ספר תורה פרק ה): נקי כפים מזרע לבטלה.

⁷ אל שרה, אל הגוף, שהנשמה מעוררת הגוף, נפשי אויתך (יהל אור).

⁸ זהו המנחות שהיא באה סולת מנופה מאיפה, וזהו ג' סאים קמח ומזה תקח ותסלת סלת לושי ועשי עגות שכל המנחות באות מצה, וענין ג' סאים שאמרו העומר הי' בא כו' ואמרו בגמ' (מנחות עו ע"ב) מ"ט כיון דמחדש אתי כו' ב' הלחם ב' עשרונות כו' אע"ג דמחדש כו' לחם הפנים עשרים דמחטין אתו ומישן כו', וא"כ ה"ה למנחות שהן באין מחטין ומישן כמו שתי הלחם שאין מביאין קודם לשתי הלחם, ה"ה נמי שהן באין ג' עשרונות מג' סאין ומנחת נסכים של בקר ג' עשרונות (יהל אור).

זהר וירא

קודשא בריך הוא ועאלו קמיה כל אלין מלאכיא דממנן לאדכרא חובי דבר נש די בעדנא דיכרון בני אנשא קרבניא דמני משה [ושוי לביה ורעותיה בהו דכלהו ידכרון ליה למב¹ ועוד בעדנא דיערע מותנא בבני אנשא קיימא] אתגזר וכרוזא אעבר על כל חילא דשמיא דאי ייעלון בנוהי בארעא בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ויימרון ברעות נפשא ולבא עניינא דקטרת בוסמין² דהוו להו לישראל דיתבטל מותנא מנייהו

אמר רבי יצחק בא וראה מה כתיב ויאמר משה אל אהרן קח את המחתה ותן עליה אש מעל המזבח ושים קטרת אמר לו אהרן למה אמר כי יצא הקצף מלפני יהוה וגו' מה כתיב (שם יב) וירץ אל

סתרי תורה

קדישא³ וגו'¹¹ רזא דאין סוף יהוה אקרי⁴ כד אתחבר זהר תתאה אדנ"י בזהר עלאה יהוה אתעביד שמא [סתים⁵ דביה] (שתים דכי) ידעי נביאי קשוט ומסתכלאן לגו זהרא עלאה⁶ ודא יאהדונה⁷ חיוו [נ"א חיוון⁸] ממירין⁹ דכתיב (יחזקאל א ד) כעין החשמל מתוך האש

גזר הקב"ה, ונכנסו לפניו כל המלאכים שממונים להזכיר חטאי האדם, שבזמן שיזכירו בני אדם הקרבנות שצוה משה, ומכוון לבו ורצונו בהם, כולם יזכירו אותו לטוב. ועוד בזמן שיארע מגפה בבני אדם, הברית נגזרה, והכרוז עובר על כל חיילות השמים, דאם יעלו בניו בארץ בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ויאמרו ברצון נפש ולב ענינים של קטורת בשמים שהיו להם לישראל, שיתבטל המות מהם.

אמר רבי יצחק, בא וראה מה כתוב, "ויאמר משה אל אהרן קח את המחתה ותן עליה אש מעל המזבח ושים קטורת". אמר לו אהרן, למה, "כי יצא הקצף מלפני ה' וגו'". מה כתוב, "וירץ אל

הקדוש וגו', הסוד של אין סוף נקרא יהו"ה. כאשר מתחבר זהר תחתון אדנ"י בזהר עליון יהו"ה, נעשה שם סתום שבו יודעים נביאי האמת ומסתכלים לתוך הזהר העליון, וזה יאהדונה⁷, מראות טמירים (חיות טמירות), שכתוב "כעין החשמל מתוך האש".

¹ עי' לעיל ע"א בזהר בשם הרח"ו והגר"א בספד"צ.

² עי' תיקו"ז סב ע"ב: מאי קטרת דיליה שכינתא תתאה דאיהי סלקא בכמה ריחין ובוסמין טבין וכו'. ועי' שעה"פ פרשת שמיני: מוחין דאימא נקראים קטורת, וכו' להקטיר קטורת, כדי להמשיך מוחין דאימא בנוקבא, ועל ידי כן תחזור פב"פ להזדווג עם זעיר. וזהו לשון קטרת, לשון התקשרות הנוקבא בבעלה. עי' שעה"כ תפלת השחר ג: "א סממני הקטרת שהעשרה הם עשר ניצוצות הקדושה שירדו למטה בתוך הקליפה להכניעם והא' הנוסף עליהם הוא אור מקיף לעשר הנזכר ולכן התיקון הוא שיכוין לסלקם מתוכם ועי"כ ישארו הקליפות מתים בלתי חיות (עי' עוד שער המלכים פרק י').

³ י"ב גבולי אלכסון שבמלכות עם שם הו"ה המאיר בהם שהוא ז"א הם תליסר (מ"מ).

⁴ הז"א לפעמים עולה לא"א הנק' א"ס (מ"מ).

⁵ עי' תיקו"ז כח ע"ב ששמה סתים זה שם ס"ג י"ד ה"י וא"ו ה"י. אמנם עי' שם ד ע"א: קום לחברא לון בהאי חבורא דהא כד אית בישראל משכילים מאלין דאתמר בהון והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע (דניאל יב ג) דא דאתקרי ספר הזהר דידיעין למפלח למאריהון ולאפקא אזכרות דשמהן דקודשא בריך הוא ושכינתיה בכוונה, ולחברא לון בקול דקריאת שמע ובדבור דצלותא, דאינון תרין שמהן יאקדונק"י דבהון כלילן כל הוויין וכנויין, ע"כ. למימרא, שהשמה סתים הוא השם שמגלה את הפנימיות.

⁶ ז"א (מ"מ).

⁷ עי' תיקו"ז ב ע"ב: חוזים נביאים מסטרא דנצח והוד דבהון כלילן תרין שמהן דאינון יאקדונק"י.

⁸ ה"ג והיינו ד' אותיות הו"ה שהם ד' חיות עליונות כנזכר בתקונים ד' ד' טמירים בתוך ד' אותיות אדנ"י. ז"ח (נ"א).

⁹ תקונים תקון י' דף כא סוף ע"ב ופנחס רכח ע"א ברעיא מהימנא (ד"א). שהיא יהו"ה מתוך האש אדנ"י א"נ החשמל הם יאהדונה"י עצמו מתוך האש היינו אש מתלקחת קלי' א' מד' קלי' והיה משיג נבואתו וחשמל מתוך בקיעת האש ז"ח (נ"א).

זהר וירא

מתניתין עלאין [רמאין] טבין דימינא¹ תשע נקודין דאורייתא² נפקין ומתפלגין³ באתוון [ואתוון] (ובאתוון) בהו נטלן (מטלטלן) <מטלטלנוי> דיקין ברזי (פלטין)⁴ <פליגין> אלין תשע שליטין על אתוון⁵ אתוון מנייהו⁶ אתפשטו אשתארו נקודין לאעלאה לון לא נטלין בר כד אינון נפקין אלין אינון ברזא דאין סוף⁷ כלהו אתוון (מטלטלן) <מטלטלן> [מטלטלן] ברזא דאין סוף כמה דאינון נטלי לון הכי נמי נטלי אלין סתימין אתוון גליין ולא גליין הני טמירין על מה דשריין⁸ אתוון תשע שמהן גליפן בעשר ואינון קדמאה [אהיה⁹] יו"ד ה"א¹⁰ [נ"א] וא"ו ה"א) אהי"ה

קא/א

זהר

נפשי דא נפש דוד¹¹ סטרא דמהימנותא נפשו דא נפש דבר נש ממש בגין דכד יפוק מהאי עלמא ונפשיה יסתלק בעובדין דכשרין על מה דיתקיים בהו למיהך בין כל אינון <קדישין> כמה דאת אמר (תהלים קטז ט) אתהלך לפני יהו"ה בארצות החיים¹² ובגין דלא נשא לשוא נפשי ישא ברכה מאת יהו"ה וגו'

תא חזי בתר דאתגזר אברהם הוה יתיב וכאיב וקב"ה שדר לגביה תלת מלאכין באתגליא לאקדמא ליה שלם ואי תימא דהא באתגליא וכי מאן יכיל למחמי מלאכין והא כתיב (שם קד ד) עושה מלאכיו רוחות וגו' אלא ודאי חמא לון דנחתי לארעא כגוונא דבני נשא¹³ ולא יקשה לך האי דהא ודאי אינון רוחין קדישין

משנה. עליונים גבוהים טובים של הימין, תשע נקודות של התורה יוצאות ונחלקים באותיות, והאותיות נוסעות (מטלטלים) בהם, מסעותיו דיקים בסודות (היכל) חולקים, אלו תשעת השליטים על האותיות. האותיות התפשטו מהם. נשאר נקודים להכניסם להם. לא נוסעים רק כשאלה יוצאים. הם בסוד של אין סוף. כל האותיות (נוסעות) מסעות בסוד של אין סוף. כמו שהם נושאים אותם, כך הם נוסעים, אלו הסתומים, אותיות גלויות ולא גלויות, אלו טמונים על מה ששורות האותיות. תשעה שמות חקוקות עם עשרה. והראשון אהיה, יו"ד ה"א אהי"ה

"נפשי" זו נפש דוד, צד האמונה. "נפשו" זו נפש האדם ממש. משום שכאשר יצא מן העולם הזה ונפשו תתעלה במעשים כשרים, על מה שיתקיים בהם ללכת בין כל אותם הקדושים, כמו שנאמר "אתהלך לפני ה' בארצות החיים". ומשום "שלא נשא לשוא נפשי", "ישא ברכה מאת ה' וגו'".

בא וראה, אחר שנמול אברהם, היה יושב וכואב, והקב"ה שלח אליו שלשה מלאכים בגלוי להקדים לו שלום. ואם תאמר, שבנגלה [ממש], וכי מי יכול לראות מלאכים, והרי כתוב "עושה מלאכיו רוחות וגו'". אלא ודאי שראה אותם שירדו לארץ כדוגמת בני אדם. ולא יקשה לך זה, שהרי הם ודאי רוחות קדושות, ובשעה שיורדים

¹ פי' הצדיקים שהם מצד הימין (מ"מ).

² פי' עשר אותיות דשם מ"ה שהם רוח דז"א (מ"מ). לעיל טו ע"ב (ד"א). ופי' נטלן מטלטלן מתנועעים האותיות כי אורם קטן מהנקודות שהם חשובים יותר ברזי פלטין שהיא לשון חשיבות. הרש"ב (נ"א).

³ פי' שהאותיות הם כלים דז"א שמהם נבנה גוף הז"א והתגין הם מאימא והם נפש דז"א ובכלל האותיות הם כי התגין הם בכלל הכלים ורוח של ז"א הוא שם מ"ה שהם ט' נקודות והרוח הוא מאבא (מ"מ).

⁴ פירוש בסודות מחלקים ורומז לשערים מרומזים לכתר והם מחלקים הפסק באתנח וכיוצא הנקודות בח' והאותיות בבינה (נ"א).

⁵ נראה שרומז לקמץ ופתח העולים כ"ב, שמהם סוד האותיות, כנזכר בע"ח (נקודות א').

⁶ מקצתם או שהם עיקר הכל (רמ"ז).

⁷ פי' אע"ג דנקודי מחכמה מ"מ שרשם באין סוף להיות להם קיום עיין בהאזינו רפט ע"א (ד"א).

⁸ תקונים תקון כד ותקון ע דף כח ובהקדמת תקונים דף ה בתקון יט ולקמן פ' ויצא קנט ע"א (ד"א).

⁹ כתר (מ"מ).

¹⁰ חכמה (מ"מ). היינו כתר. ז"ח (נ"א).

¹¹ מלכות (שער מאמרי רשב"י ז ע"ב).

¹² עי' תיקו"ז כ ע"ב שזה בחי' המלכות.

¹³ לעיל נח ע"א (ד"א).

זהר וירא

לעולם, מתלבשים באוירים וביסודות החומר, ונראים לבני אדם ממש כמראה דמ תם.

ובא וראה, אברהם ראה אותם כמראה בני אדם, ואף על גב שהיה כואב מן המילה, יצא ורץ אחריהם כדי לא לגרוע (מה) שהיה עושה מקודם לכן.

אמר רבי שמעון, ודאי שראה אותם כמראה של מלאכים, ממה שכתוב "ויאמר אדני"י", באל"ף דל"ת השכינה היתה באה, ואלו היו עמודים שלה וכסא אליה, משום שהם שלשת הצבעים שתחתיה. וראה כעת משום שנמול מה שלא ראה מקדם לזה עד שלא

אמר רבי שמעון, ודאי שראה אותם כמראה של מלאכים, ממה שכתוב "ויאמר אדני"י", באל"ף דל"ת השכינה היתה באה, ואלו היו עמודים שלה וכסא אליה, משום שהם שלשת הצבעים שתחתיה. וראה כעת משום שנמול מה שלא ראה מקדם לזה עד שלא

אמר רבי שמעון, ודאי שראה אותם כמראה של מלאכים, ממה שכתוב "ויאמר אדני"י", באל"ף דל"ת השכינה היתה באה, ואלו היו עמודים שלה וכסא אליה, משום שהם שלשת הצבעים שתחתיה. וראה כעת משום שנמול מה שלא ראה מקדם לזה עד שלא

מדרש נעלם
תוך הקהל והנה החל הנגף בעם וכתוב (במדבר יז יג) ויעמוד בין המתים ובין החיים ותעצר המגפה ולא יכיל מלאכא דמחבלא⁷ לשלטאה ונתבטלה מותנא

תוך הקהל והנה החל הנגף בעם, וכתוב "ויעמוד בין המתים ובין החיים ותעצר המגפה". ולא יכל מלאך חבלה לשלוט ונתבטל המגפה.

רבי אחא אזל לכפר טרשא אתא לגבי אושפיזיה לחישו עליה כל בני מתא אמרו גברא רבא אתא הכא ניזיל לגביה אתו לגביה אמרו ליה <לא חס> על אוברנא⁸ אמר להו מהו⁹ אמרו ליה דאית שבעה יומין דשאר מותנא במאתא וכל יומא אתתקף ולא אתבטל אמר להו ניזיל לבי כנישתא ונתבע רחמי מן קדם קודשא בריך הוא עד דהוו אזלי אתו ואמרו פלוני ופלוני מיתו ופלוני ופלוני נטו למות

רבי אחא הלך לכפר טרשא, בא אצל המארח שלו. לחשו עליו כל בני העיר. אמרו, אדם גדול בא לכאן, נלך אליו. באו אצלו. אמרו לו, לא חושש על אבדתינו. אמר להם, מהו. אמרו לו, שיש שבעה ימים שיש מגפה בעיר, וכל יום מתחזק ולא מתבטל. אמר להם, נלך לבית הכנסת ונבקש רחמים מלפני הקדוש ברוך הוא. עד שהיו הולכים, באו ואמרו, פלוני ופלוני מתו, ופלוני ופלוני נוטים למות.

¹ קמד ע"א (הערת הזוהר).

² אמנם הוא רק בהמלאכים שנקראו אישים וכן בהמלאכים שנקראו בני אלהים כ"כ בזוהר רות יד רע"ג והגם שאותן המלאכים הם מיכאל גבריאל רפאל והם גדולים מכל המלאכים כמ"ש במדרש פ' נשא פ' יא סי' ג' ובכ"מ והמלאכים שנקראו אישים הם קטנים מכל המלאכים אך גם באישים ישנם ג"כ כל החיות והארגמן וכמ"ש הרח"ו בע"ח שער נ' רפ"ח וע"ש בסופו (לש"ו). עי' דע"ה ח"ב כט ע"א, ועי"ש כב ע"ב שזה מלאכים שהם מיצירה.

³ רשב"י ס"ל שתחלת ראייתו כמלאכים ראה אותם, הפך מר' אבא שאמר שראה אותם כבני נשא (מ"מ).

⁴ עי' לעיל צז ע"ב דרגא תתאה בשם המ"מ.

⁵ צא ע"א (הערת הזוהר).

⁶ פ"י שקודם המילה לא ראה רק המלכות לבד ולא ראה המרכבה שלה שהם ארגמן וכן דרגין עילאין שהם הו"ק ואחר המילה נזדכך וראה המלכות במרכבה וכדברי ר' אלעזר דלעיל דף צא (מ"מ).

⁷ עי' זר"ח כא ע"א שזה הפיך של מלאכי דקדושה.

⁸ עי' ק ע"ב במדרש הנעלם מש"כ בענין הקטורת. דְּבַר (רמ"ז). אודות האבידה והמגפה שביניהם כדת מה לעשות כמבואר בסמוך (ד"א). ולא חס על אוברנא למה לא תחוס עליהם שאובדים במגפה. הרש"ב (נ"א).

⁹ אבדון כולל כל דבר רע. וכששאלם מהו, כלומר איזה מין אבדון אמרו (רמ"ז).

זהר וירא

אמר להם רבי אחא, אין עת לעמוד כך, שהשעה דחוקה, אבל תפרישו מכם ארבעים בני אדם מאלו היותר זכאים, עשרה עשרה לארבעה חלקים, ואני עמכם, עשרה לקצה העיר ועשרה לקצה העיר, וכן לארבע קצוות העיר. ואמרו, בנפש חפצה ענין של קטורת הסמים שהקדוש ברוך הוא נתן למשה, וענין של הקרבנות איתו. עשו כך שלש פעמים, ועברו בכל העיר לארבע קצוות, והיו אומרים כן. לבסוף אמר להם, נלך לאלו שנוטים למות, ותפרישו מכם לבתיהם ותאמרו כך, וכאשר תסיימו, תאמרו אלו הפסוקים, "ויאמר משה אל אהרן קח את המחתה ותן עליה אש וגו',

אמר להם רבי אחא, אין עת לעמוד כך, שהשעה דחוקה, אבל תפרישו מכם ארבעים בני אדם מאלו היותר זכאים, עשרה עשרה לארבעה חלקים, ואני עמכם, עשרה לקצה העיר ועשרה לקצה העיר, וכן לארבע קצוות העיר. ואמרו, בנפש חפצה ענין של קטורת הסמים שהקדוש ברוך הוא נתן למשה, וענין של הקרבנות איתו. עשו כך שלש פעמים, ועברו בכל העיר לארבע קצוות, והיו אומרים כן. לבסוף אמר להם, נלך לאלו שנוטים למות, ותפרישו מכם לבתיהם ותאמרו כך, וכאשר תסיימו, תאמרו אלו הפסוקים, "ויאמר משה אל אהרן קח את המחתה ותן עליה אש וגו',

סתרי תורה

אשר אהי"ה (יהו"ה) (ה)א"ל [יהו"ה] אלהי"ם יהו"ה⁵ צבאות, אדו"ן, שד"י.⁸
[נ"א] ומן דא שמא יו"ד ה"א וא"ו ה"א מתפשט כ"ב אותיות ורוא דשמא מנצפ"ך⁹ הרי כ"ז אותיות ודא הוא רוא יהו"ה אלהינ"ו יהו"ה אחד יהו"ה אלהינ"ו יהו"ה הרי י"ד אותיות אח"ד רוא י"ג אתון ומנהון יתפשטו רמ"ח איברים¹⁰ שם בן מ"ב ושם בן ע"ב מנצפ"ך חמשה גבורות

אשר אהי"ה, יהו"ה, א"ל, אלהי"ם, יהו"ה, צבאות, אדו"ן, שד"י.
(ומהשם הזה יו"ד ה"א וא"ו ה"א מתפשט כ"ב אותיות. וסוד השם מנצפ"ך הרי כ"ז אותיות, וזה הוא סוד יהו"ה אלהינ"ו יהו"ה אחד. יהו"ה אלהינ"ו יהו"ה, הרי י"ד אותיות, אחד סוד י"ג אותיות, ומהם יתפשטו רמ"ח אברים. שם בן מ"ב ושם בן ע"ב, מנצפ"ך חמשה גבורות, וממנו

¹ היה כח הפסולת מרובה ושלא היה כביכול כח בשכינה להגין, וזהו שעתא דחיקא, השכינה שהיא נקראת שעה [כנודע] (ככד), דחוקה מתגבורת הביורורים (רמ"ז).

² בכוונה גדולה ורצון לבבכם (ד"א).

³ קשה לי שאמר במסכת שבת (פט ע"א) שמלאך המות מסרו למשה. ונראה לי ליישב וכו' בבריאת העולם כשנברא אדה"ר ואמר ה' נעשה אדם כל העולמות הקדושים נתנו חלק מאורם להתכלל באדם חוץ מס"מ שקטרג ולא רצה ליתן לו כלום, כי אין חפצו לעשות חסד, אך כשגבר משה רבינו ע"ה בגודל זכויותיו אז נכנע ס"מ ומסר לו סוד הקטורת שבו תלוי ביטול כחו (ורשותו) [וחיותו] שבפעולת הקטורת או באמירתו בכוונה מסתלק חיותו שה"ס סימני הקטורת נגד י"א אורות, וכו'. ולכן כשמסר למשה כל כחו אז היה חירות ממלאך המות. ומאותו האור שהיה בתוך הקלי' זכו לשתי עטרות כנגד שתי בחינות של י"א אורות, שהם מאחורי או"א ומזו"ן וכו', אבל כשחטאו ירדו ק"כ ריבוא וכו' מפני שהאורות חזרו לתוך הקלי' שבהן הפירוד. והנה מצינו שבמעשה העגל נאמר למשה (שמות לב ז) לך רד, רד מגדולתך כלום נתתי לך גדולה אלא בשביל ישראל, ואם כן היה נראה שאם ישראל יחזרו ויחטאו שלא היתה עליהם עוד אותה הסגולה שגם משה לא יזכה בה, אבל לא כן היה שהרי משה זכה ונטלן. ולפי זה יצדק מ"ש בכאן דקב"ה יהיב למשה, שמאתו יתברך היתה לו (רמ"ז).

⁴ סוד הקרבן להעלות העולמות ממדרגה למדרגה עד שמלכות דעשיה יעלה פנימיותה ונעשה חיצונית לחיצונית נה"י דעשיה ואז מתעלה האור של חיות הקלי' ונעשה חיצונית למלכות הנזכרת שהחיצונית שלה נעשה פנימיות לאותו האור, ואם כן בהכרח צריך (לצרף) [להדביק] ענין הקטרת לקרבן להכין מקום שבו יחול האור העולה ע"י הקטרת (רמ"ז).

⁵ אל אלהים הוי"ה - חג"ת.

⁶ צבאות - נו"ה.

⁷ אדני"י - מלכות (מ"מ). צ"ל אדני"י. ז"ח (נ"א).

⁸ יסוד (מ"מ). מכאן עד אמת ליתיה בס"י וכ"נ שהוא הגה"ה מבחוץ (נ"א).

⁹ ריש פ' שלח לך (ד"א).

¹⁰ במדרש רות איתא י"ב אתון דיחודא שמע ובשכמ"ל מהרמ"ק (הערת הזוהר).

זהר וירא

ומניה יתפשט רזא דחמשיין שערי בינה ומנהון יתפשטון ע"ב הרי רמ"ח אברים עם יהו"ה אלהיכם אמת)

<אלין> אינון עשר שמהן¹ גליפן בסטריהון וכל הני שמהן אתגליפון² [רמ"ח איברים] ועאלין³ בחד ארון הברית ומאן איהו (אדו"ן) שמא דאתקרי אדני ודא [רזא] אתגלי השתא לאברהם⁴ [נ"א יהו"ה צבאות ונ"א אל אדני]

מיכאל שמא דימינא⁵ דקא אחיד ומשמא לשמא דא⁶ יתיר מאינון אחרנין בכל אתר דרזא דהאי שמא תמן מיכאל תמן⁷

קא/ב

זהר

אתגזר בקדמיתא לא הוה ידע⁸ אלא דאינון בני נשא ולבתר ידע דאינון מלאכין קדישין ואתו בשליחותא לגביה בשעתא דאמרו ליה אי"ה שרה אשתך⁹ (בראשית יח ט) ובשרו ליה בשורת יצחק אליו אתוון נקודות אי"ו¹⁰ וסימן אי רמו

יתפשט הסוד של חמשים שערי בינה, ומהם יתפשטו ע"ב. הרי רמ"ח אברים עם יי' אלהיכם אמת).

אלה הם עשרה שמות חקוקים בצדיהם, וכל השמות הללו נחקקו במאתים ארבעים ושמונה אברים. ונכנסים בארון הברית האחד, ומי הוא, השם שנקרא אדני". וזה (סוד) התגלה עכשיו לאברהם. (נ"א יהו"ה צבאות, ונ"א אל אדני).

מיכאל שם הימין שאוחז ומשמש את השם הזה יותר מאותם האחרים, בכל מקום שסוד השם הזה, מיכאל, ס, מיכאל, ס,

נמול. בתחלה לא היה יודע, אלא שהם בני אדם, אחר כך ידע שהם מלאכים קדושים, ובאו אליו בשליחות. בשעה שאמרו לו "איה שרה אשתך" ובשרו לו בשורת יצחק, "אליו" האותיות נקודות אי"ו, וסימן אי רמז למה שלמעלה, רמז לקב"ה. "ויאמר הנה באהל". כתוב כאן

¹ פירוש ט' שמות הנז' ושם מ"ה שקיו דאילנא המחיה אותם (נ"א).

² מציאותם שבה (אור יקר).

³ הספירות ממש באים אליה (אור יקר).

⁴ המלכות כאשר נקרא יהו"ה יורה על מציאות עצמותה הפנימי, אמנם שם אדני"י יורה על כללות הספירה בה בבחינתה המתגלת ודא אתגלי השתא לאברהם, ומטעם זה כשאמר לעיל ליהו"ה הנראה אליו היה עצמות המלכות, ועתה שאמר אדני"י אל נא תעבור הורה על המלכות בכללות כל הספירות בתורה (אור יקר).

⁵ עי' ח"ב קנט ע"ב שהוא שם א"ל.

⁶ כשאמר אדני"י לגדול שבהם אמר דהינו מיכאל ששכינה עמו בדווקא מטעם שהיא רודפת אחר הימין כנודע ושם זה הוא מימין שר החסד (אור יקר). היינו שם אדני"י וכן מיכאל במ"ק גימטריא אדני"י ומיכאל במילוי גימטריא שכינה וז"ש שבכל מקום שיש מיכאל יש גילוי שכינה. ז"ח (נ"א).

⁷ עי' ז"ח ב ע"א: בכל אתר דישתכח מיכאל דאיהו רישא לאלין, תמן איהי שכינתא, כלא אתקשר דא בדא.

⁸ אמר לעיל כחיזו דמלאכים חמא לון וגו', ואם כן מיד ראה אותם כמלאכים, וכאן אומר שאחר כך ידע שהם מלאכים אחר האכילה וכו' מה שיורד למטה בירידת מלאך לעולם הזה הוא בבחינת נפש שלו או ניצוץ ממנו ולמעלה לא חסר עיקר עצמותו בעילוי מדרגתו, וכל שכן אוריאל רפאל גבריאל מיכאל רגלי המרכבה. וכו' ואברהם החשיבם תחילה לשלשה צדיקים, וזהו וירא והנה שלשה אנשים, פי' ממש אנשים, אבל חזר וירא ראייה אחרת, והיא התנוצצם באור שלשה המלאכים שתחת השכינה (רמ"ז). הרי זו סברא שלישית מדברי הזהר, דר' אבא סבר כחיזו בני נשא חמא לון, מתחלה ועד סוף. ורשב"י סבר כמלאכים מתחילה ועד סוף. וזו סברא ג', שקודם הבשורה כבני אדם ואחר הבשורה ידע שהם מלאכים וכו' האמנם אפשר לפ' שהוא סיום דברי ר' אבא (מ"מ).

⁹ רמזו לו רמז מופלא בייחוד ז"ן וכו', והודיעוהו שאותו יום נזדווגו ז"ן וכמו שנזכר לעיל צח ע"א, כחום היום, בשעתא דאתקרב דרגא לדרגא בתיאובתא דדא לקבל דא, ושאיז הוכנה נשמת יצחק לבוא לעולם.

¹⁰ ויאמרו אליו איה שרה אשתך ויאמר הנה באהל (מסכת סופרים פ"ו מ"ג). ועי' ב"ר פמ"ח סי' טו: בכל מקום שאתה מוצא כתב רבה על הנקודה אתה דורש את הכתב, נקודה רבה על הכתב אתה דורש את הנקודה. כאן שהנקודה רבה על הכתב, אתה דורש את הנקודה, אינו אברהם. א"ר עזריה כשם שאמרו איה שרה, כך אמרו לשרה אינו אברהם, ויאמר הנה באהל, ע"כ. אמרו אל אברהם אי"ו ורמזו אל הנסתר הוא היושב בסתר ית"ש (רמ"ז).

זהר וירא

"הנה באהל", וכתוב שם "אהל בל יצען וגו'".
למה דלעילא¹ רמז לקב"ה ויאמר הנה באהל
כתיב הכא הנה באהל וכתוב התם (ישעיה לג כ)
אהל בל יצען וגו'²

תא חזי [כיון ד]נקוד אי"ו אמאי כתיב לבתר
איה אלא בגין <ד>חבורא [ד]דכר ונוקבא כחדא
רזא דמהימנותא³ כדין אמר ויאמר הנה באהל
תמן הוא קשורא [דכלא⁴ ותמן אשתכח⁵] ויאמר
הנה באהל איה <וגו'> וכי לא הוו ידעי מלאכי
עלאי דשרה הנה באהל אמאי כתיב איה [אלא]
(אבל) לא (הוו) ידעי בהאי עלמא⁶ אלא מה
דאתמסר להו למנדע

תא חזי (שמות יב יב) ועברתי בארץ מצרים
אני יהו"ה וכי כמה שליחין ומלאכין אית ליה
לקב"ה אלא בגין דאינון לא ידעי בין טפה
דבוכרא לההוא דלא בוכרא בר קב"ה בלחודוי
כגוונא דא (יחזקאל ט ד) והתוית תו על מצחות
האנשים ואמאי צריכין אלא בגין דאינון לא ידעי
אלא מה דאתמסר לון למנדע (ידעי) כגון כל אלין
מלין דזמין קב"ה לאיתאה על עלמא [ואמאי
טעמא בגין דקב"ה אעבר כרוזא בכלהו רקייעין
בההיא מלה דזמין לאיתאה על עלמא⁷
כגוונא דא בשעתא דמחבלא אשתכח

בא וראה, כיון שנקוד אי"ו, למה כתוב
אחר כך איה. אלא משום שחיבור של זכר
ונקבה כאחד סוד האמונה. אז אמר "ויאמר
הנה באהל". שם הוא הקשר של הכל, ושם
נמצא. (ויאמר הנה באהל) "איה וגו'". וכי
לא ידעו המלאכים העליונים ששרה הנה
באהל, למה כתוב "איה". אלא שלא יודעים
בעולם הזה אלא מה שנמסר להם לדעת.

בא וראה, "ועברתי בארץ מצרים אני
ה", וכי כמה שלוחים ומלאכים יש לקב"ה,
אלא משום שהם לא היו יודעים בין טפה
של בכור לאותה שלא של בכור, פרט
לקב"ה לבדו. כדוגמא זו, "והתוית תו על
מצחות האנשים". ולמה צריכים, אלא
משום שהם לא יודעים אלא רק מה שנמסר
להם לדעת (יודעים), כמו כל הדברים הללו
שעתיד הקב"ה להביא על העולם. ולמה,
משום שהקב"ה מעביר כרוז בכל הרקייעים
באותו דבר שעתיד להביא על העולם.
כדוגמא זו, בשעה שהמשחית נמצא

¹ הם שאלו אליו על הת"ת איה מקום כבודו והוא השיב שהיה במלכות שהיא נקראת אהל והטעם
שהמלאכים השגתם למטה מהשגת הנשמות ולכן אינם משיגים רק המלכות, האמנם ייחודה למעלה אינם
משיגים כלל וכ"ש בת"ת (אור יקר).

פי' כי שרה עד עתה קשורה בקליפ' דלא עבדי פירי כנזכר בזוהר צמח שלח לך ד"ק ב' אצל ואדוני
זקן ועתה באו המלאכים לבשר ואמרו איז שרה אשתך פי' נעקרה שרה ממקום הקלי' ונתקשרה באי"ו דהיינו
ג"ר י' חכמה א' בינה ו' דעת כליל תרווייהו וז"ש רמז למה דלעילא ג"ר חב"ד והשיב אברהם ויאמר הנה באהל
כלומר זה קב"ה ת"ת הוא מיוחד במ' הנק' אהל שנתגלתה שכינה אליו מיוחדת עם ג' אבות כנזכר בס"ת. ז"ח
(ב"א).

² עי' לעיל נב ע"ב אהל סתם ואהל מועד. הנה ברחל יש מיעוט והגדלה, זמנין כך זמנין כך. אבל בלאה
הנקראת אהל בל יצען, כי תמיד היא נשארת בקומתה (ספר הליקוטין ישעיה לג).

³ פי' זווג שלם של זו"ן ולא דיעקב ורחל וכיוצא אלא זו"ן בבחינת גדולתם בשני יסודותיהם העיקריים
שהם סוד רזא (רמ"ז). ענין מהימנותא כמו אמונת ישראל שבה משיגין את א"ס, ולכן זו"ן נקראין בכל מקום
מהימנותא (בהגר"א בספד"צ יז ע"ד).

⁴ הוא סוד אימא המאהילה על בניה ששם נקשרים אבא ואי' זו"ן (רמ"ז).

⁵ שם נמצא אז הזווג המופלא להוציא נשמת יצחק (רמ"ז).

⁶ ומכ"ש שאינם יודעים מחשבות בני אדם שבעוה"ז דלא כהתוס' והרמ"ז שנמשך אחריהם לא שם לבו
גם לזאת שהזוהר לא ס"ל כאמור. הרשב"ב (כ"כ הרשב"א הלוי שהזוהר חולק על התוס' וכ"כ הרב זרע ברך
ח"ג והמעייין יראה דאין ראה דהזוהר איירי ברדתם בעוה"ז. אך דברי התוס' שבת י"ב הנז' והביאם הרא"ש
בפסקיו פ' היה קורא קשים דכמה כתובים להפך כמ"ש במקומו מאי"ן (נ"א). עי' גמ' ב"מ פז ע"א ועי' גר"א
א"ח קא סק"ב (לש"ו) ז"ל הגר"א: דהם מכירים בכל לשון רק דלשון זה מגונה בעיניהם וז"ש אין נזקקים לו
ובזה מתורץ קושיית התוס' דשבת י"ב ב' ד"ה שאין כו' ותמהו על תוס' מנין להם שמכירין מחשבות שבלב
ונראה שלמדו ממ"ש ג' דברים מזכירין כו' ועיון תפלה ועי' תוס' שם אבל בזוהר ח"א קא ע"ב לא ידעו בהאי
עלמא אלא מה כו' ואע"ג דבגמ' ב"מ פז ע"א אמרו יודעין היו כו' מ"מ אמת הוא אף להגמ' וכן לשון אין
מכירין מ' אין מבינין ולכן לא אתמסר להון וז"ש אין נזקקין.

⁷ נח סג ע"ב (ד"א).

זהר וירא

מדרש נעלם

ויקה אהרן וגו' ויעמד בין המתים וגו' וכן עבדו ואתבטל מנייהו שמעו ההוא קלא דאמר סתרא סתרא קמייתא¹ אוחילו לעילא דהא דינא דשמיא לא אשרי הכא דהא ידעי לבטלא ליה

חלש לביה דרבי אחא אדמוך שמע דאמרי ליה כד עבדת דא עביד דא זיל ואימא לון דיהזרון בתשובה דחייבין אינון קמאי קם ואחור להו בתשובה שלימתא וקבילו עליהו דלא יתבטלון מאורייתא לעלם² ואחליפו שמא דקרתא וקארון לה מאתא מחסיא³

אמר רבי יהודה לא די להם לצדיקים שמבטלין את הגזרה אלא לאחר כן שמברכין להם תדע לך שכן הוא דכיון שהנשמה אומרת לגוף מהרי שלש סאים וגו' (בראשית יח ו) וכל אותו הענין ומבטל את הדין מה כתיב (בראשית יח י) ויאמר שוב אשוב אליך כעת חיה הרי ברכה

כיון שרואים אותה המלאכים שזה לקח עצה לנפשו מה עושים הולכים אצל הרשעים לעיין בדינם ולעשות בהם משפט הה"ד (שם מז) ויקומו משם האנשים וישקיפו על פני סדום למקום הרשעים לעשות בהם משפט

הדא הוא דאמר רבי יהודה כך דרכו של צדיק כיון שרואה שמעיינין בדינו אינו מתאחר לשוב ולהתפלל ולהקריב (על) חלבו ודמו לפני צורו עד שמסתלקין בעלי הדין ממנו דכיון שאמר וישא עיניו

סתרי תורה

אסתליק (האי מיכאל אסתליק) [אלהיים] בהדי [שד"י]

בקדמיתא שלשה אנשים ואגלימו בציורא דאורא והו אכלי אכלי ודאי דאשא דלהו אכל וישצי כלא ואעביד נחת רוח לאברהם אינון אשא ודאי וההוא אשא אתכסי בציורא דאורא ולא אתהזוי וההוא [מכלא] <מיכלא> אשא מלהטא ואכלא ליה ואברהם מקבל נחת רוח מהאי

ויקה אהרן וגו' ויעמוד בין המתים וגו'." וכן עשו והתבטל מהם. שמעו אותו קול שאומר, סודי הסודות, הראשונים הנחילו למעלה, שהרי דין השמים לא שורה כאן, שהרי יודעים לבטלו.

חלש לבו של רבי אחא ונתנמנם. שמע שאומרים לו, כמו שעשית את זה, תעשה את זה. לך אמור להם שיחזרו בתשובה, שרשעים הם לפני. קם והחזירם בתשובה שלימה, וקבלו עליהם שלא יתבטלו מהתורה לעולם, והחליפו את שם העיר, וקראו לא מתא מחסיא.

אמר רבי יהודה, לא די להם לצדיקים שמבטלים את הגזרה, אלא לאחר כן שמברכים להם. תדע לך שכן הוא, דכיון שהנשמה אומרת לגוף מהרי שלש סאים וגו', וכל אותו הענין, ומבטל את הדין, מה כתוב, "ויאמר שוב אשוב אליך כעת חיה", הרי ברכה.

כיון שרואים אותה המלאכים שזה לקח עצה לנפשו, מה עושים, הולכים אצל הרשעים לעיין בדינם ולעשות בהם משפט. זהו שכתוב "ויקומו משם האנשים וישקיפו על פני סדום", למקום הרשעים, לעשות בהם משפט.

זה הוא שאמר רבי יהודה, כך דרכו של צדיק, כיון שרואה שמעיינים בדינו, אינו מתאחר לשוב ולהתפלל ולהקריב (על) חלבו ודמו לפני צורו, עד שמסתלקים בעלי הדין ממנו. שכיון שאמר "וישא עיניו

הסתלק מיכאל הזה, מסתלק אלהים עם שדי.

בהתחלה שלשה אנשים, והתגלמו בציור של אור, והיו אוכלים, אוכלים ודאי, שהאש שלהם אוכלת ומכלה הכל, ועושים נחת רוח לאברהם. הם אש ודאי, ואותה האש מתכסה בציור של אור ולא נראית.

¹ חולה חולה ראשונה המתינו למעלה ולא תרדו למטה בין בני העיר שהרי הדין מלמעל' אינו שורה כאן מאחר שהם יודעים לבטל חולי הדבר בר מינון. ומלת סתרא הוא מל' מסתורית' בפ' אלו טרפות שפי' חולה (ד"א). עי' ד"א (והרואה יראה שם דף ס דלא מוכח הכי ואיברא דהערוך כתב ל' מחלה. וכ"כ הרמ"ז בכ"י דאינו מובן ופי' עד"ה באורך ועיין במוסף הערוך דהנוסחא שם מעזלא (מא"ן). פירוש שלוחי המגפה שהם עדיין נסתרים למעלה המתינו שם ולא תבואו וז"ש אוחילו המתינו. הרש"ב (נ"א).

² צד ע"א (הערת הזהר).

³ עי' רש"י עירובין סג ע"א ויומא פו ע"א שזה עירו של רבינא ורב אשי בבבל.

זהר וירא

ואותו מאכל אש לוחטת ואוכלת אותו, ואברהם מקבל נחת רוח מזה.

כיון שהסתלקה השכינה מה כתוב, "ויעל אלהים מעל אברהם", מיד מסתלק עמו מיכאל, שכתוב "ויבאו שני המלאכים סדומה וגו'". כתוב בהתחלה שלשה ועכשיו שנים, אלא מיכאל שהוא ימין, הסתלק עם השכינה.

המלאך שנראה למנוח ירד והתגלם (לו) באויר ונראה לו, וזה הוא אוריאל. מה שלא ירד עם אלו לאברהם, ירד כאן לבדו לבשר למנוח שבא מדן.

כיון דאסתלק שכינתא מה כתיב (בראשית יז כב) ויעל אלהים מעל אברהם¹² מיד מסתלק בהדיה מיכאל דכתיב (שם יט א) ויבאו שני המלאכים סדומה וגו' שלשה כתיב בקדמיתא והשתא תרין אלא מיכאל דאיהו ימינא אסתליק! בהדי שכינתא

מלאך דאתחזי למנוח² נחת ואגלים (ליה) באוירא ואתחזי ליה ודא איהו אוריאל מה דלא נחת באלין דאברהם נחת הכא בלחודוי לבשרא למנוח דאתי מדן³

קב/א

זהר

בעלמא בעי בר נש לאתכסיא בביתיה ולא יתחזי בשוקא בגין דלא יתחבל כמה דאת אמר (שמות יב כב) ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר⁴ מנייהו אין [דיכיל לאסתתרא] אבל מקמי קב"ה לא בעי לאסתתרא¹³ מה כתיב (ירמיה כג כד) אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאם יהו"ה⁵

איה שרה אשתך (בראשית יח ט) דלא בעו לומר מקמה כיון דאמר הנה באהל מיד (בראשית יח י) ויאמר שוב אשוב אליך כעת חיה והנה בן לשרה אשתך וגו' תא חזי אורח ארעא [ד]עד דלא [א]זמין <אברהם> [קב"ה] קמייהו למיכל לא אמרו ליה מדי⁶ בגין דלא יתחזי דבגין ההיא בשורה קא אזמין להו למיכל בתר דכתיב (שם ח) ויאכלו כדין אמרו ליה ההיא בשורה

בעולם, אדם צריך להתכסות בביתו ולא יהיה נראה בשוק, כדי שלא ישחת. כמו שנאמר "ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בוקר", מאלו שיכול להסתתר כן, אבל מלפני הקב"ה לא (יכול) צריך להסתתר. מה כתוב, "אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאם ה'".

"איה שרה אשתך". שלא רצו לומר לפניה. כיון שאמר "הנה באהל", מיד, "ויאמר שוב אשוב אליך כעת חיה והנה בן לשרה אשתך וגו'". בא וראה דרך ארץ, שטרם שהזמין אברהם לפניהם לאכול, לא אמרו לו דבר, כדי שלא יראה שמשום אותה בשורה הזמין אותם לאכול. אחר שכתוב "ויאכלו", אז אמרו לו אותה בשורה. "ויאכלו". וכי תעלה על דעתך שמלאכים עליונים אוכלים, אלא בשביל כבודו של

¹ קו ע"ב (הערת הזוהר).

² זה איננו המלאך שבמרכבה, אלא שיש ד' מלאכי המרכבה בכל עולם ועולם, וכאן הוא התחתון (דע"ה ח"ב כט ע"ב).

³ מחנה דן במלכות וכן שם אוריאל (אור יקר).

⁴ מפני שרושם העבירות בפנים דכתיב הכרת פניה עתה בס, ולכך המחבל משנתן לו רשות לחבל אינו מחבין בין צדיק לרשע, פי' צדיק בדינו לרשע בדינו, אחר שעוונותיו מצויירים בפניו, ולכך העיקר תלוי בפנים (אור יקר לעיל סג ע"א). צריכים להיות מכוסים מן החיצונים וכמ"ש לא תצאו איש מפתח ביתו כו' (ב"ע רלג ע"א). פירוש מהמחבלים צריך להשמר כיון שניתן להם רשות אבל הקב"ה דאיהו יודע הכל א"צ להשמר ובמצרים דכתיב ועברתי אני ולא מלאך וכתוב ואתם לא תצאו הטעם דאחר שהוכו בחצות נשארו מחבלים על נשמות המוכים. א"מ (נ"א).

⁵ קב"ה אזיל ומסיים בוכרי, ומלאך המות עייל ומחי, ואם היו יוצאים מפתח ביתם שמא מלאך המות פוגע בהם (אור יקר).

⁶ לפי [נוסח הדרך אמת] היו מצפים שתחול קדושה נפלאה באותה סעודה כפי הראוי להם ולא יהיה בה שום צד חומריות וגסות שתהיה אחיזה בו אל החיצונים, וזה במה שיקטרגו על אברהם בראותם גודל (ההנאה) [ההנהגה] שעשה בזאת הסעודה (וחריפות) [וחריצות] מופלא בודאי משונה מכל שאר הפעמים (רמ"ז).

זהר וירא

ויאכלו [סלקא דעתך וכי מלאכי עלאי אכלי] אלא בגין יקרא דאברהם אתחזי הכי² אמר רבי אלעזר ויאכלו ודאי³ בגין דאינון אשא דאכיל אשא⁴ ולא אתחזי⁵ וכל מה דיהב לון אברהם אכלי⁶ בגין [דמסטרטא דאברהם אכלי לעילא] (דאכלי מההוא סטרא דלעילא)⁷

תא חזי כל מה דאכיל אברהם בטרה איהו קא אכיל⁸ ובגין כך אקריב קמייהו ואכלי ונטיר אברהם בביתיה דכיא ומסאבותא דאפילו בר נש דאיהו מסאב (לא יכיל לקרבא לביתיה כדין ידע אברהם דהא מסאב איהו ועביד) [נ"א לא הוה משמש בביתיה עד דעביד] ליה טבילה⁹ או עביד ליה לנטרא שבעה יומין כדקא חזי ליה בביתיה <ו>הכי הוא ודאי

תא חזי כתיב (דברים כג יא) איש אשר לא יהיה טהור מקרה לילה וגו' מאי תקנתיה (כתיב) והיה לפנות ערב ירחץ במים אערע ביה טומאה מדרש נעלם

וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו (בראשית יח ב) מה כתיב בנשמה (בראשית יח ו) וימהר אברהם האהלה אל שרה בחפזון

אברהם נראה כך. אמר רבי אלעזר, ויאכלו ודאי, משום שהם אש אוכלת אש ולא נראים. וכל מה שנתן להם אברהם אכלו, משום שמצד אברהם אוכלים למעלה (שאוכלים מאותו צד שלמעלה).

בא וראה, כל מה שאכל אברהם הוא אכל בטרה, ולכן הקריב לפניהם ואכלו. אברהם שמר בביתו טומאה וטהרה, שאפילו אדם שהוא טמא (לא יכל להתקרב לביתו. אז ידע אברהם שזה טמא הוא, ועשה) (לא היה משמש בביתו, עד שעשה) לו טבילה, או עשה לו לשמור שבעה ימים כראוי לו בביתו, וכך זה בודאי.

בא וראה, כתוב "איש אשר לא יהיה טהור מקרה לילה וגו'". מה תקנתו. "והיה לפנות ערב ירחץ במים". ארעה בו טומאה

וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו, מה כתוב בנשמה, "וימהר אברהם האהלה אל שרה", בחפזון ובמהירות בלא שום

¹ עי' ח"ב קנו ע"ב: וכי מלאכי עלאי אכלי אין כגוונא דלהון אכלו ישראל במדברא וההוא מזונא רזא איהו דטלא דנגיד ואתמשך מעילא מרזא דעלמא דאתי (עי' שעה"כ יוה"כ ג). ועי' זו"ח פו ע"ב: מה מלאכי השרת אוכלים בקדושה ובטהרה ובנקיות, אף ישראל כן צריכין לאכול בקדושה ובטהרה. דכתיב, והתקדשתם, אלו מים ראשונים. והייתם קדושים, אלו מים אחרונים.

² שלא יתחשבו כקצים בסעודתו ולא מייקרים אותה (רמ"ז).

³ אינו לפי הנראה אלא אדרבה עשו בירור מופלא כי ניזונו מן הרוחניות שחל על אותן המאכלים, והמותרות שרפו וכלו לגמרי, ולא נהנו החיצונים משם כלל. ומלת ויאכלו הוא מלשון (ויקרא ו ג) אשר תאכל האש (רמ"ז).

⁴ עי' יומא כא ע"ב: יש אש דוחה אש דגבריאל ויש אש אוכלת אש דשכינה. קד ע"א (הערת הזוהר).

⁵ לא נשארה שום שארית כמו שהוא האפר הנותר מן השריפה (רמ"ז).

⁶ ולא עוד אלא שלא נהגו כדרך הארץ לשייר שיוירין מן האלפס, אלא אכלו כל מה שניתן לפניהם (רמ"ז).

⁷ כדכתיב (שיה"ש ה א) אכלו רעים, ואמרינן בפרשת ויקרא (ד ע"א) אכלו רעים לעילא, שה"ס א"א משום סוד האכילה. והנ"א דמסטרטא דאברהם וכו', הוא מ"ש (שעה"כ יוה"כ ג) שהמזון מושפע מן חסד שבחכמה, וה"ס מזו"ן שעולה חס"ד א"ל (רמ"ז). פירוש כי מצד החסד מדת אברהם יורד מזון ממנו ולמטה ואם למדות הוא משפיע כ"ש לעולם המלאכים. ז"ח (נ"א).

⁸ בא להודיע שאותו הרוחניות המופלא שהושפע על אותו המזון היה בהכנה גדולה מצד אברהם, ומפני זה אקריב קמייהו, כמו שנאמר ויתן לפניהם, והם מיד אכלו ממנו ולא נסתפקו בטרתם של האוכלים (רמ"ז). עי' שער המצות עקב: הותר אכילת הבשר וכו' אעפ"י שאנו מבררין אותם ע"י אכילתם וחוזרין להיות חלק אבר האדם ממש וכו' אפילו זה הבירור הגרוע שאנו מבררין ע"י אכילתנו בהמות הטהורות בלבד אינו מתברר אלא על ידי אכילת הת"ח ירא שמים המכוין באכילתו. ועי' ספר הליקוטים בראשית פרק א: וכן בענין האכילה צריך לנקות עצמו קודם האכילה, כמ"ש רז"ל המשהה נקביו עובר משום אל תשקצו א"ת נפשותיכם, ס"ת אותיות מו"ת, דבחינת נפש היא במלכות. והטעם, שכשהאדם אוכל קודם שיטהר עצמו, כיון שעדיין קליפות עשיה דבוקה בו, אף כשיאכל וירצה להעלות האכילה מעולם לעולם ולברר אותם מהפסולת לא יועיל, כיון שהקליפה בתוכו תדבק בו הקליפה, ומה שמתברר יותר נבלע בשאר האיברים, כנגד יצירה.

⁹ פי' לא מבעיא נקבה שעלולה לנידות אלא אפילו בן אדם דאיהו מסאב, בינו לבינו, לא הוה משמש, לא ערב לו לבו לשמש בביתו עד שהיה טובל לפניו. וגרסת הספרים יותר מפליאה, שלא היה יכול להתקרב לביתו כי מלאכי השמירה היו מעכבים עליו ודוחים אותו, כי (תהלים לג, יח) עין ה' אל יראיו (רמ"ז).

ובמהירות בלא שום העכבה! מיד ממחרת הנשמה אצל הגוף להחזירו למוטב ולבקש במה שיתכפר לו עד שמסתלקים ממנו בעלי הדין.

רבי אליעזר אומר מאי דכתיב (שם יא) ואברהם ושרה זקנים באים בימים חדל להיות לשרה ארח כנשים אלא כיון שהנשמה עומד-ת במעלתה והגוף נשאר בארץ מכמה שנים באים בימים שנים וימים הרבה וחדל לצאת ולבא ולעבור ארח כשאר כל אדם אתבשר להחיות הגוף מהו אומר אחרי בלותי היתה לי עדנה (בראשית יח יב) אחרי בלותי בעפר מהיום כמה שנים היתה לי עדנה וחדוש ואדוני זקן (שם) שהיום כמה שנים שיצאת ממני ולא הפקידני וקודשא בריך הוא אמר היפלא מיהויה דבר למועד (שם יד) מהו למועד אותו הידוע אצלי להחיות המתים ולשרה בן מלמד שיתחדש כבן שלש שנים

אמר רבי יהודה ברבי סימון כיון שהנשמה ניזונת מזיוה של מעלה קודשא בריך הוא אומר לאותו המלאך הנקרא דומיה² לך ובשר לגוף פלוני שאני עתיד להחיותו למועד שאני אחיה את הצדיקים לעתיד לבא והוא משיב אחרי בלותי היתה לי עדנה אחרי בלותי בעפר ושכנתי באדמה ואכל בשרי רמה וגוש עפר תהיה לי חדוש קודשא בריך הוא אומר לנשמה הה"ד (בראשית יח יג - יד) ויאמר יהויה אל אברהם וגו' היפלא מיהויה דבר למועד הידוע אצלי להחיות את המתים אשוב אליך אותו הגוף שהוא

סתרי תורה

ובגין דלא השיב כאברהם לא כתיב דאכל דהא כתיב (שופטים יג טז) אם תעצרני לא אוכל בלחמך³ וכתיב (שם כ) ויהי בעלות הלהב מעל המזבח ויעל מלאך יהויה בלהב המזבח וגו' והכא ויעל אלהים מעל אברהם (בראשית יז כב) בגין דביה אסתליק מיכאל ואשתארו רפאל וגבריאל ועלייהו כתיב (שם יט א) שני המלאכים סדומה בערב בשעתא דדינא תליא על עלמא לבתר אסתלק חד ואשתכח גבריאל בלחודיה בזכותיה

רבי אליעזר אומר, מהו שאמר "ואברהם ושרה זקנים באים בימים חדל להיות לשרה אורח כנשים". אלא כיון שהנשמה עומדת במעלתה, והגוף נשאר בארץ כמה שנים, באים בימים שנים וימים הרבה, וחדל לצאת ולבא ולעבור ארח כשאר כל אדם. נתבשר להחיות הגוף. מהו אומר "אחרי בלותי היתה לי עדנה", אחרי בלותי בעפר מהיום כמה שנים, היתה לי עדנה וחדוש. "ואדני זקן", שהיום כמה שנים שיצאת ממנו ולא הפקידני. והקדוש ברוך הוא אמר, "היפלא מה דבר, למועד", מהו "למועד", אותו הידוע אצלי להחיות מתים. "ולשרה בן" מלמד שיתחדש כבן שלש שנים.

אמר רבי יהודה ברבי סימון, כיון שהנשמה נזונית מזיוה של מעלה, הקדוש ברוך הוא אומר לאותו המלאך הנקרא דומיה, לך ובשר לגוף פלוני שאני עתיד להחיותו למועד שאני אחיה את הצדיקים לעתיד לבא. והוא משיב, אחרי בלותי היתה לי עדנה, אחרי בלותי בעפר ושכנתי באדמה, ואכל בשרי רמה וגוש עפר תהיה לי חדוש. הקדוש ברוך הוא אומר לנשמה, זהו שכתוב "ויאמר ה' אל אברהם וגו', היפלא מה דבר", למועד הידוע אצלי להחיות את המתים, אשוב אליך אותו הגוף שהוא

ומשום שלא חשוב כמו אברהם, לא כתוב שאכל, שהרי כתוב "אם תעצרני לא אוכל בלחמך". וכתוב "ויהי בעלות הלהב מעל המזבח ויעל מלאך ה' בלהב המזבח" וגו', וכאן "ויעל אלהים מעל אברהם", משום שבו הסתלק מיכאל, ונשארו רפאל וגבריאל. ועליהם כתוב "שני המלאכים סדומה". "בערב", בשעה שהדין תלוי על העולם, אחר כך הסתלק אחד, ונמצא

¹ עי' לעיל צט ע"ב רץ כצבי ומה שהבאנו שם.

² עי' ח"ב יח ע"א סדומה היה שר מצרים, ונתמנה לשרו של גהנם.

³ מנוח עם הארץ היה כי החכם יש לו כוונה גדולה מכל זה ולכן אמר לו המלאך אם תעצרני לא אוכל בלחמך לפי שאין כוונתך זו כ"כ גדולה אבל באברהם נאמר ויאכלו אוכלין ממש (שער המצות עקב).

זהר וירא

דאברהם אשתזיב לזמ ואיהו אופ הכי זכה בהו ועל דא אתו לגביה

קב/ב
זהר

אחרא כגון זיבה או¹⁴ סגירת נדה דהוו תרי מסאבו לא סגיא ליה בההיא טבילה¹ (בגין) <בין> דאערע ביה קרי קודם [דקביל] (דאקביל) טומאה אחרא (בגין) <בין> דאערע ביה לבתר

ואברהם ושרה הוו [מתקני] [מתקני] טבילה לכולהו איהו לגברי ואיהו לנשי מאי טעמא אעסק אברהם לדכאה לבני נשא בגין דאיהו טהור ואקרי טהור² דכתיב (איוב יד ד) מי יתן טהור מטמא לא אחד³ טהור דא אברהם⁴ דנפק מתרח רבי שמעון אמר בגין לתקנא ההוא דרגא⁵ דאברהם ומאן איהו מי"ם בגין כך אתקין⁶ לדכאה [בני] עלמא במיא ובשעתא דאזמין למלאכין שירותא דמלוי מה כתיב (בראשית יח ד) יוקח נא מעט מים בגין [לאתקפא בההוא] [לאתקפא ההוא] דרגא דמיין שראן בה⁷ ובגיני כך הוה מדכי לכל בני נשא [מכלא] מדכי לון מסטרא דעבודה זרה⁸ ומדכי לון מסטרא דמסאבא <כמה דאיהו מדכי לגוברין הכי נמי שרה מדכאת לנשין ואשתכחו כלהו דאתיין לגבייהו דכיין מכלא

תא חזי אילנא⁹ נטע אברהם בכל אתר דדיריה תמן ולא הוה סליק בכל אתר כדקא

גבריא ללבו. בזכות אברהם נצל לוט, וגם הוא זכה בהם, ועל זה באו אליו.

אחרת, כמו זיבה או (נגע או נדה) טומאת נדה שהיו שתי טומאות, לא מספיק לו באותה טבילה, (משום) בין שארע לו קרי קודם שקיבל טומאה אחרת (משום) בין שארע לו אחר כך.

ואברהם ושרה היו מתקנים טבילה לכולם, הוא לגברים והיא לנשים. ולמה אברהם עסק לטהר בני אדם, משום שהוא טהור ונקרא טהור, שכתוב "מי יתן טהור מטמא לא אחד", "טהור" זה אברהם שיצא מתרח. רבי שמעון אמר, כדי לתקן את אותה הדרגה של אברהם, ומהי מים. לכן התקין לטהר בני העולם במים. ובשעה שהזמין את המלאכים, בתחילת דבריו מה כתוב, "יוקח נא מעט מים", כדי להתחזק באותה דרגה שהמים שרויים בה, ולכן היה מטהר את כל בני האדם מהכל. מטהר אותם מצד של עבודה זרה, ומטהר אותם מצד הטומאה. וכמו שהוא מטהר את האנשים, כך גם שרה מטהרת את הנשים. ונמצא שכל מי שבא אליהם טהורים מהכל.

בא וראה, אברהם נטע אילן בכל מקום שדירו שם, ולא היה עולה בכל מקום כראוי, פרט לשעה שדירו היה בארץ כנען,

¹ קרי ונדה או קרי וזיבה, לא סגי בההוא טבילה שטבל לקריו לעסוק בתורה וליטהר לטהרות עד שיטבול שנית (אור יקר).

² שהטהרה מצד הכהן וקדושה מצד הלוי, "ואיקרי טהור" להורות היות דבר נוגע אל מדתו (אור יקר). מלבד כח טומאת הקליפה בכללות שהיתה נשמתו בתוכה, עוד היתה עליו טומאה פרטית, והיא שתרח ארתח לקב"ה והוליד את אברהם בעצם טומאת נדת אשתו [שעה"פ איוב] (רמ"ז)

³ קרח קעו ע"ב (ד"א).

⁴ הוא מ"ש בפרשת תזריע (מח ע"ב), לית טהור אלא [כד נפיק] מסטרא דמסאבא (רמ"ז).

⁵ לתת כח במדרגתו שה"ס המים שהם מצד גבורות אבא שנעשו חסדים באי' בסוד התחלפות [אורות] או"א זה בזה (רמ"ז).

⁶ וז"ש בתנחומא אתה אמרת יוקח נא אני נותן לבניך פסח והוא מבואר דפסח להפריש מע"ז. מאי"ן (נ"א).

⁷ לגבי המלאכים לא שייך לתקנא שהם אינם פגומים אלא להחזיק יותר וחזוקה ותקונה הוא ע"י שמכניסים הכל תחת ממשלתה ומושך אותה אל עולם התחתון, שזה חזק יותר אל המדות היותר משפיעות שאז הן מושפעות בסוד שכיני הבתחתונים צורך גבוה (אור יקר). שרצה להמשיך השפע בכל קו הימין עד הנצח וממנו ימשיך המים לרחוץ רגליהם, ולזה אמר מעט מים, כי מעט המה לגבי החכמה והחסד, ולא אמר שירחצו ידיהם, כי לא חשש שנאחזה הטומאה בהם כי אם ברגלים ששם עיקר אחיזת החיצונים (רמ"ז).

⁸ צד העבודה זרה היה מכח הטוב שבתוך הקליפה והטומאה מצד הרע שלהם (רמ"ז).

⁹ נלע"ד שאברהם אבינו ע"ה היה עוסק בספר שנמסר לו [ספר יצירה] והיה עושה מעשים מופלאים לכבוד ה' וכו', אבל לא הצליח מעשהו אלא בארץ ישראל, והטעם כי רק שם היה אור השפע חזק ונכון (רמ"ז).

יאות בר בשעתא דדיווריה בארעא דכנען¹ ובההוא אילנא הוה ידע מאן דאתאחיד ביה בקב"ה [ומאן דאתאחיד בע"ז מאן דאתאחיד בקב"ה] אילנא הוה פריש ענפוי וחפו על רישיה ועביד עליה עלא <יאה> ומאן דאתאחיד בסטרא דע"ז ההוא אילנא הוה אסתלק וענפוי <הווי> סליקין לעילא כדין הוה ידע אברהם ואזהיר ליה ולא אעדי מתמן עד דאתאחיד במהימנותא [דקודשא בריך הוא והכי] מאן דאיהו דכיא (הכי) מקבל ליה אילנא מאן דאיהו מסאב לא מקבל ליה כדין ידע אברהם ומדכי לון במיאי ומעיינא דמיאי הוה תחות ההוא אילנא ומאן דצריך טבילה מיד מיין סלקין לגביה ואילנא [אסתלקו]¹⁵ [אסתליק ו]ענפוי כדין ידע אברהם דאיהו מסאבא ובעי טבילה מיד ואם לאו מיאי נגיבן כדין ידע דבעי לאסתאבא <ולאסתמרא> שבעה יומין

תא חזי דאפילו בשעתא דאומין לון למלאכין אמר לון והשענו תחת העץ בגין למחמי ולמבדק בהו ובההוא אילנא הוה בדיק לכל בני עלמא וריא (לקבל) [בגין] קב"ה קא (עבד) [אמר] דאיהו אילנא דחיי לכלא ובגין כך והשענו תחת העץ ולא תחת עבודה זרה

ותא חזי כד חב אדם בעץ הדעת טוב ורע חב² [דכתיב (בראשית ב יז) ומעץ הדעת וגו' ואיהו ביה חב וגרם מותא לעלמא מה כתיב (שם ג כב) ועתה פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים וגו'] <וגרם מותא לכל בני עלמא> (לכל בני עלמא) וכד אתא אברהם באילנא אחרא אתקין עלמא³ דהוא אילנא דחיי ואודע מהימנותא לכל בני עלמא

ויאמר שוב אשוב אליך כעת חיה (שם יח י) א"ר יצחק שוב אשוב שוב אשוב מבעי ליה דהא מפתחא דא למפקד עקרות בידא דקב"ה⁴ איהו ולא בידא דשליחא אחרא כמה דתנינן תלת מפתחות אינון דלא אתמסרו בידא דשליחא

ובאותו אילן היה יודע מי שנאחז בקב"ה ומי שנאחז בעבודה זרה. מי שנאחז בקב"ה, היה האילן פורש ענפיו ומכסה על ראשו ועושה עליו צל נאה, ומי שנאחז בצד של עבודה זרה, אותו האילן היה מתעלה, וענפיו היו עולים למעלה, אז היה יודע אברהם ומזהיר אותו, ולא אז משם עד שנאחז באמונת הקדוש ברוך הוא. וכך מי שהוא טהור (כך) אותו האילן מקבלו, ומי שהוא טמא אינו מקבל אותו. אז ידע אברהם והיה מטהר אותם במים. ומעין מים היה תחת אותו אילן, ומי שצריך טבילה מיד המים עולים אליו, ועולים ענפי האילן, אז ידע אברהם שהוא טמא וצריך מיד טבילה. ואם לא, יבשו המים, ואז ידע שרוצה להטמא ולהשמר שבעה ימים.

ובא וראה, שאפילו בשעה שהזמין את המלאכים, אמר להם "והשענו תחת העץ" כדי לראות ולבדוק אותם, ובאותו אילן היה בודק את כל בני העולם. וסוד זה (כנגד) משום הקדוש ברוך הוא (עשה) אמר שהוא עץ החיים לכל, ולכן "והשענו תחת העץ" ולא תחת עבודה זרה.

ובא וראה, כשחטא אדם, הוא חטא בעץ הדעת טוב ורע, שכתוב "ומעץ הדעת וגו'". והוא חטא בו וגרם מות לעולם. מה כתוב, "ועתה פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים וגו'", (וגרם מות לכל בני העולם). וכשבא אברהם, עם אילן אחר תיקן את העולם, שהוא עץ החיים, והודיע את האמונה לכל בני העולם.

"ויאמר שוב אשוב אליך כעת חיה". אמר רבי יצחק "שוב אשוב", היה צריך לכתוב שוב ישוב, שהרי המפתח הזה לפקוד העקרות הוא ביד הקדוש ברוך הוא ולא ביד שליח אחר, כמו ששינינו, שלש מפתחות הם שלא נמסרו ביד שליח, של חיה, ותחיית המתים, וגשמים, והואיל ולא נמסרו ביד

¹ כי עץ החיים אינו גדל אלא בא"י ת"ת במלכות (אור יקר).

² כדפי' בתיקו"ז ק ע"א: ועץ הדעת טוב ורע איהו לתתא עץ הדעת טוב דא מטטרו"ן ורע דא סמא"ל (אור יקר).

³ פי' המתגלגל בי' (נר' שר"ל אדה"ר התגלגל באברהם). ועיין בקרח קסח ע"א בגליון (ד"א).

⁴ לא היינו שעת ההרון דא"כ מאי קשיא ליה שוב אשוב וגו', דהיינו עת ההלידה אלא גם עת לידת עקרות קאמר והיינו דחיה (אור יקר).

זהר וירא

דחיה ותחייית המתים וגשמים¹ והואיל דלא אתמסרו בידא דשליחא אמאי כתיב שוב אשוב אלא ודאי קב"ה דהוה קאים עלייהו אמר (ליה) מלה בגין כך כתיב ויאמר שוב אשוב אליך²

ותא חזי בכל אתר דכתיב ויאמר סתם או ויקרא סתם הוא מלאכא דברית³ ולא אחרא⁴ ויאמר דכתיב (שמות טו כא) ויאמר אם שמוע תשמע וגו' ויאמר ולא קאמר מאן הוא ויקרא דכתיב (ויקרא א א) ויקרא אל משה ולא קאמר מאן הוה אמר דכתיב (שמות כד א) ואל משה אמר וגו' ולא אמר מאן הוה (נ"א) אופ הכא דכתיב ויאמר שוב אשוב⁵ ויאמר סתם ולא קאמר מאן

מדרש נעלם

קדוש מהודש כבראשונה להיותכם מלאכים קדושים ואותו היום עתיד לפני לשמוח בהם הה"ד (תהלים קד לא) יהי כבוד יהו"ה לעולם ישמח יהו"ה במעשיו

קג/א

זהר

הוה) אלא בכל הני מלאכא דברית הוה וכלא בקב"ה אתמר ובגין כך כתיב (בראשית יח י) ויאמר שוב אשוב אליך [וגו'] והנה בן וגו' והנה בן לשרה אשתך (בראשית יח י) מאי טעמא לא כתיב והנה בן לך אלא בגין דלא יחשוב דהא מן הגר איהו כדבבדמיתא רבי שמעון פתח ואמר (מלאכי א ו) בן יכבד אב ועבד אדוניו בן יכבד אב דא יצחק לאברהם אימתי כביד ליה בשעתא דעקד ליה על גבי מדבחה

שליח, למה כתוב "שוב אשוב". אלא ודאי הקדוש ברוך הוא שהיה עומד עליהם אמר (לאותו) הדבר, לכן כתוב "ויאמר שוב אשוב אליך".

ובא וראה, בכל מקום שכתוב ויאמר סתם או ויקרא סתם, הוא מלאך הברית ולא אחר. "ויאמר", שכתוב "ויאמר אם שמוע תשמע וגו'", ויאמר, ולא אמר מי הוא. "ויקרא", שכתוב "ויקרא אל משה", ולא אמר מי היה. "אמר", שכתוב "ואל משה אמר וגו'", ולא אמר מי היה. (אף כך שכתוב "ויאמר שוב אשוב", ויאמר סתם, ולא אמר מי

קדוש מחדש כבראשונה להיותכם מלאכים קדושים, ואותו היום עתיד לפני לשמוח בהם. זהו שכתוב "יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו".

(היה). אלא בכל אלה מלאך של הברית היה, והכל נאמר בקב"ה. ולכן כתוב "ויאמר שוב אשוב אליך וגו', והנה בן וגו'".

"והנה בן לשרה אשתך". למה לא כתוב והנה בן לך. אלא כדי שלא יחשב שהוא מהגר כמו בראשונה. רבי שמעון פתח ואמר, "בן יכבד אב ועבד אדוניו". "בן יכבד אב" זה יצחק את אברהם, מתי כבד אותו, בשעה שעקד אותו על גבי המזבח ורצה להקריבו לקרבן, ויצחק בן שלשים ושבע

¹ והא ממש בני חיי ומזוני, בני היינו דחיה, ומזוני היינו גשמים, חיי היינו תחייית המתים (אור יקר).

² קלח ע"א קמב ע"ב וקמג ע"א וקנז ע"א ותרומה קלח ע"א פנחס רכב ודף קטו (ד"א).

³ עי' רמב"ן (שמות ג ב) [וירא מלאך ה' אליו בלבת אש]: המלאך הזה הוא המלאך הגואל שנאמר כי שמי בקרבו (להלן כג א) וכו' ונאמר ומלאך פניו הושיעם (ישעיה סג ט), כלומר מלאך שהוא פניו כדכתיב פני ילכו והניחותי לך (להלן לג יד). [בענין "המלאך הגואל", עי' רבינו במדבר (ו כה) שזה כינוי לשכינה. ועי' לש"ו בספר הביאורים (ח"ב ע"ג) כל אור תחתון הוא בבחי' מלאך לאור העליון, וכנודע בסוד המלאך הגואל, ע"ל. בענין "שמי בקרבו" עי' לקמן קכז ע"ב: כי שמי בקרבו (שמות כג כא) תנן אמר רבי אבהו תא חזי מאן דידע שמיה על בורייה ידע דהוא ושמיה חד הוא קודשא בריך הוא ושמיה חד, ע"כ, דהיינו שכינה. וכן הוא בז"ח יז ע"א. ודלא כדברי הש"ס בסנהדרין לח ע"ב ש"שמי בקרבו" הוא כינוי למט"ט. ועי' ר' בחיי (שמות ג יג): השיב לו הש"י פני ילכו הוא השליח מטטרון שבו אני נודע בעולם על המעשים הנוראים והנפלאות הגדולות באותות ומופתים שיעשו על ידו שמתוכם ידעו אותי הבריות ויראוני וכו' והשליח הזה הוא הכבוד הנקרא שכינה ולכן תרגם אונקלוס שכינתי תהך וכו' הוא מלאך הברית והוא השכינה. כל מקום דקאמר ויאמר סתם ואל מפרש מאן הויה, נוק', דלא אדכרת לצניעות (אור יקר קג ע"ב).

⁴ כאשר יאמר "ויאמר ה'" ירצה ת"ת עם המלכות, אבל כאשר יאמר ויאמר סתם ישלול שהיתה המלכות בלי חברת הת"ת ועטם היות ויאמר סתם בה מפני שהיא נקבה אינה נזכרת בשם אלא סתם אמר האומר קרא הקורא (אור יקר).

⁵ קטו ע"א (ד"א).

ובעא למקרב ליה קרבנא ויצחק בר תלתין ושבע שנין הוה ואברהם הוה סבא דאילו הוה בעיט¹⁶ ברנלא חד לא יכיל למיקם קמיה ואיהו אוקיר ליה לאבוי ועקד ליה כחד אימרא בנין למעבד רעותיה דאבוי¹

ועבד אדוניו דא אליעזר לאברהם כד שדר ליה להרן ועבד כל רעותיה דאברהם ואוקיר ליה כמה דכתיב (בראשית כד א) ויהוה ברך את אדוני וגו' וכתיב (שם לד) ויאמר עבד אברהם אנכי בנין לאוקיר ליה לאברהם דהא בר נש דהוה מייתי כסף וזהב ואבני יקר וגמלין ואיהו כדקא יאות שפיר בחיזו לא אמר דאיהו רחימא דאברהם או קריבא דיליה אלא אמר עבד אברהם אנכי בנין לסלקא בשבחא דאברהם ולאוקיר ליה בעיניהו

ועל דא בן יכבד אב ועבד אדוניו ואתון ישראל בנין קלנא בעיניכו לומר דאנא אבוכון או דאתון עבדין לי ואם אב אני איה כבודי וגו' בנין כך והנה בן דא הוא בן ודאי ולא ישמעאל דא הוא בן דאוקיר לאבוי כדקא חזי [והנה בן] לשרה אשתך בן לשרה דבגיניה מיתת דבגיניה כאיבת נפשה עד דנפקת מינה והנה בן לשרה² לאסתלקא בגיניה בשעתא דקב"ה יתיב בדינא על עלמא [ד]כדין ויהוה פקד את שרה וגו' [דהא מדכרי לשרה בגיניה דיצחק]³ ועל דא [איהו בן לשרה אשתך] (אנהו מלאכי אמרו) והנה בן לשרה [דין] [דהא] נוקבא נטלא ליה לבר-א <מן דכורא⁴

ושרה שומעת פתח האהל והוא אחריו (בראשית יח י) מאי והוא אחריו והיא אחריו מבעי ליה אלא רזא איהו ושרה שומעת מה דהוה

שנים היה ואברהם היה זקן, שאילו היה בועט (בו) ברגל אחת לא היה יכול לעמוד לפניו, והוא כיבד את אביו, ועקד אותו כמו ש"ה כדי לעשות רצון אביו.

"ועבד אדניו" זה אליעזר לאברהם, כששלח אותו לחרן ועשה כל רצונו של אברהם וכבדו, כמו שכתוב "וה' ברך את אדוני וגו'", וכתוב "ויאמר עבד אברהם אנכי", כדי לכבד את אברהם. שהרי אדם שהיה מביא כסף וזהב ואבנים יקרות וגמלים, והוא כראוי, נאה למראה, לא אמר שהוא אוהב אברהם או קרוב שלו, אלא אמר "עבד אברהם אנכי", כדי להעלות את שבח אברהם ולכבדו בעיניהם.

ועל כן "בן יכבד אב ועבד אדוניו". ואתם ישראל בני, קלון בעיניכם לומר שאני אביכם או שאתם עבדים שלי, "ואם אב אני איה כבודי וגו'". לכן "והנה בן", זה הוא בן ודאי, ולא ישמעאל. זהו בן שכבד את אביו כראוי. "והנה בן לשרה אשתך", "בן לשרה" שבגללו מתה, שבגללו כאבה נפשה עד שיצאה ממנה. "והנה בן לשרה" להתעלות בגללו, בשעה שהקדוש ברוך הוא יושב בדין על העולם, שאז "וה' פקד את שרה וגו'", שהרי מזכירים את שרה משום יצחק, ועל זה הוא "בן לשרה" (זה אמרו המלאכים). "והנה בן לשרה" (זה), שהרי הנקבה לוקחת (את) הבן מהזכר.

"ושרה שומעת פתח האהל והוא אחריו". מה זה "והוא אחריו", היה צריך לכתוב והיא אחריו. אלא הוא סוד, ושרה שומעת מה שהיה אומר. ("פתח האהל", זה הקדוש ברוך

¹ קמו ע"ב (הערת הזוהר).

² פירוש להתעלות עבורה כד"א וה' פקד ר"ל כל מקום שנאמר וה' הוא וב"ד אז זוכר שרה ומרחם וזהו דמסיים דין נוק' נטלא לי כי בשביל הנקיבה שרה שנצטערה הרבה הוא מרחם על הבנים. ועד"ה המ' נוק' מקבלת מפחד יצחק חוץ מת"ת כי כשמקבלת ע"י ת"ת אז רחמים גוברים ע"כ כתיב הנה בן לשרה. ר"מ (ע' למז"ה בפ"י האחרון ויש להשיב עליו ולי הדל אפשר בהקדמה ידוע דבעבור אשר צחקה נולד יצחק בנשמה דנוקבא והוצרך העקידה שפרחה נשמת יצחק הנוקב' ונכנסה באיל ונשחט וע"ז מתה שרה ואסתלקא בגיניה וז"ש בן לשרה דהא נוק' נטלא לבר מן דכורא שנשמתו היתה נוקבית ודו"ק כי קצרת. מא"ן (נ"א).

³ אברהם בשביל עצמו נזכר וכן שאר אמהות אינם נזכרות אלא שרה בשביל יצחק (אור יקר).

⁴ ע"י ע"ח שער מ"ד ומ"ן פרק ט: ונמצא שיש כאן תרין רוחין: אחד רוחא דז"א דעאיל בפה הנקבה אשר שרשו זכר ונהפך לנוקבא בתוך פיה, ויש חד רוחא דנוקבא דעאל בפי זכר אשר שרשו נקבה ונהפך לזכר. ואמנם בשניהם יש בחי' נקבה, ואלו הם בחי' יצחק שנאמר בו לשרה (בראשית יח י) והנה בן לשרה אשתך כנזכר בזוהר (ח"א קג ע"א), ובחי' חבוק שנאמר בו (מלכים ב' ד טז) את חובקת בן כנזכר (זהר ח"ב מד ע"ב). והנה אלו [הבנים] (השנים) יצחק וחבוק, היו מבחי' אלו התרין רוחין דנשיקין קדמאין כמ"ש במקומו, אמנם משאר הנשיקין שהיה אח"כ משם ולהלאה, מכולם נעשין אז נשמות תחתונים או מלאכים כמ"ש, ע"ש עוד.

זהר וירא

אמר (פתח האהל דא קב"ה והוא אחריו מאן דהוה אמר) פתח האהל¹ דא דרגא תתאה <פתחא דמהימנותא> והוא אחריו (דא) <דאודי ליה> דרגא עלאה [נ"א פתח האהל והוא אחריו דא קב"ה פתח האהל דרגא תתאה והוא אחריו דא דרגא עלאה] מן יומא דהות שרה בעלמא לא שמעת מלה דקב"ה בר ההיא שעתא <דבר אחר דהות יתבא> (דיתבא) שרה פתח האהל בגין למשמע מלין והיא שמעת האי מלה דאתבשר בה אברהם <ד"א> והוא אחריו אברהם דהוה יתיב אהורוי דשכינתא

ואברהם ושרה זקנים באים בימים (בראשית יח יא) מאי באים בימים שעורין דיומין דאתחזי כדין להו חד מאה וחד תשעים² עאלו ביומין שעורא דיומין כדקא יאות באים³ בימים כמה דאת אמר כי בא היום דאערב יומא למיעל

חדל להיות לשרה ארח כנשים וההיא שעתא חמאת גרמה בעדונא אחרא ובגין כך אמרה ואדוני זקן דהא איהו לאו כדאי לאולדא בגין דאיהו סבא

רבי יהודה פתח (משלי לא כג) נודע בשערים בעלה בשבתו עם זקני ארץ תא הוי קב"ה⁴ אסתלק⁵ ביקריה⁶ דאיהו גניז וסתים⁷ בעלויא סגיא⁸ לאו איתי בעלמא ולא הוה מן יומא

הוא. "והוא אחריו", מי שהיה אומר) "פתח האהל", זו הדרגה התחתונה, פתח האמונה. "והוא אחריו", (זה) שהודה לו הדרגה העליונה. "פתח האהל והוא אחריו", זה הקדוש ברוך הוא. "פתח האהל", זו הדרגה התחתונה. "והוא אחריו", זו הדרגה העליונה. מיום שהיתה שרה בעולם לא שמעה דבר הקדוש ברוך הוא פרט לאותה שעה. דבר אחר, שהיתה יושבת שרה פתח האהל כדי לשמוע הדברים, והיא שמעה הדבר הזה שהתבשר בו אברהם. (דבר אחר) "והוא אחריו", אברהם שהיה יושב מאחורי השכינה.

"ואברהם ושרה זקנים באים בימים". מה זה "באים בימים", השיעורים של הימים שאז נראו להם, האחד מאה והאחד תשעים, נכנסו בימים השיעור של הימים כראוי. "באים בימים", כמו שנאמר "כי בא היום", שהעריב היום להכנס. "חדל להיות לשרה אורח כנשים", ואותה שעה ראתה עצמה בעדון אחר, ולכן אמרה "ואדוני זקן", שהרי הוא לא ראוי להוליד, כי הוא זקן.

רבי יהודה פתח, "נודע בשערים בעלה בשבתו עם זקני ארץ". בא וראה, הקדוש ברוך הוא מתעלה בכבודו שהוא גנוז וסתום בעלוי רב. לא היה בעולם ולא היה מהיום שנברא העולם שיכול לעמוד על חכמתו ולא יכול לעמוד בו, משום כי הוא גנוז וסתום והתעלה למעלה למעלה, וכל

¹ שכינה, ועם היות שפי' לעיל יסוד, עכ"ז אהל עצמו שכינה, ופתח האהל יסוד משותף אליה והיא עיקר, והוא שהוא ת"ת היה אחריו של השכינה שהיא פתח האהל כדפי' ואמר אחריו להורות היות זו למטה וזו למעלה (אור יקר).

² היינו שהימים העליונים הם עשר וכל א' כלולה מעשר הם מאה דהיינו ימי אברהם ושרה עלתה עד החכמה, שהם ט' ספירות דהיינו תשעים וענין באים (אור יקר). אברהם שהוא דכורא נגד ז"א שיש בו שם מ"ה שבמילואו י' אותיות כל אות כלולה מי' הם ק' אבל שרה נגד המלכות שיש בה שם ב"ן שבו ט' אותיות כללותם תשעים (מ"מ).

³ נכנסו וכללו כל אותם הימים בעצם ובשלימות (אור יקר).

⁴ כתר (אור יקר).

⁵ עצמות ההתפשטות (אור יקר).

⁶ חכמה (אור יקר). פי' הוא א"ס ב"ה, שהוא נעלם ואין מי שישגיחו, ולכך מקשה היכי אמר קרא נודע בשערים בעלה ותירץ מאי בשערים בשיעורים לפום מאי דמשעיר כל חד בלבה ור"ש תירץ פי' בשערים הם ספירותיות ית' שהא"ס אין לו שם ולא שום השגה אלא ע"י ספירותיו וז"ש טמיר וגניז מכולא אבל וכו' (מ"מ).

⁷ הגניזה יקרא הדבר הנתון בבית כו' וסתויא יקרא הדבר שסך וסכך בעדו פרוכת וכו', והיינו יחס ב' מדות הכתר הוא היכל וכסא לא"ס וכו' וכוונתינו אל מציאות המדות בעצם שהם כלים לו (אור יקר). סתים בבחי' הגבורות, וגניז בבחי' החסדים (ב"ע לז ע"ב), ועי' לעיל ס"ת ק ע"א. מצד הבינה וסתים מצד החכמה. ואסתלק לעילא בכתר כדפירשתי. ז"ח (נ"א).

⁸ שאין הא"ס שוה אל הכתר כדמיון עילה ועלול כדרך שמשתוה חכמה אל הכתר בדרך עילה ועלול (אור יקר).

זהר וירא

דאתברי עלמא¹ דיכיל לקיימא על חכמתא דיליה ולא יכיל לקיימא ביה² בגין דאיהו גניז וסתים ואסתלק לעילא לעילא וכלהו עלאי ותתאי לא יכלין לאתדבקא עד דכלהו אמרין (יחזקאל ג יב) ברוך כבוד יהו"ה ממקומו תתאי אמרי דאיהו לעילא דכתיב (תהלים קיג ד) על השמים כבודו עלאי אמרי דאיהו לתתא דכתיב (שם נו יב) על כל הארץ כבודך עד דכלהו עלאי ותתאי אמרי ברוך כבוד יהו"ה ממקומו בגין דלא אתיידע³ ולא הוה מאן דיכיל לקיימא ביה ואת אמרת נודע בשערים בעלה

קג/ב

אלא ודאי נודע בשערים בעלה דא קב"ה דאיהו אתידע ואתדבק לפום מה דמשער בלביה כל חד כמה דיכיל [לאדבקא] [לאתדבקא] ברוחא דחכמתא⁴ ולפום מה דמשער בלביה הכי אתידע בלביה ובגיני כך נודע בשערים באינן שערים אבל דאתידע כדקא יאות לא הוה מאן דיכיל לאדבקא ולמנדע ליה

רבי שמעון אמר⁵ נודע בשערים בעלה מאן שערים כמה דאת אמר⁶ (תהלים כד ז) שאו שערים ראשיכם והנשאו פתחי עולם ובגין אלו שערים דאינן⁷ דרגין עלאין⁸ בגינייהו אתידע קב"ה ואי לא לא יכלין לאתדבקא ביה

תא חזי דהא נשמתא דבר נש לאו איהו (נ"א לא אית) מאן דיכיל למנדע לה אלא בגין אלין

העליונים והתחתונים לא יכולים להתדבק בו עד שכולם אומרים "ברוך כבוד ה' ממקומו". התחתונים אומרים שהוא למעלה, שכתוב "על השמים כבודו". העליונים אומרים שהוא למטה, שכתוב "על כל הארץ כבודך". עד שכולם עליונים ותחתונים אומרים "ברוך כבוד ה' ממקומו", כי לא נודע ולא היה מי שיכול לעמוד עמו, ואתה אומר "נודע בשערים בעלה".

אלא ודאי "נודע בשערים בעלה", זה הקדוש ברוך הוא, שהוא נודע ונדבק לפי מה שמשער בלבו כל אחד כמה שיכול להדבק ברוח של החכמה, ולפי מה שמשער בלבו, כך נודע בלבו, ולכן "נודע בשערים", באותם השערים. אבל שנודע כראוי, אין מי שיכול להדבק ולדעת אותו.

רבי שמעון אמר, "נודע בשערים בעלה", איזה שערים, כמו שנאמר "שאו שערים ראשיכם והנשאו פתחי עולם". ומשום השערים הללו, שהם דרגות עליונות, בגללם נודע הקדוש ברוך הוא, ואם לא, לא יכולים להתדבק בו.

בא וראה, הרי נשמת האדם אין הוא (אין) מי שיכול לדעת אותה, אלא משום אברי הגוף, והם הדרגות שעושות אומנות הנשמה, לכן נודע ולא נודע. כך הקדוש

¹ היינו מעת שנתפשטה הבינה שהתחילה החכמה להתעלם ולהסתתר דיכול לקיימא על חכמתא דיליה (אור יקר).

² פ' בשלמא בחכמתו ממש למעלה ניחא ודאי שאין ראוי להשכיל מפני מציאות העלוי הנזכר, אמנם בחי' עצמותו המתפשט בספירות למטה שהם הפעולות מחסד ולמטה למה לא יושג העצם המתפשט, ותירץ בגין שאיהו גניז וסתים כו' (אור יקר).

³ עי' חגיגה יג ע"ב. כלומר שמלאכי השרת לא יזכו לראות מראות אלקים דאצילות המתפשטות בבי"ע, הרי הוא אור שכינתו ית' (דע"ה ח"א עט ע"ג).

⁴ לא ההשגה הנזכרת כי אותה ההשגה לא תושג. אמנם היא השגה אחרת שהם לשיעורים ועל דרך ההשגה הזאת שאינה השגה באמתות אמר בשערים בשיעורים אמנם אותה ההשגה אל הוה מאן וכו' (אור יקר).

⁵ ר' שמעון לא פליג עליה דר' יהודה בענין ההשגה שפ' אלא דלא בעי לאוקומי קרא בהכי אלא בהשגה המושגת על פי ההנהגה ברו"ק והמושג מהמצאיל בהנהגתו בהם. ועוד שערים דקרא כמשמעו והם ו"ק והכריח כן מאומרו שאו שערים שהם מלכות ויסוד ראשנים נצח והוד ראשים ודאי ליסוד ומלכות והם ראשי חדשים והנשאו חסד וגבורה ת"ת שהם פתחים לבינה ודאי ולכך נקראים פתחי עולם ובהם יתגלה ויבוא מלך הכבוד דהינו סוד הכתר וכו' (אור יקר).

⁶ בפרשת פנחס דף רכ"ג פירש שהם נה"י וראשיהם חג"ת (נ"א).

⁷ אע"ג דהתם קרי להו תתאין בערך פתח האהל מ' קרי עלאין. ז"ח (נ"א).

⁸ פ' שית סטרין (ד"א). ו"ק נקראים שערים ומ' נק' שערי צדק זה השער לה' שהוא ז"א. הרש"ב. ככתוב להלן ק"ס ע"ב ת"ת מתגלית לנביאים בנר"ה כך קב"ה איתידע בהתגלותו בנר"ה (נ"א).

זהר וירא

שייפין דגופא¹ ואינן דרגין דעבדין אומנותא דנשמתא בגין כך אתידע ולא אתידע² כך קב"ה אתידע ולא אתידע בגין דאיהו נשמתא לנשמתא רוחא לרוחא גניו וטמיר מכלא³ אבל באינן שערין דאינן פתחין לנשמתא אתידע קב"ה

תא חזי אית פתחא לפתחא ודרגא לדרגא⁴ ומנייהו ידיע יקרא דקב"ה פתח האהל דא הוא פתחא דצדק⁵ כמה דאת אמר (שם קיה יט) פתח"ו ל"י שער"י צדק⁶ וגו' דא פתחא קדמאה לאעלא ביה ובהאי פתחא אתחזון כל שאר פתחין עלאין מאן דזכי להאי זכי למנדע ביה ובכלהו שאר פתחין בגין דכלהו שראן עליה⁷ והשתא דפתחא דא לא אתידע בגין דישראל בגלותא וכלהו פתחין אסתלקו מניה ולא יכלין למנדע ולא תדבקא אבל בזמנא דיפקון ישראל מן גלותא זמינין כלהו דרגין עלאין למשרי עליה כדקא יאות

וכדין ינדעון בני עלמא חכמתא עלאה יקרא מה דלא הוה ידעין מקדמת דנא דכתיב (ישעיה יא ב) ונחה עליו רוח יהו"ה רוח חכמה ובינה רוח עצה וגבורה רוח דעת ויראת יהו"ה כלהו זמינין לאשראה על האי פתחא תתאה דאיהו פתח האהל⁸ וכלהו זמינין לאשראה על מלכא

ברוך הוא נודע ולא נודע, משום שהוא נשמה לנשמה, רוח לרוח, גנוז וטמון מן הכל. אבל באותם השערים, שהם פתחים לנשמה, נודע הקדוש ברוך הוא.

בא וראה, יש פתח לפתח ודרגה לדרגה, ומהם ידוע כבודו של הקדוש ברוך הוא. "פתח האהל", זהו פתח של צדק, כמו שנאמר "פתחו לי שערי צדק וגו'". זהו פתח ראשון להיכנס בו, ובפתח הזה נראים כל שאר הפתחים העליונים. מי שזוכה לזה, זוכה לדעת אותו ובכל שאר הפתחים, משום שכולם שורים עליו. ועכשיו שפתח זה לא נודע, משום שישראל בגלות וכל הפתחים הסתלקו ממנו ולא יכולים לדעת ולדבק. אבל בזמן שישראל יצאו מן הגלות, עתידות כל הדרגות העליונות לשרות עליו כראוי.

ואז ידעו בני העולם חכמה עליונה נכבדה מה שלא היו יודעים מקודם לזה, שכתוב "ונחה עליו רוח ה' רוח חכמה ובינה רוח עצה וגבורה רוח דעת ויראת ה'". כולם עתידים לשרות על הפתח התחתון הזה, שהוא פתח האהל, וכולם עתידים לשרות על מלך המשיח כדי לדון העולם, שכתוב

¹ נמצאו אל הנשמה ב' בחינות הבחינה הראשונה היא הנשמה פשוטה קודם התלבשה בגוף שאין בה ידיעה כלל, וז"ש "דהא נשמא וכו'". הב' הוא גוף לבוש הנשמה שהם אמצעים להכיר הנשמה וז"ש אלא בגין אלין שייפי דגופא וכו'. הג' הנשמה אחר התפשטה בגוף שיש בה ידיעה קצת וז"ש בגין כך אתידע ולא אתידע ובחי' אלו בנמשל כי התפשטות הנשמה בספירות, אין בה לעולם ידיעה החלטית אלא ידיעה קצתנית (אור יקר). פי' דרגין הם החסדים והגבורות שיורדים ומתקבצים ביסוד ז"א וכל שייפין הם ה' קצוות שהשפעם מתקבצת בו (מ"מ לעיל יח ע"א).

² ת"ת נשמתא לנשמתא פירוש הנה"י הם נשמה למלכות הנקרא גוף כנזכר בזהר והת"ת שהוא עילה לנה"י הוא נשמתא לנשמתא. ז"ח (ב"א).

³ הם ג' מיני אורות מתפשטים בספירות אל ההנהגה וזה מתלבש בתוך זה וזה בתוך זה האור הראשון המקיים הכל, הפנימי מהכל הוא אור וחיות הא"ס המתפשט מרום המעלה עד נקודה האחרונה. האור הב' הוא אור הכתר שאור הא"ס מתבלש בו ומאיר בספירות בהתלבש אורו זה בתוך זה. האור הג' הוא אור חכמה שב' מיני אורות אלו הם באים דרך בה ומתלבשים בה (אור יקר). אורו וקדושתו שבהם הוא בהעלם גדול מאד, ואינו ניכר כלל אלא מצד מקריהם (הקדו"ש יז ע"ג), והוא הגילוי של שם אלקים כמאה"כ "בראשית ברא אלקים". הגילוי העיקרי של שם הוי"ה ב"ה הוא רק באצילות (דע"ה ח"א פא ע"א), והוא בחי' "מקומו של עולם" הנושא אותו במלואו. ועי' בהר קט ע"ב (דע"ה ח"ב מט ע"א), והוא בחי' "עושה את כל המעשים" (הנזכר ב"אני מאמין" שבסידור) (כללים ח"ב לד ע"ד), כוונת מש"כ כאן "נשמה לנשמה ורוח לרוח" היא, ששכינתו ית' השוכנת בעולמות בכל א' וא' היא לפי ערכו להנשמה, הוא נשמה לנשמה, אבל לרוח, הוא רק בחי' רוחא לרוחא (כללים ח"ב מד ע"ג). ואחרי הארה זו לא נעשים העולמות חד עמו, אלא עומדים לעולם בתכונתם המיוחדת להם, שהם נבראים נוצרים ונעשים (ביאורים ח"א כו ע"ד).

⁴ המלכות, ובה מראות כל ו"ק (אור יקר).

⁵ עי' תיקו"ז יט ע"א שצדק הוא כינוי למדת המלכות.

⁶ ס"ת בגי' קכו אחורים דאדנ"י (ד"א). ר"ת פתחו לי שערי צדק גימטריא ת"ק מילוי שדי ודו"ק (ב"א).

⁷ ו"ק (אור יקר).

⁸ מתגלים במלכות ומשם על המשיח (אור יקר).

<משיחא> (לתתא) בנין למידן עלמא דכתיב (שם ד) ושפט בצדק דלים וגו' בנין כך כד אתבשר אברהם האי דרגא הוה אמר כמה דאתמר דכתיב (בראשית יח י) ויאמר שוב אשוב אליך כעת חיה ויאמר לא כתיב מאן הוה! ודא הוא פתח האהל ועל דא ושרה שומעת האי דרגא דהוה מליל עמיה² מאן דלא הוה שמעת מקדמת דנא דכתיב ושרה שומעת פתח האהל³ דהוה מבשר ואמר שוב אשוב אליך כעת חיה והנה בן לשרה אשתך

תא חזי כמה הוא חביבותא דקב"ה לגביה דאברהם דהא לא נפק מניה יצחק עד דאתגזר לבתר דאתגזר אתבשר ביה ביצחק בנין דאיהו כדין זרעא קדישא ועד לא אתגזר לאו איהו זרעא קדישא וכדין איהו כמה דכתיב (שם א יב) אשר זרעו בו למינהו

ותא חזי עד לא אתגזר אברהם ההוא זרעא דיליה לא הוה קדישא בנין דנפק בגו ערלה ואתדבק בערלה לתתא לבתר דאתגזר נפק ההוא זרעא בגו קדישא ואתדבק בקדושה דלעילא ואוליד לעילא ואתדבק אברהם בדרגיה⁴ כדקא יאות תא חזי כד אוליד אברהם ליצחק נפק קדישא כדקא יאות והאי [נ"א ודאי] מיא אעדו ואוליד חשוכא⁵

רבי אלעזר שאיל יומא חד לרבי שמעון אבוי א"ל האי דקרא ליה קב"ה יצחק דכתיב (שם יז) וקראת את שמו יצחק אמאי דהא אתחזי דעד לא נפק לעלמא⁶ קרא ליה יצחק א"ל הא אתמר דאשא נטל⁷ (ו) מיא⁷ דהא מיא מסטרא דגבורה קא אתיין [ותא שאיל להו לליואי] (ותו שאיל ליה לואי) דאינון בדיחין לההוא סטרא במאני זמר ותשבחות לקביל האי סטרא⁸ בנין כך יצחק איהו

"ושפט בצדק דלים וגו'". לכן כשהתבשר אברהם, הדרגה הזו היתה אומרת כמו שנתבאר, שכתוב "ויאמר שוב אשוב אליך כעת חיה", "ויאמר" לא כתוב מי היה, וזהו "פתח האהל". ועל זה "ושרה שומעת" דרגה זו שהיתה מדברת עמו מה שלא היתה שומעת מקודם לזה, שכתוב "ושרה שומעת פתח האהל", שהיתה מבשרת ואומרת "שוב אשוב אליך כעת חיה והנה בן לשרה אשתך".

בא וראה כמה חביבות הקדוש ברוך הוא לאברהם, שהרי לא יצא ממנו יצחק עד שנימול. אחר שנימול התבשר על יצחק, משום שאז הוא זרע קדוש, וטרם שנמול אינו זרע קדוש, ואז הוא כמו שכתוב "אשר זרעו בו למינהו".

ובא וראה, טרם שנמול אברהם, זרעו לא היה קדוש, משום שיצא בתוך ערלה ונדבק בערלה למטה. אחר שנמול יצא אותו הזרע מתוך הקדושה, ונדבק בקדושה שלמעלה, והוליד למעלה, ונדבק אברהם בדרגתו כראוי. בא וראה, כשהוליד אברהם את יצחק, יצא קדוש כראוי. ואלו (ודאי) המים שהרו והולידו חושך.

רבי אלעזר שאיל יום אחד את רבי שמעון אבוי. אמר לו, זה שקרא לו הקדוש ברוך הוא יצחק, שכתוב "וקראת את שמו יצחק", למה, שהרי נראה שטרם שיצא לעולם קרא לו יצחק. אמר לו, הרי נאמר שאש לוקחת מים, שהרי המים באים מצד של הגבורה, ועוד (ובא תשאל מהלויים) (שאל אותו) הלויים שהם משמחים לאותו הצד בכלי זמר ותשבחות כנגד הצד הזה, לכן יצחק הוא

¹ כ"מ דקאמר ויאמר ויקרא סתם ולא מפרש מאן, הויא נוק, דלא אדכרת לצניעות (אור יקר).
² אם נפרש שהיה מדרגה עליונה היאך אפשר שתשמע שרה שהיא נקבה, שכל הנקבות ודאי למטה במלכות (אור יקר).
³ פירוש ששמעה פתח האהל השכינה שאמרה לאברהם. א"מ (נ"א).
⁴ דנעשה מרכבה לחד ממש באצילות אמנם קודם לא היה באצילות ממש. ז"ח (נ"א).
⁵ וילדו אפלה. וכמ"ש בשמו"ר פ' טו סימן כב, וכן הוא ג"כ לעיל לב ע"ב (לש"ו). כלומר שמים, שהם מסטרא דגבורות, הולידו חיצונים (דע"ה ח"ב צא ע"א).
⁶ פי' שלא תאמר טעם קריאתו יצחק ע"ש צחוק עשה לי וכו' שהרי עד שלא נולד, קרי ליה יצחק (מ"מ).
⁷ אור החסד בכלי הגבורה ואור הגבורה בכלי החסד וז"ש דאשא נטל מייא, ר"ל כלי הגבורה לקח אור החסד כמ"ש לקמן דאליף מייא באשא שהוא אור החסד בכלי הגבורה ואשא במייא אור הגבורה בכלי החסד (מ"מ).
⁸ היינו גבורה. א"מ (נ"א).

זהר וירא

חדוה בגין דאתי מההוא סטרא ואתדבק ביה תא
חזי יצחק בדיחותא חדוה דאחלף מיא באשא¹
ואשא במיא ועל דא אקרי הכי ובגין כך קודשא
ברוך הוא קרי ליה

קד/א

הכי עד לא יפוק לעלמא שמא דא ואודע ליה
לאברהם ותא חזי בכלהו אחרנין שבק לון קב"ה
למקרי לון שמהן ואפילו נשי הוו קראן לבנייהו
שמהן אבל הכא לא שבק קב"ה לאמיה למקרי
ליה שמא אלא לאברהם דכתיב (בראשית יז ט)
וקראת את שמו יצחק אנת ולא אחרא בגין
לאחלפא מיא באשא ואשא במיא לאכללא ליה
בסטריה

כיון דאתבשר אברהם ביצחק מה כתיב (שם
יה טז) ויקומו משם האנשים וישקיפו על פני
סדום² רבי אלעזר אמר תא חזי כמה אנהג קב"ה
טיבו עם כל בריין וכל שכן לאינון דאולי
באורחוי דאפילו בזמנא דבעי למידן עלמא איהו
גרים <למאן> (למה) דרחים ליה למזכי במלה עד
לא ייתי ההוא דינא לעלמא

דתנינן בשעתא דקב"ה רחים ליה לבר נש
משדר ליה דורונא ומאן איהו מסכנא³ בגין דיזכי
ביה וכיון דזכי ביה איהו אמשיך עליה חד חוטא
דחסד דאתמשך מסטר ימינא⁴ ופריש ארישיה
ורשים ליה בגין דכד ייתי דינא לעלמא⁵ ההוא
מחבלא יזדהר ביה וזקיף עיניו⁶ וחמא לההוא
רשימו כדין אסתלק מניה ואזדהר ביה בגיני כך
אקדים ליה קב"ה במה דיזכי
ותא חזי כד בעא קב"ה לאיתאה דינא על
סדום אזכי קודם לאברהם ושדר ליה דורונא

שמחה, משום שהוא בא מאותו צד ונדבק
בו. בא וראה, יצחק צחוק שמחה,
שמחליפה מים באש ואש במים, ועל זה
נקרא כך. ולכן הקדוש ברוך הוא קרא לו

כך בטרם שיצא לעולם בשם זה, והודיע
לאברהם. ובא וראה, בכל האחרים השאיר
להם הקדוש ברוך הוא לקרא להם שמות,
ואפילו נשים היו קוראות לבניהן שמות.
אבל כאן לא נתן הקדוש ברוך הוא לאמו
לקרא לו שם, אלא לאברהם, שכתוב
"וקראת את שמו יצחק", אתה ולא אחר.
כדי להחליף מים באש ואש במים להכלילו
בצדו.

כיון שהתבשר אברהם ביצחק, מה כתוב,
"ויקומו משם האנשים וישקיפו על פני
סדום". רבי אלעזר אמר, בא וראה כמה
הקדוש ברוך הוא נוהג טובה עם כל
הבריות, וכל שכן לאותם שהולכים בדרכיו.
שאפילו בזמן שרוצה לדון את העולם, הוא
גורם למי שאוהב אותו לזכות בדבר טרם
שיבא אותו הדין לעולם.

ששנינו, בשעה שהקדוש ברוך הוא אוהב
את האדם, שולח לו דורון, ומיהו, עני, כדי
לזכות בו. וכיון שזוכה בו, הוא מושך עליו
חוט אחד של חסד שנמשך מצד הימין,
ופורס על ראשו ורושם אותו, כדי שכשיבא
הדין לעולם, אותו המשחית יזהר בו, ומרים
עיניו ורואה אותו הרושם, ואז מסתלק
ממנו וזנהר עליו. לכן מקדים הקדוש ברוך
הוא במה שיזכה.

ובא וראה, כשרצה הקדוש ברוך הוא
להביא דין על סדום, זיכה קודם את אברהם

¹ בעקידה אתכליל מיא באשא קיט ע"ב (ד"א).

² יצחק הוא בחי' דין וכיון שנתגלה דין בעולם עשה דין בסדום, וז"ש ויקומו משם האנשים, ור"ל מאותו
הבשורה שנתגלה יצחק כתיב וישקיפו וכו' (זהר הרקיע).

³ היינו עני חשוב והגון, שאם אינו כך אדרבא עליו נאמר (ירמיה יח כג) ויהיו מוכשלים לפניך וגו' [עיי'
ב"ק טז ע"ב: מאי דכתיב יהיו מוכשלים לפניך בעת אפך עשה בהם אמר ירמיה לפני הקדוש ברוך הוא רבונו
של עולם אפילו בשעה שעושיין צדקה הכשילים בבני אדם שאינן מהוגנים כדי שלא יקבלו עליהן שכר], וטעם
הדבר כי כל עני הוא מצד הגבורה [עיי' לעיל יג ע"ב] וכו'. והנה אם העני אינו הגון במעשיו בחינתו מגבורות
החיצוניות, ואם יחזיק ידו נמצא מחזיק ידי הס"א, אבל כשהוא עני צנוע וטוב הוא מגבורות הקדושות
שבמלכות, והנותן לו צדקה משפיע ה' שה"ס חסדים בצדק שהוא דין וממתיקו (רמ"ז).

⁴ אור זה שאמרנו שמתגלה ביסוד מחסד עליון בסוד לויתן, הוא החוט של חסד שמאיר במלכות, שהיא
אסתר, שהיתה למעלה נסתרת באו"א בסוד ד'. ונקראת אח"כ הדס"ה, שזכתה לקבל הד' וה"ס, והיא בחי' ה'
אחרונה שבשם ואח"כ נמשך לה חוט של חסד, וזה החוט הוא בחינה בתוך החסד (ספר הליקוטים אמור כג).

⁵ אינו בא לעולם אלא מפני חסרון מיתוק הגבורות שאז הדינין גוברים (רמ"ז).

⁶ ראשית יניקת החיצונים הוא מן החזה ולמטה ששם בחינת עץ הדעת טוב ורע, אבל באותו השליש
העליון אין להם שום אחיזה ולכן זוקף עיניו למעלה ורואה אותו רשימו (רמ"ז).

זהר וירא

למזכי עמהון¹ בגין לשזבא ללוט בר אחוה מתמן הה"ד (שם יט כט) ויזכור אלהי"ם את אברהם וישלח את לוט מתוך ההפכה ולא כתיב ויזכור אלהי"ם את לוט דהא בזכותיה דאברהם אשתזב ומאי ויזכור [דדכיר ליה] מאי דאזכי קודם עם אינון תלת מלאכין

כגוונא דא בר נש דיזכי בצדקה עם בני נשא בשעתא דדינא שריא בעלמא קב"ה אדכר ליה לההיא צדקה דעבד² בגין דבכל שעתא דזכי בר נש הכי אכתיב עליה לעילא ואפילו בשעתא דדינא שריא עלוי קב"ה אדכר ליה לההוא מיבו דעבד וזכה עם בני נשא כמה דאת אמר (משלי יא ד) וצדקה תציל ממות בגיני כך אקדים ליה קב"ה לאברהם בגין דיזכי וישזיב ללוט

וישקיפו על פני סדום (בראשית יח טז) תא חזי ויקומו משם האנשים מההיא סעודה³ דאתקין לו אברהם וזכה בהו דאף ע"ג דמלאכין הוו זכה בהו וכל ההוא מיכלא לא אשתאר מניה כלום⁴ בגיניה דאברהם ולמזכי ביה דהא כתיב ויאכלו באשא דלהון⁵ אתאכיל ואי תימא הא תלת מלאכין הוו האי אש"א והאי מ"א והאי רוח"א אלא כל חד וחד כליל בחבריה ובגיני כך ויאכלו כגוונא דא (שמות כד יא) ויחזו את האלהי"ם ויאכלו וישתו אכילה ודאית אכלו [דאתזנו] (דזנו) מן שכינתא⁶

אוף הכא ויאכלו גרמו [נ"א גרמו רמז] לאתזנא (מניה) [מההוא] (מ)סמרא דאברהם

ושלח לו דורון לזכות עמהם כדי להציל את לוט בן אחיו משם, זהו שכתוב "ויזכור אלהים את אברהם וישלח את לוט מתוך ההפכה", ולא כתוב ויזכור אלהים את לוט, שהרי בזכות אברהם ניצל. ומה זה "ויזכור", שזכר אותו מה שזכה קדם עם אותם שלשת המלאכים.

כדוגמא זו, אדם שזוכה בצדקה עם בני אדם, בשעה שדין שרוי בעולם, הקדוש ברוך הוא מזכיר לו את אותה הצדקה שעשה, משום שבכל שעה שזוכה האדם, כך נכתב עליו למעלה. ואפילו בשעה שדין שורה עליו, הקדוש ברוך הוא זוכר את אותו הטוב שעשה וזכה עם בני אדם, כמו שנאמר "וצדקה תציל ממות". לכן הקדים הקדוש ברוך הוא לאברהם, כדי שיזכה ויציל את לוט.

"וישקיפו על פני סדום". בא וראה, "ויקומו משם האנשים", מאותה סעודה שתיקן לו אברהם וזכה בהם, אף על גב שהיו מלאכים, זכה בהם. וכל אותו מאכל לא נשאר ממנו כלום, משום אברהם, ולזכותו, שהרי כתוב "ויאכלו", באש שלהם נאכל. ואם תאמר, הרי שלשה מלאכים היו, זה אש וזה מים וזה רוח, אלא כל אחד ואחד כלול בחבירו, ולכן "ויאכלו". כדוגמא זו, "ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו", אכילה ודאית הם אכלו, שנזונו מהשכינה.

וכן כאן "ויאכלו", גרמו (נרמז רמז) לזון (ממנו) מאותו הצד שאברהם נדבק בו, ולכן

¹ משמע כי בזכות שאכלו המלאכים אצל אברהם ניצול לוט (נ"א).

² כח החסד שעשה בצדקתו הוא מתעורר ומתחזק למתק כח הדין בבחינת הצדיק הפרטית שלו, וזהו אדכר ליה, שמתעורר כח הזכירה שהוא ביסוד ומשפיע בנוק' אור חסד, ומכאן מוכח שדוקא מצות הצדקה יש לה סגולה זו ולא מצוה אחרת, והטעם וכו' [כל המצות שאדם עושה, הם נרשמים באות אחד של כ"ב אתון המיוחד לאותה המצוה. והנה אותו האות מאיר במצחו, וזה הוא בזמן שעושה המצוה, ותכף מסתלק ונבלע בפנים, אבל אם עשה מצוה של הצדקה, הנה האות שלה מאיר במצחו כל אותו השבוע. וזהו וצדקתו עומדת לעד - ספר הליקוטים תהלים קיב]. ואפשר שלזה רומז בכאן באומרו, דבכל שעתא דזכי בר נש, ולא אמר דזכי בצדקה (רמ"ז).

³ הטוב שה' עושה אל אוהביו וכו' מזה הטוב נהנים שאר הבריות כמו שהיה ללוט בזכות אברהם ויקומו משם האנשים, כי מלת משם יתירה, וגם מה ענין השקפה זו. וליישב הכל אמר מההיא סעודה, ירצה שמאותה סעודה נמשך להם כח להשקפה שרומזת רחמים כדלקמן, שהרי שני המלאכים האלה היו גבריאלי ורפאלי דינא קשיא ורפאלי, ועכשיו היתה קימה וכח במיתוק בזכות אברהם בסעודתו, שאעפ"י שהיו מלאכים זכה בהו ממש שהשפיע בהם אור החסד שהוא ממש סגולת הצדקה, ולכן גבריאלי הסכים בהצלת לוט והעיריה עם רפאל לצאת מן המקום, ורפאל נתעסק בהצלתו שמדתו במלכות שהיא הנהיגית בעצם מן הצדקה (רמ"ז).

⁴ גדול כח המיתוק יותר משל הקרבן שלא נשאר שום שיוור לחיצונים בזכות אברהם ולהוסיף זכותו להציל את לוט (רמ"ז).

⁵ קכ ע"א (הערת הזוהר).

⁶ אותה האכילה היתה רוחנית שנהנו מן השכינה (רמ"ז).

<אתדבק> [אתזן ביה] ובגין כך לא [אשאר] (אשתארו) ממה דיהיב לון אברהם כלום כגוונא דא בעי ליה לבר נש למשתי מההוא כסא דברכה¹ בגין דיזכי לההיא ברכה דלעילא אופ אינון אכלו ממה דאתקין לון אברהם בגין דיזכון לאתזנא² מספרא דאברהם דהא מההוא ספרא נפיק מזונא לכלהו מלאכי³ עלאי וישקיפו אתערותא דרחמי לשיבא ללוט כתיב הכא וישקיפו וכתוב התם (דברים כו טו) השקיפה ממעון קדשך מה להלן לרחמי אופ הכא לרחמי

ואברהם הולך עמם לשלחם (בראשית יח טו) למעבד לון לויא אמר רבי ייסא אי תימא דאברהם ידע דמלאכין אינון אמאי אעביד לון לויא אלא אמר רבי אלעזר אף על גב דהוה ידע⁴ (רגיל הוה למעבד לכלהו בני נשא דזמינן עמיה למעבד לון לויא) נ"א מה דהוה רגיל למעבד עם בני נשא עבד בהו ואלוי לון בגין ד-כך אצטריך ליה לבר נש למעבד לויא לאושפיון דהא כלא בהאי תליא ובעוד דאיהו הוה אויל עמהון אתגלי קב"ה עליה דאברהם דכתיב (בראשית יח יז) ויהו"ה אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עושה ויהו"ה [הוא ובית דיניה] בגין דקב"ה הוה אויל

קד/ב

זהר

עמהון תא חזי כד בר נש עביד לויא (לבר נש) [לחבריה] איהו אמשיך לשכינתא לאתחברא בהדיה ולמהך עמיה באורחא לשיבא ליה ובגין כך בעי ליה לבר נש ללווי לאושפיון בגין דחבר ליה לשכינתא⁵ ואמשיך עליה לאתחברא

לא השאירו כלום ממה שנתן להם אברהם. כדוגמא זו צריך האדם לשתות מאותה כוס של ברכה, כדי שיזכה לאותה ברכה שלמעלה. אף הם אכלו ממה שתקן להם אברהם כדי שיזכו לזון מהצד של אברהם, שהרי מאותו צד יוצא מזון לכל המלאכים העליונים. "וישקיפו", התעוררות של רחמים להציל את לוט. כתוב כאן "וישקיפו", וכתוב שם "השקיפה ממעון קדשך", מה להלן לרחמים, אף כאן לרחמים.

"ואברהם הלך עמם לשלחם", לעשות להם לויא. אמר רבי ייסא, אם תאמר שאברהם ידע שהם מלאכים, למה עשה להם לויא. אלא אמר רבי אלעזר, אף על גב שידע, (רגיל היה לעשות לכל בני האדם שמזומנים עמו לעשות להם לויא. נ"א מה שהיה רגיל לעשות עם בני אדם עשה בהם, ולויא אותם). לכן צריך לאדם לעשות לויא לאורחים, שהרי הכל תלוי בזה. ובעוד שהוא היה הולך עמם, התגלה הקדוש ברוך הוא אל אברהם, שכתוב "וה' אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עושה". "וה", הוא ובית דינו, משום שהקדוש ברוך הוא היה הולך

עמם. בא וראה, כשבן אדם עושה לויא (לאדם) לחברו, הוא מושך את השכינה להתחבר עמו וללכת עמו בדרך הצילו, ולכן צריך אדם ללוות את האורח כדי לחבר עמו את השכינה, ומושך עליו להתחבר עמו. לכן "וה' אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עושה".

¹ משמע דכוס של ברכה אם שותה יותר מרבה ברכה לעצמו (נ"א).

² הנאה גדולה היתה למלאכים באכילה זו, וכו', כי זכות גדול היה להם (רמ"ז).

³ משם יורד למטה למלאכים לפי מעלת כל אחד ואחד, אבל עכשיו זכו לאותו השפע בבחי' שרשו למעלה (רמ"ז). יובן במ"ש הרב (שעה"כ יו"כ ג) כי מזון מלאכי השרת שהוא המן שהיה במדבר בא ממוח בינה דאימא שהיא אה"ה דיוד"ן ויורד ומתלבש בחסד דאבא שהוא ע"ב ומשם משתלשל וניזונים ממנו מלאכי השרת וישראל כשהיו במדבר. וכו' וז"ס והוא עומד עליהם תחת העץ ויאכלו, שאברהם שרשו מחסד דאבא, והוא תחת בינה דאימא שהיא אה"ה דיוד"ן כמנין עץ עם הכולל (מ"מ).

⁴ פירוש אף מי שא"צ לויא יש מצוה אם רגיל. א"מ (נ"א).

⁵ נ"ל הטעם דווקא בהיותם עוסקים בדברי תורה כדרך לויא ודרך שכינה להמצא במקום תורה וע"י כך מתחברת אליו (אור יקר).

זהר וירא

בהדיה! [בגין כך] ויהו"ה אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עושה?² (בראשית יח יז)

רבי חייא פתח (עמוס ג ז) כי לא יעשה יהו"ה אלהים דבר כי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאים³ זכאין אינון זכאי עלמא דקב"ה אתרעי בהו וכל מה דאיהו עביד ברקיעא וזמין למעבד בעלמא על ידי דזכאין עביד ליה ולא כסי מנייהו לעלמין כלום בגין דקב"ה בעא לשתפא בהדיה (ג"א) לצדיקייא דלא תהא פתחון פה לרשיעיא בכל מה דאיהו עביד תא חזי כלא גלי קב"ה לצדיקייא בגין דאינון אתיין ומוזהרין לבני נשא לאתבא מחובייהו ולא יתענשון מגו דינא עלאה ולא יהא לון פתחא דפומא לגביה בגיני כך קב"ה אודע לון רזא דאיהו עביד <בהו דינא> תו בגין דלא יימרון דהא בלא דינא עביד בהו דינא

אמר רבי אלעזר ווי [לון] לחייביא דלא ידעין ולא משגיחין ולא ידעין לאסתמרא מחובייהו ומה קב"ה די כל עובדוהי קשוט ואורחתיה דין לא עביד כל מה דעביד בעלמא עד דגלי להו לצדיקייא בגין דלא יהא לון פתחא דפומא לבני נשא⁴ גבי בני נשא לא כל שכן דאית לון [למיעבד מליהון] דלא ימללון בני נשא סטיא עליהון וכן כתיב (במדבר לב כב) והייתם נקיים מיהו"ה ומישראל ואית לון למיעבד דלא יהא לון פתחון פה לבני נשא ויתרון בהון אי אינון חטאין ולא משגחי לאסתמרא דלא יהא ליה למדת דינא דקב"ה פתחא דפומא לגבייהו ובמה בתשובה ועובדין דכשרין

תא חזי ויהו"ה אמר המכסה אני מאברהם (בראשית יח יז) א"ר יהודה קב"ה יהב כל ארעא לאברהם

מדרש הנעלם

ויהו"ה אמר המכסה אני מאברהם וגו' (בראשית יח יז) מה כתיב למעלה (בראשית יח יז) ויקומו משם האנשים על פני סדום

רבי חייא פתח, "כי לא יעשה ה' אלהים דבר כי אם גילה סודו אל עבדיו הנביאים". אשריהם צדיקי העולם שהקדוש ברוך הוא רוצה בהם, וכל מה שהוא עושה ברקיע ועתיד לעשות בעולם, עושה אותו על ידי הצדיקים, ולא מכסה מהם כלום לעולמים, כי הקדוש ברוך הוא רוצה לשתף עמו (את הצדיקים, שלא יהיה פתחון פה לרשעים בכל מה שהוא עושה. בא וראה, הכל מגלה הקדוש ברוך הוא) לצדיקים, משום שהם באים ומזהירים את בני האדם לשוב מחטאייהם, ולא יענשו מתוך הדין העליון, ולא יהיה להם פתחון פה אליו. לכן הקדוש ברוך הוא מודיע להם הסוד שהוא עושה בהם הדין. ועוד, כדי שלא יאמרו שהרי בלי דין עושה בהם דין.

אמר רבי אלעזר, אוי לרשעים שלא יודעים ולא משגיחים ולא יודעים להשמר מחטאייהם. ומה הקדוש ברוך הוא שכל מעשיו אמת, ודרכיו דין, אינו עושה כל מה שעושה בעולם עד שמגלה לצדיקים, כדי שלא יהיה להם פתחון פה לבני אדם, אצל בני אדם לא כל שכן שיש להם לעשות דבריהם שלא ידברו בני אדם לשון הרע עליהם. וכן כתוב "והייתם נקיים מה' ומישראל". ויש להם לעשות שלא יהיה להם פתחון פה לבני אדם, ויתרו בהם אם הם חוטאים ולא משגיחים להישמר, שלא תהיה למדת הדין של הקדוש ברוך הוא פתחון פה אליהם. ובמה, בתשובה ומעשים כשרים.

בא וראה, "וה' אמר המכסה אני מאברהם". אמר רבי יהודה, הקדוש ברוך הוא נתן את כל הארץ לאברהם

"וה' אמר המכסה אני מאברהם וגו'". מה כתוב למעלה, "ויקומו משם האנשים וישקיפו על פני סדום", לעשות דין

¹ שיעור הלוייה הוא מיל וסוד הדבר הוא כי יום השבת הוא יסוד ושיעור תחומו אלפים אמה שהוא מיל ונמצא כי השכינה שהוא מלכות שיעורם מיל גם בינה לבין היסוד הוא מיל ולפי שהאדם בלכתו לדרך צריך שתלוהו השכינה בסוד צדק לפניו יהלך לכן האדם המלוה אותו צריך שימשיך עליו את השכינה שתלך עמו וזה ע"י הלוייה ששיעורה הוא מיל שהוא שיעור השכינה כנזכר (שער המצות שופטים).

² ולא "וירא" שהכל היה מראה אחת (אור יקר).

³ ע"י לקמן קפג ע"ב, וח"ב ו ע"ב.

⁴ כאן שייך מה שבסוף הספר סימן ח"י (הערת הזוהר).

זהר וירא

לעשות דין ברשעים מה כתיב אחריו המכסה אני מאברהם א"ר חסדא אין הקדוש ברוך הוא עושה דין ברשעים עד שנמלך בנשמתן של צדיקים הה"ד (איוב ד ט) מנשמת אלו"ה יאבדו וכתיב המכסה אני מאברהם

אמר הקדוש ברוך הוא כלום יש לי לעשות דין ברשעים עד שאמלך בנשמת הצדיקים ואומר להם) הרשעים חטאו לפניי אעשה בהם דין דכתיב (בראשית יח כ) ויאמר יהו"ה זעקת סדום ועמורה כי רבה וחמאתם וגו' אמר רבי אבהו הנשמה עומדת במקומה והיא יראה להתקרב אליו ולומר לפניי כלום עד שאומר למטטרו"ן שיגשמה לפניי ותאמר מה שרצתה הה"ד (שם כג) ויגש! אברהם ויאמר האף תספה צדיק עם רשע חלילה לך וגו'

אולי יש חמשים צדיקים וגו' (שם כד) הנשמה פותחת ואומרת רבוננו של עולם שמא נתעסקו בני' פרשיות של תורה ואף על פי שלא נתעסקו לשמה שכר יש להם לעולם הבא ולא יכנסו לגיהנם מה כתיב בתריה (שם כו) ויאמר יהו"ה אם אמצא בסדום חמשים צדיקים וגו'

והא (תנינן) [יתיר] אינון פרשיות <נ"ג הו"ו>² אלא אמר רבי אבהו המשה ספרים הם בתורה ובכל אחד ואחד נכללים עשרת הדברות עשרה מאמרות שבהם נברא העולם חשוב עשרה בכל חד מנהון הוא חמשים³

עוד פותחת הנשמה ואומרת רבוננו של עולם אף על פי שלא נתעסקו [בתורה] שמא קבלו עונשם על מה שחטאו בבית דין ונתכפר להם שנאמר (דברים כה ג) ארבעים יכנו לא יוסיף וממה שנתביישו לפנייהם דיים להתכפר (לפניהם) [להם] שלא יכנסו לגיהנם מה כתיב אחריו (בראשית יח כח) לא אעשה בעבור הארבעים⁴

עוד פותחת ואומרת אולי >יש שם שלשים אולי יש ביניהם צדיקים שהשיגו שלשים מעלות

ברשעים. מה כתוב אחריו, "המכסה אני מאברהם". אמר רב חסדא, אין הקדוש ברוך הוא עושה דין ברשעים עד שנמלך בנשמתם של צדיקים. זהו שכתוב "מנשמת אלוה יאבדו", וכתוב "המכסה אני מאברהם".

אמר הקדוש ברוך הוא, כלום יש לי לעשות דין ברשעים עד שאמלך בנשמות הצדיקים, ואומר להם, הרשעים חטאו לפניי, אעשה בהם דין, שכתוב "ויאמר ה' זעקת סדום ועמורה כי רבה וחמאתם וגו'". אמר רבי אבהו, הנשמה עומדת במקומה, והיא יראה להתקרב אליו ולומר לפניי כלום, עד שיאמר למטטרו"ן שיגשמה לפניי ותאמר מה שרצתה. זהו שכתוב "ויגש אברהם ויאמר האף תספה צדיק עם רשע וגו', חלילה לך וגו'".

"אולי יש חמשים צדיקים וגו'". הנשמה פותחת ואומרת, רבוננו של עולם, שמא נתעסקו בחמשים פרשיות של תורה. ואף על פי שלא נתעסקו לשמה, שכר יש להם לעולם הבא ולא יכנסו לגיהנם. מה כתוב אחריו, "ויאמר ה' אם אמצא בסדום חמשים צדיקים וגו'".

והרי (שנינו), אותן פרשיות יתרות חמשים ושלוש היו. אלא אמר רבי אבהו, חמשה ספרים הם בתורה, ובכל אחד ואחד נכללים עשרת הדברות, עשרה מאמרות שבהם נברא העולם. חשב עשרה בכל אחד מהם, הוא חמשים.

עוד פותחת הנשמה ואומרת, רבוננו של עולם, אף על פי שלא נתעסקו בתורה, שמא קבלו עונשם על מה שחטאו בבית דין ונתכפר להם, שנאמר "ארבעים יכנו לא יוסיף". וממה שנתביישו לפנייהם דיים להתכפר (לפניהם) להם שלא יכנסו לגיהנם. מה כתוב אחריו, "לא אעשה בעבור הארבעים".

עוד פותחת ואומרת, אולי יש שם שלשים, אולי יש ביניהם צדיקים שהשיגו שלשים מעלות הרמוזות בפסוק "ויהי

¹ הוא"ו שמושית ומילת יג"ש עם הכולל מטטרו"ן (ד"א).

² אע"ג שיש באמת נ"ד, נצבים וילך הם א' (בגר"א בתיקו"ז ל"ו ע"ג). וע' בתיקו"ז ל"ח ע"א וז"ל, שכינתא תתאה דאתקריאת ג"ן כלילא מתלת וחמשין סדרין דאורייתא, עכ"ל.

³ מה שחסר כאן עי' בסוף הספר (הערת הזוהר). חסר מ"ה. ויש זכות שמא קיימא בצדקה נפש מישראל שנקרא אדם שהוא מ"ה. א"מ (נ"א).

⁴ מה שחסר כאן עי' בסוף הספר סימן ט"ז (הערת הזוהר).

זהר וירא

בשלשים שנה", והם כלולים בל"ב נתיבות, שהם כ"ב אותיות וי' ספירות. לפעמים הם כלולים לשמנה.

הרמזים בפסוק (יחזקאל א א) ויהי בשלשים שנה והם כלולים בל"ב נתיבות¹ שהם כ"ב אותיות ועשר ספירות לפעמים הם כלולים לשמונה

עוד פותחת ואומרת, אולי ימצאון שם עשרים, שמא יגדלו בנים לתלמוד תורה ויש להם שכר עשרת הדברות שתי פעמים בכל יום, שאמר רבי יצחק, "כל"

קה/א

זהר

להיות לו לנחלת ירושה לעולמים, שכתוב "כי את כל הארץ אשר אתה רואה לך אתננה וגו'", וכתוב "שא נא עיניך וראה". ולאחר מכן הצטרף הקדוש ברוך הוא לעקור את המקומות הללו. אמר הקדוש ברוך הוא, כבר נתתי את הארץ לאברהם, והוא אב לכל, שכתוב "כי אב המון גוים נתתיך", ולא נאה לי למחות בנים בלי להודיע לאביהם שקראתי לו אברהם אוהבי, ולכן צריך להודיעו. לכן (אמר) "וה' אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עושה".

למהו ליה אחסנת ירותא לעלמין דכתיב (בראשית יג טו) כי את כל הארץ אשר אתה רואה לך אתננה וגו' וכתוב (שם יד) שא נא עיניך וראה ולבתר קב"ה אצטרף לאעקרא אתרין אלין אמר קב"ה כבר יהבית ית ארעא לאברהם² והוא אבא לכלא³ דכתיב (שם יז ה) כי אב המון גוים נתתיך ולא יאות לי לממחי בנין ולא אודע לאבוהון דקרית ליה אברהם אוהבי (ישעיה מא ח) ובגין כך אצטרף לאודע ליה בגין כך (אמר) ויהו"ה אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עושה (שם יח יז)

אמר רבי אבא, בא וראה ענוותנותו של אברהם, שאף על גב שאמר לו הקדוש ברוך הוא "זעקת סדום ועמורה כי רבה", ועם כל זה שהארץ עמו והודיע לו שרוצה לעשות דין בסדום, לא ביקש ממנו להציל את לוט ולא יעשה בו דין. ולמה, בשביל שלא לתבוע שכר ממעשיו. ועל זה שלח הקדוש ברוך הוא לוט והצילו בגלל אברהם, שכתוב "ויזכור אלהים את אברהם וישלח את לוט מתוך ההפכה וגו'".

אמר רבי אבא תא חזי⁴ ענותנותא דאברהם דאע"ג דאמר ליה קב"ה זעקת סדום ועמורה כי רבה (שם כ) ועם כל דא דאוריך עמיה ואודע ליה דבעי למעבד דינא בסדום לא בעא קמיה לשזבא ליה ללוט ולא יעביד ביה דינא מאי טעמא בגין דלא למתבע אנרא מן עובדוי ועל דא שלח קב"ה ללוט ושזיב ליה בניניה דאברהם דכתיב (שם יט כט) ויזכור אלהים את אברהם וישלח את לוט מתוך ההפכה וגו'

מה זה "אשר ישב בהן לוט", הרי נתבאר, אלא משום שכולם רשעים ולא נמצא (ביניהם) מכולם שיש לו דבר זכות פרט ללוט. מכאן למדנו, שבכל מקום שדרים בו רשעים הוא חרב. "אשר ישב בהן לוט", וכי בכולם ישב לוט, אלא בגללו היו מיושבים ולא חרבו. ואם תאמר בזכותו, לא, אלא בזכות אברהם. אמר רבי שמעון, בא וראה ששמוש שאדם עושה לצדיק, אותו שמוש

מאי אשר ישב בהן לוט (שם) הא אתמר אבל בגין דכולהו חייבין ולא אשתכח (ביניהו) מכלהו דאית ליה מידי <ד>זכו בר לוט מכאן אוליפנא בכל אתר דדיירין ביה חייבין חריב איהו אשר ישב בהן לוט⁵ וכי בכלהו הוה יתיב לוט אלא בניניה הוו יתבי דלא אתחרבו ואי

¹ עי' ס"י פ"א מ"א.

² א"כ בערך המקומות אין ראוי להפכם אלא בהודעתו (אור יקר).

³ וא"כ בערך היושבים ג"כ צריך להודיעו (אור יקר).

⁴ קיא ע"א (הערת הזוהר).

⁵ קח ע"א (הערת הזוהר).

זהר וירא

תימא בזכותיה לא¹ אלא בזכותיה דאברהם א"ר שמעון תא חזי דשמושא דעביד בר נש לזכאה ההוא שמושא אנין עליה בעלמא ולא עוד אלא דאע"ג דאיהו חייבא אוליף מאורחוי ועביד לון תא חזי דהא בגין דאתחבר לוט בהדיה דאברהם אף על גב דלא אוליף כל עובדוי אוליף למעבד טיבוי² עם בריין כמה דהוה עביד אברהם ודא הוא דאותיב לכל אינון קרתי כל ההוא זמנא דיתבו בתר דעאל לוט בינייהו א"ר שמעון תא חזי דשכינתא לא אעדי מניה דאברהם בהדיה <שעתא> (זמנא) דקב"ה <אמר ליה בההוא זמנא דקב"ה>¹⁷ עמיה³

א"ל רבי אלעזר והא שכינתא הוה מליל עמיה דהא (בדרגא) דא אתגלי עליה קב"ה⁴ דכתיב (שמות ו ג) וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי א"ל הכי הוא ודאי ותא חזי מה כתיב (בראשית יח כ) ויאמר יהו"ה זעקת סדום ועמורה כי רבה בקדמיתא ויהו"ה אמר ולבסוף ויאמר יהו"ה זעקת סדום ועמורה וגו' [דא איהו] (דאיהו) דרגא עלאה דאתגלי ליה על דרגא תתאה⁵ מדרש הנעלם

המגדל בנו לתלמוד תורה ומוליכו לבית רבו בבקר ובערב מעלה עליו הכתוב כאלו קיים (עליו) התורה ב' פעמים בכל יום

מה כתיב (בראשית יח לא) ויאמר לא אשחית בעבור העשרים עוד פותחת ואומרת אולי ימצאון שם עשרה אומרת רבוננו של עולם שמא היו מאותם העשרה הראשונים של בית הכנסת שנוטל שכר כנגד כלם שבאים אחריהם מה כתיב (ביה) (שם לב) ויאמר לא אשחית בעבור העשרה כל זה יש לנשמת הצדיק לומר על הרשעים כיון שלא נמצא בידם כלום מה כתיב

מגן עליו בעולם, ולא עוד, אלא שאף על גב שהוא רשע, לומד מדרכיו ועושה אותם.

בא וראה, שהרי משום שהתחבר לוט עם אברהם, אף על גב שלא למד כל מעשיו, למד לעשות חסד עם הבריות כמו שהיה עושה אברהם, וזהו שהיה מישב את כל אותן הערים כל אותו זמן שהיו מיושבים אחר שנכנס לוט ביניהם. אמר רבי שמעון, בא וראה ששכינה לא זזה מאברהם באותה שעה שהקדוש ברוך הוא אמר לו (באותו זמן שהקדוש ברוך הוא עמו).

אמר לו רבי אלעזר, והרי שכינה היתה מדברת עמו, שהרי (בדרגה) זו התגלה אליו הקדוש ברוך הוא, שכתוב "וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי". אמר לו, כך זה ודאי. ובא וראה מה כתוב, "ויאמר ה' זעקת סדום ועמורה כי רבה". בהתחלה "וה' אמר", ולבסוף "ויאמר ה' זעקת סדום ועמורה וגו'". זוהי הדרגה העליונה שהתגלתה לו על הדרגה התחתונה.

המגדל בנו לתלמוד תורה ומוליכו לבית רבו בבוקר ובערב, מעלה עליו הכתוב כאלו קיים (עליו) התורה שתי פעמים בכל יום.

מה כתוב, "ויאמר לא אשחית בעבור העשרים". עוד פותחת ואומרת, אולי ימצאון שם עשרה. אומרת, רבוננו של עולם, שמא היו מאותם העשרה הראשונים של בית הכנסת שנוטל שכר כנגד כולם שבאים אחריהם. מה כתוב (בו), "ויאמר לא אשחית בעבור העשרה". כל זה יש לנשמת הצדיק לומר על הרשעים. כיון שלא נמצא בידם כלום, מה כתוב, "וילך ה' כאשר כלה לדבר

¹ אי אפשר שהרי לעצמו אינו מציל כדכתיב ויזכור אלהים אל אברהם וישלח את לוט וכו' א"כ איך יציל לאחרים (אור יקר).

² וראיה מהמלאכים שהכניסם לביתו (אור יקר).

³ עד שעה שאמרה המכסה אני מאברהם (אור יקר). פי' שהשכינה לא זזה מעל אברהם כשהיה הז"א מדבר עמו (מ"מ).

⁴ נראה שהגלוי היה שכינה עם היות שהיו נראות בתוכה המדרגות העליונות עכ"ז הדבור והמראה היה על ידי אל שדי, ואם כן איך אמרת דשכינתא שהיא מדה אחרונה לא אעדי מיניה בההוא זמנא דקב"ה דהיינו ת"ת (אור יקר).

⁵ דיבור הת"ת אינו לאברהם ממש אלא לשכינה שעם אברהם או למלאכים וכו' (אור יקר). בכל הזמנים לא היה מדבר עמו רק המלכות, אבל השתא הפסוק מוכיח שהז"א היה מדבר עמו דכתיב ויאמר ה' וכו' שהוא הכרח שז"א היה מדבר עמו, וטעם הדבר שהיה בצער המילה, ואפ"ה זכה עם המלאכים ועשה להם לוייה, בזכות זה דיבר עמו ז"א (מ"מ).

זהר וירא

אל אברהם ואברהם שב למקומו". מהו "למקומו", למקום מעלתו הידועה.
(שם לג) וילך יהו"ה כאשר כלה לדבר אל אברהם ואברהם שב למקומו מהו למקומו למקום מעלתו הידועה!

אמר רבי מצוה לו לאדם להתפלל על הרשעים כדי שיחזרו למוטב ולא יכנסו לגיהנם, שכתוב "ואני בחלותם לבושי שק וגו' ואמר רבי אסור לו לאדם להתפלל על הרשעים שיסתלקו מן העולם שאלמלא סלקו קודשא בריך הוא לתרח מן העולם כשהיה עובד עבודה זרה לא בא אברהם אבינו לעולם ושבטי ישראל לא היו והמלך דוד ומלך המשיח והתורה לא נתנה וכל אותם הצדיקים והחסידיים והנביאים לא היו בעולם. אמר רבי יהודה כיון שרואה הקדוש ברוך הוא שלא נמצא ברשעים כלום מכל אותם העניינים מה כתיב (בראשית י"א) ויבאו שני המלאכים סדומה וגו'

אמר רבי מצוה לו לאדם להתפלל על הרשעים כדי שיחזרו למוטב ולא יכנסו לגיהנם, שכתוב "ואני בחלותם לבושי שק וגו'". ואמר רבי, אסור לו לאדם להתפלל על הרשעים שיסתלקו מן העולם, שאלמלא סלקו הקדוש ברוך הוא לתרח מן העולם כשהיה עובד עבודה זרה, לא בא אברהם אבינו לעולם, ושבטי ישראל לא היו, והמלך דוד ומלך המשיח, והתורה לא נתנה, וכל אותם הצדיקים והחסידיים והנביאים לא היו בעולם. אמר רבי יהודה, כיון שרואה הקדוש ברוך הוא שלא נמצא ברשעים כלום מכל אותם העניינים, מה כתוב, "ויבאו שני המלאכים סדומה וגו'".

קה/ב

זהר

ארדה נא ואראה הכצעקתה הבאה אלי עשו כלה (בראשית יח כא) למאן קאמר² אי תימא לאינן מלאכין³ מאן המא מליל עם דא ופקיד לדא אלא לאברהם קאמר דברשותיה קיימין אינן אתרי

"ארדה נא ואראה הכצעקתה הבאה אלי עשו כלה". למי אמר, אם תאמר לאותם המלאכים, מי ראה מדבר עם זה ומצוה את זה, אלא לאברהם אמר, שברשותו עומדים המקומות הללו.

דבר אחר לאינן מלאכין מה דאתמר לאברהם מאי טעמא עשו עשה מבעי ליה מאי עשו (אלא) דא אברהם ושכינתא דלא אעדי מניה

דבר אחר, לאותם מלאכים, מה שנאמר לאברהם, למה כתוב "עשו", היה צריך לכתוב עשה, מה זה עשו. (אלא) זה אברהם ושכינה שלא זזה ממנו.

<דבר אחרת> עשו מה דאתמר למלאכין⁴ בגין דהוו זמינין תמן והוו משתכחיין למעבד דינא ועל דא עשו

(דבר אחר) "עשו" מה שנאמר למלאכים, משום שהיו מזומנים לשם, והיו נמצאים לעשות דין, ועל זה "עשו".

דבר אחר עשו למעבד¹⁸ כתרנומו עבדו וכי לא הוה ידע קב"ה דאיהו אמר (בראשית יח כא)

דבר אחר, "עשו" לעשות כתרנומו עבדו. וכי הקדוש ברוך הוא לא היה יודע שהוא אמר "ארדה נא ואראה", והרי הכל גלוי

¹ משמע שתפלה מועלת להחזיר בתשובה את הרשע. א"מ (ונכדי הביא ראייה מבריוני דהוי בשבבותיה דר"מ כו' ודחה דשאני ר"מ אבל הכא קאי אכל אדם) (האי דיחוי חוזר ונראה. דל"ד ר"מ וכיוצא דכשהוא ירא שמים ודאי מצי להתפלל דהא הורשה להתפלל וליחד כו'. מא"י) (נ"א).

² בז"ח הביא שנשתבשו הרבה במאמר זה והוא ביאר באורך ע"ש (נ"א).

³ לאינן מלאכין כו'. הזוהר מפרש עשו כלה כאלו היה כתוב עשו בשו"א ע"ז הקשה למי צוה השי" כן לעשותו כלה וכו' למלאכים מי חמא שדבר עם זה דהיינו [אברהם] ופקד למלאכים [ותירץ] אלא לאברהם אמר כן. ד"א לאינן מלאכים. אח"כ מפרש והולך מה שקשה על כל אחד מהנך תירוצים ואיך [מתורץ] הקושיא. ואמר מה [דאיתמר] לאברהם לפ"ז התירץ [קשה] עשה מיבעי ליה ותירץ אלא דא אברהם כו' ואח"כ [מקשה] הקושיא שהקשה לעיל לאינן [מלאכים] מאן חמא [כו'] ותירץ עשו [מה] דאיתמר למלאכים כו' [אח"כ] אמר ד"א עשו דיעבד ר"ל [עשו] הוא בניקוד קמץ כפשוטו לראות מעשי אנשי סדום ומה שמקשה וכי לא הוה ידע [קב"ה] הוא מילתא [באנפין] נפשא וק"ל (של"ה).

⁴ לפי פי' השני שלמלאכים אמר (מ"מ).

זהר וירא

ארדה נא ואראה והא כלא אתגלי קמיה¹ אלא ארדה נא מדרגא דרחמי לדרגא דדינא והיינו (האי) ירידה] ואראה ראיה [דא] היא לאשגחא עליהון במאן דינא ידין לון

אשכחן ראיה לטב ואשכחן ראיה לבייש ראיה לטב דכתיב (שמות ב כה) וירא אלהים את בני ישראל וידע ראיה לבייש דכתיב ארדה נא ואראה² [נ"א אשכחן ירידה לטב ואשכחן ירידה לבייש לטב דכתיב (שם יט כ) וירד ה' על הר סיני (במדבר יא יז) וירדתי ודברתי עמך שם]³ [בגין] לאשגחא עליהו בדינא ועל דא אמר קב"ה המכסה אני מאברהם (בראשית יח י"ז)

ואברהם היו יהיה לגוי גדול ועצום (בראשית יח יח) מאי טעמא ברכה דא הכא אלא בגין לאודעא דאפילו בשעתא דקב"ה יתיב בדינא על עלמא לא אשתני³ דהא יתיב בדינא על דא (ויתייב) [ו]ברחמי על דא וכלא ברנעא חדא⁴ ובשעתא חדא א"ר יהודה והא כתיב (תהלים סט יד) ואני תפלתי לך יהוה עת רצון זמנין דאיהו עת רצון זמנין דלאו איהו עת רצון זמנין דשמע זמנין דלא שמע זמנין דאשתכח זמנין דלא אשתכח דכתיב (ישעיה נה ו) דרשו יהוה בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב

א"ר אלעזר כאן ליחיד כאן לצבור⁵ כאן לאתר חד וכאן לכולי עלמא⁶ בגיני כך בריך ליה לאברהם דאיהו שקיל ככל עלמא דכתיב

לפניו. אלא "ארדה נא" מדרגת הרחמים לדרגת הדין, והיינו (זו) ירידה. "ואראה", ראיה זו להשגיח עליהם באיזה דין ידון אותם.

מצאנו ראיה לטוב ומצאנו ראיה לרע. ראיה לטוב, שכתוב "וירא אלהים את בני ישראל וידע". ראיה לרע שכתוב "ארדה נא ואראה". (מצאנו ירידה לטוב ומצאנו ירידה לרע. לטוב, שכתוב "וירד ה' על הר סיני", "וירדתי ודברתי עמך שם". ירידה לרע, "ארדה נא", (בשביל) להשגיח עליהם בדין, ועל זה אמר הקדוש ברוך הוא "המכסה אני מאברהם".

"ואברהם היו יהיה לגוי גדול ועצום". למה הברכה הזו כאן. אלא כדי להודיע שאפילו בשעה שהקדוש ברוך הוא יושב בדין על העולם, לא משתנה, שהרי יושב בדין על זה (ויושב) וברחמים על זה, והכל ברגע אחד ובשעה אחת. אמר רבי יהודה, והרי כתוב "ואני תפלתי לך ה' עת רצון", לפעמים שהוא עת רצון, ולפעמים שאינו עת רצון. לפעמים ששומע, ולפעמים שלא שומע. לפעמים שנמצא, ולפעמים שלא נמצא. שכתוב "דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב.

אמר רבי אלעזר, כאן ליחיד כאן לצבור, כאן למקום אחד וכאן לכל העולם. לכן בריך את אברהם שהוא שקול ככל העולם,

¹ עי' ב"ר פמ"ט ס"ו: ארדה נא תני ר"ש בן יוחאי זו אחת מעשר ירידות האמורות בתורה, ע"כ. סוד נשגב ידוע לחכמים במדרשו של רשב"י ארדה נא ואראה כענין כי הנה יי' יוצא ממקומו יוצא ובא לו ממדת רחמים אל מדת הדין ואראה במדת רחמים אל מדת הדין הוא סוד הייחוד הכצעקתה, הכצעקתה-ה"ה אחרונה הצועקת (עבה"ק ח"ג פל"ו).

² ראיה פירש הרשב"י ע"ה בזהר (ח"ב קטז ע"ב) כי הראיה היא תלויה בבניה וסימן הלב רואה. וכן נראה מקצת המקומות כי הראיה עקרו תלוי בבניה וגבורה. וכל מקום שתמצא לשון ראיה עקרו תלוי בשמאל. ובמקומות אחרים ברעיא מהימנא (פנחס דף רל ע"א) ובתקונים (תקוני זהר קמא ע"א) פי' הרשב"י ע"ה כי ראיה היא פני אריה והוא בחסד. וכו'. וזה הפי' עיקר ויותר מוכרח. ואמרם הל"ב רואה היינו שבבניה יש גם כן כח הראיה עכ"ז עקרה בחכמה וחסד וימצא בבניה על ידי החכמה. ויש ראיה לטוב, וראיה לרע. וכו' והטעם כי לפעמים החסד נוטה לדין ולכן ראיה לדין (פרדס רמונים שכ"ג פ"כ).

³ הדין והרחמים הם בו, אבל הם פעולות לטוב אבל היות הגבורה פועלת הדין ולא השמחה הוא גרם לעצמו, ולכך אין השינוי בו אלא מצד החוטא (אור יקר).

⁴ מכאן קשה שלא זעם הקב"ה בזמן בלעם לפי שהיה יכול לכוין הרגע שכועס הקב"ה והיה אומר כלם כדפי' התוס' והא באותו הרגע גופא מצי לרחם וצ"ע. א"מ. ולק"מ דיכול היה לכוין בזמן הזעם והיה דין על ישראל אף שהיה ברגע ההוא רחמים על אחר ודו"ק כי קצרת. מא"ן (נ"א).

⁵ היותו צדיק צריך עת ידוע לתפלתו, ולא שיהיה השנוי מצד המשפיע אלא מצד המונעים המקטרגים עליו, כדכתיב פנה אל תפלת הערער (אור יקר).

⁶ עשרה צדיקים או מדינה אחת שפעמים נקראים יחידים לערך העולם כנודע, ואפילו צדיקים פנה אל תפלתם, ואף זה לא מצדו אלא מצד המונעים אותו (אור יקר).

זהר וירא

שכתוב "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם", (וכתוב) ושנינו באברהם.

(בראשית ב ד) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם (וכתיב) [ותנינן] באברהם¹

"יהיה" בגימטריא שלשים. כך שנינו, הקדוש ברוך הוא מזמין לעולם שלשים צדיקים בכל דור ודור, כמו שהזמין את אברהם.

פתח ואמר, "מן השלשים נכבד ואל השלשה לא בא וגו'". "מן השלשים נכבד" אלו הם שלשים צדיקים שמזמין הקדוש ברוך הוא לעולם ולא יבטל אותם ממנו. ובניהו בן יהוידע כתוב בו "מן השלשים נכבד", הוא אחד מהם. "ואל השלשה לא בא", שלא שקול לשלשת האחרים שהעולם עומד עליהם. "ואל השלשה לא בא", להיות במנין כאחד מהם. עם אותם שלשים צדיקים זכה להיכנס בחשבון, אבל "ואל השלשה לא בא", שלא זכה להתחבר עמם ולהיות עמהם בחלק אחד. "יהיה" כמו ששנינו, שלשים הוא, ולכן הקדוש ברוך הוא ברך אותו עם אותם שלשים צדיקים.

בא וראה, אמר לו הקדוש ברוך הוא לאברהם, "זעקת סדום ועמורה כי רבה", שהרי עלתה לפני מה שהם עושים לכל העולם, שכל העולם מונעים רגליהם שלא להיכנס לסדום ועמורה, שכתוב "פרץ נחל מעם גר הנשכחים מני רגל דלו מאנוש נעו פרץ נחל מעם גר הנשכחים מני רגל נחל לאינון בני עלמא דעאלו לתמן דכלהו דחמאן למאן דהוו יהבי למיכל ולמשתי לבר נש אחרא שדיין ליה (בנוקבא דנקרי) בעומקא (דנהרי) >דנהרא< ואיהו דנטיל ליה הכי נמי ועל דא כלהו בני עלמא הוו נשכחים מני רגל דמנעי

פתח ואמר (ש"ב כג יט) מן השלשים⁴ הכי נכבד ואל השלשה לא בא וגו' מן השלשים הכי נכבד אלין אינון תלתין צדיקים דאזמין קב"ה לעלמא ולא יבטל לון מניה ובניהו בן יהוידע כתיב ביה מן השלשים הכי נכבד איהו חד מנייהו ואל השלשה לא בא דלא שקיל לתלתא אחרנין⁵ דעלמא קאים עלייהו ואל השלשה לא בא למהוי במנינא כחד מנייהו באינון תלתין זכאין זכה למיעל בחושבנא אבל ואל השלשה לא בא דלא זכה לאתחברא בהו ולמהוי עמהון בחולקא חדא⁶ יהיה כמה דתנינן תלתין הוו ובגין כך קב"ה ברכיה באינון תלתין צדיקים

¹ עי' זר"ח יז ע"א: ורב נחמן אמר, אל תקרי בהבראם, אלא באברהם. שקבל תורתו ובריתו אשר שם בו. ואלמלא אברהם, שקבל תורתו ובריתו של הקב"ה, לא נתקיימו שמים וארץ, שנאמר, אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי. וכו'. אל תתמה להיות העולם נברא בשביל אברהם, שקיים כל התורה, וכל מה שנצטווה מהקב"ה, ע"כ. רצה הקב"ה להוציא זרע קדש, ונשמות ישראל שהיו גנוזות קודם שנברא העולם ועד עתה, היו האלפים שנה של תהו, והיה בונה עולמות ומחריבן, ויולד פלוני לפלוני וימת ויולד וכו', והחריבן במי המבול, וחזר ושתלן בנח עד זמן דור הפלגה, כי הגוים חרוב נחרבו ונתפרדו כל פועלי און, ובזה נבלה עולם התהו, עד שחזר ובנאו באברהם. וז"ס מ"ש אלה תולדות השמים והארץ בהבראם (ספר הליקוטנים וירא יח).

² אברהם שקול כשלשים (רמ"ז).

³ נמצא אברהם מעמיד דורו ככל צדיקים עולם (אור יקר). לא יוכרח שיהיו שלשים ממש אלא אחד שקול כשלשים. ובזה דייק כמה דאזמין לאברהם, פי' כמו שהזמין ה' את אברהם לעולם כך יזמין כמוהו (רמ"ז). מה שחסר כאן עי' בסוף הספר סימן י"ז (הערת הזוהר).

⁴ בהקדמה ו ע"ב (ד"א).

⁵ שזימן הקב"ה וכו' בכל דור שהם כאברהם יצחק ויעקב, והשלשים אינם ממש כאברהם אלא מתנהגים קצת על פי מדות אברהם (אור יקר).

⁶ ומבניהו שבא אל השלשים נקיש לכל א' מהשלשים שאינו מתייחד עם הג' (אור יקר).

זהר וירא

רגלייהו דלא למיעל תמן ומאן דעאל דלו מאנוש
נעו דהוו דלי גופא בכפנא דלא הוו יהבי [ליה]
למיכל ולמשתי ואשתני דיוקניה משאר בני
עלמא דכתיב (איוב כח ד) דלו מאנוש נעו

שמונעים רגליהם שלא להיכנס לשם, ומי
שנכנס, דלו מאנוש נעו, שהיו מדלדלים את
הגוף ברעב, ולא היו נותנים לו לאכול
ולשתות, ומשתנה דיוקנו משאר בני
העולם, שכתוב "דלו מאנוש נעו".

כתיב הכא נעו וכתיב התם (משלי ה ו) נעו
מעגלותיה הכי נמי הוו סטאן מעגלין ואורחין
דלא למיעל תמן ואפילו עופי שמיא הוו מנעי

כתוב כאן "נעו", וכתוב שם "נעו"
מעגלתיה". כך גם היו סוטים מעגלים
ודרכים כדי לא להיכנס לשם, ואפילו עופות
השמים היו מנועים

קו/א

זהר

למיעל תמן דכתיב (איוב כח ז) נתיב לא ידעו
עיט וגו' ובגיני כך כולי עלמא הוו צווחין על סדום
ועל עמורה ועל כלהו קרתי דכלהו כנוונא חדא
הוו

מלהיכנס לשם, שכתוב "נתיב לא ידעו
עיט וגו'". ולכן כל העולם היו צועקים על
סדום ועל עמורה ועל כל הקריות, שכולם
כצורה אחד היו.

זעקת סדום ועמורה כי רבה (בראשית יח כ)
אמר ליה אברהם אמאי אמר ליה וחטאתם כי
כבדה מאד בגיני כך ארדה נא ואראה
הכצעקתה הכצעקתם מבעי ליה דהא כתיב
זעקת סדום ועמורה ותרי קרתי הוו אמאי
הכצעקתה אלא הא אוקמוה תא חזי בסטרא
דתותי קלא דברדא¹ סלקין קוטרי² כלהו בכתפא

"זעקת סדום ועמורה כי רבה". אמר לו
אברהם למה, אמר לו, "וחטאתם כי כבדה
מאד", לכן "ארדה נא ואראה". "הכצעקתה",
היה צריך לכתוב הכצעקתם, שהרי כתוב
"זעקת סדום ועמורה", ושתי קריות היו, אז
למה הכצעקתה. אלא הרי פרשוה. בא
וראה, בצד שמתחת קול הברד עולים כל
העשנים בכתף, מתכנסים בטפה אחת
ונכנסים לתוך נקבי תהום רבה, ונעשים
חמשה באחד.

¹ קול מציאותו בת"ת אמנם להיותו כלול בו"ק נמצא מציאותו בו' ספירות והיינו קול ה' על המים בחסד
וכן שבעה קולות ומצד הימין אפשר שיקרא קלא דברדא ששם המים ושם אבנים מפולמות שמהם יוצא מים
והיינו ברדא. ואין ספק שעליית הצעקה היא מצד הגבורה, ששם תביעת הדין. ואם כן נמצא שמצד הגבורה
היא עליית הצעקה, דהיינו תותי קלא דברדא, גבורה תחת המלכות. וכאשר ידוקדק עוד ענין זה נמצא שביארו
בזהר שהמים נקפים מצד הצפון ונעשים ברד והיינו חסד שמעכבת שפעה מצד הגבורה וכאשר יסכימו הימין
והשמאל אן הדין יקרא קול הברד ולא קול אש דהיינו גבורה לבדה ולא קול מים דהיינו חסד לבדה אלא קול
ברד דהיינו דגלידין מיא כדפי' בזהר פרשת בראשית ולכך הסכימו יחד ימין ושמאל ולמטה מהם נקשרים
קורטי ועולים להקשר (אור יקר). הדינים הקשים כנ"ל דף ו' ובפרשת ויחי לא תירא לביתה משלג דא דינא
עילאה ושלג וברד הכל א' ואומרו בסטרא דתותי וכו' הם הקליפות שהם מסיגי הגבורות והם תחתיהם
ויונקים מהם סלקין קוטרי הם הקליפות שנק' עשן לפי שהם חשוכים (מ"מ).

² באותו צד שלמטה מאבן הברד שם עולה עשן (ד"א). עשן הקליפות באחורי הכתף ונאספים לינק בחד
טיפה של החסדים וה' גבורות נעשו א' וכולן צלול לתבוע דין וקלא של האדם דסליק מתתא עולה לתבוע
דין ומתחבר עמהם וא"ו כדין אתגלי וכו'. וע' מק"מ פירוש הכל. הרש"ב (נ"א).

זהר וירא

מתכנשי¹ בחד טיף ועאלין בגו נוקבי דתהומא
רבא² אתעבידו חמש בחד³

חד איהו >כד (צלילין קלי⁴<²⁰ איכא צלילין
קלילין²¹ דכלהו אתעבידו חד⁵ קלא דסליק
מתתא⁶ עאל בינייהו ואתמשכא כחד וההוא קלא
סלקא ונחתא תבעא דינא⁷ לאתמשכא לתתא
כד האי קלא סלקא למתבע דינא כדין אתגלי
לאשגחא קב"ה בדינא⁸

אמר רבי שמעון הכצעקתה מאן הכצעקתה
דא גזרת דינא⁹ דתבעא דינא כל יומא דהכי
תנינן כמה שנין קיימא גזרת דינא ותבעא מקמי
קב"ה על דזבינו אחוי דיוסף ליוסף בגין דגזרת
דינא צווחת על דינא ועל דא הכצעקתה הבאה
אלי מאי¹⁰ הבאה אלי דא הוא רזא כמה דאת
אמר (אסתר ב יד) בערב היא באה ובבקר היא
שבה ודא הוא הבאה אלי תדיר כגוונא דא
(בראשית ו יג) קץ כל בשר בא לפני¹¹ והא אתמר
עשו כלה (ו)הא אתמר

ויגש אברהם ויאמר האף תספה צדיק עם
רשע (בראשית יח כג) אמר רבי יהודה מאן חמא
אבא דרחמנותא כאברהם תא חזי בנח כתיב

אחד הוא כאשר (הקולות צלולים) יש
קולות צלולים שכולם נעשים קול אחד,
שעולה מלמטה נכנס ביניהם ונמשכים
כאחד. ואותו הקול עולה ויורד ותובע דין
להמשך למטה. כשקול זה עולה לתובע דין,
אז הקדוש ברוך הוא מתגלה להשגיח בדין.

אמר רבי שמעון, "הכצעקתה", מי
הכצעקתה. זו גזירת הדין שתובעת דין כל
יום, שכך שנינו, כמה שנים עומדת גזירת
דין ותובעת מלפני הקדוש ברוך הוא על
שאחי יוסף מכרו את יוסף, משום שגזרת
הדין צועקת על הדין, ועל זה "הכצעקתה
הבאה אלי". מה זה "הבאה אלי". זהו סוד
כמו שנאמר "בערב היא באה ובבוקר היא
שבה". וזה הוא "הבאה אלי", תמיד, כדוגמא
זו "קץ כל בשר בא לפני", והרי נתבאר.
"עשו כלה", הרי נתבאר.

"ויגש אברהם ויאמר האף תספה צדיק
עם רשע". אמר רבי יהודה, מי ראה אב
הרחמים כמו אברהם, בא וראה, בנח כתוב
"ויאמר אלהים לנח קץ כל בשר בא לפני"

¹ פי' בגליון הזהר שהקלי' הם יונקים מאחורי בכתפיים ולא מהפנים, והם מתקבצים בטיפה א' לעורר
הדין, א"נ מתכנשי בחד טיף מתאספים בכח החסדים שהם חד טיף שתאותם לינק מהחסדים כנודע (מ"מ).
כלם שהם בסוד הדין ואחיזא בכתפיים שהוא אחור של פנים פני הרחמים כולם מתאספי' בטיפה אחת שהוא
חד טיף לעורר דין בעולם (ד"א). היינו בעורף עי' בהגר"א בספד"צ יא ע"ד, ואד"ר קכט ע"א עד כתפוי. ועי'
עץ חיים שער כה דרוש ב: והנה הדעת התחתון נמשך מב' כתפין דא"א שהם חו"ג ונעשין בו ה"ח וה"ג
המכריעין בין ב' עטרין דחו"ג והם י' היות כמנין ס"ר ג"כ כמו העליון.

² יש למטה תהומא רבא בחוץ שהוא מדור אל החיצונים, אמנם עתה הוא הכוונ בקדושה והיא הבינה,
ונוקבי תהומא רבא הם סוד ה' ספירות שהם בתוך הבינה בסוד ה', ומטעם זה נקראת תהומא שהיא כלל ה'
תהומות ה' ספירות. (אור יקר). פי' שנכנסים לינק מבינה דבריאה דקלי' שנק' נוק' דתהומא רבא (מ"מ).

³ והנה בעלייתם פנימה לה, אתעבידה חמש כחד והיינו סוד כניסת הקול אל האזניים, שהוא בבחי'
פנימיות הבינה, ושם נעשה חד איבא פי' ענף א' מציאות המתחדש שם מהם בסוד דבחי' הדעת (אור יקר).
שורש הקלי הם מה"ג גבורות ויש בהם ה' מינים כנז' לעיל (כה ע"א) נפילים גבורים ענקים רפאים עמלקים
וכו' וכשרוצים לעורר הדין נעשים אחד (מ"מ).

⁴ פי' בהזדכך מציאות הספירות שהם קולות לעלות בפנימיות הבינה אל החכמה שהיא מוחא, שמכחה
ג"כ חוש השמע העליון בשיתוף חכמה עם בינה, והנה הקול הזה שהוא האיבא הנזכרת שהוא סוד הת"ת
דהיינו סוד הדעת הוא סוד עץ החיים מהלך חמש מאה שנין (אור יקר). פי' כאשר הקול שלהם צלול מחמת
תוקף הדינים (מ"מ).

⁵ קל"א בגימטריא ס"מ שעולה מנוק' דתהומא רבא ותובע דין (נ"א).

⁶ פי' קול האדם הצועק בעולם הזה מתחבר עמהם וכולם מקטרגים ותבעי דינא ופי' הכצעקתה קול של
הקלי' ושל אדם הצועק שנעשו קול א' (מ"מ).

⁷ לאתמשכא לתתא מבינה לגבורה ולכל הספירות להיותו יורד דרך המדרגות הידועות לפעולת הדין
המתעורר משרשי הספירות העליונות דהיינו מציאותם הנדרש (אור יקר).

⁸ הוא ובית דינו להשגיח הדין בכח הדין הנשפע (אור יקר).

⁹ ר"ש ס"ל הכצעקתה של המלכות (מ"מ). פירוש לילית נקראת כן (נ"א).

¹⁰ קז ע"א (הערת הזוהר).

¹¹ כמו שהמלכות תובעת הדין כן קץ כל בשר שהיא הקלי' בא לפני לתובע הדין (מ"מ).

זהר וירא

(שם ו יג) ויאמר אלהי"ם לנח קץ כל בשר בא לפני וגו' עשה לך תיבת עצי גפר ואשתיק ולא אמר ליה מידי ולא בעא רחמי אבל אברהם בשעתא דאמר ליה קב"ה זעקת סדום ועמורה כי רבה וגו' (שם יח כ) ארדה נא ואראה וגו' (שם כא) מיד כתיב ויגש אברהם ויאמר האף תספה צדיק עם רשע

אמר רבי אלעזר אוף אברהם לא עבד שלימו כדקא יאות נח לא עביד מידי לא האי ולא האי אברהם תבע דינא כדקא יאות דלא ימות זכאה עם חייבא ושאר ממששים עד עשרה עבד ולא אשלים דלא בעא רחמי בין כך ובין כך דאמר אברהם לא בעינא למתבע אנר עובדוי¹

אבל מאן עבד שלימו כדקא יאות דא משה רבין דאמר קב"ה (שמות לב ח) סרו מהר מן הדרך וגו' עשו להם עגל מסכה וישתחוו לו מיד מה כתיב (שם יא) ויחל משה את פני יהו"ה אלהיו וגו' עד דאמר ועתה אם תשא חטאתם ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת ואע"ג דכלהו חטו לא זו מתמן עד דאמר ליה סלחתי כדברך אבל אברהם לא אשגח אלא אי אשתכח בהו זכאי ואם לאו לא ועל דא לא הוה בעלמא בר נש דינין על דריה כמשה דאיהו רעיא מהימנא

ויגש אברהם ויאמר אתקין גרמיה למתבע דא אולי ימצאון שם חמשים² שרא מחמשים דאיהו שירותא למנדע³ עד עשרה דאיהו עשיראה סופא דכל דרגין⁴ אמר רבי יצחק עד עשרה⁵ אלין עשרה יומין דבין ראש השנה ליום הכפורים בגין כך שרא מחמשים עד עשרה⁶ וכיון דמטא לעשרה אמר מכאן ולתתא לאו <הוא> אתר דקיימא בתשובה בגיני כך לא נחת לתתא מעשרה

ויבאו שני המלאכים סדומה בערב וגו' (בראשית יט א) אמר רבי יוסי תא חזי מה כתיב לעילא (שם יח לג) וילך יהו"ה כאשר מדרש הנעלם

וגו', עשה לך תיבת עצי גופר", ושתק ולא אמר לו דבר ולא ביקש רחמים. אבל אברהם, בשעה שאמר לו הקדוש ברוך הוא "זעקת סדום ועמורה כי רבה וכו', ארדה נא ואראה" וכו', מיד כתוב "ויגש אברהם ויאמר האף תספה צדיק עם רשע".

אמר רבי אלעזר, אף אברהם לא עשה בשלמות כראוי, נח לא עשה שום דבר, לא זה ולא זה. אברהם בקש דין כראוי שלא ימות צדיק עם רשע, והתחיל מחמשים עד עשרה, עשה ולא השלים, שלא בקש רחמים בין כך ובין כך, שאמר אברהם שלא רוצה לתבוע שכר מעשיו.

אבל מי עשה בשלמות כראוי, זה משה, שכיון שאמר הקדוש ברוך הוא "סרו מהר מן הדרך וגו', עשו להם עגל מסכה וישתחוו לו", מיד כתוב "ויחל משה את פני ה' אלהיו וגו'", עד שאמר "ועתה אם תשא חטאתם, ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת". ואף על גב שכולם חטאו, לא זו משם עד שאמר לו "סלחתי כדברך". אבל אברהם לא השגיח אלא אם נמצא בהם צדיק, ואם לא, לא. על זה לא היה בעולם אדם שיגן על דורו כמו משה, שהוא רועה נאמן.

"ויגש אברהם ויאמר", התקין עצמו לבקש את זה, אולי ימצאו שם חמשים, התחיל מחמשים שהוא ראשית לדעת, עד עשרה, שהוא עשירי סוף כל הדרגות. אמר רבי יצחק, עד עשרה, אלו עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכפורים, לכן התחיל מחמשים עד עשרה. וכיון שהגיע לעשרה, אמר מכאן ולמטה אינו מקום שעומד בתשובה, לכן לא ירד מתחת לעשרה.

"ויבאו שני המלאכים סדומה בערב וגו'". אמר רבי יוסי, בא וראה מה כתוב למעלה, "וילך ה' כאשר

¹ משמע אבל משה בקש בעד שכר צדקותיו ונ"ל שזה סוד מחני נא פי' מחה זכויותי ומחול להם (נ"א).
² פירוש מבינה שיש בה נ' שערים או מחסד דרגא דיליה עד הוד ואח"כ יסוד ומ' כחדא אזלין והם הם כל אחד נחשב לי' או מת"ת עד המ' הם נ' עד עשרה מ'. א"מ (נ"א).
³ הם נ' שערי בינה, ור"ל התחיל מבינה עד המלכות שנק' עשרה (מ"מ).
⁴ מלכות שהיא עשירית לשאר הספירות ובה כלול הכל (אור יקר).
⁵ ימי התשובה עצמה שהיא בינה (אור יקר).
⁶ מה שחסר כאן עי' בסוף הספר סי' ח"י (הערת הזוהר).

זהר וירא

רבי פתח בהאי קרא (שופטים ג א) ואלה הגוים אשר הניח יהוה לנסות בם את ישראל אמר רבי חזי הוית בההוא עלמא (ולית עלמא קאים אלא) [ולית מעלה] באינון

קו/ב
זהר

כלה לדבר אל אברהם דהא כיון דאתפרש שכינתא מאברהם ואברהם תב לאתריה כדין (בראשית יט א) ויבאו שני המלאכים סדומה בערב דהא חד אסתלק בשכינתא ואשתארו אינון תרין כיון דחמא לוט לון רהט בתרייהו מאי טעמא וכי כל אינון דהוו אתיין איהו אעיל לון לביתיה ויהיב לון למיכל ולמשתיל ובני מתא היך לא קטלין ליה דהא לברתיה עבד דינא ומאי הוא דברתיה דלוט יהבת פתא דנהמא לחד עניא ידעו בה שפוח דובשא ואותבוה בריש איגרא עד דאכלוה צרעי אלא בגין דהוה בליליא חשיב דלא יסתכלון ליה בני מתא ועם כל דא כיון דעאלו לביתא אתכנשו כלוה ואסחרו לביתא

אמר רבי יצחק אמאי רהט לוט אבתרייהו (אלא בגין) דכתיב (שם) וירא לוט וירץ² לקראתם רבי חזקיה ורבי ייסא חד אמר דיוקנא דאברהם חמא עמהון וחד אמר שכינתא אתיא עלייהו כתיב הכא וירא לוט וירץ לקראתם וכתיב (שם יח ב) התם וירץ לקראתם מפתח האהל מה להלן חמא שכינתא אוף הכא חמא שכינתא וירא לוט וירץ לקראתם ויאמר הנה נא אדניי באלף דלית נויין יוד סורו נא גשו נא מבעי ליה מאי סורו נא אלא לאהדרא לון סחרניה דביתא בגין דלא <יחמון> (ימחון) לון בני מתא ולא יעלוך באורח מישר לביתא ובגין כך סורו נא

רבי חזקיה פתח (איוב כח כד) כי הוא לקצות הארץ יביט תחת כל השמים יראה כמה אית לון לבני נשא לאסתכלא בעובדוי דקב"ה ולאשתדלא באורייתא יממא ולילי דכל מאן דאשתדל באורייתא קב"ה אשתבח ביה לעילא³

רבי פתח בפסוק זה, "ואלה הגוים אשר הניח ה' לנסות בם את ישראל". אמר רבי, ראיתי באותו עולם, (ואין העולם) עומד (ואין מעלה) אלא באותם

כילה לדבר אל אברהם". שהרי כיון שנפרדה שכינה מאברהם ואברהם שב למקומו, אז "ויבאו שני המלאכים סדומה בערב", שהרי אחד הסתלק עם השכינה, ונשארו אותם שנים. כיון שראה אותם לוט, רץ אחריהם, ולמה, וכי כל אותם שהיו באים הוא הכניסם לביתו ונתן להם לאכול ולשתות, ובני העיר איך לא הרגו אותו, שהרי לבתו עשה דין, ומה הוא, שבתו של לוט נתנה פת לחם לעני אחד, ידעו בזה, ומרחו אותה בדבש והושיבוה בראש הגג, עד שהצרעות אכלו אותה. אלא משום שזה היה בלילה, חשב שבני העיר לא יסתכלו בו. ועם כל זה, כיון שנכנסו לבית, התכנסו כולם והקיפו את הבית.

אמר רבי יצחק, למה רץ לוט אחריהם, (אלא משום) שכתוב "וירא לוט וירץ לקראתם". רבי חזקיה ורבי ייסא. אחד אמר, דמות אברהם ראה עמם, ואחד אמר, שכינה באה עמהם. כתוב כאן "וירא לוט וירץ לקראתם", וכתוב שם "וירץ לקראתם מפתח האהל". מה להלן ראה שכינה, אף כאן ראה שכינה. "וירא לוט וירץ לקראתם", ויאמר הנה נא אדניי" באלף דלית נויין יוד. "סורו נא", היה צריך לכתוב גשו נא, מה זה סורו נא. אלא להחזירם סביב הבית כדי שבני העיר לא יראו אותם ולא יכנסו בדרך ישר הביתה, ולכן "סורו נא".

רבי חזקיה פתח, "כי הוא לקצות הארץ יביט תחת כל השמים יראה". כמה יש להם לבני אדם להסתכל במעשי הקדוש ברוך הוא ולעסוק בתורה ימים ולילות, שכל מי שעוסק בתורה, הקדוש ברוך הוא משתבח בו למעלה ומשתבח בו למטה, משום

¹ לעיל סב ע"א (ד"א).

² נר' דל"ד נקט וירץ כי בספרינו כתיב ויקם אבל העיקר ללמוד וירא לקראתם לג"ש שראה השכינה וממילא נלמד ג"כ שויקם. היינו כמו וירץ (ד"א).

³ בין במלאכים ונשמות שבג"ע ואשתבח ביה לתתא, שמודיע טיבו בין בני אדם, כדכתיב אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו אל תקרי וכו', וזה ע"י כרוז שמכריז עליו (אור יקר שער ג' סי' ח).

זהר וירא

ואשתבה ביה לתתא בגין דאורייתא אילנא
דחייא אייה לכל אינון דעסקין בה למיהב לון חיינ
בעלמא דיין

מדרש הנעלם

דשליטין על רעותא דלבהון שנאמר (תהלים
פא ו) עדות ביהוסף שמו² וגו' אמר רב יהודה
למה זכה יוסף לאותה המעלה והמלכות בשביל
שכבש יצרו דתנינן כל הכובש את יצרו מלכותא
דשמיא אחיל עליה דאמר רבי אחא לא ברא
הקדוש ברוך הוא ליצר הרע אלא לנסות בו בני
אדם ומי בעי [קודשא בריך הוא] לנסותא בבני
נשא אין דאמר רבי אחא מנא לן מדכתיב
(דברים יג ב) כי יקום בקרבך נביא וגו' ובא האות
והמופת וגו' כי מנסה יהו"ה אלהיכם וגו' ולמה
בעי נסותא דהא כל עובדוי דבר נש אתגלי קמיה
אלא שלא לתת פתחון פה [לבני] (לאדם

ראה מה כתיב (בראשית יט א) ולוט יושב
בשער סדום דהוה יתיב לנסותא לברייתא אמר
רבי יצחק מאי דכתיב (ישעיה נז כ) והרשעים כים
נגרש וגו' אפילו בשעת דינו של רשע הוא מעיז
פניו ואזי הוא ברשעתו קיים ראה מה כתיב
(בראשית יט ד) טרם ישכבו וגו'

אמר רבי יצחק כשם שברא קודשא בריך הוא
גן עדן בארץ כך ברא גיהנם בארץ וכשם שברא
גן עדן למעלה כך ברא גיהנם למעלה גן עדן
בארץ³ דכתיב (שם ב ח) ויטע יהו"ה אלהי"ם גן
בעדן וגו' גיהנם בארץ דכתיב (איוב י כב) ארץ
עיפתה כמו אופל וגו' גן עדן למעלה⁴ דכתיב

שהתורה היא עץ חיים לכל אותם העוסקים
בה, לתת להם חיים בעולם הזה

ששולטים על רצון לבם, שנאמר "עדות
ביהוסף שמו וגו'". אמר רב יהודה, למה זכה
יוסף לאותה המעלה והמלכות, בשביל
שכבש את יצרו. ששינונו, כל הכובש את
יצרו, מחיל עליו את מלכות השמים. שאמר
רבי אחא, לא ברא הקדוש ברוך הוא את
היצר הרע אלא לנסות בו בני אדם. והאם
הקדוש ברוך הוא צריך לנסות בני אדם, כן.
שאמר רב אחא, מנין לנו, משכתוב "כי יקום
בקרבך נביא וגו' ובא האות והמופת וגו', כי
מנסה ה' אלהיכם וגו'". ולמה צריך נסיון,
שהרי כל מעשי בני אדם גלויים לפניו. אלא
שלא לתן פתחון פה לבני אדם.

ראה מה כתוב, "ולוט יושב בשער
סדום", שהיה יושב לנסות את הבריות.
אמר רבי יצחק, מהו שכתוב "והרשעים כים
נגרש וגו'", אפילו בשעת דינו של רשע הוא
מעיז פניו, ואזי הוא עומד ברשעתו. ראה
מה כתוב, "טרם ישכבו וגו'".

אמר רבי יצחק, כשם שברא הקדוש ברוך
הוא גן עדן בארץ, כך ברא גיהנם בארץ.
וכשם שברא גן עדן למעלה, כך ברא גיהנם
למעלה. גן עדן בארץ, שכתוב "ויטע ה'
אלהים גן בעדן וגו'". גיהנם בארץ, שכתוב
"ארץ עיפתה כמו אופל וגו'". גן עדן למעלה,
שכתוב "והיתה נפש אדוני צרורה בצרור

¹ אייה מעצמה ומטבעה חיותה חיים וטובה ועכ"ז וזאת התורה אשר שם משה זכה נעשה לו סם חיים
וכו' (אור יקר).

² יוסף שהוא היסוד הנקרא שביעי כנודע, הנה אימא תתאה היא שלו. ואמנם ה' של יהוסף שנתוסף בו,
רמז גם אל אימא עילאה (שעה"פ תהילים). איזהו גבור כנגד הבינה אמא עילאה דדינין מתערין מינה והם
בחסדים אשר בהם נמתקים הגבורות ונמצא שהוא גבור כובש את יצרו ממש (לקוטי הש"ס אבות). ועי'
תיקו"ז נו ע"א: ובגין דא טוב צדיק ח"י עלמין אייהו מסטרא דשמאלא דאיהו גבור הכובש את יצרו דאיהו
סמא"ל.

³ עי' לקמן קכה ע"א, ועי' ז"ח יג ע"ב: ת"ר, עשה הקב"ה ג"ע למטה בארץ, והוא מכוון כנגד כסא הכבוד,
ופרוכת, הקרח הנורא. וכו'. וא"ר שמעון, מאותו עדן שלמעלה, ממנו ניזון אותו הגן שלמטה הימנו, ומתדשנים
משם כל האילנות, וכל היבולים, וכל הצמחים שבגן. ועיי"ש יח ע"א: עדן למטה, ועדן למעלה. גן למעלה, דן
למטה. ושניהם מכוונים זה כנגד זה, והקב"ה נטע זה מתחת זה, ע"כ. עי' ע"ח שער לב פ"ה: והנה כאשר נעריך
כל אורך גופא דז"א, יהיה (כל) נקודת מחציתו פי הטבור אשר כנגדו גן עדן הארץ, שהיא נקודה טמירא
אמצעיתא דכל סטרין, בין בבחי' ישוב בין בבחי' חציו העליון שאין בו ישוב כנ"ל, ושם באמצעיתו יש ההוא
עמודא דנעיץ באמצעיתא כנז' בזוהר (ח"ב קל ע"ב). יש עדן עליון ועדן תחתון חכמה ומלכות (רמ"ז לקמן
קכד ע"ב). גן עדן דלעילא, פי' נתעליתי לאי' עילאה שה"ס גן עדן שלמעלה, ר"ל למעלה מגן עדן עליון שהוא
תבונה (רמ"ז ח"ג ג ע"א). מדור הנשמות הוא בעולם הבריאה הנקרא כסא הכבוד וה"ס גן עדן העליון (שער
הכוונות - דרושי הלילה דרוש ד). ועי' שער מאמרי רשב"י לא ע"ג שג"ן הארץ היא ירושלים.

⁴ גן עדן העליון הוא יסוד בינה דבריאה (רמ"ז ח"ג קנז).

זהר וירא

(ש"א כה כט) והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים את ה' אלהיך וכתוב (קהלת יב ז) והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה גיהנם למעלה דכתיב (שמואל א' כה כט) ואת נפש אויביך יקלענה בתוך כף הקלע גן עדן למטה כדקאמרן גן עדן למעלה לנשמתן של צדיקים גמורים להיות נזונין מאור הגדול של מעלה

גיהנם למטה לאותם הרשעים (דישראל) שלא קבלו ברית מילה ולא האמינו בהקדוש ברוך הוא ודתו ולא שמרו שבת ואלו הם עכו"ם שנדונים באש שנאמר (יהוקאל טו ז) מהאש יצאו והאש תאכלם וגו' וכתוב (ישעיה סו כד) ויצאו וראו בפגרי האנשים וגו' גיהנם למעלה לאותם פושעי ישראל שעברו על מצות התורה ולא חזרו בתשובה שדוחים אותם לחוץ עד שיקבלו עונשם והולכים וסובבים כל העולם שנאמר (תהלים יב ט) סביב רשעים יתהלכון ושם נדונים שנים עשר חדש לאחר כן מדורם עם אותם שקבלו עונשם במותם

קז/א

זהר

ולמיהב לון חיינ בעלמא דאתי

תא חזי (איוב כה כד) כי הוא לקצות הארץ¹ יביט למיהב לון מזונא ולספקא לון מכל מה דאצטריכו בגין דאיהו אשנה ביה תדיר דכתיב (דברים יא יב) תמיד עיני יהוה אלהיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה בגין דארץ דא מה כתיב [בה] (ביה) (משלי לא טו) ממרחק² תביא לחמה ולבתר איהי יהבת מזונא וטרפא לכל אינון חיוון ברא³ דכתיב (משלי לא טו) ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה וחק לנערותיה ועל דא כי הוא לקצות הארץ יביט תחת כל השמים יראה⁴ לכלהו בני עלמא למיהב לון מזונא וספוקא לכל מה דאצטריך כל חד וחד דכתיב (תהלים קמה טז) פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון דבר אחר כי הוא לקצות הארץ יביט

החיים את ה' אלהיך", וכתוב "והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה". גיהנם למעלה, שכתוב "ואת נפש אויביך יקלענה בתוך כף הקלע". גן עדן למטה, כמו שאמרנו, גן עדן למעלה לנשמתן של צדיקים גמורים להיות נזונים מאור הגדול של מעלה.

גיהנם למטה לאותם הרשעים (של ישראל) שלא קבלו ברית מילה ולא האמינו בקב"ה ודתו ולא שמרו שבת, ואלו הם עובדי כוכבים ומזלות שנדונים באש, שנאמר "מהאש יצאו והאש תאכלם וגו'", וכתוב "ויצאו וראו בפגרי האנשים וגו'". גיהנם למעלה לאותם פושעי ישראל שעברו על מצוות התורה ולא חזרו בתשובה, שדוחים אותם לחוץ עד שיקבלו עונשם, והולכים וסובבים כל העולם, שנאמר "סביב רשעים יתהלכון", ושם נדונים שנים עשר חדש. לאחר מכן מדורם עם אותם שקבלו עונשם במותם,

ולתת להם חיים בעולם הבא.

בא וראה, "כי הוא לקצות הארץ יביט", לתת להם מזון ולספק אותם מכל מה שהצטרכו, משום שהוא משגיח בה תמיד, שכתוב "תמיד עיני ה' אלהיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה", משום שארץ זו מה כתוב בה, "ממרחק תביא לחמה", ואחר כך היא נותנת מזון וטרף לכל אותם חיות השדה, שכתוב "ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה וחק לנערותיה". ועל זה "כי הוא לקצות הארץ יביט תחת כל השמים יראה", את כל בני העולם לתת להם מזון וסיפוק לכל מה שצריך כל אחד ואחד, שכתוב "פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון". דבר אחר, "כי הוא לקצות הארץ יביט", להסתכל במעשי בן האדם ולהשגיח בכל מה

¹ מלכות נקראת ארץ והמשתלשלים ממנה למטה הם נקראים קצות הארץ וכענין זה ג"כ אפסי ארץ (אור יקר).

² ת"ת העולה עד החכמה, כאומרו למה ה' תעמוד ברחוק, ושם עליית המלכות לינק על ידו, וזהו שאמר עיני ה' אלהיך, חכמה ובינה (אור יקר).

³ היינו כחות חיצוניים ופנימיים קדושים, ובלתי קדושים נקראים חיוואן ברא שהם חוץ מהאצילות (אור יקר). לכל אותן חיות השדה (ד"א).

⁴ יראה, היינו כפשוטו אל התחתונים יורת שהם הגשמיים (אור יקר).

זהר וירא

לאסתכלא עובדוי דבר נש¹ ולאשנחא בכל מה דעבדי בני נשא בעלמא תחת כל השמים יראה מסתכל <וחמי> (וחמו) לכל חד וחד²

תא חזי כיון דחמא קב"ה עובדין דסדום ועמורה שדר לון לאינון מלאכין לחבלא לסדום מה כתיב (בראשית יט א) וירא לוט חמא לשכינתא וכי מאן יכיל למחמי שכינתא אלא חמא זהרא חד דנהיר דקא סלקא על רישייהו וכדין ויאמר הנה נא אדניי באל"ף דל"ת כמה דאתמר ובגין שכינתא ההוא נהירו דנהיר קאמר סורו נא אל בית עבדכם ולינו ורחצו רגליכם לא עבד הכי אברהם³ אלא בקדמיתא אמר ורחצו רגליכם (שם יח ד) ולבתר (שם יח ה) ואקחה פת לחם וגו'

אבל לוט אמר סורו נא אל בית עבדכם ולינו ולבתר ורחצו רגליכם והשכמתם והלכתם לדרככם בגין דלא ישתמודעון בהו⁴ בני נשא ויאמרו לא כי ברחוב נלין (בראשית יט ב) בגין דכך הוו עבדי אורחין דעאלין תמן לא הוה בר נש דיכנוש לון לביתא ועל דא אמרו לא כי ברחוב נלין מה כתיב (שם יט ג) ויפצר בם מאד וגו' תא חזי כד קב"ה עביד דינא בעלמא שליחא חדא עביד ליה והשתא חמינן תרי שלוחי אמאי וכי לא סגי [ב]חד אלא חד הוה ומה דאמר תרי (הכי הוא ודאי בגין דחד) [חד] הוה לאפקא ליה ללוט ולשזבא ליה וחד למיהפך לקרתא ולחבלא ארעא ובגין כך אשתאר חד

ויהו"ה המטיר על סדום ועל עמורה וגו' (שם כד) רבי חייא פתח (ישעיה יג ט) הנה יום יהו"ה בא אכזרי וגו' הנה יום יהו"ה בא דא בי דינא לתתא⁵ [בא] כמה דאתמר⁶ הבאה אלי (עשו) בגין דלא עביד דינא עד דעאל ונטיל רשו⁷ כגוונא דא קין כל בשר בא לפני (בראשית ו יג)

שעושים בני אדם בעולם, "תחת כל השמים יראה", מסתכל ורואה כל אחד ואחד.

בא וראה, כיון שראה הקדוש ברוך הוא מעשי סדום ועמורה, שלח להם אותם המלאכים להשחית את סדום. מה כתוב, "וירא לוט", ראה את השכינה. וכי מי יכול לראות שכינה, אלא ראה זוהר אחד שמאיר ועולה על ראשיהם, ואז, "ויאמר הנה נא אדניי", באל"ף דל"ת כמו שנתבאר. ובגלל השכינה, אותו האור שהאיר הוא אמר "סורו נא אל בית עבדכם ולינו ורחצו רגליכם". אברהם לא עשה כן, אלא בתחילה אמר "ורחצו רגליכם", ואחר כך "ואקחה פת לחם וגו'".

אבל לוט אמר "סורו נא אל בית עבדכם ולינו", ואחר כך "ורחצו רגליכם" והשכמתם והלכתם לדרככם, כדי שלא ידעו בהם בני האדם. "ויאמרו לא כי ברחוב נלין". משום שכך היו עושים, אורחים שנכנסים לשם, לא היה אדם שיכניסם לבית. ועל זה אמרו, "לא כי ברחוב נלין". מה כתוב, "ויפצר בם מאד וגו'", בא וראה, כשהקדוש ברוך הוא עושה דין בעולם, שליח אחד עושה אותו, וכעת ראינו שני שליחים, למה, וכי לא מספיק באחד. אלא אחד היה, ומה שאמר שנים (כך זה ודאי, משום שאחד) אחד היה להוציא את לוט ולהצילו, ואחד להפוך את העיר ולהשחית את הארץ, ולכך נשאר אחד.

"וה' המטיר על סדום ועל עמורה וגו'". רבי חייא פתח, "הנה יום ה' בא אכזרי וגו'", "הנה יום ה' בא", זה בית דין שלמטה. "בא", כמו שנאמר "הבאה אלי" (עשו), משום שלא עושה דין עד שנכנס ונוטל רשות. כדוגמא זו "קץ כל בשר בא לפני". דבר אחר, "הנה יום ה' בא", זה הוא המשחית שלמטה

¹ היינו השגחה כללית (אור יקר).

² היינו השגחה פרטית, כי העולם נזקקן כולו יחד וכל א' וא' בפני עצמו (אור יקר).

³ אברהם לא היה עובד ע"ז ומפני חשש ע"ז אמר בתחלה ורחצו וכו' מפני חשש ערבים שהיו משתחוים לעפר וכו' דהיינו החיצונים הדבקים בצפרני הרגלים העליונים כנודע, אמנם לוט אמר זה לכבוד לבד שלא היה חושש לע"ז לכך אמר הרחיצה אחר לינה (אור יקר).

⁴ ילכו בהשכמה בטרם יכיר איש אל רעהו (אור יקר). שלא יכירו בהם (ד"א).

⁵ וק"ל קרא כו' יום ה' דהיינו רחמים, וכו' ולזה אמר שהיא המלכות שהיא מדת הדין, ובא לפני הת"ת ליטול רשות לפעול הדין, ולזה נקרא יום ה' על הרשות הניתן מלמעלה (אור יקר).

⁶ קו ע"א (הערת הזוהר).

⁷ פירוש לילית וכתותיה הגומרים הדין היא תובעת דין וז"ש הבאה הכצעקתה. א"מ (נ"א).

זהר וירא

כשנוטל את הנשמה. לכן "אכזרי ועברה". לשום הארץ לשמה", זו סדום ועמורה, "וחטאיה

לשום הארץ לשמה דא סדום ועמורה וחטאיה מדרש הנעלם

כל אחד ואחד כפי המקום הראוי לו והרשעים של אומות העולם <ע"ז> נדונים תמיד באש ובמים ושוב אינם עולים שנאמר ואשם לא תכבה² (ישעיה סו כד) משפט הרשעים בגיהנם כמה דכתיב (בראשית יט כד) ויהויה המטיר על סדום ועל עמורה גפרית ואש וגו' ושוב אינם עולים ולא יקומו ליום הדין שנאמר (דברים כט כב) אשר הפך יהוה באפו ובחמתו באפו בעולם הזה ובחמתו בעולם הבא

אמר רבי יצחק להאי גוונא אית גן עדן למעלה ואית גן עדן למטה אית גיהנם למטה ואית גיהנם למעלה אמר רבי יעקב הרשעים שקלקלו ברית מילה שבהם וחללו שבת בפרהסיא וחללו את המועדות ושכפרו בתורה ושכפרו בתחיית המתים וכדומה להם יורדים לגיהנם <ש> למטה ונדונים שם ושוב אינם עולים אבל יקומו ליום הדין ויקומו לתחיית המתים ועליהם נאמר (דניאל יב ב) ורבים מישני אדמת עפר יקיצו אלה לחיי עולם וגו' ועליהם נאמר (ישעיה סו כד) והיו דראון לכל בשר מאי דראון דיי ראון שהכל יאמרו די בראיתם ועל הצדיקים שבישראל נאמר (שם ס כא) ועמך כלם צדיקים וגו'

קז/ב

זהר

ישמיד ממנה", אלו יושבי הארץ. מה כתוב אחריו, "כי כוכבי השמים וכסיליהם וגו'", שהרי מהשמים המטיר עליהם אש והעבירם מהעולם. אחר כך מה כתוב, "אוקיר אנוש מפז וגו'", זה אברהם, שהקדוש ברוך הוא העלה אותו על כל בני העולם.

רבי יהודה העמיד את הפסוקים הללו ביום שנחרב בית המקדש, שבאותו היום חשכו עליונים ותחתונים וחשכו שמים

אמר רבי יצחק, כדוגמא זו יש גן עדן למעלה ויש גן עדן למטה. יש גיהנם למטה ויש גיהנם למעלה. אמר רבי יעקב, הרשעים שקלקלו ברית מילה שבהם וחללו שבת בפרהסיא וחללו את המועדות ושכפרו בתורה ושכפרו בתחיית המתים וכדומה, להם יורדים לגיהנם שלמטה ונדונים שם, ושוב אינם עולים. אבל יקומו ליום הדין ויקומו לתחיית המתים. ועליהם נאמר "ורבים מישני אדמת עפר יקיצו אלה לחיי עולם וגו'", ועליהם נאמר "והיו דראון לכל בשר". מהו "דראון", די ראון, שהכל יאמרו די בראיתם. ועל הצדיקים שבישראל נאמר "ועמך כולם צדיקים וגו'".

ישמיד ממנה", אלו יושבי הארץ. מה כתוב אחריו, "כי כוכבי השמים וכסיליהם וגו'", שהרי מהשמים המטיר עליהם אש והעבירם מהעולם. אחר כך מה כתוב, "אוקיר אנוש מפז וגו'", זה אברהם, שהקדוש ברוך הוא העלה אותו על כל בני העולם.

רבי יהודה העמיד את הפסוקים הללו ביום שנחרב בית המקדש, שבאותו היום חשכו עליונים ותחתונים וחשכו שמים

¹ הדרך הוא כמו שהיה בסדום, כי ראשונה בא השטן ברשות עליון לקיים הדין, ולד לבד אכזריתו ודינו על בני אדם ליטול נשמתם, אלא גם להפוך הארץ, וזהו אכזרי ועברה על בני אדם, לשום הארץ שממה על הפיכת הערים עצמם ולא ישארו גופי מתים אלא וחטאיה ישמיד שכלו גופם ונשמדו, ואח"כ מתמלא רחמים על הצדק וזהו אוקיר וזה ג"כ סדר סדום (אור יקר).

² על הזוהמת גוף הבהמית רע שבגולם ארבע יסודות נאמר וראו בפגרי האנשים כי תולעתם לא תמות בקבר וגו' ועל הצורה שהוא הרע שבנפש הבהמית נאמר ואשם לא תכבה בגיהנם (ע"ח שער קיצור אבי"ע ז).

³ ופי' אוקיר אינוש מפז לפז הוא ירמיה ע"ה שצוה עליו נבוכדנצר לשומר (מ"מ).

עלאי ותתאי¹ ואתחשכן שמיא וככביא רבי אלעזר מוקים להני קראי ביומא דיוקים קב"ה לכנסת ישראל מעפרא וההוא יומא יתידע לעילא ותתא² דכתיב (זכריה יד ז) והיה יום אחד הוא יודע ליהו"ה וההוא יומא יומא דנוקמא איהו דזמין קב"ה לנקמא משאר עמין עעכו"ם

וכד קב"ה יעביד נוקמין בשאר עמין עעכו"ם כדין אוקיר אנוש מפז דא מלכא משיחא דיסתלק ויתייקר על כל בני עלמא וכל בני עלמא יפלוהו ויסגדון קמיה³ דכתיב (תהלים עב ח) לפניו יכרעו ציים וגו' מלכי תרשיש וגו' תא חזי אע"ג⁴ דנבואה דא אתמר על בבל בכלא אתמר דהא חמינן בהאי פרשתא דכתיב (ישעיה יד א)⁵ כי ירחם יהו"ה את יעקב וכתוב (שם ב) ולקחום עמים והביאום אל מקומם

ויהו"ה המטיר על סדום (בראשית יט כד) דא דרגא דבי דינא לתתא⁶ דנטיל רשו מעילא רבי יצחק אמר דעבד דינא ברחמי דכתיב (שם) מאת יהו"ה מן השמים⁷ בגין לאשתכחא דינא ברחמי ואי תימא מאי רחמי הכא דכתיב (שם כט) ויהי בשחת אלהי"ם את ערי הככר ויזכור אלהי"ם את אברהם וגו' ולבתר נפקו מניה תרין אומין שלמין⁸ וזכה דנפיק מניה דוד ושלמה מלכא

חמי מה כתיב (שם יז) ויהי כהוציאם אותם החוצה ויאמר וגו' תא חזי⁹ בשעתא דדינא שריא בעלמא הא אתמר דלא ליבעי ליה לבר נש לאשתכחא בשוקא בגין דכיון דשריא דינא לא אשגח בין זכאה וחייבא ולא בעי (לאסתכלא) [לאשתכחא] תמן והא אתמר דבגין כך אסתים נח בתיבה ולא ישגח בעלמא בשעתא דדינא

וכוכבים. רבי אלעזר מבאר את הפסוקים הללו ביום שיקים הקדוש ברוך הוא את כנסת ישראל מהעפר, ואותו יום נודע למעלה ולמטה, שכתוב "והיה יום אחד הוא יודע לה". ואותו היום יום נקמה, שעתיד הקדוש ברוך הוא לנקום משאר העמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות.

וכשהקדוש ברוך הוא יעשה נקמות בשאר העמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות, אז "אוקיר אנוש מפז", זה מלך המשיח שיתעלה ויתכבד על כל בני העולם, וכל בני העולם יעבדו וישתחוו לפניו, שכתוב "לפניו יכרעו ציים וגו' מלכי תרשיש וגו'". בא וראה, אף על גב שנבואה זו נאמרה על בבל, זה נאמר בכל, שהרי ראינו בפרשה זו שכתוב "כי ירחם ה' את יעקב", וכתוב "ולקחום עמים והביאום אל מקומם".

"וה' המטיר על סדום", זו הדרגה של בית דין שלמטה שנוטל רשות מלמעלה. רבי יצחק אמר, שעושה הדין ברחמים, שכתוב "מאת ה' מן השמים", כדי להמצא דין עם רחמים. ואם תאמר, איזה רחמים יש כאן, שכתוב "ויהי בשחת אלהים את ערי הככר ויזכור אלהים את אברהם וגו'", ואחר כך יצאו ממנו שתי אומות שלמות, וזכה שיצא ממנו דוד ושלמה המלך.

ראה מה כתוב, "ויהי כהוציאם אותם החוצה ויאמר" וכו', בא וראה, בשעה שהדין שורה בעולם, הרי למדנו שאנשים צריכים שלא להמצא בשוק, בגלל שמכיון ששורה דין, לא מבחין בין זכאי לחייב, ולא צריך (להסתכל) להמצא שם. והרי למדנו שבסבת זה נסתם נח בתיבה ולא נמצא בעולם בשעה שהדין נעשה. וכתוב "ואתם לא

¹ עלאי המלאכים ותתאי בני אדם בנבואה וחכמה ונשמתם (אור יקר).
² כמו שהיום נודע לכל, גם מעלת אוקיר אנוש יהיה נודעת לכל, ולא יצדק כך באברהם אלא במלכא משיחא, ור' יהודה לא דריש אלא קרא קמא ור' אלעזר דריש תרי קראי, ולהכי קאמר ר' יהודה מוקים האי קרא, כי פסוק אוקיר אנוש אינו מתיישב, ור' אלעזר אוקים להני קראי, דהיינו ג"כ פסוק אוקיר (אור יקר).
³ אחרי מלחמת גוג ומגוג (דע"ה ח"ב נח ע"א).
⁴ קשיא דקרא לא במלכא משיחא עסיק (אור יקר).
⁵ ר"ל סמוך לפ' שלמעלה שכ' בה אוקיר אנוש וגו' ואולי לדעת הזוה"ק חד פר' היא (הערת הזוהר).
⁶ מלכות, ועם היות שכל מקום דכתיב וה' היינו הוא ובית דינו דהיינו ת"ת ומלכות היינו דנטיל רשו וכו' ור' יצחק פליג דממש תרוייהו נשתתפו בפעולה (אור יקר).
⁷ עי' ח"ג קלז ע"ב איך אפשר שדינים יבואו מת"ת.
⁸ הוצרך לזה דקשיא ליה שהיה צריך שיהיה רחמי הת"ת מרובים מדיני המלכות ואינו, שהדין הוא הפיכת כמה מקומות, והרחמים איש וב' בנות, ולזה אמר שהם ב' אומות ועוד ב' צדיקים (אור יקר).
⁹ סג ע"א (הערת הזוהר).

תצאו איש מפתח ביתו עד בוקר", עד שיעשה הדין. ומפני כך, "ויאמר המלט על נפשך אל תביט אחריו וגו'".

יתעביד וכתוב (שמות יב כב) ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר עד דיתעביד דינא ובנין כך (בראשית יט יז) ויאמר המלט על נפשך אל תביט אחריו וגו'

רבי יצחק ורבי יהודה היו הולכים בדרך. אמר רבי יהודה לרבי יצחק דינא דעבד קב"ה במבול ודינא דסדום תרווייהו דינין דגיהנם הוו בגין דחייבי גיהנם אתדנו במיא ובאשא אמר רבי יצחק סדום בדינא דגיהנם אתדן¹ דכתיב ויהו"ה המטיר על סדום ועל עמורה גפרית ואש מאת יהו"ה מן השמים דא מסטרא דמיא ודא מסטרא דאשא דא ודא הוא דינא דגיהנם וחייבין דגיהנם בתרין דינין אלין אתדנו א"ל דינא דחייבי דגיהנם תריסר ירחי² וקב"ה סליק לון מגיהנם ותמן מתלבנין ויתבין לתרעא דגיהנם וחמאן אינון חייבין דעאלין ודינין לון תמן ואינון תבעי רחמי עליהו ולבתר קב"ה חיים עליהו ואעיל לון לדוכתא דאצטריך לון מההוא יומא ולהלאה גופא אשתכך בעפרא ונשמתא ירתא

סתרי תורה

תוספתא קטורי³ רמאי⁴ הורמני⁵ דבורי נ"א דבורירי ונ"א דבוריינין [חכימין] [בסכלתנו⁶ יסתכלון] [וסכלתנו] למנדע בשעתא דרישא חורא⁷ אתקין כרסיא⁸ על גבי סמכין⁹ דאבנין¹⁰ דמרגליטן [טבין]¹¹ בין אינון אבנין אית חד

רבי יצחק ורבי יהודה היו הולכים בדרך. אמר רבי יהודה לרבי יצחק, הדין שעשה הקדוש ברוך הוא במבול והדין של סדום, שניהם דיני הגיהנם היו, כי רשעי הגיהנם נדונים באש ובמים. אמר רבי יצחק, סדום נדונה בדין הגיהנם, שכתוב "וה' המטיר על סדום ועל עמורה גפרית ואש מאת ה' מן השמים", זה מצד של מים וזה מצד של אש. זה וזה הוא דין הגיהנם, ורשעי הגיהנם נדונים בשני הדינים הללו. אמר לו, הדין של רשעי הגיהנם שנים עשר חדשים, והקדוש ברוך הוא מעלה אותם מגיהנם, ושם מתלבנים ויושבים לשער הגיהנם, ורואים אותם רשעים שנכנסו ודנים אותם שם, והם מבקשים עליהם רחמים, ואחר כך הקדוש ברוך הוא חס עליהם ומכניס אותם במקום שצריך להם. מאותו יום והלאה הגוף שוקט בעפר והנשמה יורשת

תוספתא קשרים רמים, שרים המפזרים (נ"א המבררים, ונ"א המנפצים), חכמים בשכל, יסתכלו לדעת, בשעה שהראש הלבן תיקן כסא על גבי העמודים על אבנים של מרגליות טובות, בין אותם האבנים יש מרגלית אחת במראה יפה ובתואר נעים כסוי הכלי (של העשן) שלוהט בשבעים

¹ אבל מבול לא היה שם אלא מים ולא אש (מ"מ).
² ששה חדשים באש וששה חדשים בשלג (אור יקר).
³ צורות (אור יקר).
⁴ עליונים, היינו בני אדם שהם דמות העליונים (אור יקר).
⁵ פירוש קשרים רמים שלטונים הברורים חכמים בהשכל. וע' מק"מ (נ"א). עי' סוף הספר סי' ב' (הערת הזוהר).
⁶ שאין מוסרים להם אלא ראשי פרקים והם מתחכמים בבינתם לדעת יותר (אור יקר).
⁷ כתר עליון, ונקרא חורא מפני הרחמים שבו סוד הלובן וכו' ונק' רישא מפני שז"א הוא סוד הפרצוף פנים וראש עם הגוף עד הרגלים אמנם א"א אינו מתפשט אלא בצורת הראש עד הצואר לבד [עי' אד"ז רפח ע"א] (אור יקר). פי' א"א (מ"מ).
⁸ הוא סוד התפשטות החכמה והבינה שם כסא אל הכתר (אור יקר). הוא כסא הכבוד, היכל ק"ק דבריאה, כסא לכבוד שהו אמלכות דאצילות (זהר הרקיע). בחי' ז"א שהוא כסא לבינה א"נ אריך וכו' ואותו הכסא הוא מן האבנים שהם י"ב בקר ובין אותם האבנים יש אבן אחת שהיא המלכות נמצא שכללות הכסא מקובץ מהמלכות וי"ב בקר (מ"מ).
⁹ ז' ספירות ז' עמודים (אור יקר).
¹⁰ הספירות הם מיוחסות בשם אבני יקר בבחינתם במלכות בענין שהמלכות היא האבן שעליו ז' עמודים שבהם הכסא (אור יקר). חיות והשרפים אשר שם נכללים ההיכלין בין אינון אבנין (זהר הרקיע).
¹¹ פי' י"ב בקר שתחת הכסא (מ"מ).

זהר וירא

מרגליטא שפירא¹ בחיזו יאה בריוא קומטרא דקנטרא [נ"א דקיטרא] דמלהטא בע' גוונין² אינון ע' גוונין (ד)מלהטן לכל סטר אלין ע' מתפרשאן מגו ג' גוונין אלין זיקין בזיקין דנציצין לד' סטרי עלמא³ הכא איתא זיקא⁴ תקיפא דסטר שמאלא דאתאחיד בשמיא אינון גוונין שבעין⁵ דינא [יתיב] [יתבו] וספרין פתיחו מהכא [נפקין] גירין וסייפין ורומהין ואשא דקוסטרא ואתאחיד אשא תקיפא דנפקא משמים⁶ ביה כד אתאחד אשא עלאה באלין דלתתא⁷ לית מאן דיכיל לאתבא רוגזא

קח/א

זהר

אתרה כדחזי לה⁸ תא חזי דהא אתמר דאפילו אינון בני טופנא לא אתדנו אלא באשא ומיא מייא קרירן [נחתין] [נחית] מלעילא ומייא רתיחן סלקי מתתא כאשא ואתדנו בתרי דינין בגין דינא דלעילא הכי הוי בגין כך בסדום גפרית ואש

א"ל אי יקומון ליום דינא (ע"כ) אמר ליה הא אתמר אבל אלין [ד]סדום ועמורה לא יקומון [וקרא אוכה] [וקראי אוכחו] דכתיב (דברים כט) גפרית ומלח שריפה כל ארצה לא תזרע ולא תצמיח וגו' אשר הפך יהו"ה באפו ובחמתו אשר הפך יהו"ה בעלמא דין באפו בעלמא דאתי ובחמתו בזמנא דזמין קב"ה לאחייא מתייא א"ל תא חזי כמה דארעא דלהון אתאביד לעלם ולעלמי עלמיא הכי נמי אתאבידו אינון לעלם ולעלמי עלמיא⁹

צבעים. אותם שבעים צבעים לוחטים לכל עבר. אלה השבעים נפרדים מתוך שלשה צבעים. אלה רוחות ברוחות שנוצצות לארבעת צדדי העולם. כאן יש רוח חזקה של צד שמאל שנאחז בשמים. אותם שבעים צבעים הדין יושב והספרים נפתחים. מכאן יוצאים חצים וחרבות ורמחים ואש של ההיכל, ונאחזת אש חזקה שיוצאת מהשמים בו. וכשנאחזת האש העליונה באלו שלמטה, אין מי שיכול לשבור את הרוגז

מקומה כראוי לה. בא וראה, שהרי נאמר שאפילו אותם בני המבול לא נדונו אלא באש ומים, מים קרירים ירדו מלמעלה, ומים רותחים עלו מלמטה כאש, ונדונו בשני דינים, משום שדין של מעלה כן הוא, ולכן בסדום גפרית ואש.

אמר לו, האם יקומו ליום הדין. אמר לו, הרי נתבאר, אבל אלו של סדום ועמורה לא יקומו, והכתוב מוכיח, שכתוב "גפרית ומלח שרפה כל ארצה לא תזרע ולא תצמיח וגו', אשר הפך ה' באפו ובחמתו". "אשר הפך ה' בעולם הזה, "באפו" בעולם הבא, "ובחמתו" בזמן שעתיד הקדוש ברוך הוא להחיות מתים. אמר לו, בא וראה, כמו שארצם אבדה לעולם ולעולמי עולמים, גם הם אבדו לעולם ולעולמי עולמים.

¹ היכל זכות (זהר הרקיע). מלכות, שפירא בחיזו מצד הת"ת המפאר אותה ע"י היסוד העושה אותה מצדו יאה בריוא (אור יקר). מלכות שרוכב על י"ב הנז' והז"א רוכב עליה, ושאר לשון של הסתופתא עי' בזוהרי חמה שפירשו על נכון מכח דברי התיקו"ז (מ"מ). היא המ' יפת תואר ויפת מראה שהיא קשר קטורת הבשמים מאירה בע' סנהדרין היונקים מגו ג' גוונים שהם חג"ת ונוצצים לד' רוחות שבהם רומזים חג"ת"ם ורוח תקיפא זיקא של צד שמאל הנאחז בז"א הנק' שמים שם גוונים ע' דיינים וע' בספר ז"ח פירוש זאת התוספתא. הרש"ב (נ"א).

² אותן הע' מתפרשים מגו ג' גוונים הם אותיות יה"ו ומשם נמשכים ע' סנהדרין אשר שם (זהר הרקיע).

³ נחלקים לד' סטרי עלמא, ח"י לכל סטר, ח"י עם מיכאל, וח"י עם גבריאל (זהר הרקיע).

⁴ ר"ל ההוא רוחא של היכל הזכות הוא נאחז בשמים שהוא ז"א דאצילות בגבורות רוח שלו (זהר הרקיע).

⁵ עי' פת"ש נתיב הקלי' פתח כד שהוא בקלי' נוגה.

⁶ גבורה דז"א דאצילות נאחז בו בסוד יצחק ורבקה (זהר הרקיע).

⁷ יצחק ורבקה (זהר הרקיע).

⁸ נח סט ע"א (הערת הזוהר).

⁹ לא תבנה עוד כמו שהיתה אלא שה' יחדשנה כמו שהיתה בזמן הבריאה, וכו'. אי נמי י"ל שסדום נהפכה ממעלה למטה וצד התחתון הוא עכשיו למעלה וכך עתידה לחזור, ונמצא שהוא גבול סדום ואינה סדום ממש (רמ"ז).

ותא חזי דינא דקב"ה דינא לקבל דינא אינון לא הוּו תייבין נפשא דמסכנא במיכלא ובמשתיא אוף הכי קב"ה לא אתיב לון נפשיהו לעלמא דאתי ותא חזי אינון אתמנעו מצדקה דאקרי חיים אוף קב"ה מנע מנייהו חיים בעלמא דין ובעלמא דאתי וכמה דאינון מנעו אורחין ושבילין מבני עלמא הכי נמי קב"ה מנע מנייהו אורחין ושבילין דרחמי לרחמא עליהו בעלמא דין ובעלמא דאתי רבי אבא אמר כלהו בני עלמא¹ יקומון ויקומון לדינא ועליהו כתיב (דניאל יב ב) ואלה לחרפות ולדראון עולם וקב"ה מארי דרחמין איהו כיון דדן להו בהאי עלמא וקבילו דינא לא אתדנו בכלהו דינין

א"ר חייא כתיב (בראשית יט כט) וישלח את לוט מתוך ההפכה וגו'² [מהו בהפוך את הערים אשר ישב בהן לוט אל] בכולהו עבד דיוריה³ לוט דכתיב (שם יב) ולוט ישב בערי הככר ויאהל עד סדום (נ"א) וכתיב אשר ישב בהן לוט אל ודאי בכלהו עבד דיוריה) ולא קבילו ליה⁴ בר דמלך סדום קביל ליה סתרי תורה

ודינא עיינין ולהטיין כטיסין דנורא נחית בהו לעלמא⁵ ווי מאן דאערע ביה⁶ הגיר²² חרבין איהו חרבא שנא⁷ בידיה לא חיים על טב ועל ביש דהא פתקא²³ דאינון שבעין⁸ ברשו דאתאחיד ההוא סטרא דשמיא נחית בידא שמאלא בכמה דינין אתהפך בכמה גווינין הפוך⁹ [בכל יומא איהו אקרי (תהלים יב ט) כרום זלות דמתקנא לגבי בני אדם כל גווינין דכלי זעמו דקודשא בריך הוא ביה אתחזיין ואינון יתבין ברומו דעלמא ובני נשא בסכלותא דלהון לא משגחי בהון

ובא וראה, דין הקדוש ברוך הוא דין כנגד דין, הם לא היו משיבים את נפש העני במאכל ומשקה, כמו כן הקדוש ברוך הוא לא השיב נפשם לעולם הבא. ובא וראה, הם נמנעו מצדקה שנקראת חיים, אף הקדוש ברוך הוא מנע מהם חיים בעולם הזה ובעולם הבא. וכמו שהם מנעו דרכים ושבילים מבני העולם, כך גם הקדוש ברוך הוא מנע מהם דרכים ושבילים של רחמים לרחם עליהם בעולם הזה ובעולם הבא. רבי אבא אמר, כל בני העולם יעמדו ויקומו לדין, ועליהם כתוב "ואלה לחרפות ולדראון עולם". והקדוש ברוך הוא הוא בעל הרחמים, כיון שדן אותם בעולם הזה וקבילו דין, לא נדונו בכל הדינים.

אמר רבי חייא, כתוב "וישלח את לוט מתוך ההפכה וגו'", מהו "בהפוך את הערים אשר ישב בהן לוט", אלא בכלם עשה לוט דיורו, שכתוב "ולוט ישב בערי הככר ויאהל עד סדום". (וכתוב "אשר ישב בהן לוט", אלא ודאי שבכולם עשה את דיורו) ולא קבלו אותו חוץ ממלך סדום שקבל אותו

והדין. עינים לטהרות כמו שלהבות של אש יורד בהם לעולם. אוי למי שפוגש אותו. חגור מתנים (חרבות) הוא, וחרב שנונה בידו. לא מרחם על טוב ועל רע, שהרי (הפסק) הפתק שהם שבעים, ברשות שנאחז אותו צד של השמים, יורד ביד שמאל בכמה דינים, מתהפך בכמה צבעים, הופך בכל יום, הוא נקרא כרום זל ת, שמתקון לבני אדם, כל הצבעים של כלי הזעם של הקדוש ברוך הוא נראים בו, והם יושבים ברום העולם, ובני אדם בסכלותם לא משגיחים בהם. גפרית ואש סיגים של

¹ עי' בפ' נח דף סט ע"א לתרץ דברי ר' אבא דהתם דסבר שאינם קמים בדין עם דבריו דהכא (מ"מ).
² קה ע"א (הערת הזוהר).
³ כיון שמצא מרעה במקום א' למה היה נע ונד ממקום למקום (אור יקר).
⁴ שלא היו מכניסים ביניהם אורחים כל שכן תושב ולא קבילו ליה שלא היו מוכרים לו מזון ואל היה לו אפשר להתגורר ביניהם (אור יקר).
⁵ אז מלאך המות אשר עייניו מלהטיין כטיסין דנורא נחית מכאן לעולם הזה (זהר הרקיע).
⁶ לכן בעי לאסתמרא מיניה שנאמר (ישעיה כו כ) לך עמי בא בחדריך (זהר הרקיע).
⁷ איהי לילית נוק' דיליה מתחברת עמיה שהוא דוגמת חרב לה' מלאה דם כי הנוק' נק' מות והיא חרב הממית ולא כן הזכר כנזכר פ' פקודי (זהר הרקיע).
⁸ ר"ל וביה פתקא חתומה מאינון ע' סנהדין דהיכל זכות מרשות שנטלו ג"כ מגבורות דז"א דאצילות דאתאחד עמהם ומלאך המות נק' להט החרב המתהפכת וכרום זליות לכמה גווינין (זהר הרקיע).
⁹ הוא מהפך לאחרים כחות הדין שהם למעלה ממנה משפיעים בה ובאותה שהם למטה לפועל (אור יקר).

זהר וירא

גפרית ואש התוכא¹ דמיא ואשא דמתהתכי מן שמיא אתאחדו דא בדא [ו]נחת על סדום ווי לחייביא דלא משניחין על יקרא דמאריהון

א' עשרה שמהן² גליפן בהורמנותא דמלכא³

ב' עשר אינון וסלקין לחושבן סגי⁴

ג' שבעין⁵ גוונין⁶ מלהטי לכל סטר נפקי מנו שמהן דאגליף רוא [דע' שמהן דמלאכייא דאינון ברוא] דשמיא ואינון מיכאל גבריאל רפאל נוריאל [קמין] קדומיאל⁷ מלכיאל צדקיאל [פתח] פדאל תומיאל חסדיאל [צרי] צוריאל רויאל יופיאל [סגול] סטוטריה גזריאל ותריאל >נ"א ורדיאל< [למאל] >למואל חרק< חזקיאל רהטיאל קדשיאל [שבא] שמעאל ברכיאל >נ"א שכניאל ונ"א ברקיאל< אהיאל [חלם] חניאל להדיאל מחניאל >נ"א חניאל לעדיאל מלכיאל< עניאל ענאל אהניאל רחמיאל עזריאל >נ"א שבנאל רומיאל קדומיאל שרק חכמיאל רמיאל קרשיאל חרק סנניה< [סוסניה] ודרגזיה רסיסיאל דומיאל סניה טהריאל עזריאל נריה סמכיאל רמיאל ברקיאל >תסוריה שבניאל רביאל< [טסוריה רביאל שבניאל] קנוניה⁸ צוריה פסיסתה

קח/ב

זהר

בסדום בניניה דאברהם⁹

בסדום בשביל אברהם.

¹ פי' כחות הקלי' שהם מיני הגבורה והגדולה כי כמו שיש עשו מן השמאל יש ישמעאל מן הימין, והיני ושור וחמור, ומשם דמתהפכי מן שמים שהיא ת'ת הכולל אש ומים, לכך ב' כחות אלו אתאחדו זה בזה וז"ש גפרית ואש מאת ה' מן השמים (אור יקר).

² הם י' שמות שאינם נמחקים בי' ספירות (אור יקר).

³ כי השמות סודם וכן אותיותם ברוחניות הספירה בעצמה, לכך הרוחניות הוא יכונה חקיקת השם, והוצרך להקדים זה כי עם היות הענפים שהם ע' כדמפרש ואזיל, אין לתמוה כי מעשר שמות מסתעפים ענפים רבים כדמסיק עשרה אינון וסלקי לחושבן סגי (אור יקר). פירוש השם במלואו עשר אותיות יו"ד ה"א וי"ו ה"א (הערת הזוהר)

⁴ פי' יו"ד עולה כ' יו"ד ה"א עולה כ"ו יו"ד (נ"ל ה"ה ר"ו) ה"א וי"ו עולה מ"ב י' י"ה יה"ו יה"ה עולה ע"ב (הערת הזוהר)

⁵ הם ע"ב ונקראים ד' מחנות שכינה והם למטה ממלכות (הערת הזוהר), ועי' בהגר"א על ס"י הובא לקמן.

⁶ הענין שבת"ת הם ע' ענפים שהם ע"ב שמות ומהם למטה מסתעפים ע' ענפים שהם למהט ממלכות ע' כחות שהם ע' מלאכים אלו דמפרש ואזיל, ואולם כמו שע"ב שמות שבשם ויס"ע ויב"א וי"ט מסתעפים מד' אותיות יה"ה וכו' כן ע"ב אלו הם תחת ממשלת ד' מחנות שכינה שהם מיכאל י', גבריאל ה', רפאל ו', אוריאל ה'. וכן ד' אותיות אדנ"י שהם א' מיכאל, ד' גבריאל, נ' רפאל, י' אוריאל, והיינו היות ד' אלו ראש לע"ב כדלקמן ולכך אמר אדנ"י על כולהו כדמפרש ואזיל, וסימן לע' מלאכים אלו הם ראשנה ראשי המרכבה ד' מיכאל גבריאל אוריאל רפאל, ואח"כ סימנם קמ"ץ פת"ח צר"י סג"ל חר"ק שב"א חול"ם, והשאר לא ידענו סדרם, ובתיקו"ז [קנא ע"א] מביא כל הנקודות ובזהר שיה"ש [סח ע"ב] מעתיק ע' אלו פעם אחר והרוצה להעמיק בהם יעיין בכל המקומות (אור יקר).

⁷ עי' לקמן קמט ע"ד ובתיקו"ז להגר"א קנא ע"ד (לש"ו). הובא בסוף הספר על קמט ע"ב. ועי' עוד זהר הרקיע שמות ד ע"ב.

⁸ ר"ת סוד תשר"ק עי' סוף הספר סימן מט (הערת הזוהר).

⁹ שהיה גומל חסד לכל וגם לאנשי סדום (אור יקר).

ותבט אשתו מאחוריו (בראשית יט כו) מאחריה מבעי ליה אלא מבתר שכינתא¹ רבי יוסי אמר מבתריה דלוט דמחבלא אזיל אבתריה וכי אבתריה אזיל והא הוא שדר ליה² אלא בכל אתר³ דהוה אזיל לוט אתעכב מחבלא לחבלא וכל אתר דאזיל כבר ושביק לאחוריה הוה מהפך ליה מחבלא ובגין כך אמר ליה (שם יז) אל תביט אחריך דהא אנא אחבל בתרך ועל דא כתיב ותבט אשתו מאחוריו וחמת מחבלא כדין (שם כו) ותהי נציב מלח דהא בכל זמנא דמחבלא לא (א)חמי אנפוי דבר נש >נ"א אחמי אנפי לבר נש< לא מחביל ליה⁴ כיון דאתתיה אהדרת אנפיה לאסתכלא אבתריה מיד ותהי נציב מלח

רבי אלעזר ורבי יוסי הוו קיימי יומא חד ועסקי בהאי קרא אמר רבי אלעזר כתיב (דברים ח ט) ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם לא תחסר כל בה⁵ האי בה בה תרי זמני אמאי אלא הא אתמר דקודשא בריך הוא פליג כל עמין וארעאן לממנן⁶ שליחן וארעא דישראל לא שליט בה מלאכא ולא ממנא אחרא אלא איהו בלחודוי בגין כך אעיל לעמא דלא שליט בהו אחרא לארעא דלא שליט בה אחרא⁷

תא חזי קודשא בריך הוא יהיב מזונא תמן בקדמיתא⁸ ולבתר לכל עלמא כל שאר עמין עכו"ם במסכנות וארעא דישראל לאו הכי אלא ארץ ישראל אתון בקדמיתא ולבתר כל עלמא ובגין כך ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם

"ותבט אשתו מאחוריו", היה צריך לכתוב מאחריה, אלא מאחר השכינה. רבי יוסי אמר, מאחוריו של לוט, שהמשחית הלך אחריו. וכי הלך אחריו, הרי הוא שלח אותו. אלא כל מקום שהלך לוט, התעכב המשחית להשחית, וכל מקום שהלך כבר והשאיר לאחוריו, היה הופך אותו המשחית. ולכן אמר לו "אל תבט אחריך", שהרי אני מחבל אחריך. ועל זה כתוב "ותבט אשתו מאחוריו", וראתה את המשחית, אז "ותהי נציב מלח", שהרי כל זמן שהמשחית אינו רואה את פני האיש (מראה פניו לאיש), הוא אינו משחית אותו. כיון שאשתו החזירה פניה להסתכל אחריו, מיד "ותהי נציב מלח".

רבי אלעזר ורבי יוסי היו עומדים יום אחד ועוסקים בפסוק הזה. אמר רבי אלעזר, כתוב "ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם לא תחסר כל בה". למה כתוב "בה" פעמיים, אלא הרי נאמר שהקדוש ברוך הוא חלק את כל העמים והארצות לשלוחים ממונים, ובארץ ישראל לא שולט מלאך ולא ממונה אחר, אלא הוא לבדו. לכן הכניס את העם שלא שולט בהם אחר, לארץ שלא שולט בה אחר.

בא וראה, הקדוש ברוך הוא נותן מזון שם בתחילה, ואחר כך לכל העולם. כל שאר העמים עובדי כוכבים ומזלות בעוני, וארץ ישראל לא כך, אלא ארץ ישראל נזונית בתחלה ואחר כך כל העולם. ולכן "ארץ

¹ כלומר הסתכל במחבל שהוא אחרי השכינה או ירצה שהסתכל באחורי השכינה היא על המלאכים (אור יקר).

² דכתיב [וכמו השחר עלה ויאיצו המלאכים בלוט לאמר קום קח את אשתך ואת שתי בנותיך הנמצאת פן תספה בעון העיר] ואחד מהן היה גבריאל השורף באשו על ידי כחות החיצונים (אור יקר).

³ אין הכוונה באומרו אבתריה אזיל כדפי' שהיה רודף אחריו אלא הכוונה שהיה מחבל אחריו לבד והיה מתעכב אחריו מלחבל והיינו לא חמי אפי דבר נש הרשומה בעוונותיו כדכתיב ומצח אשה זונה היה לך וכו' (אור יקר).

⁴ עי' ח"ב קצז ע"א. בכל אדם רשומים העוונות על מצחו, ויש להם רשות למזיקים, הרואים העוונות על מצחו של אדם, לכן צוה המלאך ללוט ולאשתו ולבנותיו 'אל תביט אחריך' [בראשית י"ט ז"], שיש להם רשות להזיק, וכן אירע לאשתו של לוט שהביטה מאחוריה, וראה העוונות על מצחה, והעניש אותה (עמק המלך שט"ז פמ"ד). ועי' לעיל קב ע"א בשם האור יקר.

⁵ יסוד במלכות (אור יקר לעיל צה ע"ב).

⁶ היינו שממונה שלהם משגיח עליהם ברשות קונו והוא בשמים נגד חלקו בארץ התחתונה ולכך כי לבני לוט נתתי את ער ירושה וכיוצא מפני שאותה מדינה תחת ממשלת שר בני לוט וכמו הארץ מתעגלת ונחלקת חלקים חלקים לאומות כן השמים הם סגסגלים נחלקים לשרים נגד הארץ חלק נגד חלק (אור יקר).

⁷ עי' לעיל צה ע"ב.

⁸ מפני ששכינה מנהגת ארץ ישראל ולא השרים ואפילו שר העולם ולכך כמו שמהמלכות הארץ העליונה נשפע לכל השרים והיא ראשונה לשפע עליון כן הארץ ראשונה לארצות והשרים הם עניים וחסרים השפע מה שאין כן א"י (אור יקר).

זהר וירא

אלא בעתירו¹ בספוקא² דכלא תאכל בה ולא
באתר אחרא בה בקדישו דארעא בה שריא
מהימנותא עלאה בה שריא ברכתא דלעילא³
ולא באתר אחרא

תא הזי כתיב (בראשית יג י) כגן יהו"ה כארץ
מצרים עד הכא לא אתידע⁴ גן יהו"ה אי הוא ארץ
מצרים ואי איהו ארץ סדום
סתרי תורה

צורטק עדיאל סמכאל נריאל מרוניה לסני
כמוסיה ידיאל טטרוסיה²⁴ חוניאל <זכריאל>
(דבריאל) ואריאל הינאל דנדאל גדיאל בדאל
(ענפיאל) <אנפיאל> ועדיאל אדני על כלהו

ד' כד מתחברן כלהו כחדא ברוא חדא⁵
בחילא עלאה⁶ כדין אקרי ויהו"ה כלא בכללא
חדא מאת יהו"ה מן השמים שמא קדישא
נדאתגלף בע' שמהן אחרנין רוא דשמים ואלין
אינון שבעין דשלמין על <אילין ע' דינין> [ע'
דרגין] רוא דיהו"ה ואילין שבעין שמהן בקדושה⁷
יהו"ה] שמים⁸

ה' אלין נטלין מאלין ויהו"ה
ו' נטיל מאת יהו"ה⁹ דא מן דא

אשר לא במסכנות תאכל בה לחם", אלא
בעשיר, בסיפוק של הכל תאכל בה, ולא
במקום אחר. בה בקדושת הארץ, בה שורה
האמונה העליונה, בה שורה הברכה
שלמעלה, ולא במקום אחר.

בא וראה, כתוב "כגן ה' כארץ מצרים",
עד כאן לא נודע גן ה' אם הוא ארץ מצרים
ואם הוא ארץ סדום

צורטק עדיאל סמכאל נריאל מרוניה
לסני כמוסיה ידיאל טטרוסיה (חוניאל)
חוניאל זכריאל ואריאל הינאל דנדאל גדיאל
בדאל אנפיאל ועדיאל אדני על כולם.

כשכולם מתחברים כאחד בסוד אחד
בכח עליון, אז נקרא ויהו"ה, הכל בכלל
אחד. מאת ה' מן השמים, שם קדוש
שנחקק בשבעים שמות אחרים, סוד של
שמים. ואלה הם שבעים ששולטים על אלו
שבעים דינים, סוד של יהו"ה. ושבעים
השמות הללו בקדושה. יהו"ה שמים.

אלו נוטלים מאלה.
ויהו"ה נוטל מאת יהו"ה זה מזה.

¹ עי' תיקו"ז קה ע"א: ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעולם דאיהו הוה חרות על הלוחות חירו ממלאך המות חירו משעבוד מלכיות חירו מכל מרעין בישין מעניותא וטפשותא וצערא ודוחקא וכפנא ועלה אתמר ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם וכו'.

² המסכנות אפשר בא' מב' דרכים, או בגרוע המלאכים בעצם, ולזה אמר "בעתירו" שיהיו יפים וטובים, או מצד מיעוטים, ולזה אמר "בספוקא דכולא". וכנגד ב' אלו אמר "לא במסכנות" "לא תחסר". ולזה צריך ב' תנאים, הא' דווקא בארץ ישראל מפני היות בה משכן הקדושה. וב' היותה במעלתה בהיות השכינה בתוכה, וזה שאמר בה בה ב' זמני. הא' להורות על א"י דווקא, וז"ש "בה ולא באתר אחרא". והב' להורות על שכינה בתוכה אמר "בה בקדישו דארעא" (אור יקר).

³ ברכתא דלעילא, והוא מסוד אר"א שבהם כח (בראשית ב י) ונהר יוצא מעדן, דלא פסיק לעלמין, ואין שם שום פירוד. והנה אי' נקראת ברכה עליונה ורחל ברכה תחתונה (רמ"ז ח"ב קיז ע"ב).

⁴ כלומר אינו נראה מהפסוק אם אומרו כגן ה' אהדר לסדום שהיא גן ה' ואמר שסדום היתה נראית כאלו היא כגן ה' והיא כארץ מצרים או אם הכוונה לומר שסדום היתה כגן ה' דהיינו היותה כארץ מצרים וכן ה' אהדר למצרים ואם הכוונה ממש על גן עדן והיה עולה על דעתו ב' הפי' הקודמים מטעם שאחר שהמשילה לגן עדן מה לו לחזור ולהמשילה למצרים שהיא פחותה בערך גן עדן ופי' הכוונה להמשיל סדום וארץ מצרים שתיהן לגן עדן והשתא ניחא שלא הוסיף מצרים על גן ה' אמנם קשה כי היה לו לומר כארץ מצרים כגן ה' לזה אמר כי בערך ספוקא הם שניהם יחד נמשלים לגן עדן אמנם ארץ מצרים דומה אליה אל המשקה וזה שאמר והכי נמי מצרים (אור יקר).

⁵ פירוש כשע"ב מלאכים מתחברים במלכות אז נקרא מלכות הוא ובית דינו בלשון וה' (הערת הזוהר).

⁶ עי' לעיל ל ע"א בשם המ"מ.

⁷ עי' בהגר"א על ס"י ב ע"ב שזה בסוד ת"ת, והוא שם ע"ב (עי' בהגר"א על תיקו"ז פד ע"ג שכל ע' הוא באמת ע"ב), וכמו כן מצינו שיש ע' שמות למט"ט והוא באמת ע"ב, והיינו ע"ב השמות למלאכים כדאיתא לעיל עמוד א'.

⁸ פירוש שם של ע"ב גשרים היוצא מפסוק ויסע ויבא ויט אלו הם נקראים שמים ואותם ע"ב מלאכים של מטה במלכות מקבלים מע"ב של מעלה ונוטלין מהם (הערת הזוהר).

⁹ פירוש מלכות מתפארת (הערת הזוהר).

זהר וירא

ז' ואלין תליין מאלין¹ תתאין בעילאין וכלא קשורא חדא ובהאי קודשא בריך הוא אשתמודע ביקריה

ח' שמים דאינון ע"ב רוא יהו"ה דא איהו ברזא דשבעין ותרין שמהן [ואלין אינון] דנפקי מן ויסע ויבא ויט³

>וה"ו יל"י סי"ט על"ם מה"ש לל"ה אכ"א כה"ת הז"י אל"ד לא"ו הה"ע חלק ראשון²⁵ יז"ל מ"ב"ה "הר"י הק"ם לא"ו כל"י לו"ו פה"ל נל"ך יי"י מל"ה חה"ו חלק שני⁴ נת"ה הא"א יר"ת שא"ה רי"י או"ם לכ"ב וש"ר יה"ו לה"ח כו"ק מנ"ד חלק שלישי⁵ אנ"י הע"ם רה"ע יי"ז הה"ה מי"ך וו"ל יל"ה סא"ל ער"י עש"ל מי"ה חלק רביעי⁶ וה"ו דנ"י הח"ש עמ"ם ננ"א ני"ת מ"ב"ה פו"י נמ"מ יי"ל הר"ח מצ"ר חלק חמישי⁷ ומ"ב יה"ה ענ"ו מח"י דמ"ב מנ"ק אי"ע חב"ו רא"ה יב"מ הי"י מו"ם חלק ששי בשכמל"ו<

[ו]אלין אינון שבעין שמהן דשלטין על שבעין דרגין תתאין רוא ויהו"ה אלין [שבעין] שמהן יהו"ה רוא דאקרי שמים שבעה רקיעין אינון דסלקין לשבעין שמהן שמא קדישא [ודא איהו] ויהו"ה המטיר מאת יהו"ה מן השמים

סתרא דסתרין לחכימין אתמסר שמא

קט/א

זהר

ואי איהו גן יהו"ה דאקרי גן עדן אלא כגן יהו"ה דאית ביה ספוקא ועדונא דכלא הכי נמי הוה סדום והכי נמי מצרים⁸ מה גן יהו"ה לא אצטריך בר נש לאשקאה ליה אוף מצרים לא אצטריך אחרא לאשקאה ליה בגין דנילוס איהו אפיק²⁶ ואשקי לכל ארעא דמצרים⁹

תא חזי מה כתיב (זכריה יד יז) והיה אשר לא יעלה מאת משפחות הארץ אל ירושלם וגו' דא

ואלו תלויים מאלו, תחתונים בעליונים, והכל קשר אחד. ובזה נודע הקדוש ברוך הוא בכבודו.

שמים שהם שבעים סוד יהו"ה, זהו בסוד שבעים ושנים שמות, ואלו הם שיוצאים מן ויסע ויבא ויט.

וה"ו יל"י סי"ט על"ם מה"ש לל"ה אכ"א כה"ת הז"י אל"ד לא"ו הה"ע. חלק ראשון יז"ל מ"ב"ה הר"י הק"ם לא"ו כל"י לו"ו פה"ל נל"ך יי"י מל"ה חה"ו. חלק שני נת"ה הא"א יר"ת שא"ה רי"י או"ם לכ"ב וש"ר יח"ו לה"ח כו"ק מנ"ד. חלק שלישי אנ"י חע"ם רה"ע יי"ז הה"ה מי"ך וו"ל יל"ה סא"ל ער"י עש"ל מי"ה. חלק רביעי וה"ו דנ"י הח"ש עמ"ם ננ"א ני"ת מ"ב"ה פו"י נמ"מ יי"ל הר"ח מצ"ר. חלק חמישי ומ"ב יה"ה ענ"ו מח"י דמ"ב מנ"ק אי"ע חב"ו רא"ה יב"מ הי"י מו"ם. חלק ששי ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד.

ואלו הם שבעים שמות ששולטים על שבעים דרגות תחתונות סוד ויהו"ה, אלו שבעים שמות יהו"ה, סוד שנקרא שמים, שבעה רקיעים הם שעולים לשבעים שמות שם קדוש, וזהו ויהו"ה המטיר מאת יהו"ה מן השמים.

סתרי הסתרים לחכמים נמסר, שם

ואם הוא גן ה' שנקרא גן עדן, אלא כגן ה' שיש בו ספוק ועדון של הכל. כך גם היתה סדום וכך גם מצרים, מה גן ה' לא צריך אדם להשקותו, אף מצרים לא צריך אחר להשקותה, משום שהנילוס מגיע ומשקה את כל ארץ מצרים.

בא וראה מה כתוב, "והיה אשר לא יעלה מאת משפחות הארץ אל ירושלם וגו'", זהו

¹ פירוש סוד של אותן ע"ב שמות הוא שם יהו"ה והוא הרוכב עליהן כנשמה לגוף (הערת הזוהר).

² פירוש ע"ב מלאכים של מטה מתחברים בע"ב שמות של מעלה הנקראים שמים (הערת הזוהר).

³ עי' ע"ח שער כה פרק ב' (ב) כלל חו"ג כלל טו בענין המזל העליון.

⁴ בשכמל"ו (הערת הזוהר).

⁵ בשכמל"ו (הערת הזוהר).

⁶ בשכמל"ו (הערת הזוהר).

⁷ בשכמל"ו (הערת הזוהר).

⁸ עי' שעה"פ שמות נו ע"ד ד"ה נבאר עתה, שבני ישראל היו גלגול של אדה"ר ודור המבול ודור הפלגה ואנשי סדום, וצ"ע אם זו סיבת השפעתם הגדולה.

⁹ עי' ח"ג רסח ע"ב.

הוא עונשא דלהון דאתמנע מנהון מטרא מה כתיב (שם יח) ואם משפחת מצרים לא תעלה ולא באה וגו' חמי דלא כתיב (שם יז) ולא עליהם יהיה הגשם בנין דלא נחית מטרא למצרים ולא אצטרכן ליה אלא עונשא דלהון מה הוא דכתיב (שם יח) וזאת תהיה המגפה אשר יגוף ה' את כל הגוים [וגו'] בנין דמצרים לא צריכין למטרא אופ סדום מה כתיב ביה (בראשית יג י) כי כלה משקה כל עדונין דעלמא הוון בה! ועל דא לא בעאן דבני נשא אחרנין יתעדנון בה

רבי חייא אמר אינון הוון חייבין מגרמיה² וממונהון דכל בר נש דאיהו צר עינא³ לגבי מסכנא יאות הוא דלא יתקיים בעלמא ולא עוד אלא דלית ליה חיים לעלמא דאתי וכל מאן דאיהו וותרן לגבי מסכנא יאות הוא דיתקיים [בעלמא ויתקיים] עלמא בניניה ואית ליה חיים <ואורכא> (ואורכא) דחיי לעלמא דאתי⁴

ויעל לוט מצוער וישב בהר ושתי בנותיו עמו וגו' (בראשית יט ל) מאי טעמא בנין דחמא דהוה [קריב סדום] (בסדום) ואסתלק מתמן רבי יצחק פתח (איוב לו יב) והוא מסיבות מתהפך בתחבולותיו לפעלם וגו' קב"ה מסבב סבובין דעלמא ואיתי קומרי⁵ טהירין למעבד⁶ עובדוי ולבתר מהפך לון ועביד לון כגוונא אחרא ובמה בתחבולותיו עביד תחבולין ומסבב סבובין לאפכא לון ולאן כאינון קדמאי סתרי תורה

עונש שלהם שנמנע מהם מטר. מה כתוב, "ואם משפחת מצרים לא תעלה ולא באה וגו'", ראה שלא כתוב ולא עליהם יהיה הגשם, כי לא יורד מטר במצרים ולא צריכים אותו. אלא עונשם מהו, שכתוב "וזאת תהיה המגפה אשר יגוף ה' את כל העמים וגו'", משום שמצרים לא צריכים מטר. אף סדום מה כתוב בה, "כי כולה משקה", כל עדוני העולם היו בה, ועל זה לא רצו שבני אדם אחרים יתעדנו בה.

רבי חייא אמר, הם היו רשעים מעצמם וממונם, שכל בן אדם שהוא צר עין לעני, ראוי הוא שלא יעמוד בעולם, ולא עוד, אלא שאין לו חיים לעולם הבא. וכל מי שהוא ותרן לעני, ראוי הוא שיתקיים בעולם ויתקיים העולם בשבילו, ויש לו חיים ואורך של חיים לעולם הבא.

"ויעל לוט מצוער וישב בהר הוא ושתי בנותיו עמו וגו'". ולמה, משום שראה שסדום קרובה ועלה משם. רבי יצחק פתח, "והוא מסיבות מתהפך בתחבולותיו לפעלם וגו'", הקדוש ברוך הוא מסבב סבובים בעולם ומביא כיסויים של אורות לעשות מעשיו, ואחר כך הופך אותם ועושה אותם כצבע אחר. ובמה, בתחבולתו, עושה תחבולות ומסבב סבובים כדי להפוך אותם, ולא כמו אותם הראשונים.

¹ מוכיח כן מאומרה "כולה משקה" ולא אמר כי היא משקה ומלת כולה באה להוסיף כל המציאות הצריכות בעידוי עולם (אור יקר).

² חטאים בגופם ובממונם ועם כל זאת עיקר גזרתם שהיו חטאים בממוניהון (אור יקר).

³ וא"ת וכי חטא בממוניהון עדיף. אין "דכל בר נש דאיהו צר עינא" והנה הם ג' בחי' צר עין בינוני ותרן. צר עין לא אתקיים בעלמא שאינו מושך לו שפע ממדת הצדקה להתקיים בעולם ואין צריך לומר שאין לו פירות בעולם הזה אלא גם קרן הקיים לעולם הבא אין לו וזה שאמר ולא עוד אלא דלית ליה חיים וכו' שאינו נהנה מאור החיים הנמשך בתוך הקדושה אלא יושב בחושך בתוך הקלי' בעמקי שאול, והבינוני יש בו ב' חלוקות יש שמעשיו מועטים ונחל עולם הזה והוא מתקיים בו לבד או יש שנוחל עולם הבא לבד מפני שהם מרובים ולא כ"כ אמנם יש שהוא ותרן וזה יש לו עולם הזה והבא כפול ומכופל בזה שמתקיים הוא ובזכותו מקיים לאחרים (אור יקר).

⁴ דהיינו סוד אור החיים הנמשך מהחכמה והבניה שמשם החיים, ואורכא דחיי תוספת החיים מהכתר הנקרא אריך אנפין (אור יקר).

⁵ פירשתי לעיל דף פג ע"א (ד"א). פירוש דברים המכוסין וטמונים כמו ביב הקמור דהיינו חריץ הטמון בקרקע. הרשב"ב (נ"א).

⁶ אין הגשמי מתפעל מהרוחני אם לא ע"י אמצעי שהגשמי מתפעל מפגישת גשם בגשם והרוחני בהשגלה ולכך כאשר ירצה קב"ה לפעול בתחתונים יברא ברצון פעולתו מלאך ומשתלשל העליון בסוד אבי"ע עד שיפעל בפגישת גשם בגשם וכח המלאך ההוא יקרא מסבות שהם סבות לפעולת הנפעלות ויתהפך המלאך ההוא כפי בחי' הפעולה הגשמית מתהפכת מכמה מינים וז"ש מסבות מתהפך לפעולם ודאי (אור יקר).

דא [ד]אקרי שמים מניה אתברי סתרא דאקרי אדם השבן שייפי גופא דאינון הושבן מאתן וארבעין ותמניא שייפין השבן אתווי מאתן ושית סרי [שמא דא איהו רוא] [וסטרא כללא דאורייתא] <וסטרא כללא דכל אורייתא> בכ"ב אתוון ועשר אמירן בגין דהא שמא דא מאתן ושית סרי] אתוון ותלתין ותרין שבילין דאתכלילן ביה הא מאתן וארבעין ותמניא שייפין דגופא

רוא דאקרי אדם דשליט על כרסיא רוא דשבועין [ד]לתתא וסתרא דא דכתיב (יחזקאל א כו) ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה ודא הוא סתרא דכתיב (בראשית יט כד) ויהו"ה המטיר על סדום וגו' מאת יהו"ה מן השמים וכלא חד ומלה חדא וסתרא חדא לחכימי לבא אתמסר זכאה (איהו) חולקהו בעלמא דין ובעלמא דאתי

[סדום] (סתם) גזר דינא דלהון על דמנעו צדקה מנייהו כמה דאת אמר (יחזקאל טז מט) ויד עני ואביון לא החזיקה ובגין כך [דינא] לא הוה אלא מן (ה)שמים צדקה ושמים כללא חד וכתיב (תהלים קח ה) כי גדול מעל שמים הסדך ובגין דתליא צדקה בשמיה <נ"א בשמים> דינא הוא משמים דכתיב (בראשית יט כד) מאת יהו"ה מן השמים דינא דישראל מהאי אתר דכתיב (איכה ד ו) ויגדל עון בת עמי מחטאת סדום ואקרי ירושלם אחות לסדום כמה דאת אמר (יחזקאל טז מט) הנה זה היה עון סדום אחותך ודינהו הוה מן שמיא דינא חדא כסדום על דמנעו צדקה מנייהו בר דדא אתהפך ודא אתהרב דא אית לה תקומה ודא לית לה תקומה

מדרש הנעלם ויעל לוט מצוער וגו' (בראשית יט ל) אמר רבי אבהו בא וראה מה כתוב ביצר הרע תדע לך שאינו מתבטל לעולם מבני אדם עד אותו זמן דכתיב (יחזקאל לו כד) והסירותי את לב האבן וגו' שאף על פי שרואה בני אדם נדונין בגיהנם הוא בא וחוזר לו אצל בני אדם והוה שכתוב "ויעל לוט מצוער", מצערה של גיהנם, משם עולה לפתות בני אדם

אמר רבי יהודה שלש הנהגות יש באדם הנהגת השכל והחכמה וזו היא

קט"ב
זהר

זה שנקרא שמים, ממנו נברא סתר שנקרא אדם. חשבון איברי הגוף שהם חשבון מאתים ארבעים ושמונה איברים, חשבון אותיותיו מאתים ושש עשרה. שם זה הוא סוד וסתר כלל של כל התורה בכ"ב אותיות ועשר אמירות, משום שהרי שם זה מאתים ושש עשרה אותיות ושלושים ושנים שבילים שכלולים בה. הרי מאתים ארבעים ושמונה איברי הגוף.

סוד שנקרא אדם השולט על הכסא, סוד של שבעים שלמטה, וסתר זה שכתוב "ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה", וזה הוא סתר שכתוב "וה' המטיר על סדום וגו' מאת ה' מן השמים". והכל אחד ודבר אחד וסתר אחד, לחכמי הלב נמסר, אשרי (הוא) חלקם בעולם הזה ובעולם הבא.

נחתם גזר דינם של סדום על שמנעו מהם צדקה, כמו שנאמר "ויד עני ואביון לא החזיקה", ולכן הדין לא היה אלא מן השמים. צדקה ושמים הכל אחד. וכתוב "כי גדול מעל שמים חסדך", משום שצדקה תלויה בשמו (בשמים), דין הוא משמים, שכתוב "מאת ה' מן השמים". הדין של ישראל ממקום זה, שכתוב "ויגדל עון בת עמי מחטאת סדום", וירושלים נקראת אחות לסדום, כמו שנאמר "הנה זה היה עון סדום אחותך". ודינם היה מן השמים דין אחד כסדום על שמנעו מהם צדקה, פרט לזה שזה התהפך וזה נחרב, לזו יש תקומה, ולזו אין תקומה.

"ויעל לוט מצוער וגו'". אמר רבי אבהו, בא וראה מה כתוב ביצר הרע, תדע לך שאינו מתבטל לעולם מבני אדם עד אותו זמן, שכתוב "והסירותי את לב האבן וגו'", שאף על פי שרואה בני אדם נדונין בגיהנם, הוא בא וחוזר לו אצל בני אדם, זהו שכתוב "ויעל לוט מצוער", מצערה של גיהנם, משם עולה לפתות בני אדם.

אמר רבי יהודה, שלש הנהגות יש באדם, הנהגת השכל והחכמה, וזו היא

לפעלם בגין פעלם דבני נשא כמה דאינון עבדין עובדין! הכי מהפך לון כל אשר יצום על פני תבל ארצה (איוב לו יב) בגין דעובדין דבני נשא [מהפך] לאינון מסבות (מהפך) בכל מה דאיהו פקיד לון על פני תבל וגו' רבי אלעזר אמר והוא מסבות מתהפך הקב"ה מסבב סבובין² ואייתי עובדין בעלמא³ לאתקיימא ולבתר דחשיבו בני נשא דיתקיימון אינון עובדין קב"ה מהפך לון לאינון עובדין מכמה דהוון בקדמיתא

בתחבולותיו בתחבולתו כתיב כהאי אומנא⁴ דעביד מאנין דחרסא⁵ בעוד דההיא טיקלא⁶ אסתחרת⁷ קמיה חשיב למעבד כגוונא דא עביד חשיב למעבד כגוונא אחרא עביד מהפך מאנא דא למאנא דא בגין דההוא טיקלא⁸ אסתחרת קמיה כך קב"ה מהפך עובדיו דאיהו עביד בתחבולתו חסר יו"ד ומאן איהו דא בי דינא לתתא⁹ דאיהו טקלא¹⁰ דאסתחרת קמיה ועל דא מהפך מאנין ממאנא דא למאנא אחרא¹¹ וכל דא [כפי] (ל)פעלם דבני נשא אי מטיבין בני נשא עובדיהון ההוא טקלא דסחרא אסתחרת לון לימינא וכדין אתעבידו עובדין בעלמא לאוטבא

"לפעלם", משום פועל של בני אדם, כמו שהם עושים מעשים, כך הוא מהפך אותם. "כל אשר יצום על פני תבל ארצה", משום מעשי בני אדם הוא מהפך את אותם המסיבות בכל מה שהוא מצווה אותם "על פני תבל וגו'". "כל אשר יצום על פני תבל ארצה". רבי אלעזר אמר והוא מסיבות מתהפך, הקדוש ברוך הוא מסבב סיבובים ומביא מעשים בעולם להתקיים, ואחר שאנשים חושבים שיתקיימו אותם מעשים, הקדוש ברוך הוא הופך אותם את אותם מעשים מכמו שהיו בהתחלה.

"בתחבולתיו", כתוב "בתחבולתו", כמו האומן הזה שעושה כלי חרס, בעוד שאותו הגלגל מסתובב לפניו, חושב לעשות כדוגמא זו, עושה. חושב לעשות כדוגמא אחרת, עושה. מהפך כלי זה לכלי אחר משום שאותו הגלגל סובב לפניו. כך הקדוש ברוך הוא מהפך את מעשיו שהוא עושה. "בתחבולתו" חסר יו"ד, ומהו, זה בית דין למטה שהוא גלגל הסובב לפניו, ועל זה הוא מהפך כלים מכלי זה לכלי אחר. וכל זה כפי פעלם של בני אדם, אם בני אדם מטיבים מעשיהם, אותו הגלגל הסובב מסובב אותם ימינה, ואז נעשים מעשים בעולם להיטיב להם כראוי, והגלגל סובב תמיד ולא שוקט באותו צד הימין, והעולם מתגלגל בו. באו בני אדם להרע

¹ אותם המלאכים מתהפכים מטוב לרע ומרע לטוב כפי מעשי בני אדם למטה (אור יקר).

² מגלגל גלגולים (ד"א).

³ דהיינו שקורא הדורות ובוראם להתקיים כגון דור המבול והם חשבו שהם קיימים לעולם וקלקלו מעשיהם ובטלם והפכם מהקיום אל העדר (אור יקר).

⁴ הת"ת בכללות כל הספירות, והיינו "והוא" כי הוא הנקרא הנעלם שהוא הכתר או הבינה והכלל ג"ר ואות ו' כולל ו"ק (אור יקר).

⁵ הם החומרים הגוף החומר וצורתם נשמתם (אור יקר).

⁶ כיוצר הזה שעושה כלי חרס ובעוד שהטקלא בידו שהם האבנים שעושה כלי חרס עליו בכח גלגול האבן ההוא כן הש"י מגלגל גלגולים כל זמן שהטקלא שהוא ב"ד העליון לפניו ולהחליף מלאך ממונה במלאך ממונה אחר (ד"א).

⁷ היא המלכות שהיא לעולם מתגלגלת: שעות, ימים, שבועות, חדשים, שנים, שמיטין, יובלות (אור יקר).

⁸ לעולם אין מסלק השגחתו מהמלכות בענין שלעולם השגחה עליה, והיא תחת רשותו ליפעל הנפעל כרצונו בין בקיומם בין בביטולם, וז"ש אסתחרת קמיה (אור יקר).

⁹ מלכות (אור יקר).

¹⁰ עי' ח"ב צה ע"ב: אית טיקלא חדא בהאי סטרא ואית טיקלא אחרא בהאי סטרא, בהאי סטרא מאזני צדק, ובהאי סטרא מאזני מרמה, והאי טקלא לא שכיך לעלמין, ונשמתין סלקין ונחתין, עאלין ותבין. ועיי"ש ברמ"ז: היא של נוגה שיש בה כח לטוב ורע לפי התכללה בקדושה או לפי התפרדה וכו', ולכן לא שכיך, שתמיד פועלת.

¹¹ היינו בסוד הגלגול שמהפך לבושי הנשמות שהם הגופים מעוני לעושר, ומעושר לעוני, מחכם לטפש ומטפש לחכם, מגבור לחלש מחלש לגבור, וכן כל מדתם לפי עונשם ושכרם כנודע הכל תלוי בגלגול תחבולות הנולד במיעוט הלבנה או הנולד במילואה מלואה מהימין חסרונו מהשמאל (אור יקר).

זהר וירא

לון כדקא יאות וטיקלא אסחרת תדירי ולא
שכיך בההוא סטרא דימינא ועלמא מתגלגלא
ביה אתו בני נשא לאבאשא
מדרש הנעלם

כח הנשמה הקדושה והנהגת התאווה שהיא
מתאווה בכל תאוות רעות² וזהו כח [התאווה
וההנהגה המנהגת לבני אדם ומחזקת] הגוף והיא
נקראת נפש הגוף³ אמר רב דימי זהו כח המחזיק
אמר רבי יהודה בא וראה לעולם אין יצר הרע
שולט אלא באלו ב' כחות אלין דאמרן

נפש המתאווה היא הרודפת אחר יצר הרע
לעולם משמע דכתיב (בראשית יט לא) ותאמר
הבכירה אל הצעירה אבינו זקן נפש המתאווה
היא מעוררת את האחרת ומפתה אותה עם הגוף
להדבק ביצר הרע והיא אומרת לכה נשקה את
אבינו יין ונשכבה עמו מה יש לנו בעולם [הבא]
(הזה) נלך ונרדוף אחר יצר הרע ואחר תשוקת
חמדת העולם הזה

ומה עושות שתיהן מסכימות להדבק בו מה
כתיב (שם לג) ותשקין את אביהן יין מתפטמות
להתעורר ליצר הרע באכילה ובשתיה

ותקם הבכירה ותשכב את אביה (שם לג)
כשאדם שוכב על מטתו בלילה נפש המתאווה
היא המעוררת ליצר הרע ומהרהרת בו והוא דבק
בכל הרהור רע עד שמתעברת מעט²⁷ (על) >נ"א
עד< שמביא בלב האדם אותה המחשבה הרעה
ודבקה בו ועדיין יש בלבו ולא נגמר לעשותה עד
שזאת התאווה מעוררת לכה הגוף (זכה)
>כמ< תחלה להדבק ביצר הרע ואז הוא תשלום
הרעה הה"ד (שם לו) ותהרין שתי בנות לוט
סתרי תורה

ויעל לוט מצוער וגו' (בראשית יט ל) מגו
הורמנותא דמלכא⁴ אתפרשא מסטרא דימינא

כח הנשמה הקדושה, והנהגת התאווה,
שהיא מתאווה בכל תאוות רעות, וזהו כח
התאווה, וההנהגה המנהגת לבני אדם
ומחזקת הגוף, והיא נקראת נפש הגוף. אמר
רבי דימי, זהו כח המחזיק. אמר רבי יהודה,
בא וראה, לעולם אין יצר הרע שולט אלא
באלו שני כחות אלו שאמרנו.

נפש המתאווה היא הרודפת אחר יצר
הרע לעולם, משמע שכתוב ותאמר הבכירה
אל הצעירה אבינו זקן, נפש המתאווה היא
מעוררת את האחרת ומפתה אותה עם
הגוף להדבק ביצר הרע, והיא אומרת "לכה
נשקה את אבינו יין ונשכבה עמו". מה יש
לנו בעולם הבא, נלך ונרדוף אחר יצר הרע
ואחר תשוקת חמדת העולם הזה.

ומה עושות, שתיהן מסכימות להדבק
בו. מה כתוב "ותשקין את אביהן יין",
מתפטמות להתעורר ליצר הרע באכילה
ובשתיה.

"ותקם הבכירה ותשכב את אביה".
כשאדם שוכב על מטתו בלילה, נפש
המתאווה היא המעוררת ליצר הרע
ומהרהרת בו, והוא דבק בכל הרהור רע עד
שמתעברת מעט (ד"א על) (נ"א עד) שמביא
בלב האדם אותה המחשבה הרעה ודבקה
בו, ועדיין יש בלבו ולא נגמר לעשותה עד
שזאת התאווה מעוררת לכה הגוף כמתחלה
להדבק ביצר הרע, ואז הוא תשלום הרעה.
זהו שכתוב "ותהרין שתי בנות לוט

"ויעל לוט מצוער וגו'", מתוך שלטון
המלך, נפרד מצד הימין סיג אחד של קשר
שהחיקה דבוקה בתוך סיגי הזהב מצד

¹ נמצאו לפי זה ב' מיני גלגולים: הא' מימין לשמאל ומשמאל לימין. והב', גילגול בחינותיו בימין עצמו או בשמאל עצמו, וז"ש "וטיקלא אסחר בההוא סיטרא", אלא שבהיות גלגוליה בימין בחינותיה כולם מתהפכות לרחמים ולחסד, ובהיות גלגוליה בשמאל בחינותיה כולם מתהפכות לדין (אור יקר).

² המדות הן בנפש הדבקה אל הגוף, וכאשר יש לה גם נפש השכלית שהוא מן התורה, אז היא אשה יפה, כי המראה של אדם הוא תלוי בלב, כמ"ש (נחמיה ב ב) מדוע פניך רעים, אין זה כי אם רע לב (משלי יא כב, ועיי"ש יא טז).

³ כי הענין של נר"ן, נשמה היינו השכל, אינו בגוף האדם אלא מזלו ושורה עליו. והרוח הוא כח ההרגש שבאדם. והנפש הוא כח החיוני, הצומחת שבאדם, וכשבאו הנשמה ורוח באדם, מיד בא הנפש במעי אמו מכחם (יהל אור ח"א כח ע"ד).

⁴ מתוך מרכבות הקדושים (אור יקר).

זהר וירא

חד התוכא¹ דקטורא דגולפא מתדבקא בנו
התוכא דדהבא² מסטרא דשמאלא בנו מסאבו
דיצריה [נ"א ודיריה] ואתעביד (מקטורא חדא³
דאילנא כד בעא יצחק⁴ לאתערא בעלמא
בתוקפיה דדינא קשיא אתקן ופריש דרגין⁵
מקיומיה ואתקף אברהם⁶ ופריש ההוא דקטורא
חדא דאילנא חדש) [דקטורא²⁸ חדא⁷ דאילנא כד
בעא יצחק⁸ לאתערא בעלמא בתוקפיה דדינא
קשיא אתתקף ופריש דרגין⁹ מקיומיה ואתתקף
אברהם¹⁰ ופריש ההוא דקטורא חדא דאילנא
מנו ההוא מסאבו ההוא נחש קדמאה¹¹ עאל
באנביה¹² דההוא אילנא ואיהו חמרא <דשתא
(דשתא) ואוליד תרין דרגין קטירין דא בדא¹³
ואינן דרגין דסחרן בסטר מסאבו חד אקרי
מלכו¹⁴ וחד אקרי פעו"ר דא עיטא¹⁵ דאתכסיא
ודא עיטא דאתגליא [פעור דאתגליא איהו וכל
עובדוי באתגליא] מלכו¹⁵ דאתכסיא איהו וכל
עובדוי באתכסיא מאלין תרין אתפרשן זינין
סניאין לזנייהו

ק/א

זהר

תחבולתו דאסחר תדיר והוה קיימא
באסחרותא דימינא קב"ה אסחר ליה בסטרא
דשמאלא ומהפך מסבות ומאנין דהוה בקדמיתא

השמאל בתוך טומאה (של יצרו) (נ"א
ומקומו) ונעשה קשר אחד של האילן.
כשרצה יצחק להתעורר בעולם, הוא
התחזק בכח של הדין הקשה, והפריד דרגות
מקיומם, והתחזק אברהם והפריד אותו
קשר אחד של האילן מתוך אותה טומאה.
אותו נחש הקדמוני נכנס בפירות של אותו
העץ, והוא היין ששתה והוליד שתי דרגות
קשורות זו בזו. והן הדרגות שסובבות בצד
הטומאה. אחד נקרא מלכו"ם ואחד נקרא
פעו"ר. זו עצה בסתר, וזו עצה בגלוי. פעור,
בגלוי הוא וכל מעשיו בגלוי. מלכו"ם, שהוא
בכסוי הוא וכל מעשיו מכוסים. משני אלה
נפרדים מינים רבים למיניהם,

תחבולתו שסובבת תמיד והיתה עומדת
בסבוב של הימין, הקדוש ברוך הוא מסובב
אותה לצד שמאל ומהפך מסיבות וכלים

¹ הקלי' נמצאו מתוך המותר [סיגים] כעין סוגי הזהב הנעשה בהיתוכו (אור יקר).

² עי' לעיל סב ע"ב.

³ פ' היתוך הימין הם היתוך השמאל והענין שיש קלי' מצד ימין וקלי' מצד שמאל ושתייהם נקשרות באילן
א' (אור יקר).

⁴ כענין הקלי' שתוקפם הוא מהגבורה והיינו עשו משמאלו נוטל בת ישמעאל לאשה שהוא מימין (אור
יקר).

⁵ היינו הפגם שעושה בספירות ומכבידם (אור יקר).

⁶ כדכתיב ואל זועם בכל יום, שמצדו הוא זועם בדין ומטבל הקלי' (אור יקר).

⁷ פ' היתוך הימין הם היתוך השמאל והענין שיש קלי' מצד ימין וקלי' מצד שמאל ושתייהם נקשרות באילן
א' (אור יקר).

⁸ כענין הקלי' שתוקפם הוא מהגבורה והיינו עשו משמאלו נוטל בת ישמעאל לאשה שהוא מימין (אור
יקר).

⁹ היינו הפגם שעושה בספירות ומכבידם (אור יקר).

¹⁰ כדכתיב ואל זועם בכל יום, שמצדו הוא זועם בדין ומטבל הקלי' (אור יקר).

¹¹ הנחש היה מצד הקדושה בגן וסמאל רכב עליו [לעיל לה ע"ב] לפתות לאדם (אור יקר).

¹² שנאחז בענפי התפשטות האילן הזה והיינו לוט שהיה מצד אברהם בימין בקודשה כדמסיק והיין ששתה
היה כח האילן הזה שחיתת ענבי הגפן נכריה יין נסך (אור יקר).

¹³ הם ב' כחות בקלי' ב' בנים מב' בנות לוט (אור יקר).

¹⁴ עי' מלכים א' (יא לג) לְמַלְאָכִים אֱלֹהֵי בְנֵי עֵזְרָא. עי' רבנו בחיי ויקרא (יח כא): נקראת מולך מלשון מלכות
ואדנות, והיא הנקראת מלכו"ם שהיתה תועבת בני עמון, והיא הנקראת אדרמלך וענמלך. מואב אב חכמה,
עמון נועם בינה (לקוטי תורה דברים).

¹⁵ עי' לעיל יא ע"א בשם עמק המלך ש"עיטא" היא כינוי לבחי' הדעת.

זהר וירא

לההוא סטר שמאלא וכדין טקלא אסחרא ואתעבידו עובדין בעלמא לאבאשא לון לבני נשא וטקלא אסחר לההוא סטרא עד דבני נשא תייבין לאוטבא עובדיהון וטקלא קיימא בעובדין¹ דבני נשא ועל דא בתחבולתו לפעלם ולא קיימא תדיר²

תא הזי קב"ה³ גרם סבובין⁴ ועובדין בעלמא בנין למעבד כלא כדקא יאות וכלא נפקא מעקרא ושרשא⁵ דלעילא אקריב אברהם לגביה נפק מניה ישמעאל⁶ דלא הוה אברהם גזיר כד נפק מניה בנין דאיהו לתתא ולא אשתלים באת קיימא קדישא לבתר קב"ה סבב סבובין בתחבולותיו ואתגזר אברהם⁷ ועאל בברית ואשתלים בשמיה⁸ ואקרי אברהם⁹ וה' עלאה¹⁰ אעטרת ליה ברזא דמים מרוח¹¹ כיון דרזא אשתלים ואתגזר נפק מניה יצחק¹² והוה זרעא קדישא ואתקשר לעילא ברזא דאש ממים¹³ ועל דא כתיב (ירמיה ב כא) ואנכי נטעתוך שורק כלה זרע אמת¹⁴ ולא אתקשר בההוא סטרא אחרא

שהיו בהתחלה לאותו צד שמאל. ואז הגלגל סובב ונעשים מעשים בעולם להרע לבני אדם, והגלגל סובב לאותו צד עד שבני אדם שבים להיטיב מעשיהם. הגלגל עומד במעשי בני האדם, ועל כך בתחבולתו לפעלם, ולא עומד תמיד.

בא וראה, הקדוש ברוך הוא גורם סבובים ומעשים בעולם כדי לעשות הכל כראוי, והכל יוצא מהעיקר והשורש שלמעלה. קירב את אברהם אליו, יצא ממנו ישמעאל, שלא היה אברהם מהול כשיצא ממנו, משום שהוא למטה ולא נשלם באות ברית קודש. אחר כך הקדוש ברוך הוא סיבב סבובים בתחבולותיו ונמול אברהם ונכנס בברית ונשלם בשמו ונקרא אברהם, וה' עליונה עֵטְרָה אותו בסוד של מים מרוח. כיון שהסוד נשלם והוא נמול, יצא ממנו יצחק והיה זרע קדש, ונקשר למעלה בסוד של אש ממים, ועל זה כתוב "ואנכי נטעתוך שורק כולה זרע אמת", ולא נקשר באותו הצד האחר.

¹ שהם מהפכות מידת הדין לרחמים, או מדת רחמים לדין, ונקראות מדות העליונות משקל דהיינו טיקלא כענין המשקל שמכריע פעמים לימין פעמים לשמאל וסוד באותיות הו"ה, כי ה' עילאה כף הימין ה' תתאה כף שמאל ו' קנה המשקל י' לשון המשקל (אור יקר).

² זהו סוד זמן החולף, כי מיום שנברא כל המציאות ועד חמשים אלף שנה שהוא סוד היוכל הגדול אין זמן שידמה לחבירו, ולא בחי' שידמה לחבירתה בגלגול המדות העליונות (אור יקר).

³ בינה (אור יקר).

⁴ היינו גלגול ו"ק ההנהגה (אור יקר).

⁵ חכמה וכתר בכח השוכן עליהם (אור יקר).

⁶ הוא קליפה קרוב אל הקדושה, ולא היה אפשר לצאת אלא על ידי מי שיהיה קרוב אל הקדושה בלתי נימול מפני מציאות קלי' זו שהיא קרובה אל הקדושה (אור יקר).

⁷ נבדל מכל קלי' ועאל בברית בתוך הקדושה הפנימית ביסוד (אור יקר).

⁸ שם בן ד' שבת"ת (אור יקר).

⁹ מצד החסד (אור יקר).

¹⁰ בינה (אור יקר). צו ע"א (הערת הזוהר).

¹¹ פי' שאברהם הוא חסד דז"א, וזהו מים מרוח (מ"מ). לא ע"א (הערת הזוהר). עי' ס"י (פ"א מ"ט) עשר ספירות בלימה, אחת רוח אלקים חיים וכו' (מ"י) שתים רוח מרוח, וכו' (מ"א) שלש, מים מרוח, חקק וחצב בהן כ"ב אותיות, ע"כ. מים ורוח הג' (אולי הגוברים) בכל הספירות ולא ניחא לי כי בסוד ה' הוא ג' וויין שהם ויס"ע ויב"א וי"ט שהם מים ואש ורוח (אור יקר).

¹² לא היה אפשר לצאת ממנו מפני קדושתו ומעלתו אם לא ימול (אור יקר).

¹³ גבורה שאצילותה מחסד (אור יקר). עי' ס"י (פ"א מ"ב) ארבע אש ממים, חקק וחצב בה כסא הכבוד שרפים ואופנים וחיות הקדש.

¹⁴ אין פגם וחיצוני מתדבק בו, ולזה כדי שלא יתדבק בו טומאה, לא נולד עד שמל אברהם (אור יקר).

זהר וירא

תא חזי לזט נפקו מניה ומבנתיה תרינ אומין¹
מתפרשין² ואתקשרו בההוא סטרא דאתחזי לון³
ועל דא קב"ה מסבב
מדרש הנעלם

מאביהן

אמר רבי יצחק מעולם אין יצר הרע מתפתה
אלא באכילה ושתיה ומתוך שמחת היין אז
שולט באדם בצדיק מה כתיב ביה (משלי יג כה)
צדיק אוכל לשובע נפשו ואינו משתכר לעולם
דאמר רבי יהודה האי צורבא מרבנן דמרוי
קרינא עליה (שם יא כב) נזם זהב באף חזיר ולא
עוד אלא שמחלל שם שמים מנהג הרשעים מהו
(ישעיה כב יג) והנה ששון ושמחה היין אז שולט
באדם הרוג בקר ושחוט צאן וגו' (ו) עליהם אמר
הכתוב (שם ה יא) הוי משכימי בבקר שכר
ירדפו וגו' כדי לעורר ליצר הרע שאין יצר הרע
מתעורר אלא מתוך היין הה"ד (בראשית יט לג)
ותשקין את אביהן יין

אמר רבי אבהו מה כתיב (שם לה) ולא ידע
בשכבה ובקומה כלומר יצר הרע אינו משגיח בה
בשכבה בעולם הזה ובקומה לעולם הבא אלא
מתעורר עם כח הגוף לעבוד תאותו בעולם הזה
דאמר רבי אבהו בשעה שנכנסין הרשעים
בגיהנם מכניסים ליצר הרע לראות בהן הה"ד
(שם כג) ולוט בא צערה לצערה של גיהנם (ונפק)
[ונפיק] ליה מתמן לנסותא לברייתא כדקאמרן
הה"ד (שם ל) ויעל לוט מצער מצערה של גיהנם

וישב בהר (שם) אמר רבי יצחק משמע
דכתיב בהר מלמד שהוא שם מושבו במקום הר
גוף שהוא חרב כהר דלית ביה טיבותא ושת
בנותיו עמו אלו הב' כחות דאמרן כי

סתרי תורה

וסחרן ימא רבא ולכל אלין סטרי מסאבו וכל
חד (שף) [וחד נזף] לדוכתיה כגוונא דא איהו
לתתא לזט אתפרש מאברהם ושוי דיוריה
באנשי סדום כד אתער דינא בהו אדכר

בא וראה, יצאו מלוט ומבנותיו שתי
אומות נפרדות ונקשרו באותו צד שראוי
להם, ועל זה הקדוש ברוך הוא מסובב

מאביהן".

אמר רבי יצחק, מעולם אין יצר הרע
מתפתה אלא באכילה ושתיה, ומתוך
שמחת היין אז שולט באדם. בצדיק מה
כתוב בו, "צדיק אוכל לשובע נפשו", ואינו
משתכר לעולם. שאמר רבי יהודה, אותו
תלמיד חכם ששותה, קוראים עליו "נזם
זהב באף חזיר", ולא עוד, אלא שמחלל שם
שמים. מנהג הרשעים מהו, "והנה ששון
ושמחה". היין אז שולט באדם, "הרוג בקר
ושחוט צאן וגו'", עליהם אמר הכתוב "הוי
משכימי בבוקר שכר ירדפו וגו'". כדי לעורר
ליצר הרע, שאין יצר הרע מתעורר אלא
מתוך היין. זהו שכתוב "ותשקין את אביהן
יין".

אמר רבי אבהו, מה כתוב, "ולא ידע
בשכבה ובקומה", כלומר, יצר הרע אינו
משגיח בה בשכבה בעולם הזה ובקומה
לעולם הבא, אלא מתעורר עם כח הגוף
לעבוד תאותו בעולם הזה, שאמר רבי
אבהו, בשעה שנכנסים הרשעים בגיהנם,
מכניסים ליצר הרע לראות בהן, זהו שכתוב
"ולוט בא צערה", לצערה של גיהנם. ויצא
לו משם לנסות את הבריות כמו שאמרנו.
זהו שכתוב "ויעל לוט מצוער", מצערה של
גיהנם.

"וישב בהר". אמר רבי יצחק, משמע
שכתוב "בהר", מלמד שהוא שם מושבו
במקום הר. גוף שהוא חרב כמו הר שאין בו
טובה. "ושתי בנותיו עמו", אלו שתי הכחות
שאמרנו. "כי

וסובבים את הים הגדול ואת כל הצדדים
הטמאים הללו, וכל אחד ואחד זז (נזף)
למקומו. כדוגמא זו היא למטה, לוט נפרד
מאברהם ושם דיורו עם אנשי סדום.

¹ עמון ומואב (ד"א).

² עם היותם ב' אחיות ואב א' והיה ראוי שיהיו אומה אחת ונבדלו לשתים כפי הרמז שבהם (אור יקר).

³ כפי יסודם באו בערוה מאב ובת (אור יקר). פי' כמ"ש בפ' בראשית (דף יג ע"א) דתרינ אכסדראין תחות
גדפא שמאלא דשכינתא ומתפרשין לתרינ אומין דאינון עמון ומואב, אלא בגין לאתקשרא באתרייהו דאתחזי
ליה, יובן במ"ש האר"זל כי הנשמות של דהע"ה ושל שלמה ושל משיח כולם היו טבועים בקלי', ואלמלא
נזדווג לוט עם אשתו, כיון שהוא זווג של היתר, לא היתה הקליפה מניחתם לצאת מתוכה, אבל כיון שהוא
זווג של איסור עם בנותיו, הוציאה אותם הקליפה באותו זווג המאוס, ועי"ז נתבררו ויצאו לעולם (מ"מ).

זהר וירא

[ל]אברהם ושלח ליה מתמן ואתפריש מנייהו יין אשקיא ליה בנתיה ואולידו בהו תרין אומין חד אקרי עמון וחד אקרי מואב חד באתגליא וחד באתכסיא¹ עמון דרגא² דיליה מלכו"ם עיטא דאתכסיא מואב דרגא דיליה פעו"ר כלא באתגליא כנוונא דא בנתיה דא אמרת בן עמי ברא אית לי מעמי ולא אמרת ממאן הוא בגין כך איהו הוה באתכסיא דא אמרת מואב מאב הוא דנא מאבא אולידת ליה דרגא דיליה פעו"ר מלה באתגליא³

ובתרין אלין אחיד דוד⁴ מלכא דלבתר מן מואב אתת רות ונפק מנה דוד [מלכא] מן עמון

ק/ב
זהר

סבובין ומגלגל גלגולין בעלמא דיתעביד כלא כדקא יאות ויתקשר כלא באתריה
תא חזי יאות הוה ליה ללוט⁵ דקב"ה יפיק מניה (ומבנתיה) [ומאתתיה] תרין אומין אלין אלא בגין לאתקשרא באתרייהו [דאתחזין] (דיתחזין) להו ואתעבידו מגו יינא וההוא יינא אזדמן להון במערתא ההיא ליליא ודא הוא רזא דאתעבידו כמה דאת אמר (בראשית ט כא) וישת מן היין וישכר⁶ והא אתמר ואוקמוה
תא חזי מואב ועמון אינון קראן לון שמהן מואב <מאב> רבי יוסי אמר בכירה בחציפו אמרה מואב מאבא הוא והצעירה גם היא ילדה

כשהתעורר עליהם הדין נזכר באברהם, ושלח לו משם ונפרד מהם, בנותיו השקוהו יין והולידו ממנו שתי אומות, אחת נקראת מואב ואחת נקראת עמון, אחת בגלוי ואחת בכסוי. עמון דרגתו מלכו"ם, עצה בכסוי, מואב דרגתו פעו"ר, הכל בגלוי. כדוגמא זו בנותיו, אחת אמרה בן עמי, בן יש לי מעמי ולא אמרה ממי הוא, לכן הוא היה בכסוי. זו אמרה מואב, מאב הוא זה, מאבא הולדתי לו, דרגתו פעו"ר, הדבר בגלוי.

ובשני אלה אחז דוד המלך, לאחר מכן ממואב באה רות ויצא ממנה דוד המלך, מעמון

סבובים ומגלגל גלגולים בעולם שהכל יעשה כראוי ויתקשר הכל במקומו.

בא וראה, נאה היה ללוט שהקדוש ברוך הוא יוציא ממנו (ומבנותיו) ומאשתו שתי האומות הללו, אלא בשביל להתקשר במקומם הראוי להם, ונעשו מתוך יין, ואותו היין הזדמן להם במערה באותו לילה, וזהו הסוד שנעשו, כמו שנאמר "וישת מן היין וישכר", והרי נתבאר ובארוה.

בא וראה, מואב ועמון הן קראו להם שמות, מואב, מאב. רבי יוסי אמר, הבכירה אמרה בחוצפה, אמרה מואב, מאבא הוא.

¹ אלו הם בחינת שתי קליפות אחת כנגד הבינה ואחת כנגד המלכות והקלי' הנקרא עמון היא כנגד הבינה הנקראת נועם בסוד ויהי נועם ה' אלהינו ובקדושה נקראת נועם. ובקליפה נקראת עמון, כי אותיותיהם שוות. וזהו סוד מ"ש רז"ל, שאמר הקב"ה פרידה אחת טובה אני עתיד להוציא מעמון והיא נעמה העמונית אשת שלמה המלך ע"ה, ולהיותה מצד הקדושה אשר היתה בתוך הקליפה ההיא לכן נקראת נעמה על שם נעם ה' שהיא הקדושה ולא קראוהו עמונה על שם הקליפה הנקראת עמון (שער מאמרי רשב"י).

² קעג ע"א (הערת הזוהר).

³ ענין בנות לוט, כבר נתבאר למעלה בענין לוט, כי הוא הקליפה היונקת מאחוריים דזעיר. וכשנפרד לוט מעל אברהם, הוציא עמו שתי נשמות קדושות, שנתערבו בחטאו של אדם הראשון. והנה הם, רות המואביה, ונעמה העמונית. והנה נעמה היא מן בינה, הנקראת נועם ה' כנודע. ויש בה אותיות, נועם ה'. ולהיותה מן בינה, אין אחיזה גדולה אל הקליפה בה, ולא היו כלולות בה כ"כ נשמות. אבל רות, היא מן מלכות, עלמא דאתגלייא, ולכן נאחזו בה הקליפות במאד מאלד וכל הנשמות הקדושות של מלכות בית דוד, עד המשיח, כלם היו כלולות בה כנודע, וכולם נתערבו בקליפות, ולא נתבררו משם, עד שנתגיירה רות, ובה היו כלולות כלם. ולכן רות היא בגימטריא מלוי של שם אדנ"י, שהוא במלכות, והיא בגימטריא תרע"א. וכשתסיר אותיותיו הפשוטות שהם ס"ה, נשארו אותיות המלוי בגימטריא רות, והנה ב' בנות לוט, הם רות ונעמה (שעה"פ וירא).

⁴ מפני שהיא במלכות ותחתיה מצולות ים (אור יקר).

⁵ כלומר בתימה, היה ראוי לוט לכך, ומה גם בעון בואו על בנותיו אלא ודאי שסודם גורם לכך ונפקו מגו יינא שהם כחות הרעים משמרי היין העליון (אור יקר).

⁶ עי' ח"ב רסז ע"ב. והנה עי' מש"כ עמק המלך ש"א פל"ב על זהר פקודי, ז"ל, באלו היכלות של קליפות נכנס נח לראותם, וכמעט שטעה בהם, דכתיב, וישת מן היין וישכר ויתגל, היינו שנדבק בהם, והם טמאו אותו וגילו את ערותו, עכ"ל, עי"ש, ולכאורה דבריו אלו מבארים גם את הזהר כאן.

זהר וירא

והצעירה גם היא ילדה בן, ותקרא שמו בן עמי. בצניעות אמרה בן עמי, ולא אמרה ממי הוא.

בא וראה, בהתחלה כתוב "ולא ידע בשכבה ובקומה", בוא"ו, ונקוד על וא"ו, משום שסיוע מלמעלה היה נמצא באותו מעשה שעתיד מלך המשיח לצאת ממנו, ולכן נשלם כאן בוא"ו. ובאחרת כתוב "ובקמה" חסר וי"ו, משום שלא יצא ממנה חלק לקב"ה כמו האחרת הזו, ועל זה כתוב באחרת הזו הגדולה "ובקומה" בוא"ו מלא ונקוד עליו.

רבי שמעון אמר, לא ידע שעתיד הקדוש ברוך הוא להעמיד ממנה דוד המלך ושלמה וכל שאר המלכים ומלך המשיח. עוד "ובקומה", כמו שכתוב ברות "ותקם בטרם יכיר איש את רעהו וגו'". ובאותו היום היתה לה קימה ודאי,

מדרש הנעלם
ירא לשבת בצער (בראשית יט ל) יראה וחרדה נופלת עליו בשעה שרואה צער גיהנם שמצערין לרשעים וחושב ששם ידון כיון שרואה שאינו נדון שם יוצא והולך לפתות בני אדם אחריו

כשרב הונא היה דורש להזהיר את בני האדם, היה אומר להם, בני, השמרו משליח של גיהנם, ומיהו, זה יצר הרע, שהוא שליח של גיהנם.

¹ עי' ח"ג קפח ע"א.

² ואותה הנשמה הקדושה אינה יוצאה ממקומה אלא על ידי נקבה שהיא נשמה שנזרקה בעון אדם הראשון בעמקי הקלי' אלו (אור יקר).

³ פירוש שבכל מקום קדושה ניתוסף א' מאותיות השם להורות על הקדושה ואם היה ראוי להיות בו אות א' מלא וחסר רומז שאין שם קדושה וכאן נטל משם אות וא"ו הרומז לקדושה. ז"ח (נ"א).

⁴ מכאן רמז שלא יצא משיח מנעמה ועי' פ' שלח לך קמג ע"ב ותימה שאח"כ אמר וכל שאר מלכין ומלכא משיחא ומחפצי בה לא יצאו מלכין וצ"ע (ד"א). עי' ד"א. גם זה טעות ושובש כי לאוקמא מינה קאי על רות מהבכירה מנה דוד ושלמה ושאר מלכין ומלכא משיחא בן נתן בן דוד ולא קאי אחפצי בה כמו שהבין איזה תלמיד טועה שהניח בצ"ע וזה פשוט ועי' סה"מ ולקמן קפח ע"ב תמר ורות. הרש"ב (לא ידע שהמקשה הוא רבינו מהרח"ו כמבואר בהדיא בסימן י"ב ותו איך נתפייס וס"ס קשה דנעמה אשת שלמה ורחבעם בנה והיא שלשלת שיצא המשיח. אמנם הרמ"ז שם ב"ב תריץ יתיב באורך ותורף דבריו כי העיקר דהע"ה ונעמה לא סלקא בחושבנא כמו שאר נשי מלכי בית דוד עש"ב. מא"ן (נ"א).

⁵ יובן במ"ש ב'פ' שלח קעג כי חפצה בה ההיא איתתא דנתן בו דוד והיא אימא דמלכא משיחא נמצא כי משיח לא יצא משלמה ונעמה אשתו הבאה מעמון בן הצעירה אלא מרות הבאה מן מואב בן הבכירה (זהר הרקיע). שקדמה רות לנעמה (אור יקר).

⁶ ואח"כ "שכבה" בגלות, ואח"כ "ובקומה" במלכא משיחא (אור יקר).

⁷ והשתא ניחא בשכבה קודם ואח"כ ובקומה, אמנם קשה, שהיה ראוי שיהיה נקוד בשכבה ג"כ לזה אמר שהוא רומז לאתחבר עמיה בעוז שהוא היסוד, ו' זעירא, ועוד אתקם מינה כל הני מלכים ועוד שמעלתה אינה בשכבה אלא ובקומה בטהרה דכתיב ותשכב מרגלותיה עד הבקר ואח"כ כתיב ותקם בטרם וגו' ובג"כ ובקומה נקוד ו' (אור יקר).

זהר וירא

גיהנם ומאן הוא זהו יצר הרע שהוא שליח של גיהנם

רבי אבא אמר מאי דכתיב (משלי ל טו) לעלוקה שתי בנות הב הב אלו שתי בנות לוט¹ דאמרן שהיא נפש המתאוה ונפש המשתתפת בגוף הרודפת אחר יצר הרע לעולם

אמר רבי יהושע כתיב הכא בלוט (בראשית יט ל) כי ירא לשבת בצער וכתיב התם (משלי ל טו) לעלוקה שתי בנות הב הב יר"א בגימטריא הוא עלוקה אמר רבי יצחק אי ירא הוא למאי אתי למטעי ברייתא [אלא] כך דרך כל עושה עולה כשרואה הרע מתיירא לפי שעה ומיד חוזר לרשעתו ואינו חושש לכלום כך [יצר הרע] (הרשע) בשעה שרואה דין ברשעים ירא כיון שיוצא [לחוץ] (לעשות) אינו חושש כלום

רבי אבא אמר מאי דכתיב (בראשית יט לא) ותאמר הבכירה אל הצעירה אבינו זקן מאי אבינו זקן זהו יצר הרע שנקרא זקן שנאמר (קהלת ד יג) מלך זקן וכסיל שהוא זקן שנולד עם האדם דתנינן אמר רבי יהודה אמר רבי יוסי אותה נפש המתאוה אומרת לאחרת אבינו זקן נרדוף אחריו ונדבק סתרי תורה

אתעטר דוד מלכא בהאי עטרא דאיהי סהדותא לזרעא דדוד דכתיב (מ"ב יא יב) ויתן עליו את הנזר ואת העדות [והאי הות] (והא הוה) מן מלכום דרגא דבני עמון דכתיב (ש"ב יב ל) ויקח את עטרת מלכם מלכם דרגא [דרגא דבני עמון] (דעמון) הוא (דכתיב) [וכתיב] (שמואל ב יב ל) ותהי על ראש דוד² ומתמן הוה סהדותא לבנוי לעלמינ³ ובה אשתמודע מאן [דאיהו] (יהא) מן בנוי דדוד דאתחזי למלכא ודאי דאמרין מן דוד הוא (הגוף) דאפילו אתיליד³⁰ [ב]זומא יכיל הוא

רבי אבא אמר, מה זה שכתוב "לעלוקה שתי בנות הב הב", אלו שתי בנות לוט שאמרנו, שהיא נפש המתאוה ונפש המשתתפת בגוף הרודפת אחר יצר הרע לעולם.

אמר רבי יהושע, כתוב כאן בלוט "כי ירא לשבת בצוער", וכתוב שם "לעלוקה שתי בנות הב הב". יר"א הוא בגימטריא עלוקה. אמר רבי יצחק, אם ירא הוא, אז למה הוא בא להטעות את הבריות. אלא כך דרך כל עושה עוולה, כשרואה הרע, מתירא לפי שעה, ומיד חוזר לרשעתו ואינו חושש לכלום. כך יצר הרע, בשעה שרואה דין ברשעים, ירא. כיון שיוצא לחוץ (לעשות), אינו חושש כלום.

רבי אבא אמר, מה זה שאמרו "ותאמר הבכירה אל הצעירה אבינו זקן", מה זה "אבינו זקן". זהו יצר הרע שנקרא זקן, שנאמר "מלך זקן וכסיל", שהוא זקן, שנולד עם האדם. ששנינו, אמר רבי יהודה אמר רבי יוסי, אותה נפש המתאוה אומרת לאחרת, אבינו זקן נרדוף אחריו ונדבק

התעטר דוד המלך בעטרה הזו שהיא עדות לזרעו של דוד, שכתוב "ויתן עליו את הנזר ואת העדות", וזו היתה ממלכו"ם דרגת בני עמון, שכתוב "ויקח את עטרת מלכם". מלכם דרגת בני עמון הוא, שכתוב "ותהי על ראש דוד", ומשם היתה עדות לבנוי לעולמים, ובה נודע מי הוא מן בני דוד המלך שראוי למלוך ודאי שאומרים מן דוד הוא (הגוף). שאפילו שנולד ביום, יכול הוא לסבול את אותה עטרה על ראשו, (שהרי הוא) שהיה משקל ככר זהב ואבן יקרה היתה, ובן אדם אחר לא יכול לסבול

¹ כלומר תאווני וכעסני (פת"ש נוק' דז"א ט') ועי' עוד בזה יהל אור ח"ג ח' ע"ג וז"ל, ג' קליפות שור חמור כלב וכו' ושור וחמור הן ב' מדות הכוללות הכל תאוני וכעסני שהן עשו וישמעאל ס"ם ונחש וכו', עכ"ל, ועי' יהל אור ח"ב מ' ע"ד שזהו כנגד ב' הבנות האומרות הב הב. עי' תיקו"ז קסה ע"א: אמר רבי שמעון ברי ועוד ברזא דקרבנין לבא איהו מזבח דביה דם דקרבנין ועל דא אתמר (שמות כ כא) וזבחת עליו אם זכו אריה הוה נחית למיכל קרבנא ואי לא כלבא נחית ובאן אתר בכבד דתמן מרה גיהנם דאיהי עלוקה דאית לה תרי בנות הב הב כמה דאת אמר (משלי ל טו) לעלוקה וכו' וכלבא בהון צווח הב הב ומרה איהי גיהנם חרבא דמלאך המות דאית לה תרי פיות כגוונא דגיהנם דאתמר בה לעלוקה שתי בנות הב הב כגוונא דא אתמר בחרבא (משלי ה ד) ואחריתה מרה כלענה חדה כחרב פיות.

² 1. ח את עטרת מלכם מעל ראשו מ' קל' ר זהב ואבן יקרה ה' הי על רא' וד.

³ כענין ויאמר כל אשר נשמה באפו דהיינו אפים החיצונים ה' אלהי ישראל מלך ולכך עדות המלכות אפילו מאליו (אור יקר).

זהר וירא

למסבל <ההיא עטרא> על רישיה (דהא איהו)
<דהות> משקל כבר זהב ואבן יקרה הות [ובר נש
אחרא לא יכיל למסבלא¹] ודא הוא דכתיב
ביואש (מלכים ב יא יב) ויתן עליו את הנזר ואת
העדות

ובתרין [דרגין] אתאחיד דוד מלכא ואינון
תוקפא [דמלכותיה לאתתקפא] (דמלכותא
לאתקפא) על שאר עמין² דאי לא אתכליל
בסטרא דלהון [דלא יכיל] [לאתתקפא]
(לאתקפא) עליהו כל [גונוין] <דרגין> דשאר
עמין כלילן ביה בדוד לאתגברא [ולאתתקפא]
(ולאתקפא) עליהו

³ ויעל לוט מצוער (בראשית יט ל)

קיא/א

זהר

אתחבר עמה בעז [להקים שם המת על נחלתו]
ואתקם מנה כל הני מלכין וכל עלויא דישראל
ולא ידע בשכבה (בראשית יט לה) דכתיב (רות
ג יד) ותשכב מרגלותיו עד הבקר ובקומה דכתיב
(שם) ותקם בטרם⁴ יכיר איש את רעהו וגו' בגין
כך ובקומה נקוד וא"ו

תא חזי⁵ ענותנותא דאברהם דהא אפילו
בקדמיתא כד בעא קב"ה למעבד דינא בסדום
לא בעא מניה רחמי על לוט (דהא) [ולבתר]
[דכתיב (בראשית יט כח) וירא והנה עלה קיטור
הארץ בקיטור הכבשן (ו)לא תבע עליה דלוט ולא
אמר עליה לקב"ה כלום אוף הכי קב"ה לא אמר
ליה מדי בגין דלא יחשב אברהם דקב"ה גרע
מזכותיה כלום

ואי תימא דאברהם לא הוה חשיב ליה ללוט
בלביה כלום הא מסר נפשיה למיהך לאנהא
קרבא בחמשה מלכין תקיפין כמה דאת אמר
(שם יד יד) וישמע אברם כי נשבה אחיו וגו'
וכתיב (שם טז) ויחלק עליהם לילה וכתיב (שם
טז) וישב את כל הרכוש וגם את לוט אחיו ורכושו

אותה. וזהו שכתוב ביואש, "ויתן עליו את
הנזר ואת העדות".

ובשתי דרגות נאחז דוד המלך, והם כח
מלכותו להתחזק על שאר העמים, שאם לא
נכלל בצד שלהם, לא יכול להתגבר עליהם
כל (הצבעים) הדרגות של שאר העמים
כלולים בדוד להתגבר ולהתחזק עליהם.

"ויעל לוט מצוער"

התחבר בועז עמה להקים שם המת על
נחלתו, והוקמו ממנה כל המלכים הללו וכל
העילוי של ישראל. "ולא ידע בשכבה",
שכתוב "ותשכב מרגלותיו עד הבוקר",
"ובקומה" שכתוב "טרם {בטרם} יכיר
איש את רעהו וגו'", לכן "ובקומה" נקוד
וא"ו.

בא וראה את ענותנותו של אברהם,
שהרי אפילו בתחילה, כשהקדוש ברוך הוא
רצה לעשות דין בסדום, לא ביקש ממנו
רחמים על לוט, (שהרי) אחר שכתוב "וירא
והנה עלה קיטור הארץ כקיטור הכבשן", לא
ביקש על לוט ולא אמר עליו לקב"ה כלום.
כמו כן כאן, לא אמר לו הקדוש ברוך הוא
דבר, כדי שאברהם לא יחשב שהקדוש ברוך
הוא גרע מזכותו כלום.

ואם תאמר שאברהם לא החשיב בלבו
את לוט לכלום, הרי מסר נפשו ללכת
להילחם במלחמה עם חמשה מלכים
חזקים, כמו שנאמר "וישמע אברם כי נשבה
אחיו וגו'", וכתוב "ויחלק עליהם לילה",
וכתוב "וישב את כל הרכוש וגם את לוט

¹ עי' רש"י סנהדרין כא ע"ב: שבקש להולמו ולא הולמתו - שתשב בראשו כתר מלכות ולא הולמתו, לפי
שהיה שרביט של זהב בתוך חללה מדופן לדופן ואינה מתיישב בראשו אלא למי שיש לו חריץ בראשו, והיא
עדות לבית דוד, שכל הראוי למלכות הולמתו, ומי שאינו ראוי למלכות אינו הולמתו.

² פי' כל שרשי הנמצאות הם במלכות, ולכך קודם איבוד הקלי' הקב"ה כורת שרשם משם ולכך דוד שהוא
מרכבה למלכות כולל הכל כדי להכניעם וכולם ינוקים ממנו ומשועבדים תחתיו (אור יקר).

³ ריש מדרש הנעלם הוא (ד"א).

⁴ בטרם כתיב בוא"ו נוספת (ד"א). עי' ילקוט רות רמז תרה: ותשכב מרגלותיו עד הבקר ותקם בטרם
יכיר, בטרם כתיב, מלמד ששהתה שש שעות שוכבת מרגלותיו.

⁵ קה ע"א (הערת הזוהר).

זהר וירא

השיב וגו' אבל ברחימותא דרחים לקב"ה וחמא עובדוי דלוט דלא כשראן כדקא יאות לא בעא אברהם דבניניה ישבוק קב"ה כלום מדיליה ובניני כך לא תבע עליה רחמי לא בקדמיתא ולא בסופא

ויסע משם אברהם ארצה הנגב (בראשית כ א) כל מטלנוי הוו לסטרא דדרומא מדרש הנעלם

בו כשאר כל הרשעים שבעולם (בראשית יט לא) ואיש אין בארץ לבא עלינו אין איש צדיק בארץ ואין איש שליט על יצרו הרבה רשעים בארץ לית אנן בלחודנא חייבין נעשה כדרך כל הארץ שהם חייבים שעד היום דרך כל הארץ הוא לכה נשקה את אבינו יין נשמח בעולם הזה נאכל ונשתה ונרוה חמר ונדבק באבינו ביצר הרע ונשכבה עמו ורוח הקדש צווחת ואומרת (ישעיה כח ז) גם אלה ביין שגו ובשכר תעו

אמר רבי יהודה תא חזי מה כתיב (בראשית יט לג) ותשקין את אביהן יין דרך הרשעים לטעות אחרי היין לפנק ליצר הרע ולעוררו [ועד] שהוא שמח בשכרותו שוכב על מטתו מיד (שם) ותקם הבכירה ותשכב את אביה היא מזומנת עמו ומתאוה ומהרהרת בכל הרהורים רעים ויצר הרע מתחבר עמה ונדבק בה ואינו משגיח¹ בה³¹ מה הוא ממנה בשכבה ובקומה בשכבה בעולם הזה ובקומה לעתיד לבא בשכבה בעולם הבא כשתתן דין וחשבון ובקומה ליום הדין דכתיב (דניאל יב ב) ורבים מישני אדמת עפר יקיצו וגו' בשום ענין מאלו אין משגיח בה יצר הרע אלא דבק בה והיא נדבקת בו ולאחר כן מעוררת לאחור לאחור גדול נדבק ביצר הרע באה האחרת ונדבקת בו ותשקין את

סתרי תורה

וישב בהר כתיב (משלי ל טו) לעלוקה שתי בנות הב הב אלין שתי בנות דיצר הרע דאינון מתערין ליה (בגין) לשלמא בגופא חדא אייהי נפש דאתרביאת² תדיר בגופא וחדא אייהי נפש

אחיו ורכושו השיב וגו'. אבל באהבה שאהב את הקדוש ברוך הוא וראה שמעשיו של לוט אינם כשרים כראוי, לא רצה אברהם שבגללו יעזוב הקדוש ברוך הוא כלום משלו, ולכן לא ביקש עליו רחמים לא בתחילה ולא בסוף.

"ויסע משם אברהם ארצה הנגב". כל מסעותיו היו לצד דרום

בו כשאר כל הרשעים שבעולם. "ואיש אין בארץ לבא עלינו", אין איש צדיק בארץ ואין איש שליט על יצרו. הרבה רשעים בארץ, אין אנחנו בלבדנו רשעים, נעשה כדרך כל הארץ שהם רשעים, שעד היום דרך כל הארץ הוא. "לכה נשקה את אבינו יין", נשמח בעולם הזה, נאכל ונשתה ונרוה יין ונדבק באבינו, ביצר הרע, "ונשכבה עמו". ורוח הקודש צועקת ואומרת, "גם אלה ביין שגו ובשכר תעו".

אמר רבי יהודה, בא וראה מה כתוב, "ותשקין את אביהן יין". דרך הרשעים לטעות אחרי היין, לפנק ליצר הרע ולעוררו. ועד שהוא שמח בשכרותו, שוכב על מטתו. מיד, "ותקם הבכירה ותשכב את אביה", היא מזומנת עמו ומתאוה ומהרהרת בכל הרהורים רעים, ויצר הרע מתחבר עמה ונדבק בה ואינו משגיח בה (מאותו זמן) מה הוא ממנה. "בשכבה ובקומה", "בשכבה" בעולם הזה, "ובקומה" לעתיד לבא. "בשכבה" בעולם הבא כשתתן דין וחשבון, "ובקומה ליום הדין", שכתוב "ורבים מישני אדמת עפר יקיצו וגו'". בשום ענין מאלו אין משגיח בו יצר הרע, אלא דבק בה והיא נדבקת בו, ולאחר כן מעוררת לאחור, לאחור שהרהור גדול נדבק ביצר הרע, באה האחרת ונדבקת בו. "ותשקין את

וישב בהר". כתוב "לעלוקה שתי בנות הב הב", אלו שתי בנות של יצר הרע המעוררות אותו (כדי) לשלוט על הגוף. אחת היא נפש שמתרבה תמיד בגוף, ואחת

¹ משגיח בה זהו ולא ידע כו' כצ"ל ותיבות מהו ממנו נמחק. א"מ (נ"א).

² אין א' מאלו הב' נפשות נפש המשכלת ח"ו, אמנם הם כחות בחומר שיצר הרע הוא מזדווג עמהן להמציא תחבולותיו. והאא' הוא נפש דאתרביאת, זוהי הנמצאת אפילו בבהמות שמתאבת העידון דהיינו עדוני הגוף במאכל ובמשתה ובתשמיש, ובכל הדברים הנכנסים אל הגוף היוצאים ממנו. ועל זה אמר דאתרביאת תדיר בגופא מיום הוולדה. והב', היא הנפש החושקת התאוות והם מותר על הבהמה [הוא מכונה בדברי הגר"א "חמדה" עי' אבן שלמה פרקים ב וג], כגון עליות מרווחים והמלבושים הנאים והנשים היפות

זהר וירא

דכסיפת בתיאובתין [בישין] (דהאי עלמא) [ו]בכל כסופין בישין דהאי עלמא דא איהי בכיר"ה (ודא) [ואחרא] איהי צעיר"ה ויצה"ר לא אתחבר תדיר אלא בתרין אלין בגין לפתאה לבני נשא ובגין דיהמנון ליה לאובדא³²¹ להו לאתר גירין דמותא ויפלחון ליה כמה דאת אמר (שם ז כג) עד יפלה חץ כבדו ללסטים (רמאן פחים בטוריא וכמינו) [דמקפחי בטוריא וטמירו] גרמיהו באתר דחיל דטוריא וידעין דהא בני נשא אתטמרן גרמיהו למיהך באינון דוכתי מה עבדי ברירו מנייהו ההוא [ד]חדידא בלישניה² מכלא ההוא דידע למפתי בני נשא ויפוק מבינייהו ויתיב באורה מישר דכל בני עלמא עברין תמן כיון דמטא לגבייהו שרי לאתחברא תמן

קיא/ב

זהר

יתיר מסטרא אחרא בגין דהא בחכמתא עבד לאתדבקא בדרומא

ויאמר אברהם אל שרה אשתו אחותי היא (בראשית כ ב) תנינן [לא ליבעי ליה לבר נש לסמכא על ניסא ואי] [כיון ד]קב"ה ארחיש ניסא לבר נש לא אית ליה לסמכא (תדיר) על ניסא³ [זמנא אחרא] בגין דלאו בכל שעתא ושעתא אתרחיש ניסא ואי ייעול בר נש גרמיה באתר דנוקא אשתכח [לענינא] [ד]הא פקע כל זכותיה דעבד בקדמיתא ואוקמוה כמה דאת אמר (בראשית לב יא) קטונתי מכל החסדים ומכל האמת וגו' ואברהם כיון דסליק ממצרים ואשתויב זמנא חדא השתא אמאי אעיל גרמיה בצערא כקדמיתא⁴ ואמר אחותי היא אלא

היא נפש שכוספת לתאוות רעות (של העולם הזה), ובכל הכסופים הרעים של העולם הזה. זוהי הבכיר"ה, וזו (ואחרת) הצעיר"ה. ויצר הרע לא מתחבר תמיד אלא בשתי אלה כדי לפתות בני אדם, וכדי שיאמינו לו (להוביל) להאביד אותם למקום חיצו המות ויעבדו אותו. כמו שנאמר "עד יפלה חץ כבדו", ללסטים שמקפחים בהרים, (וכמינו) ומסתירים עצמם במקום מפחיד בהרים, ויודעים שהרי בני אדם שומרים עצמם מללכת למקומות הללו. מה עושים, בוחרים מהם אותו שלשונו חדה מכולם, אותו שיודע לפתות בני אדם, ויוצא מביניהם ויושב בדרך ישרה שכל בני העולם עוברים שם. כיון שמגיע אליהם, מתחיל להתחבר עמם.

יותר מלצד אחר, משום שהרי בחכמה עשה להדבק בדרום.

"ויאמר אברהם אל שרה אשתו אחותי היא". שנינו, (כיון) אדם צריך לא לסמוך על הנס, ואם הקדוש ברוך הוא מרחיש נס לאדם, אין לו לסמוך תמיד על נס בפעם אחרת, כי לא בכל שעה ושעה מתרחש נס. ואם יכניס אדם את עצמו למקום שהנזק מצוי לעין, הרי פקעה כל זכותו שעשה בתחלה, ובאורה, כמו שנאמר "קטנתי מכל החסדים ומכל האמת וגו'". ואברהם, כיון שעלה ממצרים וניצול פעם אחת, כעת למה הכניס את עצמו בצער כבתחלה ואמר אחותי היא. אלא אברהם לא סמך על עצמו כלום, שראה את השכינה תמיד במדורה של שרה ולא זזה משם. ומשום שהיתה שם, סמך אברהם ואמר אחותי היא, כמו שכתוב

והשררות והכבוד, ועניינים כאלו שהם באות לאדם אחר גדולו, הינוו רישין כיסופין דהאי עלמא והם טבע בחומר מצד ב' נפשות אלו אשר בו. אמנם יצר הרע על ידי שתיהן מתגבר על האדם להחטיאו בכל מיני יצר הרע, כי אין עבירה מעבירות שבתורה שלא תהיה תלוי באלו, ומאלו נמשך הכל ואלו אדרבה מעוררת יצר הרע ומגרין אותו עליו, וז"ש "מתערין ליה לשלטאה" (אור יקר).

¹ פירוש להוליכם למקום חצים ומות. הרש"ב (ב"א).

² יצר הרע על ידי ב' אלו [תאוה וחמדה] (אור יקר).

³ עי' אדרת אליהו (איוב ט י): עושה גדולות עד אין חקר ונפלאות עד אין מספר. גדולות הם על פי הטבע, נפלאות הם מה אשר חוץ לטבע, לכן אמר בגדולות חקר ונפלאות מספר, כי מספר שייך בדברים נפרדים, כי הנסים אשר חוץ לטבע לאו בכל שעתא ושעתא אתרחיש כו', רק לפרקים מועטים, אבל בגדולות כתיב חקר, כי הוא דבר הנוהג בתמידות.

⁴ כי באומרו אחותי היא נסה פעם אחרת ונלקחה, אבל באומרו אשתי לא נסה, א"כ למה עזב דרך הספק ולקח דרך ודאי (אור יקר).

זהר וירא

"אמר לחכמה אחותי את", ולכן אמר אחותי היא (את).

אברהם לא סמך על גרמיה כלום¹ וחמא שכינתא תדיר בדיווריה דשרה² ולא אעדי מתמן ובגין דהוה תמן אסמך אברהם ואמר אחותי היא כמה דכתיב (משלי ז ד) אמור לחכמה אחותי את ובגין כך אמר אחותי את³³

ויבא אלהים אל אבימלך וגו' (בראשית כ ג) וכי קב"ה אתא לגביהו דרשיעיא כמה דכתיב (במדבר כב כ) ויבא אלהים אל בלעם (בראשית לא כד) ויבא אלהים אל לבן אלא ההוא ממנא שליחא דאתפקדא עליהו הוה בגין דכלהו כד עבדי שליחותא נמלי שמא דא³ ומספרא דדינא קא אתיין ועל דא ויבא אלהים אל אבימלך בחלום הלילה ויאמר לו הנך מת על האשה אשר לקחת וגו'

⁴רבי שמעון פתח ואמר (משלי יב יט) שפת אמת [וגו' שפת אמת] תכון לעד דא אברהם דכל מלוי בקדמיתא ובסופא הוה באמת⁵ ועד ארגיעה לשון שקר דא אבימלך אברהם אמר³⁴⁶ ויאמר אברהם אל שרה אשתו אחותי היא דא בקדמיתא דאמר בגין שכינתא דהות עמה דשרה אחותי היא ואברהם בחכמתא עבד⁷ מאי טעמא

מדרש הנעלם

אביהן יין כמו כן לעורר ליצר הרע ונדבקות בו ואזי תשלום הרעות לעשות ומתעברות שתיהן

"ויבא אלהים אל אבימלך וגו'". וכי הקדוש ברוך הוא בא אל רשעים, כמו שכתוב "ויבא אלהים אל בלעם", "ויבא אלהים אל לבן". אלא אותו ממונה השליח שמופקד עליהם היה משום שכולם, כשעושים שליחות, נוטלים השם הזה, ומצד הדין הם באים, ועל זה "ויבא אלהים אל אבימלך בחלום הלילה ויאמר לו הנך מת על האשה אשר לקחת וגו'".

רבי שמעון פתח ואמר, "שפת אמת וגו'". "שפת אמת תכון לעד", זה אברהם, שכל דבריו בהתחלה ובסוף היו באמת. "ועד ארגיעה לשון שקר", זה אבימלך. באברהם נאמר, "ויאמר אברהם אל שרה אשתו אחותי היא", זה בהתחלה שאמר משום השכינה שהיתה עמה ששרה אחותי היא, ואברהם עשה בחכמה. למה,

אביהן יין". כמו כן לעורר ליצר הרע ונדבקות בו, ואזי תשלום הרעות לעשות, ומתעברות שתיהן מיצר הרע. זהו שכתוב "ותהרנה שתי בנות לוט מאביהן".

¹ ולזה לא רצה להכניס עצמו בספק לומר אשתי שמא יהרגוהו, ולא ינצל, אמנם בזכות אשתו סמך משום דחמא שכינתא וכו' (אור יקר).

² עי' תז"ח (מה ע"ב): ויהיו חיי שרה וגו' פתח רבי שמעון ואמר דמיכין דחברון קומו ויהיו חיי שרה מאן שרה הכא דא שכינתא בגין דלתתא בצדיק ויבא אלהים את האדם בצלמו הכי צדקת דא אתבריאת בדיוקנה דשכינתא. בהגר"א: ר"ל בגין דלתתא בצדיק באדם הגשמי הצדיק הזכר נברא בצלם דכורא כן צדקת נבראת בצלם נוקבא שכינה.

³ זה שם המלכות המשלחת, ועוד שהם נקראים על שם שורשם שהם נקראים על שם שורשם שהם משורש הדין, ושתי הטעמים צריכי: הא' שאינם נוטלים שם קדוש אלא כד עבדי שליחות להיות כח המשלח בשליח, ואינם נוטלים שם אחר מכל שמות הקדש אלא שם זה שהוא שם משותף לכל הכחות (אור יקר).

⁴ עי' ויקרא ח ע"א (לש"ו).

⁵ ועם היות שיראה בעיניך שאמר אחותי ראוי שנדרוש שבאמת אמר כן, בקדמיתא כשאמר אחותי סתם בסיפא כשאמר וגם אמנה אחותי בת אבי וכו' (אור יקר).

⁶ כלומר אין פעם זאת כפעם ב', כי בפעם הב' שהיא באומרו וגם אמנה אחותי היינו ממשות ומעות קורבת השכינה למדתו כדמסיק. אמנם בפעם א' אברהם אמר הענין הוא אמירה ממש שהיה אומר אברהם לתועלתה להיותה קרובה אליו תמיד כדמסיק. וז"ש ויאמר אברהם אל שרה אחותי היא דא בקדמיתא, ואומרו אל שרה ירצה אל השכינה שעם שרה וז"ש דאמר בגין שכינתא דהות עם שרה ולא שיהיו דברים אלו כעין תפלה סתם אל הייחוד עמה כמו שיאמר אחד ממנו וכו' על השכינה אלא הן דברים המועילים מחמת סבה כי הקרוב אל הדבר קלה שבסיבות יספיקו (אור יקר).

⁷ להיות לו קורבה אליה מסבה אחרת (אור יקר).

זהר וירא

מיצר הרע הדא הוא דכתיב (בראשית יט לו) ותהרין שתי בנות לוט מאביהן!

עד שיצא לפועל מעשיהן זו יולדת רשעתה וזו יולדת רשעתה וכן דרכם של רשעים בענין זה עם יצר הרע עד שהורג לאדם ומוליכו לגיהנם ומכניסו שם ואחר כך עולה משם לפתות לבני אדם כמו כן ומי שמכיר בו ניצול ממנו ואינו מתחבר עמו

אמר רבי יצחק משל למה הדבר דומה לבת לסטים שהיו אורבים בדרכים לגזול ולהרוג לבני אדם ומפרישים מהם אחד שיוודע להסית לבני אדם ולשונו רך מה עביד מקדים והולך לקבלם ונעשה כעבד לפניהם עד שמאמינים הטפשים בו ובוטחים באהבתו ובשיחתו ושמחים עמו ומוליכם בחלק דבריו באותו הדרך שהלסטים שם כיון שמגיע עמהם לשם הוא הראשון שהורג בהם לאחר שנותנם ביד הלסטים להרגם ולקחת ממונם ואינן צווחין ואמרין ווי דאצינתא לדין ולרכיבא דלישניה

לאחר שהרגו אלה עולה משם ויוצא לפתות לבני אדם כמתחלה הפקחים מה הם עושים כשרואים לזה יוצא לקראתם ומפתה להם מכירין בו שהוא צודה את נפשם והורגים אותו והולכים בדרך אחרת כך הוא יצר הרע יוצא מכת הלסטים עולה מגיהנם לקבלא דבני נשא ולפתות להם בחלק מתק דבריו הדא הוא דכתיב (בראשית יט לו) ויעל לוט מצוער וישב בהר וגו' כמו לסטים לארוב לבני אדם מה [עושה עובר] (עשה עבר) לפניהם [והטפשים מאמינים בו באהבתו שהוא הולך לפתותם ועובר להם כעבד שנותן להם נשים יפות אסורות נותן להם בני אדם להרע, מפרק מהם עול תורה ועול מלכות שמים הטפשים

קיב/א

זהר

עד שיצא לפועל מעשיהן, זו יולדת רשעתה, וזו יולדת רשעתה. וכן דרכם של רשעים בענין זה עם יצר הרע, עד שהורג לאדם ומוליכו לגיהנם ומכניסו שם, ואחר כך עולה משם גם לפתות לבני אדם. ומי שמכיר בו, ניצול ממנו ואינו מתחבר עמו.

אמר רבי יצחק, משל למה הדבר דומה, לבת לסטים שהיו אורבים בדרכים לגזול ולהרוג לבני אדם, ומפרישים מהם אחד שיוודע להסית לבני אדם, ולשונו רך. מה עושה, מקדים והולך לקבלם, ונעשה כעבד לפניהם, עד שמאמינים בו הטפשים ובוטחים באהבתו ובשיחתו ושמחים עמו, ומוליכם בחלק דבריו באותו הדרך שהלסטים שם. כיון שמגיע עמהם לשם, הוא הראשון שהורג בהם לאחר שנותנם ביד הלסטים להרגם ולקחת ממונם. והם צועקים ואומרים, אוי שהקשבנו לו ולרוך לשונו.

לאחר שהרגו אלה, עולה משם ויוצא לפתות בני אדם כמתחלה. הפקחים מה הם עושים כשרואים זה יוצא לקראתם ומפתה להם, מכירין בו שהוא צודה את נפשם, והורגים אותו, והולכים בדרך אחרת. כך הוא יצר הרע, יוצא מכת הלסטים, עולה מגיהנם לקבל בני אדם ולפתות אותם בחלק מתק דבריו. זהו שכתוב "ויעל לוט מצוער וישב בהר וגו'", כמו לסטים לארוב לבני אדם. מה עושה, עובר לפניהם, והטפשים מאמינים בו באהבתו שהוא הולך לפתותם ועובר להם כעבד, שנותן להם נשים יפות אסורות, נותן להם בני אדם להרע, מפרק מהם עול תורה ועול מלכות שמים. הטפשים

¹ לר"ט בגי' מ"ה, כי הוא אחוריים דמ"ה, אחוריים דז"א. כשם שיש לז"א שתי בנות לאה ורחל, שהם בנותיו שיוצאים ממנו ונעשות לו לנשים כנודע, כן ג"כ ללוט שהוא האחור, יש לו שתי בנות, ונעשות לו ב' נשים. וידוע הוא, כי עמ"ן הוא נגד לאה, שהיא נעם העליון, ורחל מוא"ב, שהיא מאב, כענין (משלי ג' י"ט) ה' בחכמה יסד ארץ, וע"כ הצעירה הסתירה, משום שהיא עלמא דאתכסיא, והבכירה אמרה מאב בפירוש, שהיא עלמא דאתגלייא (ספר הליקוטים וירא יט). כוונת בנות לוט מפני שלוט כשנפרד מאברהם הלך לו אצל המלכים שמתו אצל הנוקבא שלהם וז"ס סדם עולה ק"ד כי חסר ו' כתיב לכן הם ה' ערים כי הנוקבא היא ד' והיא ה' וזהו ארבעה מלכים את החמשה וזהו ערים כי עיר עולה פ"ר שהן מנצפ"ך שהם דיני הנוקבא ואחר הפיכת סדם חזר לו לוט אצל הזכרים שבמלכים וז"ש וישב בהר כי לעולם הרים הם בחינת אלקים כנודע אחור אלהים עולה ר' וה' אותיות הרי ה"ר (לקוטי תורה וירא).

זהר וירא

בגין דאברהם מסטרא (ד)ימינא¹ איהו אמר אחותי היא² ורזא כמה דאת אמר (שיר ה ב) אחותי³ רעיתי יונתי תמתי ועל דא אברהם קרא לה תדיר אחותי⁴ בגין דאתדבק בהדה ולא יתעדון⁵ דא מן דא לעלמין לסוף מה כתיב (בראשית כ יב) וגם אמנה אחותי בת אבי היא אך לא בת אמי וכי הכי הוה אלא כלא בגין שכינתא קאמר אחותי היא בקדמיתא דכתיב (משלי ז ד) אמור לחכמה אחותי את ולבתר וגם אמנה מאי וגם לאתוספא על מה דקאמר בקדמיתא אחותי בת אבי היא ברתיא דחכמה עלאה⁶ ובגין כך אתקרי אחותי ואתקרי חכמה אך לא בת אמי⁷ מאתר דשירותא דכלא סתימא עלאה⁸ ועל דא ותהי לי לאשה באחיה בחביבותא דכתיב (שיר ב ו) וימינו תחבקני וכלא רזא דחכמתא איהו

תא חזי בקדמיתא כד נחתו למצרים הכי קאמר בגין לאתדבקא בגו מהימנותא וקרא לה אחותי בגין דלא יטעון גו אינון דרגין דלבר אוף הכא אחותי בגין דלא אתעדי [מ]גו מהימנותא כדקא יאות דהא אבימלך וכל אינון יתבי ארעא הוו אזלי בתר פולחנא נוכראה ואיהו אתדבק גו מהימנותא ובגין כך עאל לתמן ואמר אחותי מה אחות לא אתפרש מאחא לעלמין אוף הכא דהא אתתא יכילת לאתפרשא אבל אחות לא

משום שאברהם הוא מצד הימין, אמר אחותי היא, וסוד כמו שנאמר "אחותי רעיתי יונתי תמתי", ועל זה אברהם קרא לה תמיד אחותי, משום שנדבק עמה, ולא יזוזו זה מזה לעולמים. לבסוף מה כתוב, "וגם אמנה אחותי בת אבי היא אך לא בת אמי". וכי כך היה, אלא הכל משום השכינה אמר אחותי היא בהתחלה, שכתוב "אמור לחכמה אחותי את". אחר כך "וגם אמנה". מה זה "וגם", להוסיף על מה שאמר בתחילה אחותי, "בת אבי היא", הבת של החכמה העליונה, ולכן נקראת אחותי ונקראת חכמה. "אך לא בת אמי", מהמקום של ראשית הכל הסיתום העליון. ועל זה "ותהי לי לאשה", באחיה וחביבות, שכתוב "וימינו תחבקני", והכל סוד של חכמה.

בא וראה, בהתחלה כשירדו למצרים כך אמר כדי להדבק בתוך האמונה, וקרא לה אחותי כדי שלא יטעו לתוך אותם הדרגות שבחוץ. אף כאן אחותי, כדי שלא תזוז מתוך האמונה כראוי. שהרי אבימלך וכל אותם יושבי הארץ היו הולכים אחר עבודה זרה, והוא נדבק בתוך האמונה, ולכן נכנס לשם ואמר אחותי, מה האחות לא נפרדת מן האח לעולמים, אף כאן. שהרי אשה יכולה להיפרד, אבל אחות לא נפרדת, שהרי

¹ כלומר הוא חסד הכולל צד הימין, חכמה מצד החסד הדבקה למעלה, ונצח מצד החסד הדבקה למטה, כי חסד קושרת ואוחזת חכמה ונצח (אור יקר)

² ישראל הינם תמיד באחד מב' בחינות או בחי' בנים או בחינת עבדים. אמנם מצד שורש מציאותם הראשון בא"ק יש בהם בהעלם כח להעלות את עצמם להכלל עם האצילות ולהיות בבחי' אחים (כללים ח"ב צה ע"ג).

³ זה ירצה אל דבקה ואחזיתה בימין כדמסיק, והיינו חכמת אברהם כי קרא אותה שם שהיא חשקה ותאותה לידבק תדיר בימין כדמסיק. והיינו חכמת אברהם וראיה לזה היותה נקראת אחות מצד הימין, כי הדוד קורא אותה אחותי רעיתי יונתי תמתי, ד' שמות מצד ד' ספירות מצד החסד אחותי ומצד הגבורה רעיתי וכו' (אור יקר).

⁴ תמיד בפיו היה שם השכינה שעם שרה אשתו אחותי, וזה היה רומז בהיותו קורא בתמידות ממש לשרה אחותי, ואמר אחותי כלומר, דבקה עמי שאני הימין, ודבר זה בסגולה היה גורם לו בגין דיתדבק בהדה כי ודאי מדרך השכינה לרדוף אחר הדבקות בימין, וכיון שהוא גורם יחודה אף היא תשוב דבקותה עמו כמשפטה עם הצדיקים המייחדים וכו' להורות על דבקות שלא יתבטל לעולם (אור יקר).

⁵ ויקרא קב (הערת הזוהר)

⁶ ה"א ירצה באותה בחינה אשר למלכות בחכמה ושם נקראת היא ג"כ חכמה, היא אחות אל החסד להיות מציאות החסד בחכמה כי משם עיקרה ואצילותה ושם מציאות המלכות (אור יקר). פ"ו החסד הוא ענף החכמה, ומלכות גם היא מהחזה ולמטה ששם נתגלה יסוד אבא בלי מסך יסוד אימא ומשם נתקנת המלכות וז"ס אבא יסוד ברתא וכו', ר"ל כמו שאני ענף החכמה שהוא אבא גם היא נתקנת ע"י אבא ולכן נקראת אחותי בת אבי ואמר אך לא בת אמי לבד אלא שגם אבי מייסד אותה (מ"מ).

⁷ והיינו בת אבי חכמה ואע"ג שמשם ראשית גילוי האצילות אינו מושג אלא הוא סתום. ז"ח (נ"א).

⁸ הוא הכתר, ראש לכל האצילות, ולפי שיש ראשית לגילוי בחכמה, וראשית לשאלה בבניה, וראשית לשאלה בחסד, לזה אמר שרותא דכולא ראשית לכל ראשית עילאה סתימאה (אור יקר).

אתפרש דהא תרין אחין לא יכלין לאתפרשא לעלמין ולעלמי עלמין ובגין כך אמר אברהם אחותי היא דהא כלהון הוה להוסיף גו שהרי ככביא ומולי ופלאי לון ואברהם הוה מתדבק גו מהימנותא ואמר אחותי דלא נתפרש לעלמין וסימניך (ויקרא כא ג) ולאחותו הבתולה דאתמר לכהן אתרא דאברהם שריא ביה

כתיב (דברים י כ) את יהוה אלהיך תירא אותו תעבוד ובו תדבק ובשמו תשבע האי קרא אוקמוה אבל תא הזי ליהוה אלהיך תירא לא כתיב² אלא את

מדרש הנעלם

רואים כך בוטחים באהבתו עד שהולך עמהם ומוליכם באותו הדרך שהלסטים שם בדרך גיהנם אשר אין דרך לנשות ימין ושמאל כיון שמגיע עמהם לשם הוא הראשון שהורג להם ונעשה להם מלאך המות ומכניסן לגיהנם ומורידין להון מלאכי חבלה ואינן צווחין ואמרין ווי דאציתנא לדין ולא מהניא לון לאחר כן עולה משם ויוצא לפתות לבני אדם הפקחין כשרואין אותו מכירים אותו ומתגברים עליו עד ששולטין עליו וסאמין מזה הדרך ולוקחין דרך אחרת להנצל ממנו

רב יוסף כד הוה נחית לבבל חמא אינון רווקיא³ דהווי עיילי ונפקי בניי נשי שפירן ולא חמאן אמר לון לא מסתפו אלין מיצר הרע אמרו ליה לא מקונדיטון⁴ בישא קאתינא מקדושתא דקדישא אתגזרנא דאמר רב יהודה אמר רב צריך אדם לקדש עצמו בשעת תשמיש ונפקי מניה בני קדישי בני מעלי דלא מסתפו מיצר הרע שנאמר (ויקרא כ ד) והתקדשתם והייתם קדושים⁵

שני אחים לא יכולים להפרד לעולמים ולעולמי עולמים. ולכן אמר אברהם אחותי היא, שהרי כולם היו להוטים בתוך אורות הכוכבים ומזלות ועובדים אותם, ואברהם היה דבק בתוך האמונה, ואמר אחותי, שלא נפרד לעולמים. וסימן לדבר "ולאחותו הבתולה", שנאמר לכהן המקום שאברהם שרוי בו.

כתוב "את ה' אלהיך תירא אותו תעבוד ובו תדבק ובשמו תשבע". הפסוק הזה בארוהו. אבל בא וראה, לה' אלהיך תירא לא כתוב, אלא כתוב "את

רואים כך, בוטחים באהבתו, עד שהולך עמהם ומוליכם באותו דרך שהלסטים שם, בדרך גיהנם אשר אין דרך לנשות ימין ושמאל. כיון שמגיע עמהם לשם, הוא הראשון שהורג להם, ונעשה להם מלאך המות ומכניסן לגיהנם, ומורידים להם מלאכי חבלה, והם צועקים ואומרים, אוי שהקשבנו לזה, ולא מועיל להם. לאחר מכן עולה משם ויוצא לפתות לבני אדם. הפקחים כשרואים אותו, מכירים אותו, ומתגברים עליו עד ששולטים עליו, וסוטים מזה הדרך ולוקחים דרך אחרת להנצל ממנו.

כשהיה רב יוסף יורד לבבל, ראה את אותם רווקים שהיו נכנסים ויוצאים בין נשים יפות ולא חוטאים, אמר להם, האם אתם לא פוחדים מיצר הרע. אמרו לו, לא. וכי באנו מקונדיטון רע, אנו נגזרנו מקדושת הקדש. שאמר רב יהודה אמר רב, אדם צריך לקדש את עצמו בשעת תשמיש, ויצאו ממנו בנים קדושים, בנים מעולים שלא פוחדים מיצר הרע, שנאמר "והתקדשתם והייתם קדושים".

¹ שאבימלך ושריו היו להוטים תוך אורות כוכבים ומזלות לעבדם ולקטר להם ואברהם היה מתדבק באמונתו ית' ויתעלה (ד"א).

² "ה' אלהיך" נתבאר בזהר בא מב' מקומות או בחכמה ובינה, או בת"ת ומלכות, וכו' אם כוונת הכתוב כך היה לו לומר לה' אלהיך תירא והוה ממש לה'. אמנם השתא דקאמר את, משמע דלאו לה' ממש קאמר אלא א"ת שהיא המלכות דרגא קדמאה ממטה למעלה (אור יקר).

³ בני אדם פנוים בלא אשה (ד"א).

⁴ הוא משקה מעורב כארז"ל מה קונדיטון יש בו יין דבש ופלפלין אף דברי תורה וכו' ואמרו כאן שאינם באים ונולדים מקונדיטון בישין ר"ל ממחשבה רעה אלא לידתם והורתם בקדושה והיינו קונדיטון טובים ולא רעים ולכן לא היו חוששים לחטוא שאין היצה"ר יכול לשלוט בהם כ"כ (ד"א).

⁵ עי' זו"ח יא ע"א: מאי קידושא שייך הכא. א"ר יהודה בר יעקב, שלא יעשו פריצותא וחציפותא, ולא לשום זנות כבהמות. וכו', הרשעים על שאינן מולידים אלא לשם זנות, בעזות ובחציפות, אין להם אלא אותה הנפש החיה הנתונה לבהמות, שעניינם אינם אלא כבהמה. וכו' שמכניס באותו הולד עמל של שוא. עי' רמ"ז

זהר וירא

רבי אבא אמר מאי דכתיב (יהזקאל כ כ) ואת שבתותי קדשו אלא אין עונתן של תלמידי חכמים אלא משבת לשבת¹ [ומזהר להו דהואיל] (ונוהר להו והואיל) דתשמיש המטה דמצוה הוא קדשו כלומר קדשו עצמכם בשבתותי בההוא תשמיש דמצוה

אמר רב יהודה אמר רב האי מאן דעייל לקרתא וחמי נשי שפירן² ירכין עינוי ויימא הכי בך³ (נ"א סך) ספאן [איגור] (אגור) איגורנא (קרדינא)⁴ <קרדיטא> תקיל פוק פוק דאבוי קדישא דשבתא הוא מאי טעמא דחמימות דארחא שלט ביה ויכיל יצר הרע לשלטא עלוי

קיב/ב

זהר

יהו"ה מאי את דא דרגא קדמאה אתר דחלא⁵ דקב"ה⁶ ובגין כך כתיב⁷ תירא דתמן בעי בר נש לדחלא קמי מאריה (קב"ה) בגין דאיהו >בי³⁶ (ב) דינא⁸

רבי אבא אמר, מה זה שכתוב "ואת שבתותי קדשו", אלא אין עונתם של תלמידי חכמים אלא משבת לשבת, ומזהיר אותם, שהואיל ותשמיש המטה היא מצוה, "קדשו", כלומר קדשו עצמכם בשבתותי באותו תשמיש של מצוה.

אמר רב יהודה אמר רב, מי שנכנס לעיר ורואים נשים יפות, ירכין עינו ויאמר כך [לחש], בך (ראה) שמחשובים הורתי ולידתי (חזק) תוקף התקלה [לבריות], צא צא, שאבי הקדוש של שבת הוא. למה, משום שחמימות הדרך שולט בו, ויכול יצר הרע לשלוט עליו.

ה". מה זה "את", זו הדרגה הראשונה, המקום של יראת הקדוש ברוך הוא, ולכן כתוב "תירא", ששם אדם צריך לירא לפני רבונו (הקדוש ברוך הוא), משום שהוא (בית) דין.

ח"ג כד ע"ב: והתקדשתם, בפרישות, והייתם קדושים, בשפע העליון. ועי' שער המצות יתרו: והחמירו רז"ל מאוד שיקדש האדם עצמו בשעת תשמיש לפי שאם יקדש עצמו ימשיך לבנו לבוש עליון וקדוש אשר ע"י יזכה להרבות תורה ומצות ואע"פ שהנשמה של הבן מעולה מנשמת האב הנה היא צריכה אל לבוש אביו כנזכר. ולא עוד אלא שאם לא יקדש האב עצמו בעת תשמיש ימשיך לבנו לבוש אחר רע ויהיה אליו כדמיון יצה"ר ממש להחטיאו [יג] ובזה תבין ג"כ טעם למה מענישים האב בשביל בנו כיון שהוא למטה ממדרגתו אבל יובן עם זה כי הוא גורם להחטיא את בנו והבן זה מאד והרי נתבאר ענין כבוד אב ואם.

¹ עי' לעיל יד סע"א.

² יטה עינו לארץ שלא יסתכל בנשים לבא לידי הרהור ח"ו (ד"א).

³ זה הוא לחש שלא לבא לידי הרהור עבירה ופי' סך הבט וראה שמחשובים ואנשי מעשה הוא הורתי ולידתי. ומלת סך הוא בתרגום הבטה וראיה ומלת ספאן הוא לשון חשיבות כענין ריש פ' אלו מגלחין אין הגוים ספונים (ד"א).

⁴ תוקף וחוזק התקלה לבריות צא צא ולא תכנס בי להביאני לידי הרהור עבירה. ומלת קרדינא הוא לשון תוקף וחוזק כמ"ש לעיל ריש דף טו ע"א ורמז הלחש הוא כנגד לילית וכתותיה שהיא גורמת לאדם לבא לידי קרי בלילה ולכן צריך לומר בסוף הלחש דאבוי קדישא דשבתא פי' אין הורתי מששת ימי החול שיש לכחות חיצינים קצת אחיזה שהריון ההוא מצד הקליפה השולטת בחול. אבל מקדושת שבת אני שאז אין לקליפה שום כח ואחיזה בזיווג ההוא ועי' פרשה ויקרא דף יט ע"א לחש ג"כ אל הזיווג להרחיק ממנו לילית וכתותיה (ד"א).

⁵ כיוון שפעולת כל השמות העליונים בדין הוא במדה זו, לזה אמר כי יראת ה' אלהיך שהוא סוד הספירות הנעלמות וכו' ודרגא קדמאה קודמת אפילו לבחי' אלהיך אף אם נבארהו במלכות הוא את והיא מקום היראה מפני שבה הדין, ובה תלויים כל הכחות מכין ועונשין ופועלים בגבורה (אור יקר).

⁶ במלת קב"ה נכלול כללות גדול, קדוש ת"ת, ברוך יסוד, הוא מלכות וכו' (אור יקר).

⁷ נ"ל דדריש כי תיר"א נוטריקון אחותי רעיתי יונתי תמתי והוא התורה שבע"פ שלמד משה במ' יום למעלה ע"כ ר"ת של ד' כנויים אלו בגימטריא תורה וס"ת בגימטריא מ' ועוד האריך. א"מ (נ"א).

⁸ בית לדין והדיינים נכנסים בתוכו ופועלים הדין ודנים והיינו ה' אלהיך מתועדים בבחי' את ודנים שם ובחי' את בית ועד לדינם (אור יקר).

זהר וירא

ואותו תעבוד דא דרגא עלאה דקיימא על האי דרגא תתאה ולא מתפרשאן לעלמין¹ את ואותו דא בדא דבקיין² ולא אתפרשן מאי ואותו דא אתר ברית קדישא אות לעלמין³ דהא פולחנא לא שריא באת⁴ ולא אוהו למפלא אלא למדחל אבל פולחנא אוהו⁵ לעילא ובגין כך ואותו תעבוד

ובו תדבק באתר דאיהו דבקותא⁶ לאתדבקא דאיהו גופא דשרי באמצעייתא ובשמו תשבע⁷ אתר שביעאה דדרגין וסימניך (ירמיה ל ט) ואת דוד מלכם אשר אקים להם⁸ בגין כך אתדבק אברהם במהימנותא כד נחת למצרים וכד אזל לארעא דפלשתים לבר נש דבעא לנחתא גו גובא עמיקא דחיל דלא יכיל לסלקא מגו גובא מה עבד קשר חד קשרא דחבל לעילא מן גובא אמר הואיל דקשירנא קשרא דא מכאן ולהלאה אעול תמן

כך אברהם בשעתא דבעא לנחתא למצרים עד לא ייחות תמן קשר קשרא דמהימנותא בקדמיתא לאתקפא ביה ולבתר נחת אוף הכי נמי כד עאל לארעא דפלשתים בגין כך (משלי יב יט) שפת אמת תכון לעד ועד ארגיעה לשון שקר דא אבימלך דאמר (בראשית כ ה) בתם לבבי ובנקיון כפי וכד אהדרו ליה מה כתיב

"ואותו תעבוד", זו הדרגה העליונה שעומדת על הדרגה התחתונה הזו, ולא נפרדים לעולמים. "את" "ואותו" זה עם זה דבקים ולא נפרדים. מה זה "ואותו", זה מקום ברית קודש, אות לעולמים, שהרי עבודה לא שורה באות ואינו לעבוד אלא לירא, אבל העבודה היא למעלה, ולכן "ואותו תעבוד".

"ובו תדבק", במקום שהוא דבקות להדבק שהוא גוף ששורה באמצע. "ובשמו תשבע", המקום השביעי של הדרגות, וסימן לדבר "ואת דוד מלכם אשר אקים להם". לכן נדבק אברהם באמונה כשירד למצרים וכשהלך לארץ פלשתים. [משל] לאדם שרצה לרדת לבור עמוק, פחד שלא יוכל לעלות מתוך הבור, מה עשה, קשר קשר אחד של חבל למעלה מהבור, אמר, הואיל וקשרתי קשר זה, מכאן והלאה אכנס לשם.

כך אברהם, בשעה שרצה לרדת למצרים, טרם שירד לשם קשר בתחלה את קשר האמונה להתחזק בו, ואחר כך ירד. כמו כן גם כשנכנס לארץ פלשתים. לכן "שפת אמת תכון לעד". "ועד ארגיעה לשון שקר", זה אבימלך שאמר "בתם לבבי ובנקיון כפי". וכשהחזירו לו מה כתוב, "גם אנכי ידעתי כי בתם לבבך עשית זאת", ולא כתוב נקיון כפים.

¹ ראוי שיבא ו' העטוף והחבור ביניהם וז"ש ואותו בו' וז"ש את ואותו דא בדא דבקיין ולא מתפרשן לעלמין ועוד ראוי שתהיה דבקות הזה שאנו אומרים שיהיה דבקות נוסף על דבקות העלול בעלתו שאם לא כן יספיק אומר את אותו בלא ו' כי מלות אלו יורו על עלול ועילה (אור יקר). ותימה דאמרין דמתפרשין בנרגן מפריד אלוף וצ"ע א"נ במלכות דאצילות וכדאמרין בפ' תצא רעז ע"ב דמלכות דאצילות עלה אתמר אני ה' הוא שמי וכו' וע' בהקדמה ז ע"ב וברעיא מהימנא פנחס רכא ע"א אתון דהו"ה דאצילות לית בהו פרודא ושם רכא ע"ב (ד"א). ע' בד"א לשון א"נ אינו צודק דנראה שהוא תירוץ אחר לקושיא אמנם חסר תירוץ והובא ביודעי בינה ודחה הרמ"ז גם תירוץ זה והוא תירוץ דכל הפרצופין מבחינת מ"ה וב"ן. ומבחי' מ"ה לית פרודא ומסיק במ"ש בשער תיקון הנוק' והדברים עתיקין עש"ב. מא"ן (נ"א).

² כי כחשק התחתון לעליון כן חשק העליון לתחתון (אור יקר).

³ פי' מ' רמוזה בתיבת את ה"א תירא אבל העבודה היא לז"א כמ"ש ואותו תעבוד ותיחד עמו שכינתיה ועי' בסה"מ בתפלת אליהו הנביא מפורש באורך. הרש"ב (נ"א).

⁴ היא מדה א' לבד ולא יצדק עבודה אבל בעצם יצדק יראה מפני שהיא מדה בפני עצמה צדק בלא משפט ח"ו שאפשר שישרף העולם בדיניה כדפי' ר"ש בשעת פטירתו כל יומאי אצטערנא דלא יוקדי עלמא בדינוי דצדק (אור יקר).

⁵ קטו ע"א (הערת הזוהר)

⁶ הענין הוא כי בני אדם בנשמתם אחוזים בספירות, והם גבורים חסידים בחסד וגבורה וכו' והנה צריך שיתדבק האדם במדה ההוגנת לו, ואין אדם יודע באיזה מדה יתדבק שמשם אצילות נשמתו לכך יאחוז בת"ת שבו דבקות כל הספירות, והוא גוף האילן שממנו מסתעפין כל הספירות (אור יקר).

⁷ היינו הבי' הרוכבת עליהם בשמו היא המ' שתשפיע למ' הנק' שם סוד השביעיות שבבינה ז"פ ז' מ"ט שערים כמ"ל דף מ"ז. ז"ח (נ"א).

⁸ עי' פרשת קדושים פו ע"א ופד ע"א (לש"ו).

זהר וירא

(בראשית כ ו) גם אנכי ידעתי כי בתם לבבך עשית זאת ולא כתיב נקיון כפים¹

ועתה השב אשת האיש כי נביא הוא רבי יהודה פתח ואמר (ש"א ב ט) רגלי חסידיו ישמור ונוי² חסידו כתיב חד ודא אברהם דקב"ה נטיר ליה תדיר³ ולא אעדי⁴ נטירו מניה לעלמין ומה דאמר רגלי דא אתתיה דקב"ה שדר שכינתיה עמה⁵ ונטר לה תדיר

דבר אחר רגלי חסידו ישמור חד דא אברהם דקב"ה אזיל עמיה תדיר בגין דלא ייכלון לנזקא ליה ורשעים בחשך ידמו (שם) אלין אינון מלכין דקטל קב"ה בההוא ליליא דרדף בתרייהו הה"ד בחשך ידמו דא ליליא דאתקשר בחשוכא⁶ וקטל לון ואברהם רדיף ולייליא קטיל לון הה"ד (בראשית יד טו) ויחלק עליהם לילה הוא ועבדיו ויכם ויחלק עליהם לילה דא קב"ה דפליג רחמי מן דינא⁷ בגין למעבד נוקמין לאברהם ובגין כך ורשעים בחשך ידמו ויכם ויכום מבעי ליה אלא דא קב"ה כי לא בכח יגבר איש (שמואל א' ב ט) דאיהו ואליעזר⁸ הוו בלחודייהו

רבי יצחק אמר והא תנינן באתר דנזקא שכיח לא יסמוך בר נש על ניסא ולא הוה אתר דנזקא אשתכח כהאי דאברהם אזיל בתר חמשה מלכין למרדף בתרייהו ולאנחא קרבא אמר רבי יהודה כד אזיל אברהם להאי לא אזל לאנחא קרבא ולא סמך על ניסא אלא צערא דלוט אפקיה מביתיה ונטיל ממונא למפרק ליה ואי לאו דימות בהדיה גו שביה כיון דנפק חמא שכינתא דנהרא קמיה וכמה חילין סחרניה בההיא שעתא רדף בתרייהו וקב"ה קטיל לון הה"ד (שמואל א' ב ט) ורשעים בחשך ידמו

"ועתה השב אשת האיש כי נביא הוא." רבי יהודה פתח ואמר, "רגלי חסידיו ישמור וגו'". כתוב "חסידו", [כלומר] אחד, וזה אברהם, שהקדוש ברוך הוא שומר אותו תמיד ולא מסיר ממנו את שמירתו לעולמים. ומה שאמר "רגלי", זו אשתו, שהקדוש ברוך הוא שלח שכינתו עמה, ושומר אותה תמיד.

דבר אחר, "רגלי חסידיו ישמור", אחד, זה אברהם, שהקדוש ברוך הוא הלך עמו תמיד כדי שלא יוכלו להזיק לו. "ורשעים בחושך ידמו", אלו אותם מלכים שהרג הקדוש ברוך הוא באותו לילה שרדף אחריהם. זהו שכתוב "בחושך ידמו", זה הלילה שנקשר בחושך והרג אותם, ואברהם רדף והלילה הרג אותם. זהו שכתוב "ויחלק עליהם לילה הוא ועבדיו ויכם", "ויחלק עליהם לילה", זה הקדוש ברוך הוא שחלק רחמים מן הדין כדי לעשות נקמות לאברהם, ולכן "ורשעים בחושך ידמו". "ויכם", היה צריך לכתוב ויכום. אלא זה הקדוש ברוך הוא, כי לא בכח יגבר איש, שהוא ואליעזר היו לבדם.

רבי יצחק אמר, והרי שנינו שבמקום שנזק מצוי לא יסמוך אדם על הנס, ולא היה מקום שהנזק מצוי כמו אצל אברהם שהלך אחר חמשה מלכים לרדוף אחריהם ולערוך קרב. אמר רבי יהודה, כשהלך אברהם על זה, לא הלך לערוך קרב ולא סמך על הנס, אלא צערו של לוט הוציא אותו מביתו, ולקח ממון לפדות אותו, ואם לא, שימות יחד איתו בתוך שבי. כיון שיצא ראה שכינה שמאירה לפניו וכמה צבאות סביבה, באותה שעה רדף אחריהם, והקדוש ברוך

¹ איתא בילקוט א"ל הקב"ה תום לב יש לך נקיון כפים אין לך הדא אמרה משמוש ידיים היה שם וכתב הב' היפה על זה אבימלך תרתי קאמר בתום לבבי סבור שהיא אחותו ובנקיון כפי שלא קרבתי אליה והקב"ה הורה לו על האמת אבל על השנית לא הודה לו כי משמוש היה ושלח ידו לנגוע אליה אלא שהקב"ה מנעו מלחטו וכמ"ש רש"י (מ"מ)

² קפט ע"א (ד"א). עי' לקמן קיג ע"א.

³ בעת הצורך (אור יקר).

⁴ אפילו שלא בשעת הצורך (אור יקר).

⁵ אשה לאשה וזכר לזכר (אור יקר).

⁶ בגבורה, וא"ת לימא דממש בחשך בגבורה, מנא לך דהיינו ליליא שכינתא דאתקשר בחשוכא (אור יקר).

⁷ ליל דין, לילה רחמים, וכן לילה עד חצות דין, מחצות ואילך רחמים (אור יקר).

⁸ דהיינו חסידו אברהם, איש אליעזר (אור יקר).

הוא הרג אותם. זהו שכתוב "ורשעים בחושך ידמו".

רבי שמעון אמר, סוד הוא, "רגלי חסידיו ישמור", זה אברהם, וכשיצא, יצחק השתתף עמו ונפלו לפניו, ואם לא שהשתתף יצחק יחד עם אברהם, לא השמידו. זהו שכתוב "ורשעים בחושך ידמו". "כי לא בכח איש". אף על גב שהכח נמצא תמיד בימין, אם לא היה בצד השמאל לא היו נדחים לפניו. דבר אחר, "רגלי חסידיו ישמור", בשעה שאדם אוהב את הקדוש ברוך הוא, הקדוש ברוך הוא אוהב אותו בכל מה שהוא עושה ושומר דרכיו, כמו שנאמר "ה' ישמר צאתך ובואך מעתה ועד עולם". בא וראה כמה חביבותו של אברהם לקב"ה, שבכל מקום שהיה הולך, לא היה חושש על שלו כלום,

רבי שמעון אמר, סוד הוא, "רגלי חסידיו ישמור", זה אברהם, וכשיצא, יצחק השתתף עמו ונפלו לפניו, ואם לא שהשתתף יצחק יחד עם אברהם, לא השמידו. זהו שכתוב "ורשעים בחושך ידמו". "כי לא בכח איש". אף על גב שהכח נמצא תמיד בימין, אם לא היה בצד השמאל לא היו נדחים לפניו. דבר אחר, "רגלי חסידיו ישמור", בשעה שאדם אוהב את הקדוש ברוך הוא, הקדוש ברוך הוא אוהב אותו בכל מה שהוא עושה ושומר דרכיו, כמו שנאמר "ה' ישמר צאתך ובואך מעתה ועד עולם". בא וראה כמה חביבותו של אברהם לקב"ה, שבכל מקום שהיה הולך, לא היה חושש על שלו כלום,

קינ/א

זהר

אלא בגין לאתדבקא ביה בקב"ה ובגין כך רגלי חסידיו ישמור ודא היא אתתיה² דכתיב (בראשית כ ד) ואבימלך לא קרב אליה וכתוב (שם ו) כי על כן לא נתתיך לנגוע אליה בפרעה מה כתיב (שם יב יז) וינגע יהו"ה את פרעה וגו' על דבר איהי אמרה וקב"ה הוה מחי ובגין כך רגלי חסידיו ישמור ורשעים בחושך ידמו (שמואל א ב ט) אלין פרעה ואבימלך דקודשא בריך הוא עבד בהו דינין בליליא כי לא בכח יגבר איש מאן איש דא אברהם דכתיב (בראשית כ ז) ועתה השב אשת האיש וגו'

אלא רק כדי להדבק בקב"ה, ולכן "רגלי חסידיו ישמור", וזוהי אשתו, שכתוב "ואבימלך לא קרב אליה", וכתוב "כי על כן לא נתתיך לנגוע אליה". בפרעה מה כתוב, "וינגע ה' את פרעה וגו' על דבר [שרי]", היא אמרה, והקדוש ברוך הוא היה מכה, ולכן "רגלי חסידיו ישמור". "ורשעים בחושך ידמו", אלו פרעה ואבימלך, שהקדוש ברוך הוא עשה בהם דינים בלילה. "כי לא בכח יגבר איש", מי זה "איש", זה אברהם, שכתוב "ועתה השב אשת האיש וגו'".

ויהו"ה פקד את שרה כאשר אמר וגו' (בראשית כא א) רבי חייא פתח ואמר (זכריה ג א) ויראני את יהושע הכהן הגדול עומד לפני מלאך יהו"ה והשטן עומד על ימינו לשטנו האי קרא אית לאסתכלא ביה ויראני את יהושע הכהן הגדול דא יהושע בן יהוצדק עומד לפני מלאך יהו"ה מאן מלאך יהו"ה דא אתר צרורא³⁸³ דנשמתיה⁴ דצדיק [צריא] (צוררה) ביה וכל

"וה' פקד את שרה כאשר אמר וגו'". רבי חייא פתח ואמר, "ויראני את יהושע הכהן הגדול עומד לפני מלאך ה' והשטן עומד על ימינו לשטנו". יש להסתכל בפסוק זה. "ויראני את יהושע הכהן הגדול", זה יהושע בן יהוצדק. "עומד לפני מלאך ה'", מי זה "מלאך ה'", זהו המקום (שנשמות הצדיקים צרורות) צרור של נשמת הצדיק צרורה בו,

¹ קשיא ליה הפסוק אומר רגלי חסידיו ישמור, משמע שמירה לבד, ואח"כ אמר ורשעים בחושך ידמו שהוא נצחון, לא שמירה לבד. לזה פירש כי אברהם אל היה הנצחון מצד מדתו לכך צריך שמירה מן הרשעים שלא יזיקוהו, וז"ש רגלי חסידיו דא אברהם, וכד נפק לנגד האויבים אשתתף בהדיה יצחק, ובסוד הגבורה נלו קמיה, וז"ש בחשך, דהיינו גבורה וכו' (אור יקר).

² האשה קרויה רגליו של איש (נ"א, וכן הוא בדע"ה ח"ב צא ע"ג), ועי' שער מאמרי רז"ל (מאמר פסיעותיו של א"א) ששרשה מנה"י דז"א.

³ כלומר היא השכינה (נ"א).

⁴ היא מלכות שהנשמות צרורות בה (מ"מ).

זהר וירא

וכל אותן נשמות הצדיקים עומדות שם, וזהו "מלאך ה'".
אינון נשמתין דצדיקיא קיימין תמן ודא הוא מלאך יהוה!

והשטן עומד על ימינו לשטנו דא יצר הרע דאיהו משוטט ואזיל בעלמא לנמלא נשמתין ולאפקא רוחין ולמסטי לון לברייתא לעילא ותתא ודא הוא בשעתא דאטיל ליה נבוכדנצר לאשא עם אינון נביאי השקר והאי הוה מסטין לעילא בגין דיתוקד עמהון דהכי הוא אורחוי דלאו איהו מקטרג אלא בזמנא דסכנה ובזמנא דצערא שריא בעלמא ואית ליה רשו למסטי ולמעבד דינא אפילו בלא דינא כמה דאת אמר (משלי יג כג) ויש נספה בלא משפט

מהו לשטנו דהוה אמר או כלהו ישתזבון או כלהו יתוקדון דהא בשעתא דאתיהיב רשותא למחבלא לחבלא לא אשתזיב זכאה מן חייבא ובגין כך בשעתא דדינא שרייא במתא בעי בר נש² לערקא³ עד לא אתפס תמן דהא מחבלא כיון דשרי הכי נמי עביד לזכאה כחייבא וכל שכן דהוה תלתיהון כחד והוה (תבע) [טבע] דיתוקדון כלהו או ישתזבון כלהו בגין דכד אתעביד

מדרש הנעלם

ויהוה פקד את שרה כאשר אמר (בראשית

כא א)

רבי יוחנן פתח בהאי קרא (שיר ז ו) ראשך עליך ככרמל ודלת ראשך כארגמן מלך אסור ברהמים (שיה"ש ז ו) עשה קודשא בריך הוא שלמונים למעלה (ומאותם) שלמונים למטה כשנותן קודשא בריך הוא מעלה לשרים של מעלה נוטלים מעלה המלכים של מטה

נתן מעלה לשרו של בבל נטל מעלה הרשע נטל מעלה, שכתוב בו "אנת הוא רישא די דהבא" [אתה הוא ראש הזהב]. והיו כל העולם משועבדים תחת ידו ובנו ובנו עליך ככרמל זהו נבוכדנצר הה"ד (שיה"ש ז ו) ראשך תחותיה תטלל חיות בראשך כארגמן זהו בלשצר דאמר ארגוונא ילבש מלך אסור ברהמים זהו אויל מרודך שהיה אסור עד שמת אביו נבוכדנצר ומלך תחתיו

"והשטן עומד על ימינו לשטנו", זהו יצר הרע שהוא משוטט והולך בעולם ליטול נשמות ולהוציא רוחות ולהסיט את הבריות למעלה ולמטה. וזה הוא בשעה שהטיל אותו נבוכדנצר לאש עם אותם נביאי השקר, וזה היה מסטין למעלה כדי שישרף עמם. שכך היא דרכו, שאינו מקטרג אלא בזמן של סכנה, ובזמן שהצער שורה בעולם, ויש לו רשות להסיט ולעשות דין אפילו בלי דין, כמו שנאמר "ויש נספה בלא משפט".

מה זה "לשטנו", שהיה אומר, או שכולם ינצלו או שכולם ישרפו. שהרי בשעה שנתנה רשות למשחית לחבל, לא נצול הצדיק מהרשעים, ולכן בשעה שהדין שרוי בעיר, אדם צריך לברוח בטרם שיתפס שם, שהרי כיון שהמשחית מתחיל, כך גם עושה לצדיק כמו לרשע, וכל שכן שהיו שלשתם כאחד, והיה תובע שישרפו כולם או ינצלו כולם, משום שכאשר נעשה

"וה' פקד את שרה כאשר אמר".

רבי יוחנן פתח בפסוק זה, "ראשך עליך ככרמל ודלת ראשך כארגמן מלך אסור ברהמים". הקדוש ברוך הוא עשה שליטים למעלה ושליטים למטה, כשנותן הקדוש ברוך הוא מעלה לשרים של מעלה, המלכים של מטה נוטלים מעלה.

נתן מעלה לשרו של בבל, נבוכדנצר הרשע נטל מעלה, שכתוב בו "אנת הוא רישא די דהבא" [אתה הוא ראש הזהב]. והיו כל העולם משועבדים תחת ידו ובנו ובנו. זהו שכתוב "ראשך עליך ככרמל", זהו נבוכדנצר. זהו שכתוב "תחותיה תטלל חיות ברא" [תחתיו תצלל חיות השדה]. "ודלת ראשך כארגמן" זהו בלשצר, שאמר "ארגוונא ילבש" [ילבש ארגמן]. "מלך אסור

¹ דא שכינתא קסו ע"א (ד"א), וכן לעיל סא ע"א, ותז"ח ה ע"א.

² פרשת וישב קכד ע"ב כד דינא אתער ע"ש (ד"א).

³ ריש פרשה מצורע דף נד איתא שצריך לערקא מכל סוחרני מתא (ד"א).

ברהטים", זהו אויל מרודך שהיה אסור עד שמת אביו נבוכדנצר ומלך תחתיו.

אמר רבי יהודה, למה בא טעם [רמז] זה בשיר השירים. אלא אמר רבי יהודה, שבעה דברים נבראו קדם שנברא העולם, ואלו הן וכו', כסא הכבוד שנאמר "נכון כסאך מאז מעולם אתה", וכתוב "כסא כבוד מרום מראשון, שהוא היה ראש הקדום לכל, והקדוש ברוך הוא נטל את הנשמה הטהורה מכסא הכבוד להיות מאירה לגוף. זהו שכתוב "ראשך עליך ככרמל", זהו כסא הכבוד שהוא ראש על הכל.

אמר רבי יהודה למאי אתא האי טעם בשיר השירים אלא אמר רבי יהודה שבעה דברים נבראו קודם שנברא העולם ואלו הן [וכו'] כסא הכבוד שנאמר (תהלים צג ב) נכון כסאך מאז מעולם אתה וכתוב (ירמיה יז יב) כסא כבוד מרום מראשון שהוא [היה ראש [הנקדון]³⁹ <הנקרב> לכל ונטל הקדוש ברוך הוא את הנשמה הטהורה מכסא הכבוד להיות מאירה לגוף הה"ד ראשך עליך ככרמל זהו כסא הכבוד שהוא ראש על הכל

"ודלת ראשך כארגמן", זו היא הנשמה הניטלת ממנו. "מלך אסור ברהטים", זהו הגוף שהוא אסור בקבר וכלה בעפר ולא נשאר ממנו אלא כמלא תרוד [רקב¹ וממנו יבנה כל] הגוף [ו]כשפוקד הקדוש ברוך הוא את הגוף הוא אומר לארץ שתפליט אותו לחוץ דכתיב (ישעיה כו יט) וארץ רפאים תפיל

ודלת ראשך כארגמן זו היא הנשמה הנטלת ממנו מלך אסור ברהטים זהו הגוף שהוא אסור בקבר וכלה בעפר ולא נשאר ממנו אלא כמלא תרוד [רקב¹ וממנו יבנה כל] הגוף [ו]כשפוקד הקדוש ברוך הוא את הגוף הוא אומר לארץ שתפליט אותו לחוץ דכתיב (ישעיה כו יט) וארץ רפאים תפיל

אמר רבי יוחנן, המתים שבארץ [ישראל] הם יחיו תחלה, זהו שכתוב "יחיו מתים", "נבלתי יקומון", אלו שבחוצה לארץ, "הקיצו ורננו

אמר רבי יוחנן המתים שבארץ הם חיים תחלה הה"ד (ישעיה כו יט) יחיו מתים נבלתי יקומון אלו שבחוצה לארץ הקיצו ורננו

קינ/ב
זהר

נס, לא נעשה חצי נס וחצי דין, אלא הכל כאחד, או נס או דין.

ניסא לא אתעביד פלגו ניסא ופלגו דינא אלא כלא כחדא או ניסא או דינא

אמר לו רבי יוסי, ולא, והרי בזמן שהקדוש ברוך הוא בקע את הים לישראל, היה קורע את הים לאלה והם הולכים ביבשה, והמים היו שבים מצד אחר ומטביעים את אלה ומתים. ונמצא נס כאן ודין כאן, הכל כאחד. אמר לו, וזהו שקשה לפניו, שכאשר הקדוש ברוך הוא עושה דין ונס כאחד, לא במקום אחד ולא בבית אחד שהכל נמצא כאחד. ואם נעשה קשה לפניו, שהרי למעלה לא נעשה הכל אלא בשלמות כאחד, או נס או דין במקום אחד ולא לחצאין. לכן הקדוש ברוך הוא לא עושה דין ברשעים עד שישתלמו בחטאם. זהו שכתוב "כי לא שלם עון האמורי עד הנה", וכתוב

אמר לו רבי יוסי ולא והא בזמנא דבקע קב"ה ימא לישראל הוה קרע ימא לאלין ואזלין ביבשתא ומיאי הוו תבין מסטרא אחרא וטבעין לאלין [ומתין] (ומייתין) ואשתכח ניסא הכא ודינא הכא כלא כחדא² אל ודא הוא דקשיא קמיה דכד קב"ה עביד דינא וניסא כחדא לאו באתר חד ולא בביתא חדא דאשתכח כלא כחדא⁴⁰ ואי אתעביד קשיא קמיה דהא לעילא לא אתעביד כלא אלא בשלימו כחדא או ניסא או דינא באתר חד ולא בפלגו כגין כך לא עביד קב"ה דינא בחייביא עד דאשתלימו בחובייהו הה"ד (בראשית טו טז) כי לא שלם עון האמורי עד הנה וכתוב (ישעיה כו ח) בסאסאה בשלחה

¹ הקב"ה משאיר בגוף האדם עצם אחד קטן והוא התחתון שבשדרה והעצם הזה אינו כלה ולא נפסד לעולם ונקרא בלשון רבותינו ז"ל תרוד רקב (עבה"ק ח"ב פ"מ).

² מהכא משמע דעד שלא עלו ישראל מן המים נטבעו מצרים. א"מ. מפורש ברז"ל דישאל עולים ומצרים נטבעין וכשהתחילו לטבוע עדיין היו שאר ישראל בים וכל שישראל עולים הם נטבעים. מא"י (נ"א).

זהר וירא

תריבנה ועל דא הוה אסמין ליה ליהושע דיתוקד בהו עד דאמר ליה (זכריה ג ב) יגער יהו"ה בך השטן

מאן אמר ליה דא מלאך יהו"ה (ואתמר ויאמר יהו"ה אל השטן) [ואי תימא ויאמר יהו"ה אל השטן יגער יהו"ה בך וגו'] תא חזי [כי הא נמי] <הכא נמי> למשה (הא) בסנה [ד]כתיב (שמות ג ב) וירא מלאך יהו"ה אליו בלבת אש וכתוב (שם ד) וירא יהו"ה כי סר לראות לזמנין <מלאך יהו"ה ולזמנין> מלאך ולזמנין יהו"ה ובנין בך א"ל יגער יהו"ה בך השטן ולא אמר הנני גוער בך¹

תא חזי כגוונא דא ביומא דאשתכח דינא בעלמא וקב"ה יתיב על כרסייא דדינא כדין אשתכח האי שטן דאסמי לעילא ותתא ואשתכח איהו לחבלא עלמא וליטול נשמתין

רבי שמעון הוה יתיב ולעי באורייתא והוה משתדל בהאי קרא (דברים כא ג) ולקחו זקני העיר ההיא עגלת בקר וגו'² וערפו שם את העגלה בנחל ודינא איהו בקופיץ לערפא לה א"ל רבי אלעזר האי למאי אצטריך בכה רבי שמעון ואמר ווי לעלמא דאתמשך בתר דא דהא מן ההוא יומא דההוא חויא

מדרש הנעלם

שוכני עפר אלו המתים שבמדבר דאמר רבי יוחנן למה מת משה בחוצה לארץ להראות לכל באי עולם כשם שעתיד הקדוש ברוך הוא להחיות למשה כך עתיד להחיותם [לדורו] (למה) שהם קבלו התורה (דאמר רבי יוחנן שעליהם) [ועליהם] נאמר (ירמיה ב ב) זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה

דבר אחר הקיצו ורננו שוכני עפר אלו הם האבות [ו]המתים בחוצה לארץ יבנה גופם ומתגלגלים תחת הארץ עד ארץ ישראל ושם יקבלו נשמתם ולא בחוצה לארץ הה"ד (יחזקאל לו ג) לכן הנבא ואמרת אליהם הנה אנכי פותח

"בסאסאה בשלחה תריבנה", ועל זה היה מסטין ליהושע שישרף עמם, עד שאמר לו "יגער ה' בך השטן".

מי אמר לו את זה, מלאך ה' (ונאמר "ויאמר ה' אל השטן"). ואם תאמר, "ויאמר ה' אל השטן יגער ה' בך וגו'", בא וראה, כך גם למשה בסנה, שכתוב "וירא מלאך ה' אליו בלבת אש", וכתוב "וירא ה' כי סר לראות", לפעמים מלאך ה' ולפעמים מלאך ולפעמים ה'. ולכן אמר לו "יגער ה' בך השטן", ולא אמר הנני גוער בך.

בא וראה, כדוגמא זו ביום שנמצא דין בעולם, והקדוש ברוך הוא יושב על כסא הדין, אז נמצא השטן הזה שמסטה למעלה ולמטה, והוא נמצא להשחית את העולם וליטול הנשמות.

רבי שמעון היה יושב ולומד תורה, והיה עוסק בפסוק הזה, "ולקחו זקני העיר ההיא עגלת בקר וגו' וערפו שם את העגלה בנחל". והדין הוא בסכין לערוף אותה. אמר לו רבי אלעזר, למה צריך את זה. רבי שמעון בכה ואמר, אוי לעולם שנמשך אחר זה, שהרי מאותו היום שאותו הנחש

שוכני עפר", אלו המתים שבמדבר. שאמר רבי יוחנן, למה מת משה בחוצה לארץ, להראות לכל באי עולם, כשם שעתיד הקדוש ברוך הוא להחיות למשה, כך עתיד להחיות לדורו. (למה), שהם קבלו התורה. (שאמר רבי יוחנן) ועליהם נאמר "זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה".

דבר אחר, "הקיצו ורננו שוכני עפר", אלו הם האבות, והמתים בחוצה לארץ יבנה גופם ומתגלגלים תחת הארץ עד ארץ ישראל, ושם יקבלו נשמתם ולא בחוצה לארץ. זהו שכתוב "לכן הנבא ואמרת

¹ פי' דאי קאי על ז"א הוה ליה למימר הנני גוער בך, אבל השתא דכתיב יגער ה' בך פירושו ויאמר ה' שהיא מלכות יגער ה' הוא ז"א יגער בשטן (מ"מ).

² עי' ספר הליקוט (שופטים כא): כי ימצא חלל באדמה וכו'. דע, כי מלת חל"ל, בגימטריא חי"ם. וזה לעומת זה עשה האלהים, זה מצד החול ששת ימי המעשה, ונמצא חלל, כמו הנפל שאין לו חיים. וז"ס מ"ש נופל בשדה, הידועה, של איש שדה שהוא סמא"ל, ולכן לא נודע מי הכהו, כי מצאו בתחומו, ויצעק ואין מושיע לו, ולזה ולקחו זקני העיר ההיא עגלת בקר, לרמוז לעון העגל, וז"ס אומרה ואתה תבער הדם הנקי וכו'.

זהר וירא

את קברותיכם והעליתי אתכם מקברותיכם עמי והבאתי אתכם אל אדמת ישראל מה כתיב אחריו (יהזקאל לו יד) ונתתי רוחי בכם וחייתם

רבי פנחס אמר הנשמה נטלה מכסא הכבוד שהוא הראש כדקאמר (שיר ז ו) ראשך עליך ככרמל ודלת ראשך כארגמן זו היא הנשמה שהיא דלת הראש מלך אסור ברהמים (שיה"ש ז ו) הוא הגוף שהוא אסור בקברים זהו הגוף וזהו שרה וזהו מלך וקודשא בריך הוא פוקדון למועד אשר דבר אליו הה"ד (בראשית כא א) ויהו"ה פקד את שרה כאשר אמר פוקד את הגוף לזמן הידוע שבו יפקוד הצדיקים

אמר רבי פנחס עתיד הקדוש ברוך הוא ליפות לגוף הצדיקים לעתיד לבא כיופי של אדם הראשון¹ כשנכנס לגן עדן שנאמר (ישעיה נח יא) ונהך יהו"ה תמיד וגו' והיית כגן רוה

אמר רבי לוי הנשמה בעודה במעלתה ניוזנת באור של מעלה ומתלבשת בו וכשיכנס⁴¹ לגוף לעתיד לבא באותו האור ממש יכנס ואזי הגוף יאיר כזוהר הרקיע הה"ד (דניאל יב ג) והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע וישיגו בני אדם דעה שלימה שנאמר (ישעיה יא ט) כי מלאה הארץ דעה את יהו"ה מנא לן הא ממה דכתיב ונהך יהו"ה תמיד והשביע בצחצחות נפשך זה אור של

קיד/א

זהר

בישא דאתפתה ביה אדם שליט על אדם ושליט על בני עלמא איהו קאים למסטי עלמא ועלמא לא יכיל לנפקא מעונשיה עד דייתי מלכא משיחא ויוקים קב"ה לדמיכי עפרא דכתיב (ישעיה כה ח) בלע המות לנצח וגו' וכתיב (זכריה יג ב) ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ ואיהו קאים על עלמא דא למיטל נשמתין דכל בני נשא ותא חזי הא כתיב (דברים כא א) כי ימצא חלל וגו' >תא חזי כל בני עלמא ע"י מלאך המות נפקא נשמתיהו < אי תימא דבר נש דא על ידא דההוא מלאך המות נפק נשמתיה לאו הכי אלא

אליהם הנה אנכי פותח את קברותיכם והעליתי אתכם מקברותיכם עמי והבאתי אתכם אל אדמת ישראל". מה כתוב אחריו, "ונתתי רוחי בכם וחייתם".

רבי פנחס אמר, הנשמה ניטלה מכסא הכבוד שהוא הראש, כמו שנאמר "ראשך עליך ככרמל". "ודלת ראשך כארגמן", זו היא הנשמה שהיא דלת הראש. "מלך אסור ברהמים", הוא הגוף שהוא אסור בקברים. זהו הגוף, וזהו שרה, וזהו מלך. והקדוש ברוך הוא פוקדה למועד אשר דיבר אליו. זהו שכתוב "וה' פקד את שרה כאשר אמר". פוקד את הגוף לזמן הידוע שבו יפקוד הצדיקים.

אמר רבי פנחס, עתיד הקדוש ברוך הוא ליפות לגוף הצדיקים לעתיד לבא כיופי של אדם הראשון כשנכנס לגן עדן, שנאמר "ונחך ה' תמיד וגו' והיית כגן רוה".

אמר רבי לוי, בעוד הנשמה במעלתה, נזונית באור של מעלה ומתלבשת בו, וכשתכנס (ונשתרש) לגוף לעתיד לבא, באותו האור ממש תכנס, ואזי הגוף יאיר כזוהר הרקיע. זהו שכתוב "והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע". וישיגו בני אדם דעה שלמה, שנאמר "כי מלאה הארץ דעה את ה'". מנין לנו זה, ממה שכתוב "ונחך ה' תמיד והשביע בצחצחות נפשך", זה אור של

הרע שאדם התפתה בו, שולט על האדם ושולט על בני העולם, הוא עומד להסיט את העולם, והעולם לא יכול לצאת מעונשו עד שיבא מלך המשיח ויקים הקדוש ברוך הוא את ישני העפר, שכתוב "בלע המות לנצח וגו'", וכתוב "ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ", והוא עומד על עולם זה ליטול את כל נשמות בני האדם.

ובא וראה, הרי כתוב "כי ימצא חלל וגו'". בא וראה, כל בני העולם נשמתם יוצאת על ידי מלאך המות. אם תאמר שבן אדם הזה יצאה נשמתו על ידי אותו מלאך המות, לא כך, אלא מי שהרג אותו, הוציא את נשמתו בטרם הגיע זמנו שישלוט בו אותו מלאך המות. ולכן "ולארץ לא יכופר

¹ הוא נקודת ההתחלפות מבחינת "כתנות עור" לבחינת "כתנות אור" (דע"ה ח"ב נז ע"ד), ע"י לו ע"ב ענין כתנות אור.

זהר וירא

מאן דקטיל ליה¹ אפיק נשמתיה עד לא מטא זמניה לשלמאה ביה ההוא מלאך המות ובגין כך (במדבר לה לג) ולאריץ לא יכופר וגו' >ולאריץ דילן< ולא די לון דקאים איהו למסטי עלמא למגנא ולקטרגא תדיר כל שכן דגזלין מיניה מה דאית ליה לנפלא

וקב"ה חיים על בנוי ובגין כך קרבין על האי עגלה² בגין לתקנא עמיה מה דאתנפיל (מ)ההיא נשמתא דבר נש מניה ולא ישתכח מקטרגא על (קרביין בהאי) עלמא ורזא עלאה תנינן הכא שור פרה³ עגל עגלה⁴ כלהו ברזא עלאה אשתכחו ובגין כך בדא מתקנין ליה ודא הוא דכתיב (דברים כא ז) ידינו לא שפכה את הדם הזה וגו'⁵ לא שפכה ולא גרימנא מיתתיה ובדא לא אשתכח מקטרגא עליהו ובכלא יהיב קב"ה עיטא לעלמא

תא חזי⁶ כגוונא דא ביום ר"ה⁷ ויום הכפורים דינא אשתכח בעלמא איהו קאים לקטרגא וישראל בעיין לאתערא בשופר⁸ ולאשתערא קול⁹ דכליל באש"א ומי"א ורוח"א ואתעבידו חד¹⁰ ולאשמעא ההוא קול מגו שופר¹¹ וההוא קול סלקא עד אתר דכרסייא דדינא¹² יתבא ובטש

וגו". ולאריץ שלנו, ולא די להם שעומד הוא להסיט העולם לחנם ולקטרג תמיד, כל שכן שגוזלים מאתנו מה שיש לו לקחת.

והקדוש ברוך הוא חס על בניו, ולכן מקריבים את העגלה הזו, כדי לתקן עמו מה שנלקחה אותה נשמה של האדם ממנו, ולא ימצא מקטרג על (הקרובים בזה) העולם. וסוד עליון שנינו כאן. שור, פרה, עגל, עגלה, כולם נמצאים בסוד עליון, ולכן בזה מתקנים אותו. וזהו שכתוב "ידינו לא שפכה את הדם הזה וגו'". לא שפכו ולא גרמנו מיתתו. ובזה לא נמצא עליהם מקטרג, והקדוש ברוך הוא נתן עצה לעולם בכל.

בא וראה, כדוגמא זו, ביום ראש השנה ויום הכפורים שנמצא הדין בעולם, הוא עומד לקטרג, וישראל צריכים להתעורר בשופר ולהתעטר בקול שכלול באש ומים רוח ונעשים אחד, ולהשמיע אותו קול מתוך השופר. ואותו קול עולה עד מקום שיושב כסא הדין ומכה בו ועולה. כיון

¹ שאין מלאך המות משתתף במיתה ההיא מפני שלא ניתן לו רשות לשלוט בו. וא"ת והיאך אפשר שימות בלא מלאך המות, והרי שלט בו המות שמת. וי"ל שהמות ענין א' ומלאך המות ענין אחר. והם ב' קלי, הקלי האחת הוא מלאך המות שע"י שולט הקלי הב' היא המות. והן אמת שהמות שלט באדם זה אמנם לא ע"י הקלי הראשונה. ונ"ל דהיינו טעמא שנהגו שאין רוחצים ההרוגים שלא נטמאו בחרב המלאך המות בזולת טעמים אחרים (אור יקר).

² בסוד שעיר לעזאזל (אור יקר).

³ פני שור משמאל דהיינו בסוד הגבורה. פרה מלכות, אם כן עגל הוא בסוד החיצונים שני עגלים שעשה ירבעם. ועגלה בסוד הנקבה שלו, נמצא דהיינו בסוד שעיר עזאזאל ושעירים ירקדו שם (אור יקר). פי' שור ביסוד, ופרה במלכות, א"נ חו"ב דנוגה (מ"מ).

⁴ ד"נ דנוגה א"נ ז"ן דנוגה (מ"מ).

⁵ היינו בסוד ונשא השעיר עליו וכו', אמנם אין הכוונה רק לסלק תביעתו מעל הרבים והיחיד בעונו ימות ולכן אינו וידוי גמור (אור יקר).

⁶ לעיל סד ע"א ולקמן פ' אמור צא ע"א (ד"א).

⁷ אנו עושים בדרך שלא ימצא דלטוריא על ישראל (אור יקר).

⁸ שהוא כנגד הבינה, שהיא אם המעטרת על ישראל וכנגדה שופר תחתון (אור יקר).

⁹ שהוא הת"ת שאצילותו מעמקי השופר שהוא הבינה, דהיינו בסוד הדעת הכולל חג"ת, דהיינו מים אש ורוח, וכן הקול הגשמי היוצא למטה בטבע כולל: אש דהיינו הבל חם, ומים דהיינו לח, ורוח דהיינו הבל פה כנודע. והוא רמז לקול עליון, ולכן יש בו כח לעוררו והנה בעלותו למעלה הנה יכול חג"ת ויכניסם אל תוך הבינה כלולים ויעוררם מעמקי שורשם ויתקנם ויוציאם משם מתוקנים (אור יקר). קול השופר שבעולם הזה (מ"מ).

¹⁰ האש והמים והרוח, ואחר שהם יוצאים מיוחדים מהפה הם נעשים קול בפנימיות גוף השופר (אור יקר).

¹¹ כן ממש סוד העליה למעלה שעולה קול תחתון, פושט צורה ולובש צורה, מעלול לעילה בסוד ההתעוררות העולה ממטה למעלה עד עלותו מהפה שהוא המלכות פתח שער הכניסה (אור יקר).

¹² היא כסא לגבורה ב"ד העליון, וגבורה ומלכות הם ב' ימי ראש השנה (אור יקר). מלכות (מ"מ).

זהר וירא

שמגיע הקול הזה מלמטה, הקול של יעקב נתקן למעלה, והקדוש ברוך הוא

בה¹ וסלקא כיון דמטא האי קול מתתא² קול דיעקב³ אתתקן לעילא⁴ וקב"ה⁵ מדרש הנעלם

מעלה. "ועצמותיך יחליץ", זה פקידת הגוף. "והיית כגן רוח וכמוצא מים אשר לא יכזבו מימיו (ישעיה נח יא) זהו דעת [הבורא יתברך] (בריות) ואזי ידעו (דעת) הבריות שהנשמה הנכנסת בהם שהיא נשמת החיים נשמת התענוגים מלמעלה ומעדנת לגוף, והכל תמהים בה ואומרים "מה יפית ומה נעמת אהבה בתענוגים", זו היא הנשמה לעתיד לבא.

אמר רבי יהודה, בא וראה שכך הוא, שכתוב "מלך אסור ברהטים", וכתוב אחריו "מה יפית ומה נעמת". ואמר רבי יהודה, באותו זמן עתיד הקדוש ברוך הוא לשמח עולמו ולשמח בבריותיו, שנאמר "ישמח ה' במעשיו". ואזי יהיה שחוק בעולם מה שאין כן עכשיו, שכתוב "אזי ימלא שחוק פינו וגו'". זהו שכתוב "ותאמר שרה צחוק עשה לי אלהים", שאזי עתידים בני אדם לומר שירה, שהוא עת שחוק.

אמר רבי יהודה [תא הזי שכך הוא דכתיב (שם ו) מלך אסור ברהטים⁶ וכתוב בתריה מה יפית ומה נעמת] ואמר רבי יהודה באותו זמן עתיד הקדוש ברוך הוא לשמח עולמו ולשמח בבריותיו שנאמר (תהלים קד לא) ישמח יהוה במעשיו ואזי יהיה שחוק בעולם מה שאין עכשיו דכתיב (שם קכו ב) אזי ימלא שחוק פינו וגו' הה"ד (בראשית כא ו) ותאמר שרה צחוק עשה לי אלהים שאזי עתידים בני אדם לומר שירה שהוא עת שחוק

רבי אבא אמר, היום שישמח הקדוש ברוך הוא עם בריותיו, לא היתה שמחה כמותה מיום שנברא העולם, והצדיקים הנשארים בירושלים לא ישובו עוד לעפרם, שכתוב "והיה הנשאר בציון והנותר בירושלים קדוש יאמר לו". הנותר בציון ובירושלים דוקא. אמר רבי אחא, אם כן מעטים הם. אלא כל אותם שנשארו בארץ ישראל הקדושה, דינם כירושלים וכציון לכל דבר, מלמד שכל ארץ ישראל בכלל

רבי אבא אמר, היום שישמח הקדוש ברוך הוא עם בריותיו, לא היתה שמחה כמותה מיום שנברא העולם, והצדיקים הנשארים בירושלים לא ישובו עוד לעפרם, שכתוב "והיה הנשאר בציון והנותר בירושלים קדוש יאמר לו". הנותר בציון ובירושלים דוקא. אמר רבי אחא, אם כן מעטים הם. אלא כל אותם שנשארו בארץ ישראל הקדושה, דינם כירושלים וכציון לכל דבר, מלמד שכל ארץ ישראל בכלל

¹ להעלותה בסוד ההתעוררות עד עלות הקול הזה עד הת"ת לכלול חו"ג עמו להתעלם לעמקי הבינה, להתתקן בסוד רחמי השרשים הפנימיים (אור יקר). הבטישה הוא בסוד זיווג נעלם (בהגר"א בספד"צ יג ע"א ד"ה וכבר), שזיווג נקרא בטישה כי ענין הזיווג הוא לזווג את ב' ההפכים כגון ז'ו"נ שהם יוצאים מחו"ג אש ומים כדי שיתמתקו (בהגר"א תז"ח יח ע"ב ד"ה כד אתפשט).

² בסוד קשר העולמות ממטה למעלה בסוד מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה (אור יקר).

³ דהיינו הת"ת כולל החסד והגבורה (אור יקר).

⁴ בסוד הבינה שמשם תיקונו כדכתיב כונן שמים בתבונה (אור יקר).

⁵ שהוא הבינה (אור יקר).

⁶ דכתיב מלך אסור ברהטים וכו' נ"ב הנשמה הוא מלך ואסורה ברהטים במוצא מים אשר לא יכזבו מימיו כאמור ריש עמוד ולכן נקרא רהטים ואח"כ מעדנת לגוף שגם הגוף יתחבר בבורא וזה הדיבוק נקרא עידון כמו עידון בשר ואז מה יפה האהבה בתענוגים שגם הגוף אל יבטל ההתחברת להבורא ולכן פסוק זה מסוגל לטהר המחשבה כי האדם הבא להתחבר בבורא ובאם שהגוף מעכב יש לו צער גדול (ונקרא) כמו [שכ'] את הנפש אויבין (יהי') [יקלענה] בכף הקלע היפך מנפש הצרור תמיד בצרור החיים (נ"י) (ש"נ).

⁷ אחרי התחיה (דע"ה ח"ב נח ע"ב).

זהר וירא

ירושלים היא ממשמע שכתוב "וכי תבאו אל הארץ", הכל בכלל.

רבי יהודה ברבי אלעזר שאל לרבי חזקיה, אמר לו, מתים שעתיד הקדוש ברוך הוא להחיותם, למה לא נתן נשמתם במקום שנקברו שם, ויבאו להחיות בארץ ישראל אמר לו, נשבע הקדוש ברוך הוא לבנות ירושלים, ושלא תהרס לעולמים. שאמר רבי ירמיה, עתיד הקדוש ברוך הוא לחדש עולמו ולבנות ירושלים ולהורידה בנויה מלמעלה (בנין) כדי שלא יהרס. ונשבע שלא תגלה עוד כנסת ישראל. ונשבע שלא יהרס בנין ירושלים, שנאמר

קיד/ב
זהר

אתער רחמי¹ דהא כגוונא דישראל מתערי לתתא קול חד כליל באש"א ורוח"א ומי"א דנפקי כחדא מגו שופר הכי נמי אתער לעילא שופר² והוא קול דכליל באש"א ומי"א ורוח"א אתתקן ונפיק דא מתתא ודא מעילא ואתתקן עלמא ורחמי אשתכחו והוא מקטרגא אערבב דחשיב לשלטאה בדינא ולקטרגא בעלמא ורחמי דמתערי רחמי כדין אערבב ואתשש חיליה³ ולא יכיל למעבד מדי וקב"ה דאין עלמא ברחמי דאי תימא⁴ דדינא אתעביד לאו הכי⁵ אלא אתחברו רחמי בדינא ועלמא אתדן ברחמי

מערור רחמים. שהרי כדוגמא שישראל מעוררים למטה קול אחד כלול באש ורוח מים שיוצאים כאחד מתוך השופר, כך גם מתעורר למעלה שופר. ואותוקול שכלול באש ומים רוח נתקן, ויוצא זה מלמטה וזה מלמעלה, ונתקן העולם, ונמצאים הרחמים. ואותו מקטרג מתערבב, שחושב לשלוט בדין ולקטרג בעולם, ורואה שמתעוררים רחמים. אז מתערבב ותש כחו ולא יכול לעשות דבר, והקדוש ברוך הוא דן את העולם ברחמים, שאם תאמר שנעשה דין, לא כך, אלא מתחברים רחמים עם דין, והעולם נדון ברחמים.

¹ מסוד עמקיה ע"י השרשים הפנימיים (אור יקר).

² הוא סוד אור מקיף לשבע תחתונות דבינה, והנה הבינה תוקעת ומוציאה פנימיות ז"ן לחוץ דרך פיה והם יוצאים ונמשכים משם ולמטה ואז הם עוברים דרך אור מקיף שלה בז' תחתונות שלה, ואח"כ הם יוצאים מתוך שופר זה (מ"מ).

³ שכל כח גבורתו מהדין וכמו שנחלש הדין נחלש כחו כי כחו בהיותו יונק מהגבורה ובהיות הגבורה והדין מתגבר שוטר הדיינים שהוא הקלי' מתגברת לפעול מאמר הדין וכאשר ישראל ממשיכים הרחמים דהיינו סוד המתיקות הגבורה בעמקי הבינה ע"י קול דיעקב המעלה אותה למעלה כדפי' הגבורה מתחלשת ודיניה מתבטלים שם ברוב שהם רחמים וחסד ומתהפכת היא ממקורה לרחמים והדין מתבטל והיא מתחלשת עד שיחשוד שמא יגברו הרחמים כ"כ שיעורר הקב"ה סוד הגאולה על בניו ובתקיעות ראשונות שהוא ייחוד ראשון רחמים פעם א' לבד בהיל ולא בהיל שאין כח הרחמים מתגברים כ"כ ועומד ירא ובוטח שלא יתעורר הגאולה ברחמים המועטין אמנם בהשנות ישראל בתקיעות שניות אז מתעוררים הרחמים בחזקה ממקומם וירא לנפשו פן יתבטלו הקלי' מכל וכל ע"י הרחמים הגודלים שישראל מעוררים ויתעורר אור הגאולה (אור יקר).

⁴ פי' ואם יעלה על דעתך לומר שאחר שהגבורה במקומו היא ינוקת דין מהבינה והשפיעה הדין היא במלכות וחתכו הדין ע"פ הדין שבמדות א"כ אף אם נבטל אותה אח"כ בשרשים העליונים מה תועלת שהרי הדין שנשפע נשפע ומה שנגזר נגזר (אור יקר).

⁵ כלומר לא יעלה על דעתך זה שאינו כן, אלא ממש באותם הרחמים הנמשכים מתתקן הדין אפילו מה שכבר גזרו והעולם נידון ברחמים וכו', שהכוונה שאין הדין מתבטל מכל וכל ונאבד שסוף סוף הם ימי דין לדון העולם, אלא מתמזג עם הרחמים (אור יקר).

זהר וירא

תא הזי כתיב (תהלים פא ד) תקעו בחדש שופר בכסה ליום חגנו דאתכסיא סיהרא¹ דהא כדין שלמא האי חיויא בישא² וכיל לנזקא עלמא וכד מתערי רחמי³ סלקא סיהרא ואתעברת מתמן⁴ ואיהו אתערבב ולא יכיל לשלמא ואתעבר⁵ דלא יתקרב תמן ועל דא ביום ר"ה בעי לאערבבא ליה כמאן דאתער משנתיה ולא ידע כלום

ביום הכפורים בעינן לנייחא ולמעבד ליה נייחא דרוחא בשעיר⁶ דקרבין ליה וכדין אתהפך סניגוריא עליהו דישראל⁷ אבל ביומא דר"ה אתערבב דלא ידע ולא יכיל למעבד כלום חמי אתערותא דרחמי סלקין מתתא ורחמי מלעילא וסיהרא סלקא בינייהו כדין אתערבב ולא ידע כלום ולא יכיל לשלמא וקב"ה דן להו לישראל ברחמי וחיים עליהו ואשתבח להו זמנא⁸ כל אינון עשרה יומין דבין ר"ה ליום הכפורים לקבלא כל אינון דתייבין קמיה ולכפרא לון מחובייהו וסליק לון ליומא דכפורי ועל דא בכלא קב"ה פקיד לון לישראל למעבד עובדא בגין דלא ישלוט עליהו מאן דלא אצטריך ולא ישלוט עליהו דינא ויהוין כלהוין זכאין בארעא

מדרש הנעלם

בא וראה, כתוב "תקעו בחדש שופר בכסה ליום חגנו", שהלבנה מתכסה, שהרי אז שולט הנחש הרע ויכול להזיק לעולם. וכשמתעוררים רחמים, עולה הלבנה ועוברת משם, והוא מתערבב ולא יכול לשלוט, ועובר שלא יתקרב לשם. ולכן בראש השנה צריך לערבב אותו כמי שמתעורר משנתו ולא יודע כלום.

ביום הכפורים צריך לנוח ולעשות לו נחת רוח בשעיר שמקריבים לו, ואז מתהפך לסנגור על ישראל, אבל ביום של ראש השנה מתערבב, שלא יודע ולא יכול לעשות כלום. רואה התעוררות של הרחמים עולים מלמטה, ורחמים מלמעלה, והלבנה עולה ביניהם, אז הוא מתערבב ולא יודע כלום ולא יכול לשלוט. והקדוש ברוך הוא דן את ישראל ברחמים וחס עליהם ומוצא להם זמן כל אותם עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכפורים לקבל את כל אותם השבים [בתשובה] לפניו, ולכפר להם מחטאייהם, ומעלה אותם ליום הכפורים. ועל זה הקדוש ברוך הוא מצוה את ישראל בכל [המצות הנ"ל] לעשות מעשה, כדי שלא ישלוט עליהם מי שלא צריך, ולא ישלוט עליהם הדין, ויהיו כולם צדיקים בארץ

¹ בכסה כסוי ה' דהיינו דאתכסיא סיהרא ועניינו שהיא מתלבשת בלבוש נכרי שהם 'קלי' דתמן מתלבשין עשר אותיות קדושות (אור יקר). קטו ע"א (ד"א).

² הוא הנחש השולט בהיותו יונק ממנה אחר שהיא שחרחרת למטה מכסה פניה מהשמש מפני שפירסה נדה באדמימות הדין להשפיע לחיצונים וכו' ואין לפרש דאתכסיא ואינה באה בימים אלו אל הדין, שאינו, שהרי היא יום ב' של ראש השנה והיא ב"ד התחתון, ואי אפשר לפעול הדין זולתה. אמנם העיקר שהיא מתכסת מאור השמש שאין בעלה מאיר בו מפני שהיא אסורה לבעלה, ואין לה ייחוד עד סוכות וכו' (אור יקר).

³ מאירים אור עליון בה ואז היא מתטהרת ומתלבנת משחרוריתה והופכת פניה לבעלה בסוד לבונה ולא שיהיה ייחוד לה כלל עם בעלה שאין ייחוד עד יום ראשון של סוכות, אלא היא מתלבנת ופורשת עצמה מלהשפיע בקלי' ומאירה (אור יקר).

⁴ מיניקת הדין ומהשפעתו בחיצונים לבד, ובזה איהו איערבב בב' דברים הא' שאינו שולט למטה, והב' שאינו יונק מהקדושה (אור יקר).

⁵ והיינו דמסיק כמאן דלא ידע כלום לא זכות ולא חובה כמו שאין אנו מבקשים מלמעלה רק להחליש כח הדין שיהיה מתוק, אמנם ביוה"כ אנו מבקשים ממש סליחה וכפרה, א"כ צריכים אנו ממש למעבד ליה ניחא דרוחא כדי להשיג מבוקשנו (אור יקר).

⁶ שנים אנשים מרגלים הם חכמה ובינה דדכורא דנוגה דאצילות ואותו של חכמה נמתק יותר ונשאר גורל א' לה', אך השני מוח בינה דנוגה ניתן ביוה"כ שהוא ג"כ סוד בינה לעזאזל, הוא זו"ן דנוגה דבי"ע (מ"מ).

⁷ וסיהרא סלקא בינייהו בין הרחמים העולים מלמעלה ובין היורדים מלמעלה שהוא סולם שבו עולים ויורדים אור ישר ואור חוזר (אור יקר).

⁸ דרשו ה' בהמצאו, ועם היות שכל עשרה ימים מקבל תשובתם, עכ"ז לענין הכפרה סליק לון ליומא דכיפורים שלא ישלוט עליהו מאן דלא אצטריך, דהיינו דינא הדין הקדוש וב' חלוקות אלו בב' בחי' לכל א' דהיינו "בעובדא" שהם תקיעות, "ובמלין" שהם הברכות והתפילות (אור יקר).

"לא יאמר לך עוד עזובה ולא רצך לא יאמר עוד שממה". ובכל מקום שאתה מוצא לא לא, היא שבועה. זהו שכתוב "ולא יכרת כל בשר עוד ממי המבול ולא יהיה עוד מבול וגו'", וכתוב "אשר נשבעתי מעבור מי נח", מכאן שלא לא, שבועה, ומן לאו אתה שומע הן. ועתיד הקדוש ברוך הוא לקיים עולמו קיום שלא תגלה כנסת ישראל ולא יהרס בנין בית המקדש, לפיכך אין מקבלים נשמתם אלא במקום שקיים לעולמים, כדי שתהיה הנשמה קיימת בגוף לעולמים. וזה הוא שכתוב "הנשאר בציון והנותר בירושלים קדוש יאמר לו וגו'".

אמר רבי חזקיה, מכאן (מפסוק הוא) הוא קדוש, ירושלים קדוש, הנותר בה קדוש. הוא קדוש שכתוב "קדוש ה' צבאות", וכתוב "בקרבת קדוש". ירושלים קדוש שכתוב "וממקום קדוש יהלכו". הנותר בה קדוש שכתוב "והיה הנשאר בציון והנותר בירושלים קדוש יאמר לו", מה קדוש הראשון קיים, אף השאר קדוש קדוש קיים.

אמר רבי חזקיה (מפסוק הוא) הוא קדוש, ירושלים קדוש, הנותר בה קדוש. הוא קדוש שכתוב "קדוש ה' צבאות", וכתוב "בקרבת קדוש". ירושלים קדוש שכתוב "וממקום קדוש יהלכו". הנותר בה קדוש שכתוב "והיה הנשאר בציון והנותר בירושלים קדוש יאמר לו מה קדוש הראשון קיים אף השאר קדוש קדוש קיים

אמר רבי יצחק, מה זה שכתוב "עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים ואיש משענתו בידו מרוב ימים", מה טובה היא זו (כדי) ללכת אז שכתוב "ואיש משענתו בידו". אלא אמר רבי יצחק, עתידים הצדיקים לעתיד לבא להחיות מתים כאלישע הנביא, שכתוב "וקח משענתי בידך ולך", וכתוב "ושמת משענתי על פני הנער". אמר לו הקדוש ברוך הוא, דבר שעתידיים לעשות הצדיקים לעתיד לבא אתה רוצה לעשות עכשיו. מה כתוב, "וישם את המשענת על פני הנער ואין קול ואין עונה ואין קשב".

אמר רבי יצחק מאי דכתיב (זכריה ח ד) עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים ואיש משענתו בידו מרוב ימים מאי טיבותא [דא] (כדי) למיזל כדין [ד] כתיב (שם) ואיש משענתו בידו אלא אמר רבי יצחק¹ עתידים הצדיקים לעתיד לבא (להיות) [להחיות מתים]² כאלישע הנביא דכתיב (מ"ב ד כט) וקח משענתי בידך ולך³ וכתוב (שם) ושמת משענתי על פני הנער אמר ליה קודשא בריך הוא דבר שעתידיים לעשות [הצדיקים] לעתיד לבא אתה רוצה עכשיו לעשות מה כתיב (שם לא) וישם את המשענת על פני הנער ואין קול ואין עונה ואין קשב

אבל הצדיקים לעתיד לבא עלה בידם הבטחה זו, שכתוב "ואיש משענתו בידו", כדי להחיות בו את המתים. (מי הם

אבל הצדיקים לעתיד לבא עלה בידם הבטחה זו דכתיב (זכריה ח ד) ואיש משענתו⁴

אבל הצדיקים לעתיד לבא עלה בידם הבטחה זו, שכתוב "ואיש משענתו בידו", כדי להחיות בו את המתים. (מי הם

¹ קלה ע"א (הערת הזוהר).

² כוונתו שהתחיה לא תהיה בפעם אחת אלא בהדרגתיות (דע"ה ח"ב נז ע"ד).

³ וקח משענתי בידך כו'. נ"ב משענת נקרא מה שאדם מדבק בבורא ב"ה. וכשהוא מרוב ימים היינו מא"א שהם היומם ארוך מהם יהיו שיחיו המתים. ומשם הרפואה כמ"ש בא"ז. לכן נקרא ארך (נ"י) (ש"נ).

⁴ הנובלות של תחיית המתים אשר נוטפו מכלי כתר, הם נוטפים טיף טיף ארוך, כמקל ומשענת, לכן נקראים השמות הללו משענת, וגם כן כמו אדם חלש שאינו יכול לעמוד על רגליו נשען על משענתו, כן הצירופים הללו מחייה את המתים ומעמידם על רגליהם, אשר הם חלשים ואינם יכולים לעמוד על רגליהם (עמק המלך ש"ה פע"ב).

זהר וירא

המתים), מהגרים שנתגיירו מאומות העולם, שכתוב בהם "כי הנער בן מאה שנה ימות והחוטא בן

ימות והחוטא בן

קטו/א

זהר

כרחימו דאבא על בנין וכלא בעובדא ובמלין תליא והא אוקימנא מלין

ויהו"ה פקד את שרה כאשר אמר (בראשית כא א) דכתיב למועד אשוב אליך כעת חיה ולשרה בן ותנינן פקד את שרה פקידה לנוקבא זכירה לדכורא² ובנין כך ויהו"ה פקד את שרה [כאשר אמר] דכתיב (שם יח י) שוב אשוב אליך כעת חיה וגו' מהכא משמע דאמר³ ויאמר שוב אשוב אליך ויאמר סתם דאיהו הוה ולא שליחא אחרא

ויעש יהו"ה לשרה וגו' (שם כא א) כיון דאמר ויהו"ה פקד את שרה מהו ויעש יהו"ה לשרה אלא הכי תנינן דאיבא דעובדוי⁴ דקב"ה מההוא נהר דנגיד ונפיק מעדן איהו ואיהו נשמתהון דצדיקייא⁵ ואיהו מזלא⁶ דכל ברכאן⁷ טבאן וגשמי ברכאן⁸ נזלי מניה ומתמן נפקי דכתיב

כאהבת האב על הבנים, והכל תלוי במעשה ובדיבורים, והרי בארנו הדברים.

"וה' פקד את שרה כאשר אמר", שכתוב "למועד אשוב אליך כעת חיה ולשרה בן", ושנינו "פקד את שרה", פקידה לנקבה זכירה לזכר, ולכן "וה' פקד את שרה כאשר אמר", שכתוב "שוב אשוב אליך כעת חיה וגו'", מכאן משמע שאמר "ויאמר שוב אשוב אליך", ויאמר סתם שהוא היה ולא שליח אחר.

"ויעש ה' לשרה וגו'". כיון שאמר "וה' פקד את שרה", מהו "ויעש ה' לשרה". אלא כך שנינו, שפרי מעשיו של הקדוש ברוך הוא, מאותו נהר ששופע ויוצא מעדן הוא, והוא נשמות הצדיקים, והוא המזל שכל הברכות הטובות וגשמי ברכה נוזלים ממנו ומשם יוצאים, שכתוב "להשקות את הגן", שהוא מזיל ומשקה מלמעלה למטה משום

¹ היינו שישוב לפקוד אותה. "ולמועד", היינו ר"ה, שבו נפקדה שרה. ואומרו "והנה בן לשרה", היינו שתתעבר, והיינו "כאשר אמר". והיכן אמר, באומרו "למועד אשוב", והיא היתה השכינה שאמרה למועד אשוב, שהיא היתה הפוקדת. וראיה כדתנינן פקידה לנוק' כי הפקידה לנקבה מהנקבה (אור יקר).

² הפקידה לנקבה מהנקבה והיינו וה' פקד את שרה. והזכירה לזכר מהזכר והיינו יזכור אלהים את אברהם דהיינו נוק' [וא"ת הא כתיב וה' פקד הו"ה היינו דכורא וכתוב ויזכר אלהים את אברהם שם אלהים היינו נוק'], ואדרבא איפכא משמע ו"ל שעם היות שאנו אומרים פקידה לנוק' היינו בשיתוף זכר ונקבה, ועכ"ז נקבה עיקרון, זכירה לדכורא בשתוף נוק', וזכר עיקר. ואדרבה לשתף שם הנקבה אמר ויזכור אלהים את אברהם (אור יקר).

³ קב ע"ב (הערת הזוהר).

⁴ הם הנשמות שהם מזווג ת"ת ומלכות אמנם עיקר השפע עצמו שממנו מתאצל הנשמה הוא מבינה [נהר] יוצאה מחכמה [עדן] (אור יקר).

⁵ מתחילת היות שפע זה נמשך מההוא נהר דנגיד, מתייחס אל היותו נשמתהון דצדיקייא (אור יקר).

⁶ עיקר הכוונה לבאר אומרו בני חיי ומזוני לא בזכותא. ונודע כי ג' אלו הם כו' ג' בחי' שבמזל: הא' בני, בסוד קו האמצעי שהוא סוד הבן. הב', חיי מהימין, ששם והחכמה תחיה בעלה. הג', מזוני, דהיינו מהשמאל שלחן בצפון (אור יקר).

⁷ יסוד (מ"מ). ועי' שעה"כ מה ע"א: הה"ח יורדין אל היסוד כדי שיתנם בנוקבא בעת הזווג ולכן היסוד נקרא חסד, והנה לסיבה זו נקרא התיקון הזה מזלא עילאה כנ"ל, והוא לפי שהוא בסוד היסוד של הכתר, המזיל טללי ברכה וחסדים טובים. וכו' אבל התיקון ה"ג שהיא ונקה גם כן הוא נקרא מזלא עילאה כנ"ל והטעם הוא לפי שהוא בחינת החסד שבכתר אשר הוא נזול ויורד בפי האמה כנז'.

⁸ בערך מזוני דהיינו גשמים ודאי טוב מימין, וגשמים מגבורה, ושתי בחי' אלו שהם חיי ומזוני מזלי מנייה מימין ושמאל, המזל מפנימיותו, יתייחדו ג' אלו אל הבינה הנקראת מז"ל בשיתוף החכמה והכתר, מפני היותם שפע מזוני ובני וחיי בחינתם ממש למעלה. עם היות שאי אפשר השפעתם אל התחתונים אם לא ע"י הת"ת והמלכות, שהם עיקר אל ההשגחה אל התחתונים, וכל פעולה נמשכת ע"י, ואל זה רומז באומרו "ומתמן נפקי", להיותם נמשכים אל המלכות ע"י הת"ת, באומרו יוצא להשקות את הגן וכו' (אור יקר).

זהר וירא

(שם ב י) להשקות את הגן דאיהו מזיל ומשקה¹ מעילא² לתתא³ בנין דבני (נשא) בהאי מזלא תליין ולא באתר אחרא⁴ ועל דא כתיב ויהוה פקד את שרה פקידה בלחודוי

ויעש יהוה לשרה עשייה איהו לעילא מהאי דרגא⁵ כמה דאתמר דהא במזלא תלייא ועל דא (בכאן פקידה [וכאן] [ובכאן] עשייה ובגין כך אמר יהוה ויהוה וכלא חד

רבי אלעזר פתח ואמר (תהלים קכז ג) הנה נחלת יהוה בנים שכר פרי הבטן הנה נחלת יהוה אחסנתא לאתאחדא ביהוה דלא יתעבר מינה לעלמין דבר נש דזכי לבנין בהאי עלמא זכי בהו למיעל לפרגודא בעלמא דאתי בגין דההוא ברא דשביק בר נש זוכי ביה בעלמא דא איהו יזכי ליה לעלמא דאתי זוכי לאעלא ביה לנחלת יהוה מאן נחלת יהוה דא ארץ החיים והכי קרא לה לארץ ישראל דאיהו ארץ החיים

דוד מלכא (קרא ליה) נחלת יהוה⁶ דכתיב (ש"א כו יט) כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת יהוה לאמר לך עבוד אלהים אחרים ובגין כך הנה נחלת יהוה מדרש הנעלם

מאה שנה יקולל אמר רבי יצחק סיפיה דקרא מוכח דכתיב (זכריה ח ד) מרוב ימים דבר אחר ותאמר שרה צחוק עשה לי אלהים כתיב (ישעיה סו י) שמחו את ירושלם וגילו בה כל אוהביה שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה אמר רבי יהודה לא היתה שמחה לפני הקדוש ברוך הוא מיום שנברא העולם כאותה שמחה שעתיד לשמות עם הצדיקים לעתיד לבא וכל אחד ואחד מראה באצבע ואומר (שם כה ט) הנה אלהינו זה קוינו לו ויושיענו זה יהוה קוינו

שבני (אדם) תלויים במזל הזה, ולא במקום אחר. ועל זה כתוב "וה' פקד את שרה", פקידה בלבדה.

"ויעש ה' לשרה" עשייה היא למעלה מן הדרגה הזו, כמו שנאמר שבמזל זה תלוי, ועל זה כאן פקידה וכאן עשייה, ולכן אמר ה' והכל אחד.

רבי אלעזר פתח ואמר, "הנה נחלת ה' בנים שכר פרי הבטן". "הנה נחלת ה'", חלק להאחז בה' שלא יתבטל ממנה לעולמים, שאדם שזוכה לבנים בעולם הזה, זוכה בהם להיכנס לפרגוד לעולם הבא, משום שאותו הבן שהשאיר בן האדם וזוכה בו בעולם הזה, הוא יזכה אותו לעולם הבא, וזוכה להיכנס בו לנחלת ה'. מה זה "נחלת ה'". זו ארץ החיים, וכך קרא לה את ארץ ישראל, שהיא ארץ החיים.

דוד המלך (קרא לה) "נחלת ה'", שכתוב "כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבוד אלהים אחרים", ולכן "הנה נחלת ה'".

מאה שנה יקלל". אמר רבי יצחק, סוף הפסוק מוכיח, שכתוב "מרוב ימים". דבר אחר, "ותאמר שרה צחוק עשה לי אלהים", כתוב "שמחו את ירושלים וגילו בה כל אוהביה שישו איתה משוש כל המתאבלים עליה". אמר רבי יהודה, לא היתה שמחה לפני הקדוש ברוך הוא מיום שנברא העולם כאותה שמחה שעתיד לשמות עם הצדיקים לעתיד לבא, וכל אחד מראה באצבע ואומר, "הנה אלהינו זה קוינו לו ויושיענו זה ה' קוינו לו נגילה ונשמחה

¹ ר"ל לא ביציאתו משקה, אלא נמשך להשקות, וזהו מזיל ומשקי. ואם כן עם היות שהוא נקרא נה"ר בבחי' העליונה היוצא מהעדן והיא בחי' הנשמות עכ"ז להיות שמזיל בהמשכו למטה נקרא מז"ל (אור יקר).

² בהיותו למעלה אצל החכמה (אור יקר).

³ במלכות (אור יקר).

⁴ קפא ע"א (הערת הזוהר). בשלמא אם יהיה כח במדרגות האמצעיות לתת או לעכב ח"ו, היה ראוי שנאמר סדר השתלשלות המדרגות בלשון נהר נמשך עד למטה, אמנם מאחר וכל ההתלות למעלה אם ינתן ירד בנזילה שלא יעכב ואם לא יתן ח"ו אין מציאות, והיינו אומרו "בהאי מזלא תליין ולא באתר אחרא" (אור יקר).

⁵ קיב ע"ב (הערת הזוהר).

⁶ עי' תיקו"ז נד ע"ב שזה לאפוקי נחלת ערב רב.

זהר וירא

בישועתו", וכתוב "זמרו ה' כי גאות עשה מודעת זאת בכל הארץ".

רבי יוחנן אמר לא הזינן מאן דפריש האי מלה כדוד מלכא דאמר (תהלים קד כט) תסתיר פניך יבהלון [וגו'] מכאן שאין הקדוש ברוך הוא עושה רעה לשום אדם אלא כשאינו משגיח בו הוא כלה [מאליו] דכתיב תסתיר פניך יבהלון תוסף רוחם יגועון [וגו'² ואחר כך] (שם ל) תשלח רוחך יבראון וגו' ואחר כך (שם לא) יהי כבוד יהוה לעולם ישמח יהוה במעשיו ואזי השחוק בעולם דכתיב (שם קכו ב) אזי ימלא שחוק פינו ולשונונו רנה הה"ד (בראשית כא ו) ותאמר שרה צחוק עשה לי אלהים לשמוח בישועתו³

רבי חייא אמר תא חזי עד שהגוף עומד בעולם הזה הוא חסר מן התשלום לאחר שהוא צדיק והולך בדרכי יושר ומת ביושרו נקרא שרה בתשלומו הגיע לתחיית המתים הוא [שרה] כדי שלא יאמרו שאחר הוא שהחיה קודשא בריך הוא לאחר שהוא חי ושמה עם השכינה ומעביר הקדוש ברוך הוא היגון מן העולם דכתיב (ישעיה כה ח) בלע המות לנצח ומחה יהוה אלהים דמעה מעל כל פנים וגו' אזי נקרא יצחק בשביל הצחוק והשמחה שיהיה לצדיקים לעתיד לבא.

רבי יהודה אתא לההוא אתר דכפר חנן שדרו ליה תקרובתא כל בני מאתא עאל לנביה רבי אבא אמר ליה אימתי ליזיל מר אמר ליה אפרע מה דיהבו לי

קטו/ב
זהר

בנים מאן אזכי ליה לבר נש בנין אי זכי בהו בהאי עלמא שכר פרי הבטן אנרא והולקא טבא בההיא עלמא בההוא איבא דמעוי איהו דזכי בר נש בההוא עלמא בהו

רבי יוחנן אמר, לא ראינו מי שפירש את הדבר הזה כדוד המלך שאמר "תסתיר פניך יבהלון וגו'", מכאן שאין הקדוש ברוך הוא עושה רעה לשום אדם, אלא כשאינו משגיח בו, הוא כלה מאליו, שכתוב "תסתיר פניך יבהלון תוסף רוחם יגועון וגו'", ואחר כך "תשלח רוחך יבראון וגו'", ואחר כך "יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו". ואזי השחוק בעולם, שכתוב "אזי ימלא שחוק פינו ולשונונו רנה". זהו שכתוב "ותאמר שרה צחוק עשה לי אלהים", לשמוח בישועתו.

רבי חייא אמר, בא וראה, עד שהגוף עומד בעולם הזה, הוא חסר מן התשלום. לאחר שהוא צדיק והולך בדרכי יושר ומת ביושרו, נקרא שרה בתשלומו, הגיע לתחיית המתים, הוא שרה, כדי שלא יאמרו שאחר הוא שהחיה הקדוש ברוך הוא. לאחר שהוא חי ושמה עם השכינה ומעביר הקדוש ברוך הוא היגון מן העולם, שכתוב "בלע המות לנצח ומחה ה' אלהים דמעה מעל כל פנים וגו'", אזי נקרא יצחק בשביל הצחוק והשמחה שיהיה לצדיקים לעתיד לבא.

רבי יהודה בא לאותו מקום של כפר חנן. שלחו לו מנחה כל בני העיר. נכנס לפניו רבי אבא, אמר לו, מתי מר הולך. אמר לו, אפרע מה שנתנו לי

בנים", מי מזכה את האיש הזה, "בנים". אם זוכה בהם בעולם הזה, "שכר פרי הבטן". שכר וחלק טוב באותו עולם, באותו פרי מעיו הוא שזוכה בן אדם באותו עולם בהם.

¹ בהסתרת פני הרחמים מפני הדין יבהלון כי מדת הדין שולטת (עבה"ק ח"ב פמ"ד).

² וקשה, הרי מלאך המוות הוא הממית, וא"כ צ"ע איך אפשר לומר שעצם חסרון ההשגחה הוא הממית. וצ"ל שכל עבירה גוררת בעקבותיה חיוב מיתה והיינו מלאך המוות, אלא שהקב"ה מתנהג במידת "נושא עוון" וע"כ אינו מת עדיין אם כי חיוב המיתה נותר בעינו. ובשעת מיתתו מסיר הקב"ה את השמירה הבאה מצד מידת "נושא עוון" ואז באה עליו המיתה שנגזרה עליו מעיקרא ע"י מלאך המוות מחמת העוון ההוא (דע"ה ח"ב יד ע"ג).

³ ב' מיני דינים הם: א' להלחם בחויה רצועא בישא, והוא דינא קשיא על ראש רשעים יחול. וא', הוא לשלח למטרה לבת עין רחמותא. והן ב' מלחמות וב' דינין. ודינא קדישא הוא התעוררות החיבור ויחוד ושמחה, צחוק עשה לי אלקים (בראשית כא ו), ואלה תולדות יצחק (שם כה יט), ישמח ה' במעשיו (תהלים קד לא) (בהגר"א בתיקו"ז מח ע"א).

תא הזי¹ הנה נחלת יהוה בנימ⁴² (תהלים קכז ג) ירותא ואחסנתא דאיבין דעובדוי דקב"ה מלעילא איהו מאילנא דחיי דהא מתמן זכי בר נש לבנין כמה דאת אמר (הושע יד ט) ממני פריך² נמצא מה כתיב (שם ה) אשרי הגבר אשר מלא את אשפתו מהם לא יבושו וגו'³ אשרי בעלמא דין ואשרי בעלמא דאתי לא יבושו כי ידברו את אויבים בשער (שם ה) מאן אויבים בשער אלין מאריהון דדינין דכד נשמתא נפקת מהאי עלמא כמה אינון מריהון דדינין דזמינין קמיה עד לא ייעול לדוכתיה בשער בההוא תרעא דיעול תמן בגין דמשכונין שביק בהאי עלמא ובגיניהון יזכי בההוא עלמא ועל דא לא יבושו כי ידברו את אויבים בשער

רבי יהודה ורבי יוסי הוו אזלי בארחה א"ל רבי יהודה לרבי יוסי פתח פומך ולעי באורייתא דהא שכינתא אשתכחת גבך דכל זמן (דמלי) >במלי⁴³ דאורייתא לעאן⁴ שכינתא אתיא ומתחברא וכל שכן באורחא⁵ דשכינתא קדמא ואתיא ואזלא קמיהו דבני נשא דזכאן במהימנותא דקב"ה

פתח רבי יוסי ואמר (שם קכח ג) אשתך כגפן פוריה בירכתי ביתך בניך כשתילי זיתים סביב לשלחנך אשתך כגפן פוריה כל זמנא דאתתא בירכתי ביתא ולא נפקא לבר היא צנועה ואתחזי לאולדא בנין דכשרן כגפן מה גפן לא אתנטעא אלא ביזנה ולא ביזנא אחרא⁶ כך אתתא דכשרא

בא וראה, "הנה נחלת ה' בנימ", ירושה ואחזזה של פירות של מעשה הקדוש ברוך הוא מלמעלה הוא מעץ החיים, שהרי משם זוכה בן אדם לבנים, כמו שנאמר "ממני פריך נמצא", מה כתוב "אשרי הגבר אשר מילא את אשפתו מהם לא יבושו וגו'", אשרי בעולם הזה ואשרי בעולם הבא. "לא יבושו כי ידברו את אויבים בשער". מי האויבים בשער. אלו בעלי הדינים. שכאשר נשמה יוצאת מהעולם הזה, כמה הם בעלי הדינים שמזומנים לפניה עד שלא תכנס למקום בשער באותו שער שתכנס לשם, משום שהשאר משכונות בעולם הזה, ובגללם יזכה באותו עולם. ועל זה "לא יבושו כי ידברו את אויבים בשער".

רבי יהודה ורבי יוסי היו הולכים בדרך. אמר רבי יהודה לרבי יוסי, פתח פיך ודבר בתורה, שהרי השכינה נמצאת אצלך, שבכל זמן שמדברים בדברי תורה, באה השכינה ומתחברת, וכל שכן בדרך, ששכינה מקדימה ובהא והולכת לפני בני אדם שזוכים באמונת הקדוש ברוך הוא.

פתח רבי יוסי ואמר, "אשתך כגפן פוריה בירכתי ביתך בניך כשתילי זיתים סביב לשולחנך". "אשתך כגפן פוריה", כל זמן שהאשה בירכתי הבית ולא יוצאת החוצה, היא צנועה וראויה להוליד בנים כשרים. "כגפן", מה גפן לא ננטעת אלא במינה ולא במין אחר, כך אשה כשרה לא תעשה נטיעות עם איש אחר. מה גפן אין בה

¹ כאלו אמר ד"א ת"ח, שלפי הראשון הכי קאמר, במה זוכה האדם לנחלת ה', שהיא מלכות, ע"י הבנים. והשתא מפרש הנה נחלת ה' נחלת ז"א ופירותיו הם הבנים שהבנים של אדם הם אחסנתא ואיבין של ז"א שנקרא הו"ה (מ"מ).

² ממני פריך, נמצא כי הפירות הנעשין מזווג העליון דז"ן דקדושה הם נשמתין ורוחין ונפשין דישראל והענין כי בחי' נפשות באים מן הנוקבא עצמה אמנם בחי' נשמות ורוחות באים מן צד הזכר המזדווג עם הנוקבא (ע"ח שער הקלי' ב). עי' לעיל פה ע"ב.

³ פי' אשרי שיוליד בנים הרבה בעולם הזה שבזכותם ינצל מדינה של גהנם וז"ש לקמן בגין דמשכונין שביק בהאי עלמא (מ"מ). עי' זהר חדש (פט ע"א): כל המניח בן בעה"ז, ומלמדו תורה ומעשים טובים, אין מלאכי חבלה וגיהנם שולטין בו. הה"ד, לא יבושו כי ידברו את אויבים בשער, אלו מלאכי חבלה, שאינם יכולים לשלוט עליו. ועי' תיקו"ז מז ע"א: על אלין טפין אתמר (תהלים קכז ה) אשרי הגבר אשר מלא את אשפתו מהם וגו' את אויבים בשער דאיהו תרעא דצדיק אות ברית קדש דעלה אתמר זה השער לה' צדיקים יבאו בו (תהלים קיח כ).

⁴ כל מקום שיש תורה, ת"ת נמצא שם, והיא רודפת אחריו אל היסוד, וכ"ש באורחא דמשרך השכינה ללכת אחרי הולכי דרכים להיותה נודדת אחריהם, ולהיות להם שמירה הדרך שכן שמה, שהיא שומרת דרך היסוד, שהוא צנור השפע הנשפע מדרך כוכב מיעקב (אור יקר).

⁵ עט ע"ב (הערת הזוהר).

⁶ כל אילנות גדלים בפרדסים בערבוביא ואין כך בגפן שדרכה כרם לעצמה (אור יקר).

זהר וירא

לא תעבד נטיעין בבר נש אחרא¹ מה גפן לא אית ביה רכיבה?² מאילנא אחרא אוף הכי אתתא דכשרא הכי נמי חמי מה אנרה מדרש הנעלם

בני מאתא ואיזיל אמר ליה לא ליחוש מר להאי תקרובתא לאורייתא [הוא ד]עבדו ולא יקבלו מנך כלום אמר ליה ולא מקבלי מלי דאורייתא אמר אין אתו כל בני מאתא אמר ליה רבי יהודה כלהון מארי מתיבתא אמר ליה ואי אית מאן דלא יאות למיתב הכא ליקום וליזיל

קם רבי אבא ואבדיל מנייהו עשרה די יקבלון מניה א"ל יתיבו בהדי גברא רבא דנא ואנא [ואינן] נקבל למחר ונתיב עמיה אזלו אינן [עשרה] דאשתארו עמיה יתיבו [אינן עשרה] ולא אמר כלום אמרו ליה אי רעותיה דמר נקבל אפי שכינתא אמר להו והא רבי אבא לית הכא שדרו בהדיה ואתא פתח ואמר ויהו"ה פקד את שרה כאשר אמר (בראשית כא א) מאי שנייא הוה הכא הוה ליה למימר ויהו"ה זכר את שרה כמה דאמר (שם ל כב) ויזכור אלהי"ם את רחל³ דאין פקידה אלא על מה דהוה בקדמיתא

אלא בקדמיתא הוה דכתיב (שם יח י) שוב אשוב אליך כעת חיה ועל אותו ענין נאמר שפקד עכשיו משמע דכתיב (שם כא א) כאשר אמר דאלמלא לא נאמר כאשר אמר לימא זכירה אבל פקד ההיא מלה דאמר למועד אשוב אליך לבתר אמר הכי האי צדיק דזכי למיסק לההוא יקר עלאה דיוקניה מתפתח בכרסי יקריה וכן לכל צדיק וצדיק דיוקניה לעילא כד הוה לתתא לאבטחא לההיא נשמתא קדישא

והיינו דאמר רבי יוחנן מאי דכתיב (חבקוק ג יא) שמש ירח עמד זבולה דזהרן גופא ונשמתא דקיימין באדרא קדישא עלאה דלעילא כדיוקנא

הרכבה מעץ אחר, אף כך אשה כשרה גם כן. ראה מה שכרה,

בני העיר ואלך. אמר לו, אל יחשש מר למנחה הזאת, לתורה הם עשו את זה, ולא יקבלו ממך כלום. אמר לו, ולא יקבלו דברי תורה? אמר, כן. באו כל בני העיר. אמר לו רבי יהודה, כולם ראשי ישיבות. אמר לו, ואם יש מי שלא נאה לו לשבת כאן, שיקום וילך.

קם רבי אבא והבדיל מהם עשרה שיקבלו ממנו. אמר להם, שבו עם האיש הגדול הזה, ואני והם נקבל למחר ונשב עמו. הלכו. ואותם עשרה שישבו עמו ישבו (אותם עשרה) ולא אמר כלום. אמרו לו, אם רצונו של מר, נקבל פני שכינה. אמר להם, והרי רבי אבא אינו כאן. שלחו לו ובא. פתח ואמר, "וה' פקד את שרה כאשר אמר", מה השנוי שהיה כאן, היה לו לומר וה' זכר את שרה, כמו שאמר "ויזכור אלהים את רחל", שאין פקידה אלא על מה שהיה בתחלה.

אלא בהתחלה היה, שכתוב "שוב אשוב אליך כעת חיה", ועל אותו ענין נאמר שפקד עכשיו, משמע שכתוב "כאשר אמר", שאלמלא לא נאמר כאשר אמר, שיאמר זכירה, אבל פקד, אותו דבר שאמר למועד אשוב אליך. אחר כך אמר כך, צדיק זה שזוכה לעלות לאותו כבוד עליון, דמותו נחקקת בכסא כבודו, וכן לכל צדיק וצדיק דמותו למעלה כמו שהיה למטה להבטיח לאותה נשמה קדושה.

וזהו שאמר רבי יוחנן, מה זה שכתוב "שמש ירח עמד זבלה", שזוהרים גוף ונשמה שעומדים בגורן הקדוש העליון שלמעלה כדמות שהיה עומד בארץ, ואותה דמות נזונית מהנאת הנשמה, ואותה עתידה להתלבש בעצם הזו שנשארה בארץ.

¹ מה גפן וכו' כי כמו הגפן שאין מרכיבין אותה באילן אחר ולא אילן אחר בה, כך אשתך לא תלך אצל שאניו הגון לה ולא יבוא הוא אצלה (מ"מ).

² [נוסף על אל אתנטעא] עוד שלא תתרכב הזמורה מחוטר אילן אחר, ושניהם רמו לצניעות הא' שלא תבוא לידי זנות ממש, דהיינו לא אתרכבא, דהיינו ממזרים בפועל, או ממזרים בכח, דהיינו בהיותה נטועה בין שאר אילנות יונקת מלחותם, דהיינו מחשבה טהורה בעת ההולדה וכל זה נשמר בצניעות (אור יקר).

³ נ"ב כי זכר לזכור ופקודה לנוקבא כמו שהנקבה מקבלת מהזכר כן הדיבור הראשון למועד אשוב הוא הדכורא והדיבור השני וה' פקד ממה שאמר מקודם הוא נוקבא וכן כתב בסידור האר"י ז"ל בפקודת נוקבא וכן קבלתי ממורי דוב בער ז"ל, ומכונה זה לפקיד כי ראש השמות הוא ע"ב ואחוריים שלו פקד כי האחוריים מקבל מהפנים ולכן נקרא אחורי' שמקבל מאחר וע"ש זה נקרא כל המקבל מאחר פקידה נ"י (ש"נ).

זהר וירא

והאדמה תעבור ממנה וטופלת את הזוהמא החוצה, וזהו שנקרא קדושה. וכשעומדת אותה הדמות ההיא שלמעלה, באה בכל חדש

דהוה קאים בארעא¹ וההיא דיוקנא ממזונה² הנאת נשמתא וההיא עתידה לאתלבש בהאי גרמא דאשתאר בארעא וארעא מתעבר מניה ומפל מיניה לברא³ ודא הוא דאתקרי קדושה וכד קיימא דיוקנא ההיא דלעילא אתא בכל ירחא

קמז/א

זהר

בניך כשתילי זיתים מה זיתים לא נפלי מרפייהו⁴ כל יומי שתא וכלהו קשירין⁴⁴ תדיר אופ הכי בניך כשתילי זיתים סביב לשלחנך מה כתיב בתריה (תהלים קכח ד) הנה כי כן⁵ יבורך גבר ירא יהו"ה מאי הנה כי כן יבורך גבר הנה כן מבעי ליה אלא לאסגאה מלה אחרא דאוליפנא [דא מינה] (דאמינא) דכל זמנא דשכינתא הוה צניעא באתרה כדקא חזי לה כביכול בניך כשתילי זיתים אלין ישראל כד שראן בארעא סביב לשלחנך דאכלי ושתאן⁶ וקרבין קרבנין וחדאן קמי קב"ה ומתברכן עלאין ותתאין בגינייהו

"בניך כשתילי זיתים". מה זיתים אין עלין שלהם נופלים כל ימות השנה וכולם קשורים תמיד, אף כך "בניך כשתילי זיתים סביב לשולחנך". מה כתוב אחריו, "הנה כי כן יבורך גבר ירא ה'". מה זה "הנה כי כן יבורך גבר", היה צריך לכתוב הנה כן. אלא לרבות דבר אחר שלמדנו זה ממנה, שכל זמן שהשכינה היתה צנועה במקומה כראוי לה, כביכול "בניך כשתילי זיתים", אלו ישראל כשרויים בארץ. "סביב לשלחנך", שאוכלים ושותים ומקריבים קרבנות ושמחים לפני הקדוש ברוך הוא, ומתברכים עליונים ותחתונים בגללם.

לבתר דשכינתא נפקת אתגלו ישראל מעל פתורא דאבוהון והוון ביני עממיא וצווחין כל יומא ולית דאשגח בהו בר קב"ה דכתיב (ויקרא כו מד) ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם וגו' וחמינן כמה קדישין עלאין מיתו בגזרין תקיפין וכל דא בגין עונשא דאורייתא דלא קיימו ישראל כד הוון שראן בארעא קדישא

אחר שיצאה השכינה, וגלו ישראל מעל שלחן אביהם, והם בין העמים וצועקים כל יום, ואין מי שישגיח בהם פרט לקב"ה, שכתוב "ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם וגו'". וראינו כמה קדושים עליונים מתו בגזרות תקיפות, וכל זה משום עונש התורה שלא קיימו ישראל כשהיו שרויים בארץ הקדושה.

חמי מה כתיב (דברים כח מז) תחת אשר לא עבדת את יהו"ה אלהיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל האי קרא איהו רזא תחת אשר לא

ראה מה כתוב, "תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל". פסוק זה הוא סוד. תחת אשר לא עבדת

¹ עי' ח"ג כז ע"ב עד קמה ע"א, וכן רפז עד רצח. קראו גרין שבו דשין ומבררין בר מגו תבנא דאורייתא שבהן מלובש (גר"א שם). עי' מים אדירים קמב שתיבת "אדרא" הוא מלשון עולה בדרך ישר, ולכן מכונים "אדרא" ע"ש שהם חזקים וכלולים מא"ס ועד אין תכלית ביושר. ועיי"ש קלד ע"ב: א"ר שמעון זכאה חולקיה דמאן דאשתכח בהאי אדרא קדישא עלאה דאנן ביה זכאה חולקיה בעלמא דין ובעלמא דאתי - החברים שתיקנו את אלו התיקונים קבלו חלקם בראש בכך שהטעימם הקב"ה בעולם הזה מעין העוה"ב בהשגת רזין דאורייתא. שכן העוה"ב הוא בבחינת י"ג נהרי דאפרסמונא דכייא דהיינו י"ג נביעין דמשח רבות, והוא מה שנקט כאן בלשון "ובעלמא דאתי". ולכן הזכיר את העניין זה כאן בתיקון ה"ג, שכן עיקר גילוי י"ג נביעין דהמשח רבות הוא דווקא בתיקון זה (ב"ע קלה ע"א).

² ס"א מזונה (הערת הזוהר)

³ נ"ל דר"ל ופולט הגוף לחוץ א"מ (נ"א).

⁴ קים ליה דממזרא לא חיי, ואין דְבָר בא אלא לטהר אגב רוחא כמה ממזרים (אור יקר). עי' במ"ר (פ"ט סי' ח): אחת לששים ולשבעים שנה הקדוש ברוך הוא מביא דבר גדול בעולם ומכלה מהם את הממזרים ונוטל עמהם כשרים שלא לפרסם את החטאים, ע"כ. אין עלין שלהם נופלין אלא הם תמיד ירוקים ובוטר כמ"ש וכולהו בסירי ר"ל שהם אביב כי תרגום (ר"ל ת"י) של והשעורה אביב הוא בסירא (ד"א).

⁵ כאותה ענין השכינה יבורך גבר (אור יקר).

⁶ איש תחת גפנו והיינו שולחנך או פי' אחר דהיינו המזבח שלמים, דמשולחן גבוה קא זכו (אור יקר).

זהר וירא

עבדת בשמחה בזמן דכהני הוו קרבין קרבנין ועלוון ודא היא בשמחה¹ ובטוב לבב² [אלין] (ב) ליואי מרוב כל אלו ישראל³ דהוו אמצעיים בינייהו ונטלי ברכאן מכל סטריין

דכתיב (ישעיה ט ב) הרבית הגוי לו הגדלת השמחה⁴ אלין כהני שמחו לפניך כשמחת בקציר [אלין ישראל] דקב"ה בריך לון עבודה דחקלא ויהבי מעשרא מכלא כאשר יגילו בחלקם שלל אלין ליואי דנטלי מעשרא מגו אדרא⁵

דבר אחר הרבית הגוי אלין ישראל דמהימנותא דקב"ה עלייהו⁶ בדקא חזי לו הגדלת⁷ השמחה דא איהו דרנא רישא עלאה⁸ דאברהם דאתדבק בה⁹ דאיהו גדול וחדוה [ביה אשתכת] שמחו לפניך מדרש הנעלם

לסגדא קמי מלכא קדישא בריך הוא דכתיב (ישעיה סו כג) והיה מדי חדש בחדשו והוא מבשר ליה ואמר למועד אשוב אליך לההוא זמן דעתיד לאחיא מיתאי עד דאתפקדת לההוא זמנא כמה דאתבשר הה"ד (בראשית כא א) ויהו"ה פקד את שרה כאשר אמר וההוא יומא דחדי קודשא בריך הוא בעובדוי הה"ד (תהלים קד לא) ישמח יהו"ה במעשיו

אמר ליה רבי אבא לימא לן מר על פרשתא לבתר אמר יאות לכון למפתח פרשתא דא פתח ואמר ויהי אחר הדברים האלה¹⁰ והאלהים נסה

בשמחה, בזמן שכהנים היו מקריבים קרבנות ועולות, וזו היא בשמחה. "ובטוב לבב" אלו הלויים. "מרוב כל" אלו ישראל שהיו אמצעיים ביניהם ונוטלים ברכות מכל הצדדים.

שכתוב "הרבית הגוי לו הגדלת השמחה", אלו הכהנים. "שמחו לפניך כשמחת בקציר", אלו ישראל שהקדוש ברוך הוא בריך להם את תבואת השדה ונותנים מעשר מן הכל. "כאשר יגילו בחלקם שלל", אלו לויים שנוטלים מעשר מתוך הגורן.

דבר אחר, "הרבית הגוי", אלו ישראל שאמונת הקדוש ברוך הוא עליהם כראוי לו. "הגדלת השמחה", זוהי דרגת הראש העליון של אברהם שנדבק בה, שהוא גדול, ושמחה נמצאת בו. "שמחו לפניך",

להשתחוות לפני המלך הקדוש ברוך הוא, שכתוב "והיה מדי חדש בחדשו". והוא מבשר לו ואומר, "למועד אשוב אליך", לאותו זמן שעתיד להחיות מתים עד שתפקד לאותו זמן כמו שהתבשרה. זהו שכתוב "וה' פקד את שרה כאשר אמר". ואותו יום שישמח הקדוש ברוך הוא במעשיו. זהו שכתוב "ישמח ה' במעשיו".

אמר לו רבי אבא, יאמר לנו מר על הפרשה, שאחר כך אמר, ראוי לכם לפתוח פרשה זו. פתח ואמר, "ויהי אחר הדברים

¹ כי החסד תחת הבינה (אור יקר), עי' לעיל קטו ע"א במדרש הנעלם מש"כ על "ותאמר שרה צחוק".
² היא הגבורה שמטיבה עצמה מן החסד, דהיינו לבב שתי לבבות, והיינו ע"י רנת הלויים, כדכתיב וחסידך ירננו (אור יקר).

³ כל היינו היסוד מקבל ע"י הת"ת דהיינו ישראל (אור יקר).

⁴ הגדלת השמחה פי' שעל הכהנים נאמר הרבית הגוי שהיו מרובים ואוחזים במדת החסד וע"י מעשיהם הטובים נגדל החסד לו. הגדלת ר"ל בשבילו הגדלת השמחה. (מ"מ).

⁵ מתוך הגורן (ד"א).

⁶ היא השכינה, ולכן נקראו "הגוי", הידוע ששכינה עליהם (אור יקר).

⁷ ויקרא ח ע"א בכהנא וכו' (ד"א).

⁸ היינו החסד ראש לבנין והיא עילאה בהתדבק בבינה וחוט של חסד משוך על המלכות והיינו לו הגדלת השמחה לו שכינה עם ישראל הגדלת חסד המשחה בינה (אור יקר).

⁹ פי' שהשמחה היא חסד ושני שלישי חסד דז"א מהם נעשה חכמה דז"א וז"ש רישא עילאה שחכמה היא ספי' ראשונה דז"א כי כתר אינו מן המנין ומ"ש דאברהם וכו' ר"ל שא"א ע"ה שם אחיזתו כמ"ש דאתדבק בה (מ"מ).

¹⁰ פתח ואמר ויהי אחר הדברים האלה, פי' שהוקשה לו שלעיל אמר כי הגוף אחר התחיה נק' יצחק, וא"כ מה ענין עקידת יצחק כדי לשוחטו. וביאר כי הוא מיתה תנינא, דהדרת למות פעם ב' בע"ש, שהוא סוף אלף הששי, כדי לנס לשתת שהוא אלף הז' נקיים לגמרי. לפי שאז אינה מיתה גמורה כראשונה, כי לא תהיה רק ב' ימים, שנאמר יחיינו מיומים, וביום הג' יקימנו כו', ולכן נקרא עקידת יצחק שלא מת אלא נעקד לפי שעה,

זהר וירא

את אברהם וגו' (בראשית כב א) ויאמר קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת וגו' הכא אית לאסתכלא האי אומנא דאפיק כספא ממקורא דארעא מאי עבד בקדמיתא מעייל ליה בנור דליק עד דנפיק מניה כל זוהמא דארעא והא אשתארת כספא אבל לא כספא שלימתא!

האלה והאלהים נסה את אברהם וגו', ויאמר קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת וגו'. כאן יש להתבונן, האומן הזה שמוציא כסף ממקור הארץ, מה עושה. בתחלה מכניס אותו לאש דולקת עד שמוציא ממנו את כל הזוהמא של הארץ, והרי נשאר כסף, אבל לא כסף שלם.

לבתר מאי עביד מעייל ליה בנורא כדבקדמיתא ומפיק מניה סטייפי² כמה דאת אמר (משלי כה ד) הגו סיגים מכסף [וגו'] וכדין הוא כספא שלימתא בלא ערבוביא כך הקדוש ברוך הוא מעייל האי גופא תחות ארעא עד דמתרקב כוליה ונפיק מניה כל זוהמא בישא ואשתאר ההוא תרווד רקב³ ואתבני גופא מניה ועד כען הוא גופא⁴ ולא שלים⁵ לבתר ההוא יומא רבא דכתיב (זכריה יד ז) והיה יום אחד הוא יודע ליהוה לא יום ולא לילה⁶ מתטמרן כלהו בעפרא כדבקדמיתא מן קדם דחילו ותקיפו דקודשא בריך הוא

אחר כך מה עושה, מכניס אותו באש כבתחלה ומוציא ממנו סיגים, כמו שנאמר "הגו סיגים מכסף וגו'", ואז הוא כסף שלם ללא ערבוביה. כך הקדוש ברוך הוא מכניס את הגוף הזה תחת הארץ, עד שכולו נרקב ויצאה ממנו כל הזוהמא הרעה, ונשאר אותו תרווד רקב ונבנה ממנו הגוף, ועד עכשיו הוא גוף ולא שלם. אחר אותו יום הגדול, שכתוב "והיה יום אחד הוא יודע לה" לא יום ולא לילה", מסתרים כולם בעפר כבתחלה מלפני פחד והכח של הקדוש ברוך הוא.

הה"ד (ישעיה ב יט) ובאו [במערות צורים ו]במחלות עפר (ובנקיקי הסלעים) מפני פחד יהוה ומהדר גאווה [וגו]⁷ ונפיק נשמתיהו⁸ ומתעכל ההוא תרווד [רקב]⁹ ואשתאר גופא דאתבני תמן⁴⁵ דיליה כנהורא דשמשא וכזהרא דרקיעא דכתיב (דניאל יב ג) והמשכילים יזהירו

זהו שכתוב "ובאו במערות צורים ובמחלות עפר מפני פחד ה' ומהדר גאווה וגו'", ויצא נשמתם ומתעכל אותו תרווד רקב, ונשאר גוף שנבנה שם, [האור] שלו כאור השמש וכזהר הרקיע, שכתוב "והמשכילים יזהירו כזהר הרקיע וגו'", ואז כסף שלם, גוף שלם בלי ערבוביה אחרת. שאמר רבי יעקב,

ונחשב כאלו מת. ואח"כ נשבע הקב"ה שלא ינסה את אברהם, שהוא הנשמה, אז כבר הגוף הנק' יצחק הוא כספא נקיה (זהר הרקיע).

¹ ע' מבר'ש טו ע"ב וז"ל בראשונה היו הסיגים והקלי' מעורבים בכלים, אשר לסיבה זו היה בהם הפירוד הנז', והוצרכו למות ולברר הפסולת דוגמת מיתת האדם אשר חוזר לעפרו להתנער מהפסולת שבו ובבוא תחיית המתים יקום כספא שלים בלי סיגים.

² סיגי הזהב (ד"א).

³ כף מלא רקב (ד"א). עי' פת"ש א"א י: הזוהמא הדבוקה בנפש שמזדכך בקבר, שע"ז נשאר מלא תרווד רקב (עי' נזיר מט ע"ב), ונסתלקו ממנו ג' יסודות אמ"ר ונשאר יסוד עפר לבד, כמ"ש (דניאל יב ב) ורבים מישיני אדמת עפר יקיצו וגו' והוא ג"כ סוד שנשאר בחינת שם ב"ן לבד, ונסתלק שם מ"ה שהוא דרגא דרוח ובו נכלל סוד סילוק הנשמה עם נשמה לנשמה, שהם סוד אש ומים, ולכן בתח"מ, אז יחזרו אלו ג' אתוון במילוי אלפין בסוד היחוד, ועי"ז נפתחת בחינת שם ב"ן, שראשי נמלא טל [יר"ד ה"א וא"ו בגימ' ט"ל].

⁴ החסר בז"ג תמצא בז"ח (ד"א).

⁵ שבתחילה יבנה הגוף מאותו התרווד רקב, ואז יהיה נקי וטהור מזוהמא, אבל עדיין תהיה בו עביות וחומריות, וממילא הוא לא שלים (דע"ה ח"ב נח ע"א).

⁶ והוא אחר מלחמות גוג ומגוג עי' לעיל קז ע"ב (דע"ה ח"ב נח ע"א).

⁷ והוא ג"כ יהיה בביאת המשיח כמ"ש בפ' שמות ז ע"ב ופ' פנחס רמג ע"א (דע"ה ח"ב נח ע"א).

⁸ שהרבה ימותו מגודל הפחד והאימה (דע"ה ח"ב נח ע"א).

⁹ כי מעת ביאת המשיח עד זמן תחיית המתים יתעכל גם העביות וחומריות הגוף (דע"ה ח"ב נח ע"א).

זהר וירא

בזהר הרקיע וגו' וכדין כספא שלים גופא שלימא
בלא ערבוביא אחרניתא¹ דאמר רבי יעקב

קפ"ז/ב

זהר

בשעתא דסלקין לאתדבקא בך כשמחת
בקציר² דא כנסת ישראל דשמחת בקציר דיליה
הוה כאשר יגילו בחלקם שלל כאשר יגילו אלין
שאר הילין ורתיכין לתתא בזמנא דמחלקי שלל
וטרפי טרפא³ בראשיתא [דכלא]

רבי יהודה פתח ואמר (תהלים קיט קכו) עת
לעשות ליהו"ה הפרו תורתך עת לעשות ליהו"ה
מהו אלא הא אוקמוה אבל עת דא כנסת ישראל⁴
דאקרי עת כמה דאת אמר (ויקרא טז ב) ואל יבא
בכל עת אל הקדש מאי ואל יבא בכל עת⁵ כמה
דאת אמר (משלי ז ה) לשמרך מאשה זרה ודא
הוא (ויקרא י א) ויקריבו לפני יהו"ה אש זרה וגו'
מאי טעמא עת בגין דאית לה עת וזמן לכלא⁶
לקרבא⁷ לאתנהרא⁸ לאתהברא⁹ כדקא יאות¹⁰
כמה דאת אמר (תהלים ס"ד) ואני תפלת¹¹ לך
יהו"ה עת רצון לעשות ליהו"ה¹² כמה דכתיב
(ש"ב ח יג) ויעש¹³ דוד שם דכל מאן דאשתדל
באורייתא כאילו עביד ותקן האי עת לחברא לה
בקב"ה וכל כך למה בגין דהפרו תורתך דאילו
לא הפרו תורתך לא אשתכח פרודא דקב"ה
מישראל¹⁴ לעלמין

בשעה שעולים להדבק בך. "כשמחת
בקציר", זו כנסת ישראל ששמחת הקציר
היא שלה. "כאשר יגילו בחלקם שלל",
כאשר יגילו אלו שאר הצבאות והמרכבות
למטה בזמן שמחלקים שלל וטורפים טרף
בראשית הכל.

רבי יהודה פתח ואמר, "עת לעשות לה'
הפרו תורתך". מה זה "עת לעשות לה'",
אלא הרי פרשוה, אבל "עת" זו כנסת ישראל
שנקראת עת, כמו שנאמר "ואל יבא בכל
עת אל הקדש". מה זה "ואל יבא בכל עת",
כמו שנאמר "לשמרך מאשה זרה", וזה הוא
"ויקריבו לפני ה' אש זרה" וגו'. ולמה
[נקראת] "עת", משום שיש לה עת וזמן לכל
להתקרב להיות מאירה ולהתחבר כראוי,
כמו שנאמר "ואני תפלתי לך ה' עת רצון".
"לעשות לה'" כמו שכתוב "ויעש דוד שם",
שכל מי שעוסק בתורה כאלו עשה ותיקן
את העת הזאת לחבר אותה עם הקדוש
ברוך הוא. וכל כך למה, משום שהפרו
תורתך, שאלו לא הפרו תורתך, לא נמצא
פירוד של הקדוש ברוך הוא מישראל
לעולמים.

¹ מכאן עד סוף מדרש הנעלם בדף קיח אינו נמצא בז"ג רק בז"ח [בז"ק] (הערת הזוהר).
² היינו יום מתן תורה שבו הת"ת עם המלכות, שאפשר דהיינו העומר שהיא ה' המלכות (אור יקר). שביום
שבועות הוא בזמן קציר חטים ואז נגדלת המלכות עד שהיא בכל פרצוף ז"א ואז מזדווגת עם ישראל שהזוג
המשובח הוא ישראל ורחל ויש לה שמחה גדולה (מ"מ).
³ וטורפים טרף (ד"א).
⁴ נוק' נקראת עת. והטעם, שזיווגה תלייא לפרקים דלא כמו באו"א שהם לא מתפרשין לעלמין (ב"ע ב
ע"ב). ועי' בהגר"א בספד"צ ב ע"ב: עת הוא זיווג כידוע בסוד (תהלים א ג) אשר פריו יתן בעתו, והערת המאיר
הספרא שם.
⁵ משום דאית עת טובה דהיינו אשת חיל עטרת בעלה, ועת רעה דהיינו לשמרך מאשה זרה נמצאת למד
דאיהי אתקריאת עת (אור יקר).
⁶ הם כ"ח עתים ללבנה (אור יקר).
⁷ היינו קורבתה לקבל מלמעלה להתקטט (אור יקר).
⁸ היינו קישוטה מאור העליון אחר קורבתה (אור יקר).
⁹ היינו יחודא עם בעלה אחר הקישוט (אור יקר).
¹⁰ והאי איהו עת – פי' לעשות לתקן (אור יקר).
¹¹ מלכות (אור יקר).
¹² ייחודה עם הת"ת עד שנעשה עת רצון ודאי (אור יקר).
¹³ תקן ה' ת"ת לדוד שם היא המלכות שדוד מרכבה אליה (אור יקר).
¹⁴ שישראל תלויים בשכינה ובהיות שכינה נפרדת מהת"ת, הם מתרחקים ג"כ ממנו בגלות (אור יקר).

אמר רבי יוסי כגוונא דא כתיב (ישעיה ס כב) אני יהוה בעתה אחישנה מהו בעתה בעת ה' דתקום מעפרא כדין אחישנה אמר רבי יוסי ועם כל דא יומא חד¹ איהי כנסת ישראל גו עפרא² ולא יתיר³ אמר רבי יהודה הכי אמרו אבל תא חזי רזא דאוליפנא בשעתא דכנסת ישראל אתגלייא מאתרה⁴ כדין אתוון דשמא קדישא⁵ כביכול אתפרשו דאתפרשא ה"א⁶ מן וא"ו ובגין דאתפרשו מה כתיב (תהלים לט ד) נאלמתי דומיה⁷ בגין דאסתלק וא"ו מן ה"א וקול לא אשתכח כדין דבור אתאלם ובגין כך היא שכיבת בעפרא⁸ כל ההוא יומא (דנא) <דה"א> ומאן איהו אלף חמשה⁹ ואע"ג דאקדימת¹⁰ בגלותא עד לא ייעול ההוא אלף חמשה רזא דה"א וכד ייתי אלף שתיתאה דאיהו רזא מדרש הנעלם

אמר רבי יוסי, כדוגמא זו כתוב "אני ה' בעתה אחישנה". מהו "בעתה", בעת ה', שתקום מן העפר, אז "אחישנה". אמר רבי יוסי, ועם כל זה, יום אחד כנסת ישראל בתוך העפר ולא יותר. אמר רבי יהודה, כך אמרו, אבל בא וראה הסוד שלמדנו. בשעה שכנסת ישראל גלתה ממקומה, אז אותיות השם הקדוש כביכול נפרדו, שנפרדה ה"א מן וא"ו, ומשום שנפרדו מה כתוב, "נאלמתי דומיה", משום שהסתלק וא"ו מה"א וקול לא נמצא, אז הדיבור נאלם. ולכן היא שוכבת לעפר כל אותו היום (הזה) של ה"א. ומי הוא, האלף החמישי. ואף על גב שהקדימה בגלות טרם שנכנס אותו האלף החמישי, הסוד של ה"א, וכשיבא האלף הששי שהוא הסוד

גופא דנהיר ירמי קודשא בריך הוא מלעילא דכתיב (ישעיה כו יט) כי טל אורות טלך וכתיב (שם כב יז) הנה יהוה ממלטלך וגו' וכדין יתקרונ קדישין עלאין דכתיב (שם ד ג) קדוש יאמר לו ודא הוא דאתקרי תחית המתים דבתרייתא ודא הוא (כספא שלים גופא שלימא) [נ"א נסיונא] בתרייתא ולא יטעמון עוד טעמא דמותא¹¹ דכתיב (בראשית כב טז) בי נשבעתי נאם יהוה כי יען אשר עשית וגו' כי ברך אברכך וגו'

גוף שמאיר הקדוש ברוך הוא יוריד מלמעלה, שכתוב "כי טל אורות טלך", וכתוב "הנה ה' מטלטלך" וגו', ואז יקראו קדושים עליונים, שכתוב "קדוש יאמר לו". וזהו שנקרא תחיית המתים של הסוף, וזהו (כסף שלם גוף שלם נ"א נסיון) אחרון, ולא יטעמו עוד טעם המות, שכתוב "בי נשבעתי נאם ה' כי יען אשר עשית וגו' כי ברך אברכך" וגו'. ובאותו זמן מתפללים הצדיקים שלא יתנסו בזה יותר.

¹ פקודי רכז ע"ב (ד"א).
² תוך עפר שפלות הגלות (ד"א).
³ אפשר דיום של הקב"ה קאמר דהיינו אלף שנה. ואפשר דיום א' ממש, והטעם שסוכת דוד נופלת לעולם נופלת, ולא הגיעה לארץ עד יום א' סמוך לגאולה והיינו שהאריכו בגמ' בענין דור שבן דוד בא וכו' במיעוט השפע (אור יקר).
⁴ שם אדנ"י מיסוד הוי"ה (אור יקר).
⁵ דהיינו שם הוי"ה עצמו והטעם שנתפרש יחוד אותיות (אור יקר).
⁶ שנתפרש אות ה' מהוי"ה דהיינו המלכות מחכמה, שהם ב' בחי' אליה: הא', שם אדנ"י. הב', אות ה'. הפירודים ד': הא', שם אדנ"י משם הוי"ה. הב', אות ה' מיה"ו, שהוא אב לפירוד ד' אותיות. הג', י"ה מו"ה, כאומרו נאלמתי דומיה, דהיינו נאלמתי ו' מה', ודוממתי מאותיות י"ה שנסתלקו מו"ה וכו'. הד', י' לא אתחבר בה', בגין דו' לא אתחבר בה' (אור יקר).
⁷ עי' ח"ב כו ע"א (לש"ו).
⁸ לא נשאר בנוקבא דז"א דאצילות דקדושה רק בחי' מלכות שבה שהיא בחי' עשירית תחתונה שבה. ושאר הט' ספירות העליונים שבה שבאו לה מט"ס הראשונים שבו דז"א כנודע, אלו ירדו למטה בנוקבא דקליפה. ואלו הט"ס ראשונים נקרא רישא, אשר היא שכיבת לעפרא, כי היא נתונה בין הקליפות, בסוד עפר המשכן (כידוע ונחש עפר לחמו (ישעיה סה כה) - בהגר"א בסד"צ לא ע"ב) [ע"ח שער הקלי' ג].
⁹ ר"ל הוד חמישי לחסד וז"ס כל היום דו"ה בהיפוך הו"ד. א"מ (נ"א).
¹⁰ דאקדימת קע"ב שנים מאלף רביעי (אור יקר), עי' רמב"ן ור' בחיי בראשית (ב ג).
¹¹ בלילה כשישנים כדלעיל לו ע"ב נג ע"ב, ונראה שעומק הדבר שזה טעמא דמותא שמלכות היא סטרא דמותא, והיינו שיהיה מלכות לבד, אפילו בתור מ"ן, אלא לעולם ועד יהיה זיווג, ועי' לקמן רז ע"א וכן ח"ג קז ע"ב.

זהר וירא

ובהוא זמנא מצלו צדיקיא דלא יתנסון בדא יתיר

מה כתיב (שם ד) וישא אברהם את עיניו וירא והנה איל וגו' אלן שאר חייבי עלמא דאתקרונ אילים כמה דאת אמר (ישעיה ס ז) אילי נביות ישרתונך ומתרגמינן רברבי נביות אחר נאחו בסבך [וגו'] כמה דאת אמר (תהלים עה יא) וכל קרני רשעים אנדע (וישלה אברהם וגו') [וילך אברהם ויקח את האיל וגו'] דאינון מזומנין [לאתנסאה] (לנסיונא) בכל נסיונא בישא וישתארון הצדיקים לעלמא דאתי כמלאכין עלאין קדישין ליחדא שמיה ובגין כך כתיב (זכריה יד ט) ביום ההוא יהיה יהוה אחד ושמו אחד וגו' א"ל רבי יהודה [נ"א אמר לון] מכאן ולהלאה (ה) אצלחו פתחא¹

עאל יומא אחרא עאלו קמיה כל בני מתא אמר ליה לימא לן מר מלייא דאורייתא בפרשתא דקרינן בה יומא דשבתא (בראשית כא א) ויהוה פקד את שרה קם ביני עמודי פתח ואמר ויהוה פקד את שרה וגו' שלש מפתחות בידו של הקדוש ברוך הוא ולא מסרם לא ביד מלאך ולא ביד שרף מפתח של חיה ושל גשמים ושל תחיית המתים בא אליהו ונטל השנים של גשמים ושל תחיית המתים ואמר רבי יוחנן לא נמסר ביד אליהו אלא אחת דאמר רבי יוחנן כשבקש אליהו להחיות בן הצרפית אמר ליה קודשא בריך הוא לא יאות לך למיסב בידך שתי מפתחות אלא תן לי מפתח הגשמים ותחיה המת והיינו דכתיב (מ"א יח א) לך הראה אל אחאב וגו' ואתנה מסר לא אמר ותן מסר אלא ואתנה והא אלישע הוו

ק"ז/א

זהר

דוא"ו כדין וא"ו יוקים לה"א בזמנא² שית זמנין עשר³ כדין שלימו [שתין נפש⁴⁷ ו' עשר זמנין [י] <וא"ו> ש"ת זמנין עשר⁴] וא"ו סלקא

מה כתוב, "וישא אברהם את עיניו וירא והנה איל" וגו', אלו שאר רשעי העולם שנקראו אילים, כמו שנאמר "אילי נביות ישרתונך, ומתרגמים, גדולי נביות." אחר נאחו בסבך" וגו', כמו שנאמר "וכל קרני רשעים אנדע". ("וישלה אברהם" וגו') "וילך אברהם ויקח את האיל" וגו', שהם מזומנים להתנסות בכל נסיון רע, וישארו הצדיקים לעולם הבא כמו מלאכים עליונים קדושים ליחד את שמו, ולכן כתוב "ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד" וגו'. אמר לו (אמר להם) רבי יהודה, מכאן והלאה פתחו הפתח שיכנס [כל מי שרוצה].

הגיע יום אחר ונכנסו לפניו כל בני העיר. אמרו לו, יאמר לנו מר דברי תורה בפרשה שקרינו בה ביום שבת, "וה' פקד את שרה" קם בין העמודים, פתח ואמר, "וה' פקד את שרה" וגו', שלשה מפתחות בידו של הקדוש ברוך הוא ולא מסרם לא ביד מלאך ולא ביד שרף. מפתח של חיה ושל גשמים ושל תחיית המתים. בא אליהו ונטל השנים, של גשמים ושל תחיית המתים. ואמר רבי יוחנן, לא נמסר ביד אליהו אלא אחת, שאמר רבי יוחנן, כשבקש אליהו להחיות בן הצרפית, אמר לו הקדוש ברוך הוא, לא נאה לך לקחת בידך שני מפתחות, אלא תן לי מפתח הגשמים, ותחיה המת.

והיינו שכתוב "לך הראה אל אחאב וגו' ואתנה מסר". לא אמר ותן מסר, אלא "ואתנה". והרי אלישע היו

של וא"ו, אז וא"ו יקים את ה"א. בזמן שש פעמים עשר שישים נפש, אז שלמות של וא"ו עשר פעמים וא"ו שש פעמים עשר,

¹ פירוש פתחו השער ויהיה פתח פתוח לכל הרוצה ליכנס לשמוע ד"ת יכנס. הרשב"ב (נ"א).

² שמות ט ע"ב (הערת הזוהר).

³ שנוטל ו' כח מי' אל הגאולה ואח"כ נחתא בחמש דהיינו ה' לגאולה (אור יקר).

⁴ ו' שהוא ז"א מקבל הארה מאבא ששם החיים הנצחיים בסוד החכמה תחיה בעליה וכל קצה מו"ק דז"א מקבל הארה מאבא שהוא י' דשמה קדישא הרי הם ס' ומ"ש ו' עשר זמנין ו' שית זמנין עשר ר"ל כל החשבונות הם שוים בין אם נחשוב עשר פעמים ו' שאז אנו מושכים מאבא לו' שהוא ז"א הם ס' בין אם נחשוב ו' פעמים עשר שאז ז"א עולה לקבל מאבא הם ג"כ ס' ולכך בכל ששים מתעורר משיח לבוא, וז"ש ו' סלקא בי', ר"ל ו' שהוא ז"א עולה לקבל הארה מאבא הנקרא י' (מ"מ).

(בעשר) [בי] וא"ו נחתא בה"א¹ אשתלים וא"ו נו עשר שית זמנין² כדין הו שתינ לאקמא מעפרא ובכל שתינ ושתינ³ מההוא אלף שתיתאה אתתקף ה"א וסלקא בדרגוי לאתתקפא⁴ ובשית מאה שנין לשתיאה⁵ יתפתחון תרעי דחכמתא לעילא ומבועי דחכמתא לתתא ויתתקן עלמא⁶ לאעלא בשביעאה כבר נש [דמתתקן] (דמתקן)⁷ ביומא שתיתאה מכי ערב שמשא לאעלא בשבתא⁸ אופ הכי נמי וסימניך (בראשית ז יא) בשנת שש מאות שנה לחיי נח וגו' נבקעו כל מעיינות תהום רבה⁹

א"ל רבי יוסי כל דא אריכו זמנא יתיר מכמה דאוקמוה חברייא דאיהו יומא חד גלותא דכנסת ישראל ולא יתיר דכתיב (איכה א יג) נתנני שוממה כל היום דוה א"ל הכי אוליפנא מאבא ברזין דאתון דשמא קדישא וביומי דשני עלמא וביומי דבראשית וכלא רזא חדא איהו וכדין יתחזי קשתא בעננא בגווי¹⁰ נהירין כאתתא דמתקשטא לבעלה¹¹ דכתיב (בראשית ט טו) וראיתיה לזכור ברית עולם והא אוקמוה ושפיר הוא

[שוא"ו] וא"ו עולה [בעשר] בי, וא"ו יורדת בה"א. נשלמת וא"ו בתוך עשר שש פעמים, אז הם שישים להקימה מהעפר, ובכל שישים וששים מאותו האלף הששי מתחזקת ה"א, ועולה בדרגותיה להתחזק. ובשש מאות שנים [לאלף] הששי, יפתחו שערי החכמה למעלה ומעיינות של חכמה למטה, ויותקן העולם להיכנס לשביעי, כאדם שמתקן ביום ששי מכשמעריב השמש להיכנס לשבת, כמו כן גם כאן, וסימן לדבר "בשנת שש מאות שנה לחיי נח וגו' נבקעו כל מעיינות תהום רבה".

אמר לו רבי יוסי, כל זה זמן ארוך יותר מכפי שבארוהו החברים שהוא יום אחד גלות של כנסת ישראל ולא יותר, שכתוב "נתנני שוממה כל היום דוה". אמר לו, כך למדתי מאבי בסודות האותיות של השם הקדוש ובימים של שנות העולם ובימים של בראשית, והכל הוא בסוד אחד. ואז תראה הקשת בענן בצבעים מאירים כמו אשה שמתקשטת לבעלה, שכתוב "וראיתיה לזכור ברית עולם", והרי פרשוה ויפה הוא.

¹ פי' אחר שקיבל הארה מאבא משפיע במלכות (מ"מ).

² פי' כל קצה וקצה מ"ק דז"א קיבלו הארה מאבא שנק' י' הם ששה פעמים י' גימ' ס' (מ"מ).

³ אפשר דהיינו הקצין שמתעוררין בכל ששים שנה (אור יקר). נ"ל דצ"ל וכל שתינ ודו"ק. וע' בפ' שמות עמוד מ"ו. א"מ (נ"א).

⁴ בעשר ספירות שבאות ו' הכלול מ' דאמרן דהיינו עשר שהם שש מאות, ואז נשלמה השכינה בסוד עשרה פעמים ששים מסוד החכמה דהיינו י' ולכן יתפתחו עשר מבועי דחכמתא לעילא בספירות ולתת אל התחתונים (אור יקר).

⁵ פי' אלו זכו ישראל היו נגאלים בששים שנה הראשונים של אלף הששי וכן בכל ששים וששים. ואם לא יזכו סוף הקץ הוא עד שית מאה שנין והכוונה שאז כל קצה מ"ק דז"א מקבל הארה מאבא שהוא י' וכל י' כלולה ממאה הם שית מאה שנין ואם היו זוכים היה די שכל קצה כלול מעשרה לבד ואז היה בא בששים שנה ועונותינו האריכו קיצנו שצריך לכלול כל קצה מעשרה ועשרה ממאה הם ת"ר (מ"מ).

⁶ זהו אחר הגאולה זמן שהעולם מתתקן ליכנס לסוד עולם שכולו שבת (אור יקר).

⁷ האריז"ל גילה סתרי מעשה בראשית ומעשה מרכבה, והיו גלויים לפניו ככל פשטות התורה, ונפתחו על ידו, ומאז ניתן רשות לכל העוסקים בזה להבין בהם כל א' לפי כחו. ובפרט משנת ת"ר ואילך וכו'. ומ"ש יתפתחון כו' ר"ל שניתן רשות לכל המשתוקקים להדבק באלהים חיים ולהתעסק בחכמת האמת לכנוס וליטול את השם כהראוי. וכל מי שיעמיק בזה ישכיל וימצא שלא היה כ"ז קודם שנת ת"ר, כי עד אז עדיין היו הדברים סתומים וחתומים ולא היו אלא ליחידי סגולה לבד, כן שמעתי בשם הגאון החסיד ר' ישראל סלאנטער ז"ל (דע"ה ח"א לח ע"ג).

⁸ מכאן נראה שחצי יום הששי הם ת"ק שנה וחצי השני הם ת"ק אחרים ולכן בשית מאה שנין אערב שמשא לאעלא בשבתא כי נכנסנו בחצי יום הששי הסמוך לשבת ולפי זה ליל ששי אינו עולה בשם כי נהורא עמיה שרי ולפניו כחשכה כאורה והלילה בכלל היום הוא (מ"מ).

⁹ סוד נח הוא כאן בחוטמא נייחא דרוחא, והם בסוד שש מאות ברזא דו' יסוד דרדל"א, והוא רוחא דחיין ולזה אמר לחיי נח, ואז נבקעו כל מעיינות תהום רבה והם אורות דמו"ס ימא דחכמתא, ומ"ש לשון בקיעה, כי המו"ס הוא סתים בסתימו וקרומא לא אתפתח ביה (ב"ע עו ע"א).

¹⁰ עב ע"ב (הערת הזוהר).

¹¹ עי' בהגר"א על ספד"צ ב ע"ב בענין הקשת, וכן לעיל יח ע"א וצח ע"א.

זהר וירא

וראיתיה בגוונין נהירין כדקא יאות וכדין לזכור ברית עולם מאן ברית עולם דא כנסת ישראל ויתחבר וא"ו בה"א ויוקים לה מעפרא כמא דאת אמר [(שמות ב כד) ויזכור אלהים את בריתו דא כנסת ישראל דאיהי ברית¹ כמא דאת אמר] (בראשית ט יג) והיתה לאות ברית וגו' כד [יתער] (אתער)² וא"ו לגבי ה"א כדין אתין עלאין יתערו בלמא³ ובנוי דראובן⁴ זמינן דיתערו קרבין בכל עלמא וכנסת ישראל יוקים לה מעפרא וידכר לה קב"ה וישתכח קב"ה לגבה⁵ גו גלותא כחושבן וא"ו שית זמנין [י] (עשר) עשר זמנין שית שנין וכדין תיקום ויתפקד עלמא למעבד נוקמין ומאן דאיהו מאיך יתרמי

א"ל רבי יוסי שפיר קאמרת בגין

מדרש הנעלם

ליה אין לקיים פי שנים ברוחו של אליהו אלא שלשתם לא מסרם הקדוש ברוך הוא ביד שליח דאמר רבי סימון בא וראה כחו של הקדוש ברוך הוא בפעם אחת מחיה מתים ומוריד שאול ויעל מזריח מאורות [ומוריד דשאים] >ומוריד גשמים< מצמיח חציר מדישן יבולים פוקד עקרות נותן פרנסה עוזר דלים סומך נופלים זוקף כפופים מהעדא מלכין ומהקם מלכין והכל בזמן אחד וברגע אחד ובבת אחת מה שאין שליח לעולם יכול לעשותו

תניא אמר רבי יוסי כל מה [שעושה] (שעשה) הקדוש ברוך הוא אינו צריך לעשות אלא בדבור דכיון דאמר ממקום קדושתו יהא כך מיד נעשה בא וראה כח גבורתו של הקדוש ברוך הוא דכתיב (תהלים לג ו) בדבר יהו"ה שמים נעשו דאמר רבי [יוחנן] (יהודה) מאי דכתיב (שמות יב יב) ועברתי בארץ מצרים אני ולא מלאך וגו' [אי הכי] (וכי) יקרא סגיא הוא למצראי דלא דמי מאן דתפש מלכא למאן דתפש הדיוטא ועוד אין לך אומה מזוהמת בכל טומאה כמו המצרים

"וראיתיה" בצבעים מאירים כראוי, ואז "לזכור ברית עולם". מה זה "ברית עולם", זו כנסת ישראל, ויתחבר וא"ו עם ה"א ויקימה מן העפר, כמו שנאמר "ויזכור אלהים את בריתו", זו כנסת ישראל שהיא ברית, כמו שנאמר "והיתה לאות ברית" וגו'. אז יתעורר וא"ו אל ה"א, אז אותות עליונים יתעוררו בעולם, ועתידים בני ראובן לעורר מלחמות בכל העולם, וכנסת ישראל יקים אותה מן העפר ויזכור אותה הקדוש ברוך הוא, וימצא הקדוש ברוך הוא אצלה בתוך הגלות כחשבון וא"ו שש פעמים י' (עשר). עשר פעמים שש שנים, ואז תקום ויפקוד העולם לעשות נקמות, ומי שהוא נמוך יגבה.

אמר לו רבי יוסי, יפה אמרת, משום

לו, כן, לקיים פי שנים ברוחו של אליהו. אלא שלשתם לא מסרם הקדוש ברוך הוא ביד שליח, שאמר רבי סימון, בא וראה כחו של הקדוש ברוך הוא, בפעם אחת מחיה מתים ומוריד שאול ויעל, מזריח מאורות ומוריד גשמים, מצמיח חציר, מדישן יבולים, פוקד עקרות, נותן פרנסה, עוזר דלים, סומך נופלים, זוקף כפופים, מעביר מלכים ומקיים מלכים, והכל בזמן אחד וברגע אחד ובבת אחת, מה שאין שליח לעולם יכול לעשותו.

שנינו, אמר רבי יוסי, כל מה שעושה הקדוש ברוך הוא, אינו צריך לעשות אלא בדבור, שכיון שאמר ממקום קדושתו יהא כך, מיד נעשה. בא וראה כח גבורתו של הקדוש ברוך הוא, שכתוב "בדבר ה' שמים נעשו". שאמר רבי יוחנן (יהודה), מה זה שכתוב "ועברתי בארץ מצרים אני ולא מלאך וגו'". אם כך כבוד גדול הוא למצרים, שלא דומה מי שתופס מלך למי שתופס הדיוט. ועוד, אין לך אומה מזוהמת בכל טומאה כמו המצרים, שכתוב בהם "אשר בשר חמורים בשרם" וגו', שהם חשודים על

¹ יתייחס שם זה אל היסוד ואל המלכות מטעם שהברית רומז בב' מדות אלו דהיינו האמה בעצמה רומז ביסוד ועטרה שעליו רומז למלכות והיינו צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשניהם והמילה לשלמות שתי המדות להעביר ערלה מהאמה והעטרה לכך היה שם ברית ביסוד ובמלכות (אור יקר).

² לבא אליה אל תוך הגלות (אור יקר).

³ רלו ע"א (הערת הזוהר).

⁴ ע"י לקמן רלה ע"ב ורלו ע"א.

⁵ כפי פשוטו קשה הדבר מאד דמשמע שאחר ששים שנה ממלחמת ראובן יהיה הגאולה וכדין יתפקד מלכא וכו' דהיינו מלחמות משיח בן יוסף (אור יקר).

זהר וירא

משכב זכור, והם באים מִחֵם שעשה מה שעשה לאביו, וקלל אותו ולכנען בנו.
דכתיב בהו (יחזקאל כג כ) אשר בשר חמורים
בשרם וגו' שהם חשודים על משכב זכור והם
[באים] מחם שעשה מה שעשה לאביו וקלל אותו
ולכנען בנו

וכי לא היה להקדוש ברוך הוא מלאך¹ או
שליח לשגר לעשות נקמה [במצרים כמו שעשה]
באשור שהיה (בן) בנו של שם דכתיב (בראשית
י כב) בני שם עילם ואשור ושם היה כהן גדול
ונתברך שנאמר (שם ט כו) ברוך יהוה אלהי שם
והיה לשם הגדולה והברכה על אחיו וכתוב גם
(ישעיה לו לו) ויצא מלאך יהוה ויכה במחנה
אשור ועל ידי שליח נעשה כל שכן המצרים שהם
מזוהמים יותר מכל אומה ואמר אני ולא מלאך
אלא אמר רבי יהודה מכאן למדנו כח גבורתו
של הקדוש ברוך הוא ומעלתו שהוא גבוה על
הכל אמר הקדוש ברוך הוא אומה זו של מצרים
מזוהמת ומטונפת ואין ראוי לשגר מלאך ולא
שרף דבר קדוש בין רשעים ארורים מטונפים
אלא אני

ק"ז/ב

זהר

דאיהו גו רזא דאתונון ולית לן לאתערא חושבן
וקיציין אחרנין² דהא בספרא דרב ייבא סבא³
אשכחן חושבן דא דכתיב (ויקרא כו לד) אז
תרצה הארץ⁴⁸⁴ והוא רזא דוא"ו דכתיב (שם מב)
וזכרתי את בריתי יעקוב ודא הוא וא"ו כלא
כחדא ועל דא אזכור ולבתר והארץ אזכור דא
כנסת ישראל תרצה תתרעי ארעא⁵ לגבי קב"ה

וכי לא היה לקב"ה מלאך או שליח לשגר
לעשות נקמה במצרים כמו שעשה באשור
שהיה בנו של שם, שכתוב "ובני שם עילם
ואשור". ושם היה כהן גדול ונתברך, שנאמר
"ברוך ה' אלהי שם", והיה לשם הגדולה
והברכה על אחיו, וכתוב גם "ויצא מלאך ה'
ויכה במחנה אשור", ועל ידי שליח נעשה.
כל שכן המצרים שהם מזוהמים יותר מכל
אומה, ואמר אני ולא מלאך. אלא אמר רבי
יהודה, מכאן למדנו כח גבורתו של הקדוש
ברוך הוא ומעלתו שהוא גבוה מעל הכל.
אמר הקדוש ברוך הוא, אומה זו של מצרים
מזוהמת ומטונפת, ואין ראוי לשגר מלאך
ולא שרף, דבר קדוש בין רשעים ארורים
מטונפים, אלא אני

שהוא בתוך סוד האותיות, ואין לנו
לעורר חשבון וקצים אחרים, שהרי בספרו
של רב ייבא הזקן מצאנו חשבון זה, שכתוב
"אז תרצה הארץ", והוא הסוד של וא"ו,
שכתוב "וזכרתי את בריתי יעקוב", וזהו
וא"ו, הכל כאחד. ועל זה "אזכור". ואחר כך
"והארץ אזכור" זו כנסת ישראל. "תרצה",
תתרצה הארץ אל הקדוש ברוך הוא.

¹ ע"י ח"ב ז ע"א (לש"ו).

² אין לנו לרדוף אחרי חשבון קצין אחרים ולא לחוש להם כי זה צודק מפני שהוא תלוי בשם הו"ה וכן
פ' רב ייסא סבא ופירש בפסוק אז תרצה הארץ דהיינו ראשונה אלף שנה, דהיא שכיבת לעפרא שאז היא
מרצה ומכפרת עונות בגוים. ושבתותיה הם עשר כלולות מעשה ועשר מעשר שעולים אלף ואחר כך בהיותה
בתוך גלותה וזכרתי את בריתי יעקב דהיינו הת"ת ובו כלול ו"ק דהיינו שתין שנין דקאמר לעיל שהם ו"ק
כלולות מעשר כדפי' לעיל וזה שאמר ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם דהיינו כולא כחדא כלומר
כלול הכל בתוך הת"ת והארץ אזכור כי הזכירה בת"ת לרמוז כללות ואח"כ יוקים לה קב"ה מעפר וזהו והארץ
אזכור יחוד המלכות וקמה מתוך העפר כדפי' וז"ש ולבתר והארץ אזכור דא כנ"י (אור יקר).

³ ע"י הקדמה לעמק המלך: וגם רבי עקיבא תלמידו היה מחבר ספרים, וגם "אותיות דרבי עקיבא" הוא
ספר ארוך מאוד, ואין לנו אלא מעט מזעיר. וגם חבר ספר הבדלה דרבי עקיבא הנזכר בזהר, וספר הקנה
וספרא דרב ייסא סבא, וספרא דרב ייבא סבא.

⁴ הוא שנאמר, "כל היום דוה" שהוא יגון ואנחה של הגלות, בסוד יומו של הקב"ה אלף שנה, והם נקראים
"אלף יומי דחול". ודוק אומרו כל היום, אף על פי שהיה החרבן קע"ב שנה קודם התחלת אלף החמשי, מכל
מקום האלף החמשי היתה ביותר דוה, ועד אלף של"ה [בנוסף] נגזר הגלות מפי הקב"ה, עד "תרצה הארץ את
שבתותיה". סוד השמיטות המוציאות נשמות חדשות (עמק המלך ש"ה פנ"ה).

⁵ מלשון הכתוב תרצה נראה דבה תליא מלתא עד שהיא תרצה לזה אמר שאינו כן, אלא תתרעי ארעא
לגבי קב"ה ואמנם ימשיך ענין זה יומא חד דאמרו חברייא דהינו אלף שנה כדלעיל (אור יקר).

זהר וירא

אבל יומא חד דאמרו חברייא ודאי כלא הוא גניז קמי קב"ה וכלא אשתכח ברוא דאתון דשמא קדישא דהא גלותא באינן אתון גלי לון רבי ייסא הכא והשתא באינן אתון אתגליין [וגלי לון]

א"ל תא חזי דאפילו כד אתפקדא שרה מהאי דרגא לא פקיד לה אלא ברוא דוא"ו דכתיב (בראשית כא א) ויהו"ה! פקד את שרה וגו' בגין דכלא ברוא דוא"ו איהו ובהא⁴⁹ כליל כלא² וביה אתגליא כלא³ בגין דכל מלה דאיהי סתימא איהי גלי כל סתים⁴ ולא אתי מאן דאיהו באתגליא ויגלי מה דאיהו סתים

א"ר יוסי כמה אית לן לאתמשכא גו גלותא עד ההוא זמנא וכלא תלי ליה קב"ה כד יתובון בתיובתא אי יזכו ואי לא יזכו כמה דאתמר בהאי קרא דכתיב (ישעיה ס כב) אני יהו"ה בעתה אחישנה זכו אחישנה לא זכו בעתה⁵

אזלו עד דהוו אזלי א"ר יוסי אדכרנא השתא דהא באתר דא יתיבנא יומא חד עם אבא ואמר לי ברי זמין אנת כד מטון יומך לשיתין שנין לאשכחא בהאי אתר סימא⁶ דחכמתא עלאה והא זכינא לאינן יומין ולא אשכחנא ולא ידענא אי הני מלין דקאמרן או ההיא חכמתא דאיהו אמר ואמר לי כד ימטון קולפין דנורא⁷ גו מהירי ידך אתאביד מינך אמינא ליה אבא כמה ידעת א"ל בהני תרין צפורין דאעברו על רישך ידענא

אבל יום אחד שאמרו החברים, ודאי הכל גנוז לפני הקדוש ברוך הוא, והכל נמצא בסוד האותיות של השם הקדוש, שהרי הגלות באותן האותיות רבי ייסא גילה אותן כאן, ועכשיו באותן האותיות התגלו וגלה אותן.

אמר לו, בא וראה שאפילו כשנפקדה שרה מדרגה הזו, לא פקד אותה אלא בסוד של וא"ו, שכתוב "וה' פקד את שרה" וגו'. משום שהכל הוא בסוד של וא"ו, ובזה כלול הכל ובו מתגלה הכל, משום שכל דבר נסתם הוא מגלה כל נסתם, ולא בא מי שהוא בגלוי ויגלה מה שהוא נסתם.

אמר רבי יוסי, כמה יש לנו להמשך בתוך הגלות עד אותו הזמן, והקב"ה תלה הכל כשישובו בתשובה, אם יזכו ואם לא יזכו, כמו שנאמר בפסוק הזה שכתוב "אני ה' בעתה אחישנה". זכו "אחישנה", לא זכו "בעתה".

הלכו. ובעודם הולכים אמר רבי יוסי, נזכרתי עכשיו שבמקום הזה ישבתי יום אחד עם אבי, ואמר לי, בני, עתיד אתה כשתגיע ימך לששים שנים למצא במקום הזה אוצר של חכמה עליונה, והרי זכיתי לאותם הימים ולא מצאתי, ואינו יודע אם הדברים הללו שאמרנו או אותה החכמה שהוא אמר. ואמר לי, כשיגיעו השלהבות של האש לתוך האוירי ידך, יאבד ממך. אמרתי לו, אבא, במה ידעת. אמר לי, באותן שתי ציפורים שעברו על ראשך ידעתי.

¹ דהיינו הוא ובית דינו (אור יקר). מש"כ רז"ל כל מקום שנאמר וה' הוא ובית דינו, פי' הענין כי הו' של וה' הוא רמז לבינה והיינו הוא בסוד הלוי הוא והו"ה גופא הוא ז"ן ב"ד, וז"ש צדק ומשפט מכון כסאך כי הכסא בבריאה ואימא מקננא תמן וצדק היינו נוק' ומשפט ז"א מכון כסאך היינו בינה (זהר הרקיע).

² שכל שם בן ד' בו (אור יקר).

³ כלומר מכחו מתגלה הכל במלכות (אור יקר).

⁴ אין לך דבר מתגלה בעולם אפילו פקידה שהיא במלכות שלא יהי מלמעלה, וע"י ת"ת מתגלה (אור יקר).

⁵ עי' תז"ח לז ע"א: ואם לא זכו בעתה בעת ה', ועי' בהגר"א: בעת ה' - כמ"ש אם זכו יצא מס' דדכורא, ואז אחישנה. ואם לאו מסט' דנוקבא, בעתה. ועי' שעה"פ (ישעיה): הנה אין בן דוד בא, עד שיכלו כל הנשמות שבגוף, כמ"ל בפסוק ובא לציון גואל. גם נודע, כי אם ישראל ישובו בתשובה, יבא מיד הגואל, כמ"ה, היום אם בקולו תשמעו (תהלים צ"ד, ו') ואם אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות, איך יתקיים זה וזה. לזה אמר הכתוב, הקטון יהיה לאלף והצעיר לגוי עצום, ויולידו נשמות לאין מספר, ויכלו לצאת כל הנשמות, כיון ששבו בתשובה, כנזכר בפסוק שלפניו, שהוא, ועמך כלם צדיקים, והרי נתקיימו שתייהם וכו'. ונמצא כי הגאולה באה בעתה, לפי שכבר יצאו כל הנשמות. והוא אחישנה, כי על ידי התשובה, אקדים זמן הגאולה, ואעשה נס גדול כזה, שהקטן יהיה לאלף, והרי הוא בעתה ואחישנה.

⁶ כשיגיעו ימך לששים שנה אזי תמצא סימא וכו' אוצר מחכמה עליונה בסוד האצילות (ד"א).

⁷ כשיגיע שלהבת אש בין אורות ידך דהיינו בין אוירי אצבעותיך אזי יהיה הספר הוא נאבד מידך לגמרי (ד"א). ופירוש קולפין מקל ר"ל כוחות האש סודות שבספר מתוך פסת כף ידך יאבדו ממך. הרשב"ב (נ"א). עי' ז"ח מג ע"א.

בין כך נפרד רבי יוסי ונכנס לתוך מערה

אדהכי אתפרש רבי יוסי ועאל גו מערתא
מדרש הנעלם

עושה מה שאין מלאך ולא שרף ולא שליח יכולים לעשות, שאני אומר ממקום קדושתו יהא כך, ומיד נעשה, מה שאין המלאך יכול לעשותו. אבל הקדוש ברוך הוא ממקום קדושתו אומר יהא כך, ומיד נעשה מה שהוא רוצה לעשות. ולפיכך לא נעשית נקמה זו על ידי מלאך ושליח, בשביל קלון המצרים, ולהראות גדולתו של מקום שלא רצה שיכנסו ביניהם דבר קדוש. ועל הדרך הזה נאמר אני ולא מלאך, אני יכול לעשותו, ולא מלאך.

עושה מה שאין יכול לעשות מלאך ולא שרף ולא שליח שאני אומר ממקום קדושתו יהא כך ומיד נעשה מה שאין המלאך יכול לעשותו אבל הקדוש ברוך הוא ממקום קדושתו אומר יהא כך ומיד נעשה מה שהוא רוצה לעשות ולפיכך לא נעשית נקמה זו ע"י מלאך ושליח (ו) בשביל קלון המצרים ולהראות גדולתו של מקום שלא רצה שיכנסו ביניהם דבר קדוש ועל הדרך הזה נאמר אני ולא מלאך אני יכול לעשותו ולא מלאך¹

כיוצא בו אמר רבי יהודה, מה זה שכתוב "ויאמר ה' לדג", וכמה צדיקים וחסידים מישראל שלא דיבר עמהם הקדוש ברוך הוא, ובא לדבר עם הדג דבר שאינו מכיר ויודע. אלא אמר רבי יהודה, כיון שעלתה תפילתו של יונה לפני הקדוש ברוך הוא, ממקום קדושתו אמר בשביל שיקיא הדג את יונה אל היבשה. [אות] למ"ד לדג כמו בשביל, כלומר, ויאמר ה' בשביל הדג שיקיא את יונה אל היבשה. ממקום קדושתו אמר הקדוש ברוך הוא יהא כך, ומיד נעשה, מה שאין שליח יכול לעשותו.

כיוצא בו אמר רבי יהודה מאי דכתיב (יונה ב י) ויאמר יהוה לדג² וכמה צדיקים וחסידים מישראל שלא דיבר עמהם הקדוש ברוך הוא ובא לדבר עם הדג דבר שאינו מכיר ויודע אלא אמר רבי יהודה כיון שעלתה תפלתו של יונה לפני הקדוש ברוך הוא ממקום קדושתו אמר בשביל שיקיא הדג את יונה אל היבשה למ"ד לדג כמו בשביל כלומר ויאמר יהוה בשביל הדג שיקיא את יונה אל היבשה ממקום קדושתו אמר הקדוש ברוך הוא יהא כך ומיד נעשה מה שאין שליח יכול לעשותו³

שנינו, אמר רבי שמעון, מפתח של חיה בידו של הקדוש ברוך הוא היא, ובעוד שהיא יושבת על המשבר, הקדוש ברוך הוא מעיין באותו הולד, אם ראוי הוא לצאת לעולם, (יוצא ו) פותח דלתות בטנה ויוצא, ואם לאו, סוגר דלתותיה ומתו שניהם. אם כך, לא יצא רשע לעולם. אלא כך שנינו, על שלש עברות נשים מתות וכו', (אמר רבי שמעון והרי) ואמר רבי יצחק, למה אשה מפלת פרי בטנה. אלא אמר רבי יצחק, הקדוש ברוך הוא רואה אותו העובר שאינו ראוי לצאת לעולם, ומקדים להמיתו במעי אמו, שנאמר "הנפלים היו בארץ בימים ההם". כתוב "הנפלים" בלא יו"ד ראשונה,

תניא אמר רבי שמעון מפתח של חיה בידו של הקדוש ברוך הוא היא ובעוד שהיא יושבת על המשבר הקדוש ברוך הוא מעיין באותו הולד אם ראוי הוא לצאת לעולם (יוצא ו) פותח דלתות בטנה ויוצא ואם לאו סוגר דלתותיה ומתו שניהם אי הכי לא יצא רשע לעולם אלא הכי תנינן על שלש עבירות נשים מתות וכו' (אמר רבי שמעון והיא) ואמר רבי יצחק למה אשה מפלת פרי בטנה אלא אמר רבי יצחק הקדוש ברוך הוא רואה אותו העובר שאינו ראוי לצאת לעולם ומקדים להמיתו במעי אמו שנאמר (בראשית ו ד) הנפלים היו בארץ בימים ההם הנפלים כתיב בלא יו"ד ראשונה ולמה בשביל שאחרי כן באו

¹ עיקר אחיזתם [של הקלי] כשהטיל הנחש בחוה הזוהמא ע"י היסוד שלו, לכן במצרים שהיא ערות הארץ, שם נתערבו הרבה מהניצוצות, ולפיכך ישראל ג"כ נשתעבדו שם, וגם השכינה גלתה עמהם, כדי להעלות אותם הניצוצות אשר שם. ולכן היה צריך הוא ית"ש לירד למצרים בכבודו ובעצמו בתוך גלולי מצרים, להוציא ניצוצות הקדושה. כי יש קליפה קשה, שאפילו המלאך יהיה שם אפשר שתאחז בו הקליפה, ולכן הוצרך שיהיה אני ולא מלאך וכו' (ספר הליקוטים תהלים פד, וכן עיי"ש בלקוטי תורה).

² עי' ח"ב קצח ע"ב.

³ ויאמר ה' לדג ויקיא את יונה אל היבשה. שהוציאו משם לת"ת, שהוא יבשה, בסוד ו"ק שלו וו"ק שלה, כמנין יב"ש (ספר הליקוטים יונה א).

זהר וירא

ולמה, בשביל שאחרי כן באו בני האלהים אל בנות האדם וילדו להם בזנות וירבו אל בנות האדם וילדו להם בזנות וירבו

ק"ח/א
זהר

חדא ואשכח ספרא חד דהוה נעיין גו נוקבא דטנרא בסייפי מערתא¹ נפק ביה כיון דפתח ליה חמא שבעין ותרין גליפין דאתוון² דאתמסרו לאדם הראשון ובהו הוה ידע כל חכמתא דעלאין קדישין³ וכל אינון דבתר ריחיא⁴ דמתגלגלן⁵ בתר פרוכתא⁶ גו טהירין עלאין⁷ וכל אינון מלין דזמינין למיתי לעלמא עד <יומא> דיקום⁸ עננא דבסטר מערב⁹ ויחשיך עלמא

קרא לרבי יהודה ושרו למלעי בההוא ספרא לא ספיקו למלעי תרי או תלתא סטריין דאינון אתוון עד דהוו מסתכלין בההיא חכמה עלאה כיון דמטו למלעי בסתירו דספרא ומשתעו דא עם דא נפק שביבא דאשא¹⁰ ועלעולא דרוחא¹¹ ובטש בידיהון ואתאביד מנייהו¹²

אחת, ומצא ספר אחד שהיה נעוץ בתוך נקב של הסלע בקצה המערה. יצא איתו. כיון שפתח אותו, ראה שבעים ושתיים חקוקי אותיות שנמסרו לאדם הראשון, ובהם היה יודע כל החכמה של עליונים קדושים, וכל אותם שאחר הריחיים שמתגלגלים אחר הפרוכת תוך אורות עליונים, וכל אותם דברים שעתידים לבא לעולם עד היום שיקום ענן בצד מערב ויחשיך את העולם.

קרא לרבי יהודה והתחילו ללמוד באותו ספר. לא הספיקו ללמוד שנים או שלשה עמודים של אותן האותיות עד שהיו מסתכלים באותה חכמה עליונה. כיון שהגיעו ללמוד בסתרי הספר ודברו זה עם זה, יצא שביב של אש ונשיבה חזקה של רוח והכה בידיהם ואבד מהם.

¹ ומצא ספר אחד שהיה נעוץ בתוך נקבי המערה בסוף המערה (ד"א). היה הולך הקבלה מפה לאוזן השומע, אל יחידי סגולה שבכל דור ודור, והמה חברו ספרים כגון, רבי ישמעאל כהן גדול שחבר ספר פרקי היכלות, וכו' וגם אחר החורבן לא נמנע רוח אלהים חיים להיות מרחפת על הראויים אליו, כנראה בדורו של רשב"י ע"ה וחביריו, וכו' והוא עשה ספר הזוהר, וכו' וגם ספרים אחרים נעשו באותו זמן, שנגנזו במערות, ולפעמים נתגלו לבני אדם הולכי מדברות, וכשרצו לעיין בהם פרחו מידם, וכו'. אבל כלל העולה מן הספרים, שחשו לכבוד 'מלכו של עולם', והסתירו החכמה במלות זרים ושונים, ולשון מועט מחזיק את המרובה, עד שכמעט כמה קונטרסים צריך פירוש על ענין אחד (הקדמה לעמק המלך).

² שם ע"ב בצירופיו (אור יקר).

³ חכמת השכלים הנפרדים הנבדלים שבתוך ההיכלות (אור יקר). הקליפות אשר מקום אחיזתם הוא אחורי הרחיים אשר הם מתגלגלים אחורי הפרוכ' שהיא המחיצה מסך מבדיל וע' פ' בא לו ע"ב (ד"א).

⁴ הריחיים הם ההיכלות העליונים שהם היכל נוגה והיכל עצם השמים שהם שחקים נגד נצח הוד וחוש להילכות אלו משתלשלים כמה מדרגות קדושות וז"ש דמתגלגלון (אור יקר). פי' הם הקלי' שהם אחר מחנות שכינה שהם ארגמ"ן שנקראים ריחיים כמ"ש הרב בפסוק אשר אחר הריחיים (מ"מ).

⁵ משתלשלין ויורדים עד חוצה לקדושים וזה שאמר בתר פרוכתא (אור יקר).

⁶ פי' והם אחר המסך שבין אצילות לבריאה (מ"מ).

⁷ הקלי' הם בין אור מקוף דמלכות ובין אור פנימי דמלכות אחוריהם לאור המקיף ופניהם לאור הפנימי ומפני חשש שלא יינקו מאור פנימי שהוא קטן מאור המקיף שם המאציל ב"ה המסך מחצוניות נה"י דאימא על ז'ין כדי שלא יינקו. נמצא שהם בין אור המקיף ובין אור הפנימי, וז"ש גו טהירין עילאין שהאורות של מעלה נקראים טהירין עילאין, והם בתוכם בו מקיף לפנימי (מ"מ). תוך האורות העליונות הכל היה מבואר שם (ד"א).

⁸ נראה משל לאיזהו מלחמה מצד מלכי מערב (אור יקר). אפשר המ' שלא זזה מכותל מערבי (נ"א).

⁹ היינו דאתגזרת אבן די לא בידין ומחת לצלמא ביטול הקליפות והשבתתם וכאומר כי הנה החשך וגו'. ז"ח (נ"א).

¹⁰ עי' לעיל מג ע"ב, וח"ב רנב ע"ב.

¹¹ עי' אד"ר קמב ע"ב, שהם ג' בחי' שד שנבראו בין השמשות, ועי' בהגר"א בספד"צ כז ע"ב: אמר כאן תלת דרגין דרוחין בישין ועלעולין וקטפורין, והן תלת דרגין דנפקין מחוטמא תלת שלהובין תננא ואשא וגחלי דנורא, וכו', והן אף וחימה ומשחית.

¹² כיון שהגיעו לעסוק בסודות הספר ההוא והיו מספרים זה עם זה אז יצא שלהבת אש וסופה וסער והכה בידיהם וע"י זה נאבד הספר מידיהם (ד"א).

זהר וירא

בכה רבי יוסי ואמר דילמא ח"ו חובה איהו גבן או דלאו אנן זכאין למנדע ליה כד אתו לגבי דרבי שמעון אשתעו ליה עובדא דא אמר לון דילמא בקץ משיחא דאינון אתוון הויתון משתדלי אמרו ליה דא לא ידעינן דהא כלא אתנשי מינן אמר לון רבי שמעון לית רעותא דקב"ה בדא דיתגלי כל כך לעלמא

וכד יהא קריב ליומי משיחא אפילו רביי דעלמא¹ זמינין לאשכחא טמירין דחכמתא ולמנדע ביה קצין וחושבנין ובההוא זמנא אתגליא לכלא הה"ד (צפניה ג ט) כי אז אהפוך אל עמים וגו' מהו אז² בזמנא דתיקום כנסת ישראל מעפרא ויוקים לה קב"ה כדין אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרא כלם בשם יהו"ה ולעבדו שכם אחד

תא חזי אע"ג דאברהם כתיב ביה (בראשית יב ט) ויסע אברם הלך ונסוע הנגבה וכל מטלנוי הווי לדרומא³ ואתקשר ביה לא סליק לדוכתיה כדקא יאות עד דאתיליד יצחק⁴ כיון דאתיליד יצחק אסתלק לאתריה ואיהו אשתתף בהדיה ואתקשרו

מדרש הנעלם

ממזרים בעולם

המה הגבורים אשר מעולם שאין גבור ופריץ <ועריץ> כמו הממזר אנשי השם שהכל יכירו לקרותו השם הידוע ממזר דכיון שרואים מעשיו שהוא פריץ ועריץ וגבור הכל יקראוהו אותו שם ומה דאמר רבי שמעון הקדוש ברוך הוא מעיין באותו הולד אין לך רשע בעולם מאותם הרשעים היוצאים לעולם שאין הקדוש ברוך הוא מעיין בו ורואה אם אותו הגוף יניח בן צדיק וכשר או שיציל לאדם מישראל ממיתה משונה או שיעשה טובה אחת ובשביל כך הקדוש ברוך הוא מוציא לעולם

ביומי דרבי יוסי הווי אינון פריצי דהווי משדדי במורייתא עם פריצי אומות העולם וכד משכחי בר

בכה רבי יוסי ואמר, אולי חס וחלילה חטא הוא אצלנו, או שאין אנו זכאים לדעת אותו. כשבאו אל רבי שמעון, ספרו לו המעשה הזה. אמר להם, אולי בקץ המשיח של אותם אותיות הייתם עסוקים. אמרו לו, את זה לא ידענו, שהרי הכל נשכח מעמנו. אמר להם רבי שמעון, אין רצון הקדוש ברוך הוא בזה שיתגלה כל כך לעולם.

וכשיהיה קרוב לימות המשיח, אפילו תינוקות של העולם עתידים למצא נסתרות של חכמה ולדעת בו קצים וחשבונות. ובאותו זמן יתגלה לכל. זהו שכתוב "כי אז אהפוך אל עמים" וגו'. מה זה "אז", בזמן שתקום כנסת ישראל מן העפר והקב"ה יקים אותה, אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרא כולם בשם ה' ולעבדו שכם אחד.

בא וראה, אף על גב שכתוב באברהם "ויסע אברם הלך ונסוע הנגבה", וכל מסעותיו היו לדרום ונקשר בו, לא עלה למקומו כראוי עד שנולד יצחק. כיון שנולד יצחק, התעלה למקומו והשתתף עמו ונקשרו

ממזרים בעולם.

"המה הגבורים אשר מעולם", שאין גבור ופריץ ועריץ כמו הממזר. "אנשי השם", שהכל יכירו לקרותו השם הידוע ממזר, שכיון שרואים מעשיו שהוא פריץ ועריץ וגבור, הכל יקראוהו אותו שם. ומה שאמר רבי שמעון, הקדוש ברוך הוא מעיין באותו הולד, אין לך רשע בעולם מאותם הרשעים היוצאים לעולם, שאין הקדוש ברוך הוא מעיין בו ורואה אם אותו הגוף יניח בן צדיק וכשר, או שיציל לאדם מישראל ממיתה משונה, או שיעשה טובה אחת, ובשביל כך הקדוש ברוך הוא מוציא לעולם.

בימי רבי יוסי היו אותם פריצים שהיו שודדים בהרים עם פריצי אומות העולם,

¹ נערים קטנים שבעולם ימצאו אוצרות ספרים חשובים מסודות התורה כי אז תתמלא הארץ דעה (ד"א). פירוש למנדע קצין דגאולה וחושבנין של ימי הגלות שיתגלה אפילו לנערים. הרשב"ב (נ"א).

² היינו יחוד יאהדונה"י כמנין א"ז אותיות. ז"ח (נ"א).

³ להתקשר עם מדתו שהיא החסד (אור יקר).

⁴ מפני ששלמות החסד בהיות הגבורה נכללת עמה מים באש ואש במים דהיינו ואיהו אשתתף בהדיה דקאמר לקמיה ועל ידי שהוא עצמו קרא שמו נכלל בו ונכללה הגבורה מחסד והיינו יצחק שהוא לשון שמחה שהוא תיקון הגבורה בסוד הרנה אל הנלווים וכן החסד נמשכת משם (אור יקר).

זהר וירא

נש ותפשי ליה לקטליה הוּו אמרינן [ליה] מה שמך אי הוה יודאי הוּו אזלינן עמיה ומפקין ליה מן טוריאי ואי הוה בר נש אחרינא קטלי ליה (והא) [והוה] אמר רבי יוסי אתחזון אינון בכל האי למיעל לעלמא דאתי

תנו רבנן ג' דברים הללו אינון באין לעולם אלא בקולות קול חיה דכתיב (בראשית ג טז) בעצב תלדי בנים וכתיב (שם ל כב) וישמע אליה אלהים קול גשמים דכתיב (תהלים כט ג) קול יהוה על המים וכתיב (מ"א יח מא) כי קול המון הגשם קול תחיית המתים דכתיב (ישעיה מ ג) קול קורא במדבר מאי בעי הכא קלא במדברא אלא אמר רבי זריקא אלין אינון קלייא לאתערא מתי מדבר ומכאן [ד]הוא הדין לכל העולם אמר רבי יוחנן הא תנן כשנכנס אדם לקבר נכנס בקולות כשיקומו בתחיית המתים אינו דין שיקומו בקולי קולות אמר רבי יעקב עתידה בת קול להיות מתפוצצת בבתי קברות ואומרת הקיצו ורננו שוכני עפר ועתידים לחיות בטל של אור גדול של מעלה דכתיב (ישעיה כו יט) כי טל אורות טליך וארץ רפאים תפיל אמן כן יהי רצון

ק"ח/ב

זהר

דא בדא בגין כך איהו קרי ליה יצחק ולא אחרא בגין לשתפא מיא באשא דכתיב (בראשית כא ג) ויקרא אברהם את שם בנו הנולד לו אשר ילדה לו שרה יצחק מאן הנולד לו אש ממים

ותרא שרה את בן הגר המצרית אשר ילדה לאברהם מצחק (בראשית כא ט) אמר רבי חייא מיומא דאתיליד יצחק והוה ישמעאל בביתא דאברהם לא אסתלק ישמעאל בשמא באתר דדהבא שריא <סוספיתא> (ספוסתא¹) לא אדכר קמיה² ובגין כך את בן הגר המצרית נבר דלא יתחזי לאדכרא³ קמיה דיצחק

אמר רבי יצחק ותרא שרה בעינא דקלנא חמאת ליה שרה דלא חמאת ליה בעינא דאיהו ברא דאברהם אלא דאיהו ברא דהגר המצרית

וכשמוצאים בן אדם ותופסים אותו להורגו, היו אומרים לו, מה שמך, אם היה יהודי, היו הולכים עמו ומוציאים אותו מן ההרים, ואם היה איש אחר, הורגים אותו. (והרי) והיה אומר רבי יוסי, ראויים אלו בכל זה להיכנס לעולם הבא.

שנו רבותינו, שלשה דברים הללו אינם באים לעולם אלא בקולות, קול חיה, שכתוב "בעצב תלדי בנים", וכתוב "וישמע אליה אלהים". קול גשמים, שכתוב "קול ה' על המים", וכתוב "כי קול המון הגשם". קול תחיית המתים, שכתוב "קול קורא במדבר". למה צריך כאן קול במדבר. אלא אמר רבי זריקא, אלו אותם קולות לעורר מתי מדבר, ומכאן שהוא הדין לכל העולם. אמר רבי יוחנן, הרי שנינו, כשנכנס אדם לקבר, נכנס בקולות. כשיקומו בתחיית המתים אינו דין שיקומו בקולי קולות. אמר רבי יעקב, עתידה בת קול להיות מתפוצצת בבתי קברות ואומרת "הקיצו ורננו שוכני עפר". ועתידים לחיות בטל של אור גדול של מעלה, שכתוב "כי טל אורות טלך וארץ רפאים תפיל". אמן כן יהי רצון.

זה עם זה. לכן הוא קרא לו יצחק ולא אחר, כדי לשתף מים עם אש, שכתוב "ויקרא אברהם את שם בנו הנולד לו אשר ילדה לו שרה יצחק", מי שנולד לו, אש ממים.

"ותרא שרה את בן הגר המצרית אשר ילדה לאברהם מצחק". אמר רבי חייא, מיום שנולד יצחק והיה ישמעאל בבית אברהם, לא התעלה ישמעאל בשם. במקום שזהב שורה, לא נזכר פסולת לפניו, ולכן "את בן הגר המצרית", איש שלא ראוי להזכיר לפני יצחק.

אמר רבי יצחק, "ותרא שרה" בעין של קלון ראתה אותו שרה, שלא ראתה אותו בעין שהוא בן אברהם, אלא שהוא בן הגר

¹ סיגים (אור יקר).

² במקום שיש זהב לרוב אזי סיגי הזהב לא נחשב שם לכלום אף כאן במקום יצחק שהוא רמז גוון הזהב סוד הדין שבא מצפון כמ"ש מצפון זהב יאתה אזי סוספיתא שהוא סיגי הזהב מותרות הדין שאחז בו ישמעאל לא נחשב נגדו כלום והוא מבואר (ד"א).

³ בשמו ישמעאל (אור יקר).

ובגין כך ותרא שרה דשרה חממת ליה בעינא דא ולא אברהם¹ דאילו באברהם לא כתיב (בראשית כא ט) את בן הגר אלא את בנו תא הוי לבתר מה כתיב (שם יא) וירע הדבר מאד בעיני אברהם על אודות בנו ולא כתיב על אודות בן הגר המצרית בגין כך ותרא שרה את בן הגר המצרית ולא חממת דאיהו בריה דאברהם

רבי שמעון אמר² האי קרא תושבחתא דשרה איהו בגין דחממת ליה דקא מצחק לכו"ם אמרה ודאי לאו ברא דא ברא דאברהם למעבד עובדוי דאברהם אלא ברא דהגר המצרית איהו אהדר לחולקא דאמיה בגין כך (שם י) ותאמר לאברהם גרש האמה הזאת ואת בנה כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני עם יצחק וכי ס"ד דקני לה שרה או לברה אי הכי לא אודי קב"ה עמה דכתיב (שם יב) כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה אלא בגין דחממת ליה בכו"ם ואמיה אולפא ליה נמוסי דכו"ם בגין כך אמרת שרה כי לא יירש בן האמה הזאת אנא ידענא דלא ירית [לעלמין חולקא דמהימנותא ולא יהא ליה <עם ברי> חולקא לא בעלמא דין ולא בעלמא] (לעלמא דין³ ולא לעלמא דאת⁴) ובגין כך אודי עמה קב"ה

וקב"ה בעא לאפרשא בלחודוי זרעא קדישא כדקא יאות⁵ דבגין כך ברא עלמא דהא ישראל⁶ סליק ברעותא דקב"ה עד לא יברי עלמא ובגין כך נפק אברהם לעלמא ועלמא מתקיים בגיניה

המצרית, ולכן "ותרא שרה", שראתה שרה אותו בעין זו ולא אברהם, שאילו באברהם לא כתוב את בן הגר, אלא את בנו. בא וראה אחר כך מה כתוב, "וירע הדבר מאד בעיני אברהם על אודות בנו", ולא כתוב על אודות בן הגר המצרית, לכן "ותרא שרה את בן הגר המצרית", ולא ראתה שהוא בן אברהם.

רבי שמעון אמר, הפסוק הזה תשבחת לשרה הוא, משום שראתה אותו מצחק לעבודת כוכבים ומזלות, אמרה ודאי שבן זה אינו בנו של אברהם לעשות את מעשי אברהם, אלא בן הגר המצרית הוא, חזר לחלק של אמו. לכן "ותאמר לאברהם גרש האמה הזאת ואת בנה כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני עם יצחק". וכי עלה על דעתך שקנאה לה שרה או לבן שלה, אם כך, לא היה מודה הקדוש ברוך הוא עמה, שכתוב "כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה". אלא משום שראתה אותו עם עבודת כוכבים ומזלות ואמו מלמדת אותו מנהגי עבודה זרה, לכן אמרה שרה "כי לא יירש בן האמה הזאת", אני יודעת שלא יירש לעולמים את חלק האמונה, ולא יהיה לו עם בני חלק לא בעולם הזה ולא בעולם הבא. ולכן הודה עמה הקדוש ברוך הוא.

והקדוש ברוך הוא רצה להפריד לבדו את הזרע הקדוש כראוי, שלכן ברא את העולם, שהרי ישראל עלה ברצון הקדוש ברוך הוא עד שלא נברא העולם, ולכן יצא אברהם לעולם והעולם היה מתקיים בגללו,

¹ אדה"ר כשחטא כדי ליתקן, נתגלגל בג' האבות, וחוה בג' האמהות. ואמנם אברהם תיקן עון הע"ז, כשהושלך לאור כשדים, כדכתיב (דברים י"ב ג') ואשיריהם תשרפון באש. ולא עליו, אלא על ניצוץ ישמעאל שהיה בו כלול אז עדיין, בסוד הצדיק הנתפס בעון הדור. ולזה כשיצא ישמעאל מן גוף אברהם חזר לסורו, כדכתיב (בראשית כ"א ט') ותרא שרה את בן הגר המצרית מצחק, זו ע"ז, כדרז"ל (ספר הליקוטים תולדות כח).

² ר"ש פליג ארבי חייא ורבי אלעזר, ששניהם פרשו שמחמת שגאה אמרה שרה מה שאמרה ור"ש אמר שלא אמרה כן אלא מחמת עבודה זרה שהיה עובד כדמסיק ולכך אמר תושבחתא דשרה ולא לגנות כמו שדרשו ר' חייא ורבי אלעזר (אור יקר).

³ בירושת הארץ והתורה והמצות (אור יקר).

⁴ חלק בשכרם (אור יקר).

⁵ הקב"ה כוון להיות ישראל חלקו נבדלים משאר האומות, כדכתיב ואבדיל אתכם מכל העמים להיות לי. ואף אם ימצא חסיד בין שאר האומות ויש לו שכר טוב בעמלו, עכ"ז אין ראוי שיתערב לא הוא ולא זרעו בישראל, שהם הנשמות הקדושות הנאצלות ונבראות ונוצרות ונעשות בקדושה. ולהיות כל מגמת הקב"ה בזה כדי להשרות שכינתו עליהם לזה הפריד לוט מאברהם שהם ב' אומות עמון ומואב והפריד ישמעאל מיצחק שהם י"ב אומות, ושם למד אברהם והפריד שאר בני קטורה (אור יקר).

⁶ ובג"כ נפק אברהם כלומר סבת מציאות אברהם היה ישראל וכיון שישראל קיום העולם נתקיים העולם בעבור אברהם כיון שאברהם תחלת ישראל לצאת לעולם, וא"ת מי יאמר לו זה שאברהם בשביל ישראל ולא היה אברהם בשביל עצמו (אור יקר).

ואברהם ויצחק עמדו ולא התיישבו במקומם עד שיצא יעקב לעולם. כיון שיצא יעקב לעולם, התקיימו אברהם ויצחק ועמד כל העולם, ומשם יצא העם הקדוש לעולם והתקיים הכל כדוגמת קדוש כראוי. ולכן אמר לו הקדוש ברוך הוא "כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה כי ביצחק יקרא לך זרע" ולא בישמעאל. מה כתוב אחר כך, "ותלך ותתע במדבר באר שבע", כתוב כאן "ותתע", וכתוב שם "הבל המה מעשה תעתועים", והקדוש ברוך הוא לא עזב אותה ואת בנה בגלל אברהם.

בא וראה, בהתחלה כשהלכה מלפני שרה מה כתוב, "כי שמע ה' אל עניך", וכאן שטעתה אחר עבודת כוכבים ומזלות אף על גב שכתוב "ותשא את קולה ותבך", מה כתוב, "כי שמע אלהים אל קול הנער" ולא כתוב כי שמע אלהים את קולך. "באשר הוא שם", הרי פרשוה שלא בן עונש הוא אצל בית הדין שלמעלה, שהרי בית דין של מטה מענישים משלש עשרה שנה ומעלה, ובית דין של מעלה מעשרים שנה ולמעלה. ואף על גב שהיה רשע, אינו בן עונש, והרי פרשוה, וזהו שכתוב "באשר הוא שם".

תא חזי בקדמיתא כד אזלת מקמה דשרה מה כתיב (בראשית טז יא) כי שמע יהוה אל עניך והשתא דטעאת בתר כו"ם אע"ג דכתיב (בראשית כא טז) ותשא את קולה ותבך מה כתיב (שם יז) כי שמע אלהים אל קול הנער ולא כתיב כי שמע אלהים את קולך באשר הוא שם הא אוקמוה דלאו בר עונשא הוא לגבי בי דינא דלעילא דהא בי דינא דלתתא ענשין מתליסר שנין ולעילא⁴ ובי דינא דלעילא מעשרים שנין ולהלאה ואע"ג דחייבא הוה לאו בר עונשא איהו⁵ והא אוקמוה ודא הוא דכתיב באשר הוא שם א"ר אלעזר אי הכי מאן דאסתלק מעלמא עד לא מטון יומיו לעשרין שנין מאן אתר אתענש בגין דהא מתליסר שנין ולתתא לאו בר עונשא איהו אלא בחטאוי דאבוי אבל מתליסר שנין ולעילא מהו א"ל קב"ה חס עליה דלימות זכאי (ולא לימות חייב) ויהיב ליה אגר טב בההוא עלמא ולא לימות חייב דיתענש בההוא עלמא ואוקמוה⁶ א"ל אי חייבא הוא ולא מטון יומיו

אמר רבי אלעזר, אם כך, מי שמסתלק מהעולם בטרם הגיעו ימיו לעשרים שנה, מאיזה מקום נענש, משום שהרי משלש עשרה שנים ומטה אינו בר עונשים אלא בחטאי אביו. אבל משלש עשרה ומעלה מהו. אמר לו, הקדוש ברוך הוא חס עליו שימות זכאי (ולא ימות חייב), ונותן לו שכר טוב בעולם ההוא, ולא ימות חייב שיענש

אמר רבי אלעזר, אם כך, מי שמסתלק מהעולם בטרם הגיעו ימיו לעשרים שנה, מאיזה מקום נענש, משום שהרי משלש עשרה שנים ומטה אינו בר עונשים אלא בחטאי אביו. אבל משלש עשרה ומעלה מהו. אמר לו, הקדוש ברוך הוא חס עליו שימות זכאי (ולא ימות חייב), ונותן לו שכר טוב בעולם ההוא, ולא ימות חייב שיענש

¹ מדת אברהם חסד ומדת יצחק גבורה, ולא נשלמו במדתם בקיום עד שבא יעקב להיות שהם שתי הקצוות ואין שלימות הקצוות אלא על ידי המכריע דהיינו שלום ת"ת, והיינו תתן אמת ליעקב, וזה סבה להיות חסד לאברהם (אור יקר).

² שייך כאן מה שבסוף הספר בסימן יט (הערת הזוהר).

³ כשראה אברהם שישמעאל רשע וחייב מיתה, לזה אמר (בראשית י"ז ח) לו ישמעאל יחיה לפניך, ר"ל שיחזור בתשובה, וכן היה שחזר בתשובה כידוע. ואח"כ ניצוץ הטוב שהיה בישמעאל, יצא ממנו יתרא הישמעאלי, שלקח בת נחש (ספר הליקוטים תולדות כח).

⁴ לכך המלקות שבב"ד התחתון הוא ט"ל ג"פ י"ג כמנין שנותיו של לוקה אבל בב"ד של מעלה שהם מכ' שנה לכך המלקות שתין פולסי דנורא ג"פ כ'. ז"ח (כ"כ התוס' בחגיגה דף טו א' הובא בעין יעקב ע"ש. מא"ן) (נ"א), ועי' בזה בזו"ח יט ע"ב וק"ל שיש מח' במדרשים, והזהר מכריע כצד זה.

⁵ משמע דלאו בר עונשין הוו ורשע הוי ובגמ' דילן משמע באשר הוא שם דצדיק הוה אז ומשמע נמי דכבר היה בר עונשין. א"מ. בש"ס ר"ה דף ט"ז אין ראייה משם ויכול להתפרש כזוהר אבל מב"ר מוכח קצת לחד שינויא דהרא"ם והיפ"ת אבל לשינויא אחרנא מה דהיה צדיק באותה שעה היינו בענין הצמא גם אין ראייה דהיה בר עונשין ד"ל דלעשות לו נס אינו ראוי אם היה רשע באותה שעה. מא"ן (נ"א).

⁶ עי' זו"ח כ ע"א.

באותו עולם, ובארוה. אמר לו, אם אינו חייב ולא הגיעו ימיו

קיט/א

לעשרין שנין מהו כיון דאסתלק מעלמא [במאן] (במאן) הוא עונשיה א"ל בדא אתקיים (משלי יג כג) ויש נספה בלא משפט¹ דכד עונשא נחית לעלמא איהו (דינא)⁵¹ אערע² בלא כונה לעילא ותתא בההוא מחבלא ויתענש כד לא אשגחו עליה מלעילא³ ועליה כתיב (שם ה כב) עונותיו⁴ ילכדנו את הרשע א"ת לאסגאה מאן דלא מטון יומיו לאתענשא עונותיו ילכדנו (את הרשע) ולא בי דינא דלעילא ובחבלי חטאתו יתמך ולא בי דינא דלתתא בגין כך כתיב (בראשית כא יז) כי שמע אלהים אל קול הנער באשר הוא שם

לעשרים שנה, מהו, כיון שהסתלק מהעולם במה ענשו. אמר לו, בזה מתקיים "ויש נספה בלא משפט", שכשעונש יורד לעולם, הוא (הדין) פוגע בלי כוונה למעלה ולמטה באותו משחית, ויענש כשלא משגיחים עליו מלמעלה. ועליו כתוב "עוונותיו ילכדנו את הרשע", "את" לרבות מי שלא הגיעו ימיו להענש. "עוונותיו ילכדנו" (את הרשע), ולא בית הדין שלמעלה. "ובחבלי חטאתו יתמך", ולא בית דין שלמטה. לכן כתוב "כי שמע אלהים אל קול הנער באשר הוא שם".

רבי שמעון פתח ואמר (ויקרא כו מב) וזכרתי את בריתי יעקוב מלא בוא"ו אמאי אלא בתרין סטרין [איהו] (אינון) רזא דחכמתא חדא דאיהו רזא דרגא דחכמתא אתר דשרי ביה יעקב⁵ אבל האי קרא על גלותא דישראל אתמר דכד אינון גו גלותא ההוא זמנא דיתפקדון ביה יעקב⁵²⁶ יתפקדון <ברזא דוא"ו> (דבוא"ו) ואיהו באלף שתיתאה⁷ ופקידה ברזא דוא"ו שית רגעי ופלג עידן ובזמנא דשתין שנין⁸ לעבורא דדשא⁹⁵³ באלף שתיתאה יקים אלה שמיא פקידו לברתיה דיעקב ומההוא זמנא עד דיהא לה זכירה¹⁰ שית

רבי שמעון פתח ואמר, "וזכרתי את בריתי יעקוב", מלא בוא"ו, למה, אלא בשני צדדים הוא (הם) סוד של חכמה, אחד שהוא הסוד של דרגה של חכמה, המקום ששורה בו יעקב. אבל פסוק זה נאמר על הגלות של ישראל, שכשהם בתוך הגלות, אותו זמן שיפקדו (בית יעקב), הם יפקדו בסוד של וא"ו, והוא באלף הששי. ופקידה בסוד של וא"ו, ששה רגעים וחצי עת. ובזמן של שישים שנים לבריה הדלת באלף הששי, יקים אלהי השמים פקידה לבת יעקב. ומאותו זמן עד שיהיה לה זכירה, שש וחצי

¹ הת"ת נק' משפט אינו עם צדק [מלכות] (אור יקר).
² בההוא מחבלא המשחית היונק ממנה בעידן רתחא (אור יקר).
³ ברחמים (אור יקר).
⁴ שהוא גרם לעצמו שלא נחבא מהמחבל כענין לך עמי בא בחדריך ומפני שעון מגיע עד היסוד לכך אמר בי דינא דלעילא ומשום דחטאת איהו במלכות דריש מיניה בי דינא דלתתא (אור יקר).
⁵ מדת הת"ת או ו' של שם הוי"ה (אור יקר).
⁶ מפני שיתפקדו בקצים אחרים והם בכמה חשבונות, אמנם ההוא זמנא דיתפקדון ביעקב שהוא העת ממש, שלא זכו בשאר הקצים ועברו כולם והגיע פקודתם ביעקב יתפקדון ברזא דו', דהיינו מקום יעקב במדת הת"ת, ואיהו אלף הו' שקודם אין פקידה מצד יעקב אלא מצד שאר המדות ושאר הקצים אמנם בהגיע אלף הו' הוא זמן הרמוז לו' מדת יעקב (אור יקר).
⁷ ואתחנן ער ע"א (הערת הזוהר, ובלש"ו).
⁸ דהיינו ס' שנין, שכן עולה מציאות הו' בסוד העשיריות, וחצי מילוי וא"ו כי וא"ו עולה י"ג מחציתה שש שנים ומחצה דהיינו שי תרגעי ופלג עידן (אור יקר).
⁹ [לפי ה"ג] אלו הימים אלו הם ימי עיבור הגאולה ודיניה דהיינו שרה מלכות מצד החסד ומתעברת מיצחק כח הגבורה לגאולה (אור יקר). לבריה הדלת ורמז אל התעוררות אות ו' משם הקדוש יקו"ק שנקרא ברית התיכון כמ"ש בפ' תרומה קעה ע"ב (ד"א).
¹⁰ פקידה מהמלכות והוא סוד גילוי משיח בן יוסף שהוא מצד המלכות, וזכירה מת"ת והוא סוד משיח בן דוד שהוא מצד הת"ת שהם ב' משיחי חד נוק' דשלטא ביה מותא, וחד דכורא דלא שלטא ביה מותא ובין זה לזה ו' שנים ומחצה (אור יקר).

שנים. ומאותו זמן שש שנים אחרות, והם שבעים (ושלש) ושתיים וחצי.

בששים ושש יתגלה מלך המשיח בארץ הגליל. וכוכב אחד בצד מזרח יבלע שבעה כוכבים מצד צפון, ושלהבת אש שחורה תהיה תלויה ברקיע שישים יום, ומלחמות יתעוררו בעולם לצד צפון, ושני מלכים יפלו באותם המלחמות. ויזדווגו כל העמים על בת יעקב לדחות אותה (אותם) מהעולם. ועל אותו הזמן כתוב (והיתה) "ועת צרה היא ליעקב וממנה יושע", ואז יכלו הנפשות מהגוף ורוצים להתחדש, וסימן לדבר, ("כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה שבעים", וכתוב) "כל הנפש הבאה ליעקב מצרימה וגו', כל נפש שישים ושש". בשבעים ושלש כל מלכי העולם יתכנסו לתוך העיר הגדולה של רומי, והקדוש ברוך הוא יעורר עליהם אש וברד ואבני אלגביש ויאבדו מהעולם, פרט לאותם מלכים שלא יגיעו לשם ויחזרו ללחום מלחמות אחרים.

ומאותו זמן מלך המשיח יתעורר בכל העולם, ויתכנסו עמו כמה עמים וכמה חיילות מכל סופי העולם, וכל בני ישראל יתכנסו בכל אותם מקומות, עד שישלמו אותן שנים למאה. אז וא"ו תתחבר עם ה"א, ואז "והביאו את כל אחיכם מכל הגוים מנחה לה" וגו'. ובני ישמעאל (ישראל) עתידים באותו זמן להתעורר (עליהם) עם כל עמי העולם לבא על ירושלים, שכתוב "ואספתי את כל הגוים אל ירושלים למלחמה" וגו', וכתוב "יתיצבו מלכי ארץ

שנים ומאותו זמן שש שנים אחרות, והם שבעים (ושלש) ושתיים וחצי. בשיתין ושית יתגלי מלכא משיחא בארעא דגליל¹ וחד ככבא² דבסטר מזרח יבלע שבע ככביא מסטר צפון ושלחובא דאשא אוכמא³ תהא תליא ברקיעא שיתין יומין וקרבין יתערון בעלמא לסטר צפון⁴ ותריין מלכין יפלוין באינון קרבין ויזדווגון⁵ כלהון עממיא⁶ על ברתיה דיעקב לאדחייא <לה> (לון) מעלמא ועל ההוא זמנא כתיב (ירמיה ל ז) ועת צרה היא ליעקב וממנה יושע⁶ וכדין <יסתימון> (תסתיימון) נפשיין מגופא⁷ ובעיין לאתחדשא וסימניך (כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה שבעים וכתוב) (בראשית מז כו) כל הנפש הבאה ליעקב מצרימה וגו' כל נפש שישים ושש בשבעין ותלת כל מלכי עלמא יתכנשו⁸ לגו קרתא [רבתא דרומין] וקב"ה יתער עליהו אשא וברדא ואבני אלגביש ויתאבדון מעלמא בר אינון מלכין דלא ימטון לתמן ויהדרון לאגחא קרבין אחרנין

ומאותו זמן מלכא משיחא יתער בכל עלמא ויתכנשו עמיה כמה עמין וכמה חיילין מכל סייפי עלמא וכל בני ישראל יתכנשו בכל אינון אתרי עד דאשתלימו אינון שנין למאה כדין וא"ו יתחבר בה"א וכדין (ישעיה סו כ) והביאו את כל אחיכם מכל הגוים מנחה ליהויה וגו' ובני <ישמעאל> (ישראל) זמינין בההוא זמנא לאתערא (עליהון) <עם> כל עמין דעלמא למיתי על ירושלים דכתיב (זכריה יד ב) ואספתי את כל

¹ הוא רמז לה' עליונה גליל העליון ושם היה החרבן ראשונה לכך יקום בראשונה (אור יקר). שמות ז ע"ב ט ע"ב (הערת הזוהר).

² היינו דרך כוכב מיעקב ימצא מן המזרח מדת יעקב ויבלע שבעה ככביא מסטר צפון הם ז' אומות ז' שרים מן הצפון דהיינו שהם שרים שמאליים (אור יקר).

³ מורה על המלכות בדיניה שהיא תלויה מהת"ת דהיינו תהא תלי ברקיעא שתיין יומין נגד זזה ספירות כלולות מעשר שבת"ת (אור יקר).

⁴ מלחמות לצד השמאליים מהם (אור יקר).

⁵ שיעשו עצת שלום ביניהם ויתפכו לישראל להשמיד מפני שהקימו להם מלכות ותהיה עת צרה ליעקב, אמנם לא יבואו לשבר אלא וממנה יושע (אור יקר).

⁶ פי' יכלו הנשמות שבאוצר ואז יתחילו לירד נשמות חדשות בעולם ועי' בפקודי רצט ע"א (ד"א).

⁷ מיום שנחרב הבית אין נשמות מאוצר חדש אלא ואתם שהם בסוד אוצר הנקרא גוף שהם אותם המתגלגלות וחזרות ושבות ובעת ההיא נתקנו הנשמות וצריכים בני אדם נשמות לזווגם וצריך לחדש להם אוצר לנשמות והיינו בתחלת הזכירה שהיא בס"ו ופלגא ויתמשכו ביני וביני ו' שנים ופלגא עד הגיע זמן שבעים ושלש (אור יקר).

⁸ בעצה הנזכרת על כל ישראל ויעברם הקב"ה מן העולם שם ושאר המלכים הקרואים ולא הגיעו שם יחזרו ולא להלחם על ישראל ראו הנס ולכך יעשו מלחמות אחרות מהם ובהם וישמך הזמן בקבול גליות ישראל כ"ז שנין עד תשלום ע"ג לק' וכו' (אור יקר).

זהר וירא

ורוזנים נוסדו יחד על ה' ועל משיחו", וכתוב "יושב בשמים ישחק ה' ילעג למו".
הגוים אל ירושלם למלחמה וגו' וכתוב (תהלים ב ב) יתיצבו מלכי ארץ ורוזנים נוסדו יחד על יהוה ועל משיחו וכתוב (שם ד) יושב בשמים ישחק יהוה ילעג למו¹

לכתר וא"ו זעירא² יתער לאתחברא ולחדשא נשמתין³ דהו עתיקין בנין לחדתא עלמא כמה דכתוב (שם קד לא) ישמח יהוה במעשיו וכתוב (שם) יהי כבוד יהוה לעולם לאתחברא כדקא (ד) יאות ישמח יהוה במעשיו לנחתא לון לעלמא ולמהוי כלהון בריין חדתיין לחברא עלמין כלהו כחד זכאין אינון כל אינון דישתארון בעלמא בסיפי אלף שתיתאה למיעל בשבתא דהא כדין איהו יומא חד לקב"ה בלחודוי לאודווגא כדקא יאות ולמלקט נשמתין חדתיין למהוי בעלמא⁴ עם אינון דאשתארו בקדמיתא דכתוב (ישעיה ד ג) והיה הנשאר בציון והנותר בירושלם קדוש יאמר לו כל הכתוב לחיים בירושלם

ויהי אחר הדברים האלה והאלהים נסה את אברהם ויאמר אליו אברהם ויאמר הנני (בראשית כב א) רבי יהודה פתח ואמר (תהלים מד ה) אתה הוא מלכי וגו' דא הוא שלימו דכל דרגין כחדא⁵ דא בדא צוה ישועות יעקב (שם) כל אינון שליחן דעבדי שליחותא

קיט"ב

בעלמא דליהוי כלהו מסטרא דרחמי⁶ ולא להו מסטרא דדינא בנין דאית מארי שליחן⁷ מסטרא דרחמי ומסטרא דדינא קשיא אינון שליחן דאתיין מסטרא דרחמי לא עבדי שליחותא דדינא בעלמא כלל

אחר כך וא"ו קטנה תתעורר להתחבר ולחדש נשמות שהיו ישנות כדי לחדש את העולם, כמו שכתוב "ישמח ה' במעשיו", וכתוב "יהי כבוד ה' לעולם", להתחבר כראוי. "ישמח ה' במעשיו", להוריד אותם לעולם, ושכולם יהיו בריות חדשות לחבר את כל העולמות יחד. אשריהם כל אותם שישארו בעולם בסוף האלף הששי להיכנס לשבת, שהרי אז הוא יום אחד לקב"ה לבדו, להזדווג כראוי וללקוט נשמות חדשות שיהיו בעולם עם אותם שנשארו בראשונה, שכתוב "והיה הנשאר בציון והנותר בירושלם קדוש יאמר לו כל הכתוב לחיים בירושלם".

"ויהי אחר הדברים האלה והאלהים נסה את אברהם ויאמר אליו אברהם ויאמר הנני". רבי יהודה פתח ואמר, "אתה הוא מלכי" וגו', זוהי השלמות של כל הדרגות יחד זו עם זו. "צוה ישועות יעקב", כל אותם השליחים שעושים שליחות

בעולם, שכולם יהיו בצד הרחמים ולא יהיו מצד הדין, משום שיש בעלי שליחים מצד הרחמים ומצד הדין הקשה. אותם שליחים שבאים מצד הרחמים לא עושים שליחות של דין בעולם כלל.

¹ עי' זהר שמות ז ע"ב עד דף י' (דע"ה ח"ב נח ע"ג).

² פירוש היא יסוד כי ת"ת הוא ו' גדולה ומשך ו' הוא יסוד יתעורר לאתחברא עם מ'. הרש"ב (נ"א).

³ נשמות שהן ישנות בגלגול (ד"א). והנה על אף שמבאר בספר הגלגולים פ"א ופ"ז שכל הנשמות כלולים היו באדה"ר, ישנו עוד מין של נשמות אשר לא היו כלולים בו, והם גבוהים במעלה מאותם שהיו כלולים בו, והם נאצלו בעת עולם הנקודות, והיינו כל הנשמות דמלכי יושר שלא נכללו באדה"ר מכיוון שלא נתקנו עדיין, ועתידיים ליתקן ולבא לעולם הבא [אלף השביעי (שם ע"ד)], ויתייחדו הם עם אותן שנכללו בו, כל א' בבית זוגיה (כללים ח"א קה ע"ב).

⁴ ח"ב י ע"א ועי' לעיל כח רע"ב (לש"ו).

⁵ פי' "אתה" היינו אבא, "הוא" בינה, "מלכי" הוא ז"א, "אלהים" מלכות, וז"ש שלימו דכל דרגין בחדא שהם ד' אותיות הו"ה או"א וז"ו (מ"מ).

⁶ פירוש שהיו המלאכי' מסטרא דרחמי כי ברחמים יש דין ויש רחמים שהוא רחום בדין ולכן רחמים כולל חסד וגבורה כי ר"ח עולה יצחק ומים היינו חסד שאם יתנהג העולם בחסד אינם ראויים ואם בגבורה לבד יחרב העולם אלא שיהיו מסטרא דרחמי רחום בדין כנזכר. ז"ח (נ"א).

⁷ ירצה שיהיו כל השלוחים שימצאו בעולם ישועות, דהיינו כולם לרחמים, שמאליים וימיניים, ולא מלאכים בשם אחר, שהם קשים, יונקים מצד הדין הקשה (אור יקר).

ואי תימא הא מלאכא דאתגלי ליה לבלעם הא תנינן שליחא דרחמי הוה ואתהפך לדינא לא לעולם לא אשתני אלא שליחא דרחמי הוה לאגנא עלייהו דישראל ולמהוי סניגוריא עלייהו ולקבליה הוא דינא וכך אורחוי דקב"ה כד אוטיב לדא ההוא טיבו דינא לדא כך הא שליחא דרחמי הוה להו לישראל ולבלעם אתהפך לדינא בגין כך צוה ישועות יעקב אמר דוד פקיד על עלמא כד ישתלחון שליחאה די להויין מסטרא דרחמי

רבי אבא¹ אמר צוה ישועות יעקב דאינון [גו] גלוותא² וישתכח פורקנא³ (ד)להון גו גלותהון תא חזי תושבחן דאבהן יעקב הוה⁴ ואלמלא יצחק לא אתא יעקב לעלמא ובגין כך צוה ישועות יעקב דא יצחק דכיון דאשתזיב יצחק ישועות יעקב הוה

ויהי אחר הדברים האלה (בראשית כב א) רבי שמעון אמר הא תנינן ויהי בימי על צערא⁵ אתמר ויהי אע"ג⁶ דלא כתיב בימי טפסי⁷ דצערא⁸ אית ביה ויהי אחר בתר דרגא⁹ תתאה¹⁰ דכל דרגין עלאין ומאן איהו דברים כמה דאת אמר (שמות ד י) לא איש דברים¹¹ אנכי ומאן

ואם תאמר, הנה המלאך שהתגלה לבלעם, הרי שנינו שליח של רחמים והתהפך לדין. לא, לעולם לא משתנה, אלא שליח הרחמים היה להגן על ישראל ולהיות עליהם סנגור, וכנגדו הוא הדין. כך דרכיו של הקדוש ברוך הוא, כשמיטיב לזה, אותו החסד הוא דין לזה. כן השליח הזה היה של רחמים לישראל, ולבלעם התהפך לדין, לכן "צוה ישועות יעקב", אמר דוד, צוה על העולם, כאשר ישלחו שלוחים שיהיו מצד הרחמים.

רבי אבא אמר, "צוה ישועות יעקב", שהם בתוך הגלות, ותמצא להם גאולה בתוך גלותם. בא וראה, המשובח של האבות היה יעקב, ואלמלא יצחק לא בא יעקב לעולם. ולכן "צוה ישועות יעקב", זה יצחק, שכיון שניצל יצחק, היו ישועות יעקב.

"ויהי אחר הדברים האלה". רבי שמעון אמר, הנה שנינו "ויהי בימי" נאמר על צער. "ויהי" אף על גב שלא כתוב בימי, יש בו טופס של צער. "ויהי אחר", אחר הדרגה התחתונה של כל הדרגות העליונות. ומהו "הדברים", כמו שנאמר "לא איש דברים אנכי". ומי היה אחר הדרגה הזו, "והאלהים

¹ ישועות הם המלאכים מצד הגבורה ואמר ישועות מפני שצריכים ליכנס אלו המלאכים תוך הגלות והקשוי, ואינם נכנסים תוך הגלות והקלי' אלא מלאכי הגבורה. ואמר ישועות מפני שאינם חוששים בחצונים, ואלו הם ישועות יעקב שמושיעים אותם תוך עמקי הקלי' (אור יקר).
² והטעם שבחר אלו עם היות שמלאכי חסד יפים יותר מפני הצורך שיגאלו בעמקי החצונים (אור יקר).
³ וראה שישועות יעקב הוא מלאכי הגבורה (אור יקר).
⁴ ובודאי שבזכות יעקב ניצל יצחק כדפי' לא עתה יבוש יעקב וכו' אמנם עם כל זה, אלמלא יצחק לא אתא יעקב וא"כ הצלתו של יעקב הוא יצחק עם היות שניצל יצחק בזכות יעקב, א"כ כחות הגבורה הם הצלת יעקב בגלותם (אור יקר). פי' כאלו אמר ד"א שלפי' ראשון דר' אבא צוה ישועות יעקב ר"ל שיעשה תשועה ליעקב שהם ישראל מהגלות, ולפי' זה צוה ישועות יעקב דא יצחק, ולפי זה פסוק זה נאמר בשעת העקידה ואח"כ סדרו דוד בתהלים וכן כמה פסוקים (מ"מ).
⁵ כי מלת ויהי היא מלה של צער וי' הי', ב' מלות המורות על צער ודין, ומלת הי מצד הגבורה המגביר ה' נוקבא על י' דכורא, וכשאומר בימי הורה שכל הימים העליונים הגביר בהם הדין והקושי שנהפכו מאור יום אל חשך הדין והלילה אבל מלת ויהי מורה דין אבל לא בימים העליונים (אור יקר).
⁶ מלשון זה נראה הפך מ"ש בש"ס ויהי בימי ודאי לשון צער ויהי איכא ואיכא שיש לשון צער ויש לשון שמחה נראה אמר ויהי בימי צער גדול ויהיה קצת צער (מ"מ).
⁷ לשון טיפין כלומר לא דם ממש אלא צחצוחי דם ודין (אור יקר). טופסי כמו טופסי דשטרי דומה לצער, א"נ טפסי ניצוצות הגחלת שאינו צער גמור (מ"מ).
⁸ טופס הצער יש בו שבא השטן לקטרג עליו (ד"א).
⁹ דבר היא המלכות, הדברים הם בחינותיה, האלה שהיא למטה מג' אבות הנקראים אלה, והם ג' בחי' דבר שרה נגד ג' אבות, ואחריהם הם החצונים, שאחורי הנקבה הדינים הקשים (אור יקר).
¹⁰ פי' הקלי' שהיא אחר המלכות שהיא הדברים באה לקטרג על אברהם, ומהו הקטרוג כדי שיתנסה בעקידת יצחק, כדי שיהיה נשלם. שתחלה היה אברהם במדת החסד לבד, ואחר העקידה נכללה גבורה בחסד, והיה כלול אברהם גם מהגבורות ויצחק היה כלול גם הוא מהחסדים (מ"מ).
¹¹ שהיה מעולם הנקבה הגאולה והיינו שירה נוק' ומשה מעלמא דדכורא (אור יקר).

זהר וירא

נסה את אברהם, שבא יצר הרע לקטרג לפני הקדוש ברוך הוא.
הוה בתר דרגא דא והאלהים נסה¹ את אברהם (בראשית כב א) דאתיא יצר הרע לקטרגא קמי קב"ה

הכא אית לאסתכלא והאלהים נסה את אברהם את יצחק מבעי² ליה דהא יצחק בר תלתין ושבע שנין הוה והא אבוי לאו בר עונשא דיליה הוה דאלמלא אמר יצחק לא בעינא לא אתענש אבוי עליה מאי טעמא והאלהים נסה את אברהם ולא כתיב נסה את יצחק אלא את אברהם ודאי³ דבעי לאתכללא בדינא דהא אברהם לא הוה ביה דינא כלל מקדמת דנא והשתא אתכליל מיי"א באש"א ואברהם לא הוה שלים עד השתא דאתעטר למעבד דינא ולא תקנא ליה באתריה⁴

וכל יומי לא הוה שלים עד השתא דאתכליל⁵ מיי"א באש"א ואש"א במיי"א ובגין כך והאלהים נסה את אברהם ולא את יצחק דאזמין אברהם לאתכללא בדינא וכד עביד דא עאל⁶ אש"א במיי"א ואשתלים דא עם דא⁷⁵⁵ ודא עביד דינא⁸ לאתכללא דא בדא וכדין יצר הרע אתא לקטרגא עליה דאברהם דלא אשתלים כדקא יאות עד דיעביד דינא ביצחק דיצר הרע אחר הדברים איהו ואתא לקטרגא

ותא חזי רוא דמלה אע"ג דקאמרן דאברהם כתיב ולא יצחק יצחק נמי אתכליל ביה בהאי קרא רוא דכתיב והאלהים נסה את אברהם נסה לאברהם לא כתיב אלא את אברהם את⁹ דייקא

כאן יש להסתכל, "והאלהים ניסה את אברהם", היה צריך לכתוב את יצחק, שהרי יצחק היה בן שלשים ושבע, והרי אביו לא היה בר עונש שלו, שאלמלא אמר יצחק איני רוצה, לא היה נענש אביו עליו, למה "והאלהים נסה את אברהם" ולא כתוב ניסה את יצחק. אלא את אברהם ודאי, שרצה להיכלל עם דין, שהרי אברהם לא היה בו דין כלל מקודם לכן, ועכשיו נכללו מים עם אש, ואברהם לא היה שלם עד עכשיו, שהתעטר לעשות דין ולהתקינו במקומו.

וכל ימיו לא היה שלם עד עכשיו שנכלל מים עם אש ואש עם מים, ולכן "והאלהים נסה את אברהם" ולא את יצחק, שהזמין אברהם להיכלל עם דין. וכשעשה את זה, נכנס אש במים ונשלם זה עם זה, וזה עושה הדין להיכלל זה עם זה. ואז יצר הרע בא לקטרג על אברהם שלא השתלם כראוי עד שיעשה דין ביצחק, שיצר הרע הוא אחר הדברים הוא בא לקטרג.

ובא וראה סוד הדבר. אף על גב שאמרנו שכתוב אברהם ולא יצחק, גם יצחק נכלל בפסוק הזה, סוד הכתוב "והאלהים נסה את אברהם", לא כתוב נסה לאברהם, אלא את

¹ מכח דבריו של שטן שבא לקטרג וכו' ואפשר לפרש האלה החצונים כעין אלה אלהיך ישראל ואחר הדברים הם החצונים דהיינו האלה ולא משמע הכי דברי ר"ש אלא ממלת והאלהים נסה מיי"ת דבריו של שטן שהיו שם שהנסיון על ידי ערעור החצוני הוא כעין איוב (אור יקר).

² רל ע"ב ופקודי רנז ע"א (ד"א).

³ למה לא הזכיר הכתוב יצחק בהדיא רק בריבוי את והלא העקידה היתה לשניהם בשוה שאברהם שהיה חסד נכלל בגבורה ויצחק שהיה גבורה נכלל בחסד וא"כ למה לא היה הקטרוג רק על אברהם כמ"ש את אברהם ולא את יצחק וכו', וי"ל שאברהם יצאו רוב שנותיו שהיה בן קל"ז שנה בשעת העקידה ועדיין לא נשלם ולכן היה הקטרוג עליו, אבל יצחק אין לו אז רק צ"ז שנה ואם לא נשלם עתה עדיין יש לו זמן שיושלם אח"כ כדרך הצדיקים שהולכים ונשלמים (מ"מ).

⁴ פירוש לתקן הדין במקום הדין עצמו שהרי החסד פועל דין. ז"ח (נ"א).

⁵ קסד ע"ב וקד ע"א (ד"א).

⁶ קלג ע"ב (הערת הזוהר)

⁷ יצחק (אור יקר).

⁸ אברהם (אור יקר).

⁹ בתיקונים יצחק ק"ץ ח"י והיינו יסוד (ד"א). פי' כי יצחק נרמז בריבוי "את" ונודע כי מלת "את" במלכות דכליל מא' עד הת' וגם כמו שנודע כי את הוא רחל עם לאה ותרומיהווי היא רבויין ותוספות נפקא מן דכורא תאומות דיליה והנה יצחק אחיד בגבורה דיליה והוא אחיד בגבורה עילאה דכורא והכא נרמז במלכות תתאה שעד ההוא שעתא בגבורה תתאה הוי שריא ע"י כי אדם קונה ומשלים נשמתו מתתא לעילא כנודע ויצחק

ודא יצחק דהא בההיא שעתא בגבורה תתאה¹ שריא כיון דאתעקד ואזדמן בדינא על ידא דאברהם כדקא יאות כדין אתעטר באתריה בהדיה דאברהם ואתכלילו אש"א במי"א וסליקן לעילא וכדין אשתכח מחלוקת² כדקא יאות מיא באשא מאן (עבד) [חמא] אבא רחמנא דאתעביד אכזר אלא בנין לאשתכחא מחלוקת מיא באשא ולא אתעטרא באתריהו (כדקא יאות) עד דאתא יעקב ואתתקן כלא כדקא יאות ואתעבידו תלתא אבהן שלמין ואתתקנו עלאי ותתא³

ויאמר קח נא את בנך (בראשית כב ב) וכי היאך יכיל אברהם דאיהו סבא אי תימא בנין דיצחק לא נפיק מרשותיה כלל יאות אבל כמה דאת אמר (במדבר כ כה) קח את אהרן ואת אלעזר בנו אלא בנין לאמשכא לון במלין ולאדברא לון לרעותא דקב"ה אוף הכא קח במלין את בנך את יחידך אשר אהבת (ו)הא

קכ/א

אוקמוה ולך לך אל ארץ המוריה כמה דאת אמר (שיר ד ו) אלך לי אל הר המור לאתקנא באתרא דיתחזי

ביום השלישי וישא אברהם את⁴ עיניו וירא את המקום מרחוק (בראשית כב ד) ביום השלישי הא אוקמוה אלא כיון דאתמר ויקם וילך אל המקום אשר אמר לו האלהים מאי טעמא ביום השלישי וירא את המקום מרחוק אלא בנין דכתיב (בראשית כא יב) כי ביצחק יקרא לך זרע ודא הוא יעקב דנפק מניה והאי הוא ביום השלישי וירא את המקום מרחוק כמה דאת אמר

אברהם, את דוקא, וזה יצחק. שהרי באותה שעה היה שורה בגבורה התחתונה, כיון שנעקד והזדמן בדין על ידי אברהם כראוי, אז התעטר במקומו יחד עם אברהם ונכללו אש במים ועלו למעלה, ואז נמצאה מחלוקת כראוי, מים עם אש. מי (עשה) ראה אב רחמן שנעשה אכזר, אלא כדי שתמצא מחלוקת מים באש ולהתעטר במקומם (כראוי), עד שבא יעקב והכל נתקן כראוי, ונעשו שלשה אבות שלמים ונתקנו עליונים ותחתונים.

"ויאמר קח נא את בנך". וכי איך יכול אברהם שהוא זקן. אם תאמר משום שיצחק לא יצא מרשותו כלל, יפה, אבל כמו שנאמר "קח את אהרן ואת אלעזר בנו", אלא כדי להמשיכם בדברים ולהנהיגם לרצון הקדוש ברוך הוא, כמו כן כאן קח בדברים. "את בנך את יחידך אשר אהבת", הרי

פרשוה. "ולך לך אל ארץ המוריה", כמו שנאמר "אלך לי אל הר המור", לתקן במקום שראוי.

"ביום השלישי וישא אברהם את" עיניו וירא את המקום מרחוק. "ביום השלישי", הרי פרשוה, אלא כיון שאמר "ויקם וילך אל המקום אשר אמר לו האלהים", למה "ביום השלישי וירא את המקום מרחוק", אלא משום שכתוב "כי ביצחק יקרא לך זרע", וזהו יעקב שיצא ממנו, וזהו ביום השלישי. "וירא את המקום מרחוק", כמו שנאמר "מרחוק ה' נראה לי". "וירא את המקום", זהו יעקב, שכתוב "ויקח מאבני המקום". הסתכל אברהם ביום השלישי שהוא הדרגה השלישית, וראה את יעקב שעתיד לצאת ממנו. "מרחוק", כמו שאמרנו מרחוק ולא לזמן קרוב.

אז עדיין לא השלים נשמתו רק בבחי' ה"ג שבה ואח"כ ע"י העקידה השלים גבו' דדכורא וכיוצא בזה נאמר באברהם ויסע אברם כי תחלה היה בחסד נוק' ואח"כ עלה עד חסד דוכרא (זהר הרקיע).

¹ פי' שהיה בגבורה דנוקבא ואח"כ עלה בגבורה דדכורא (ד"א).

² פי' ע"י אברהם שהיה חסד ועשה עצמו אכזרי לשחוט את בנו נתגבר החסד ולקח קצת מהגבורות וכל ע"י יצחק שהיה דין ואפ"ה הכניע עצמו לפני החסד ע"י לקחה הגבורה קצת מהחסד וזו היא מחלוקת שהיא לש"ש שסופה להתקיים שנתקיימה ע"י יעקב הכלול מחסד וגבורה וכריעה ביניהם (מ"מ).

³ ר"ל בכל העולמות יש מחלוקת ומכריע בינתים האציל' חג"ת נה"י וכן בברי' עמוד ימין עמוד שמאל עמוד מזרח מכריע וכן ביצירה מיכאל גבריאל רפאל מכריע בינתים וכן בעשיה במרכבות זכריה ד' מרכבות סוסים לבנים מצד החסד סוסים אדומים מצד הגבורה. ז"ח (נ"א).

⁴ ס"ת אמת (ד"א).

זהר וירא

(ירמיה לא ב) מרחוק יהו"ה נראה לי¹ וירא את² המקום דא הוא יעקב דכתיב (בראשית כח יא) ויקח מאבני המקום אסתכל אברהם ביום השלישי דאיהו דרגא תליתאה וחמא ליה ליעקב דזמין למיפק מניה מרחוק כמה דאמרן מרחוק ולא לזמן קריב

אמר ליה רבי אלעזר מאי שבחא איהו לאברהם (ד) כד אסתכל וחמא דזמין למיפק מניה יעקב דהא כד אזיל למיעקד ליה ליצחק לאו שבחא כל כך איהו דיליה [א"ל ודאי] (והא) חמא ליה ליעקב דהא מקדמת דנא ידע אברהם חכמתא ואסתכל השתא ביום השלישי דאיהו דרגא תליתאה למעבד שלימו וכדין חמא ליה ליעקב דכתיב (שם כב ד) וירא את המקום אבל השתא קיימא ליה מלה מרחוק בגין דאזיל למיעקד ליה ליצחק ולא בעא להרהר אבתריה דקב"ה

מרחוק חמא ליה גו אספקלריאה דלא נהרא בלחודוי³ ובגין כך חמא ליה ולא אתגלי כלא דאלו אספקלריאה דנהרא⁴ [הוה שכיח על האי אספקלריאה דלא נהרא] אתקיים עליה אברהם כדקא יאות אבל מרחוק בלחודוי הוה מרחוק מאי טעמא אסתלק [מהאי] [בהאי] מלה אספקלריאה דנהרא בגין דהאי דרגא דיעקב הוה ובגין דיעקב עד לא אתייליד לא אשתכח השתא על האי דרגא ותו בגין דיהך ויקבל אגרא וירא את המקום מרחוק דא יעקב כמה דאתמר מרחוק דלא זכה ביה (ראייה בעיננו בהאי עלמא

אמר לו רבי אלעזר, מה שבח הוא לאברהם כשהסתכל וראה שעתיד לצאת ממנו יעקב, שהרי כשהלך לעקוד את יצחק אינו שבח כל כך שלו. אמר לו, ודאי (והרי) שראה את יעקב, שהרי מקודם לכן ידע אברהם את החכמה, והסתכל עכשיו ביום השלישי שהיא דרגה שלישית לעשות שלמות, ואז ראה את יעקב, שכתוב "וירא את המקום". אבל עכשיו עמד לו הדבר מרחוק, משום שהלך לעקוד את יצחק ולא רצה להרהר אחרי הקדוש ברוך הוא.

מרחוק ראה אותו בתוך האספקלריה שלא מאירה בלבדה, ולכן ראה אותו ולא התגלה הכל. שאלו היתה מצויה האספקלריה המאירה על האספקלריה שאינה מאירה, היה מתקיים עליה אברהם כראוי, אבל מרחוק בלבדו היה, מרחוק, למה הסתלקה מהדבר הזה האספקלריה המאירה, משום שזו היתה דרגתו של יעקב, ומשום שעדיין לא נולד יעקב, לא נמצא כאן על הדרגה הזו. ועוד, כדי שילך ויקבל שכר. "וירא את המקום מרחוק", זה יעקב, כמו שנתבאר. "מרחוק" שלא זכה בו. (ראייה בעיננו בעולם הזה, אלא מרחוק, מתוך

¹ זה יובן במה שביארנו בפסוק מרחוק ה' נראה לי כי כל מקום שנאמר מרחוק הוא אבא וכמ"ש בס' הזוהר בפסוק ותצב אחותו מרחוק בפ' שמות ובפ' בהעלותך ונודע כי יעקב נעשה מהארת היסוד דאבא שבתוך ז"א ונמצא כי ראה אברהם שעתיד לצאת ממנו יעקב שהוא מן היסוד דאבא הנקרא רחוק (שער מאמרי רשב"י). פי' אברהם ראה יעקב שנקרא מקום שבאה לו הארה מאבא שנק' מרחוק, וירצה וירא את המקום שהוא יעקב ומקום הנזכר הארתו מאבא שהוא מרחוק כד אתא יעקב מת הוה אברהם יובן במ"ש באוצ"ח כי תחלה לא השיג יעקב אבינו רק פרצוף יעקב החיצון ואח"כ ע"י מעשיו השיג יעקב הפנימי שבתוך ז"א ונעשה מרכבה לז"א והנה אברהם לא ראה יעקב רק בן ט"ו שנה ועדיין לא השיג להיות מרכבה לז"א וז"ש דהא כד אתא יעקב פי' להיות מרכבה לז"א מת הוה אברהם (מ"מ).

² נ"ל דיעקב עם האותיות בגימטריא מקום (א"מ) ואפשר ס"ת וירא את המקום אמ"ת מדת יעקב כמ"ש תתן אמת ליעקב ור"ת גימטריא י"ב שיוליד י"ב שבטים צדיקים לתקן השכינה מרחוק גימטריא משד"י הרומז ליסוד שתקן ג"ע של אדה"ר ופירש מאמר הזוהר בעצם האריך הרחיב הרמ"ז בסיומן י"ב והביא דברי הרמ"ק והרח"ו ולבנת הספיר ועלימו תטיף מלתו. מא"ן (נ"א).

³ ומפני כך ראה ולא ראה שהמלכות פה, וממנה נאמר והאהלים פה (אור יקר).

⁴ דהיינו מדת הת"ת מאיר ממזרח שמש, מושך מן החכמה ויורד ומתקן במלכות למטה דהיינו סוד מקום, דהיינו ויקח מאבני המקום, שהמלכות יתוקן מקום ע"י הת"ת באור החכמה ותהיה אספקלריאה המאירה אלא ראה באספקלריאה התחתונה בהתעלות הת"ת מעליה שאינה מאירה, והיינו וירא את המקום אור המאיר מן החכמה למלכות על ידי הת"ת מרחוק שנתעלה למעלה למקורו בחכמה ונשאר מלכות אספקלריאה שאינה מאירה לבדה (אור יקר).

אלא מרחוק מגו האי דרגא דהא כד אתא יעקב¹ מית הוה אברהם ואסתלק מעלמא² וירא את המקום מרחוק אבל לא בראייה אחרת³

ויבאו אל המקום אשר אמר לו האלהים וגו' (שם ט) <רמיז> [רמז] (חמא) הכא דאע"ג דאתו לההיא ראייה וחמא ליעקב אמר אברהם ודאי קב"ה ידע בנוונא אחרא דאתחזי מיד ויבן שם אברהם את המזבח וגו' מה כתיב לעילא (שם ז) ויאמר יצחק אל אברהם אביו ויאמר אבי הא אוקמוה אבל מאי טעמא לא⁴ אתיב ליה (מדוי) [מיד] אלא בגין דהא אסתלק מרחמי דאבא על ברא ובגין כך כתיב הנני בני הנני דאסתלקו רחמי ואתהפך לדינא

ויאמר אברהם (שם ח) ולא כתיב ויאמר אביו דהא לא קאים עליה [כאבא] (דאבא) אלא בעל מחלוקת הוה ביה אלהים יראה לו השה יראה לנו מבעי ליה מאי יראה לו אלא א"ל אלהים יראה לו לגרמיה כד איהו <יצטרך> (אצטרך) אבל השתא בני ולא אמרא מיד וילכו שניהם יחדו רבי שמעון פתח ואמר (ישעיה לג ז) הן אראלם צעקו חוצה מלאכי שלום מר יבכיון הן אראלם אלין מלאכי עלאי צעקו בההיא שעתא ובעו לקיימא על ההיא מלה דכתיב (בראשית טו ה) ויוצא אותו החוצה בגין כך צעקו חוצה מלאכי שלום אלין אינון מלאכין אחרנין דהוו זמינין למיהך קמיה דיעקב ובגיני דיעקב אבטח לון שלימו קב"ה דכתיב (שם לב ב) ויעקב הלך

הדרגה הזו, שהרי כשבא יעקב, אברהם היה מת והסתלק מהעולם, "וירא את המקום מרחוק", אבל לא בראייה אחרת).

"ויבאו אל המקום אשר אמר לו האלהים" וגו'. רמז (ראה) כאן, שאף על גב שבאו לאותה ראייה וראה את יעקב, אמר אברהם, ודאי הקדוש ברוך הוא יודע בצורה אחר שראוי, מיד "ויבן שם אברהם את המזבח" וגו'. מה כתוב למעלה, "ויאמר יצחק אל אברהם אביו ויאמר אבי", הרי פרשוה. אבל למה לא השיב לו (דבר) מיד. אלא משום שהרי הסתלק מרחמים של אב על בן, ולכן כתוב "הנני בני", הנני שהסתלקו הרחמים והתהפך לדין.

"ויאמר אברהם", ולא כתוב ויאמר אביו, שהרי לא עמד עליו כאב, אלא בעל מחלוקת היה עמו. "אלהים יראה לו השה", היה צריך לכתוב יראה לנו, מה זה יראה לו. אלא אמר לו "אלהים יראה" לו לעצמו כשהוא יצטרך, אבל עכשיו "בני", ולא כבש, מיד "וילכו שניהם יחדו". רבי שמעון פתח ואמר, "הן אראלם צעקו חוצה מלאכי שלום מר יבכיון". "הן אראלם" אלו מלאכים עליונים, "צעקו" באותה שעה ורצו לעמוד על אותו הדבר, שכתוב "ויוצא אותו החוצה", לכן "צעקו חוצה". "מלאכי שלום", אלו אותם מלאכים אחרים שהיו עתידים ללכת לפני יעקב, ובשביל יעקב הקב"ה הבטיח להם שלמות, שכתוב "ויעקב

¹ תמה כשנדקדק בשנותיהם תמצא יעקב בן י"ג שנים כשמת אברהם וכן אמרו רז"ל על פ' ויזד יעב נזיד תבשיל של עדשים היה לאבלו של אברהם אבינו שנסתלק ה' שנים [קודם] כדי שלא יראה לעשו יוצא לתרבות רעה בשנת ה"ג. וי"ל עם הנז' כי עד דכתיב ויגדלו הנערים שהיו בן י"ג שנה גמורים ושלמים אז ניכר היות עשו הרשע ויעקב איש תם יושב אהלים. וקודם זה אינון ניכר וזו היא הראיה שלא ראהו אברהם שלם כפי הצורך אכן ראייה גופנית ודאי ראהו (שמונה שערים למהרח"ו) (הגהות מהרח"ו). לא יעלה בדעת דברים כפשטן דאברהם לא חמא ליה ליעקב דהא לא מית עד דהוה בן ט"ו שנה דהא בן ס' ליצחק נולד וחייה אברהם קעה ע"ה ביומי דיצחק ט"ו בתר דאתייליד יעקב אבל לא זכה ליה ראייה בעינוי בהאי עלמא כד אתקין יעקב להאי מקום על תקונוי כד לקח מאבני המקום כד קיפל קב"ה א"י תחותוי והוא סוד נעלם ועי' של"ה (ד"א).

² אין הדבר כפשוטו כי הרי בן ט"ו שנים היה יעקב כשמת אברהם כמ"ש ז"ל ע"פ ויזד יעקב נזיד תבשיל של עדשים היה לאבלותו של יצחק על פטירת אברהם אביו אבל הכונה כי כאשר נתגלה מציאות גדולת יעקב בעולם שהוא בצאתו מבאר שבע דכתיב ביה ויקח מאבני המקום כו' ואז כבר הוה אברהם מית ועל לקיחת יעקב אלו אבני המקום הזה נתנבא אברהם וז"ש וירא את המקום מרחוק כלומר ראה את יעקב שנתקשר בשכינה כאשר לקח מאבני המקום כו' בסוד וישב על המטה הנז' ביעקב דאמרו בזוהר דיתבי על ערסא שלימא הנקרא מטתו שלשלמה ואמנם אברהם ראה ענין זה מרחוק פירוש שדבר זה היה רחוק עדין כי מעשה זה אחר מיתתו של אברהם (שער מאמרי רשב"י).

³ מהרמ"ק אית ספרים דלא גרסי זה (ד"א).

⁴ פ"י דאמר יצחק אבי היינו רחם כרחם אב ואמאי לא נתעורר עליו ברחמים וז"ש דהא אסתלק מרחמי ר"ל במה שהשיב לו הנני בני והראה לו כי נהפך חס"ד לאברהם לפחד יצחק וז"ש הנני בני נעשיתי גבורה. א"מ. ונראה פשוט דמ"ש לא אתיב ליה מידי היינו כי הנני בני אינו תשובה למה שבקש רחמים כרחם אב והי"ל לפייסו ומפרש דרמז שלקח הגבורה כמ"ש הרב הנזכר. מא"ן (נ"א).

זהר וירא

לדרכו ויפגעו בו מלאכי אלהים ואלין אקרונ
מלאכי שלום כלהו בכו כד חמו ליה לאברהם
דעקיד ליה ליצחק ואזדעזעו עלאי ותתאי וכלהו
עליה דיצחק

ויקרא אליו מלאך יהוה וגו' (בראשית כב יא)
פסיק טעמא בגווייהו דלאו אברהם בתראה
כקדמאה¹ בתראה

קב/ב

שלים קדמאה לא שלים² כגוונא דא שמואל
שמואל (שמואל א' ג י) בתראה שלים קדמאה לא
שלים בתראה נביא קדמאה לא נביא אבל משה
משה (שמות ג ד) לא פסיק בגין דמיומא
דאתייליד לא אעדי מניה שכינתא³

אברהם אברהם רבי חייא⁴ אמר בגין
לאתערא ליה ברוחא אחרא בעובדא אחרא⁵
בלבא אחרא⁶ רבי יהודה⁷⁵⁶ אמר אתבריר יצחק
ואסתליק [ב]רעותא קמי קב"ה כריחא דקטרת
בוסמין⁸ דקרבין כהנייא קמיה תרין זמנין ביומא
ואשתלים קרבנא דהא צערא דאברהם⁹ הוה
בשעתא דאתמר ליה (בראשית כב יב) אל
תשלח ידך אל הנער ואל תעש לו מאומה חשיב
דקרבניה לא אשתלים ולמגנא עבד וסדר כלא
ובנה מזבח מיד וישא אברהם את עיניו וירא
והנה איל אחר וגו' (שם יג)

הא תנינן הוא איל דאתברי בין השמשות
[הוה ובשנתו] >הוה ובן שנתו< היה כמה דאת

הלך לדרכו ויפגעו בו מלאכי אלהים, ואלו
נקראו "מלאכי שלום", כולם בכו כשראו
את אברהם שעקד את יצחק, והזדעזעו
עליונים ותחתונים וכולם על יצחק.

"ויקרא אליו מלאך ה' וגו'. מפסיק טעם
ביניהם, שאין אברהם האחרון כראשון,
האחרון

שלם, הראשון לא שלם. כדוגמא זו
שמואל שמואל, האחרון שלם, הראשון לא
שלם, האחרון נביא, הראשון לא נביא. אבל
במשה משה אין הפסק, משום שמים
שנולד לא זזה ממנו שכינה.

אברהם אברהם, רבי חייא אמר, כדי
לעוררו ברוח אחרת, במעשה אחר, בלב
אחר. רבי יהודה אמר, יצחק נבחר והתעלה
ברצון לפני הקדוש ברוך הוא כריח קטורת
הבשמים שמקריבים הכהנים לפניו פעמיים
ביום ונשלם הקרבן, שהרי צערו של אברהם
היה בשעה שנאמר לו "אל תשלח ידך אל
הנער ואל תעש לו מאומה", חשב שקרבנו
לא נשלם ולחנם עשה וסדר הכל ובנה
מזבח. מיד "וישא אברהם את עיניו וירא
והנה איל אחר" וגו'.

הרי שנינו, הוא היה האיל שנברא בין
השמשות, ובן שנתו היה, כמו שנאמר "כבש

¹ נשא באידרא דנזיר קכו ע"א (ד"א).

² משנתגייר והכיר בוראו מה שאין כן בשמואל ששלמותו בנבואה (אור יקר). הרב בסידור קדמאה לא
שלים פי' קודם העקידה שלא נכלל מהגבורות עדין לא היה שלם, ואחר העקידה שנכלל מהגבורה ונמתקו
הגבורות על ידי החסדים אז הוא שלים, וזהו בתראה שלים (מ"מ). נשא קלח ע"א (הערת הזוהר).

³ ולא שלא יהיה שלימות משה רבינו יותר אחר שהוציא ישראל ממצרים וקבל התורה ממה שהיה קודם,
וראיה שאחר כך נתקדש יותר שפירש מאשתו, אלא בערך זה לבד דלא אעדי שכינתא וכו' ולהיות זה שלמות
בערך אברהם ושמואל לא פסיק טעמא (אור יקר).

⁴ דחיקא ליה שאין זה מקום הוראת קדמאה לא שלים בענין העקידה לכך פי' לאתערא ליה, מפני היות
אברהם משתכר ביין חשק עבודת קונו לזבח את בנו קראו כמי שמעורר איש משנתו אברהם חזור בך ותהיה
אברהם כמנהגך רחמני שעד עתה היה אברהם מצד החסד ונתהפך נשמתו ורוחו מצד הגבורה מתלבש
באכזריות לעבודת קונו. וזהו "ברוחא אחרא" שיחזור לרוח החסד שבו בעובדא אחרא, דהיינו רחמני מדת
חסד לא מדת גבורה, שע"י מעשה הזבח נעשה מרכבה לגבורה ונכלל החסד בגבורה כדלעיל (אור יקר).

⁵ מעשה אברהם ולא מעשה יצחק (אור יקר).

⁶ האכזריות שבלב המשתתף עם הנשמה והמעשה כדפי' (אור יקר).

⁷ דחיקא ליה דברי רב חייא כי מלת אברהם ג"כ יורה החסד כלולה מהגבורה ואם כן, לא יורה התהפכות
המדות אלא רצה לרמוז צערו ב' פעמים הא' בהתאכזר על בנו הב' ביטול מחשבתו היינו קרבן ב' פעמים, וזה
רמז אברהם ב' פעמים, הא' תמיד של שחר קרבן בנו, והב' תמיד של בין הערבים דהא צערא דאברהם וכו'
(אור יקר).

⁸ ואיתא בתיקונים ומועיל בשעת המגפה ב"מ קריאת פרשת העקדה כקריאת הקטורת. א"מ (נ"א).

⁹ גליון זהו דעני לאברהם בהר המוריה שהמציא לו האיל (ד"א).

אמר (במדבר ז טו) כבש אחד בן שנתו והכי אצטרריך⁵⁷ (והא יצחק לא היה בעלמא) ואת אמרת בין השמשות⁵⁸ אלא אתפקד חילא לאזדמנא ההוא אימרא בשעתא דאצטרריך ליה לאברהם [כמה] דכל אינון מלין דהוו בין השמשות אתמנא חילא לאזדמנא¹ [ההוא מלה] [לההוא זמנא] בשעתא דאצטרריך ליה הכי נמי האי איל דאתקריב תחותיה דיצחק²

פתח ואמר (ישעיה סג ט) בכל צרתם לא צר ומלאך פניו הושיעם וגו' תא חזי בכל צרתם דישראל כד אזדמן לון עאקן כתיב לא באל"ף³ וקרי בוא"ו⁴ בנין דקב"ה עמהון בעקן לא באל"ף אתר עלאה יתיר אע"ג דלאו בההוא אתר רוגזא ועקו⁵ להתם לעילא מטא עקתא דישראל לא באל"ף כמה דאת אמר (תהלים ק ג) הוא עשנו ולא אנחנו כתיב באל"ף וקרי בוא"ו ומלאך פניו הושיעם [והא] [והא] איהו עמהון בההוא עקו ואת אמרת הושיעם [אלא] מושיעם לא כתיב אלא הושיעם מקדמת דנא⁶ דאיהו זמין בההוא עקו למסבל עמהון

תא חזי בכל זמנא דישראל אינון בגלותא שכינתא עמהון בגלותא והא אוקמוה דכתיב (דברים ל ג) ושב יהו"ה אלהיך את שבותך ורחמך וגו' דבר אחר ומלאך פניו הושיעם דא שכינתא [דאיהו] [ואיהו] עמהון בגלותא ואת

אחד בן שנתו". וכך צריך. (ואתה אמרת בין השמשות, ועוד, והרי יצחק לא היה בעולם, אלא נפקד וכו' נ"א והרי יצחק לא היה בעולם) ואתה אומר [שנברא] בין השמשות. אלא נפקד כח שיזמן אותו האיל בשעה שאברהם הצטרך אותו. כמו שכל אותם הדברים שהיו בין השמשות, התמנה כח שיזדמן לו דבר (לזמן ההוא) בשעה שצריך אותו. כך גם האיל הזה שהקריב תחת יצחק.

פתח ואמר, "בכל צרתם לא צר ומלאך פניו הושיעם" וגו'. בא וראה, בכל צרתם של ישראל, כשמזדמנות להם צרות, כתוב לא באל"ף וקוראים בוא"ו, משום שהקדוש ברוך הוא עמם בצרה. לא באל"ף מקום יותר עליון, אף על גב שאין באותו מקום רוגז וצרה, לשם למעלה מגיעה צרתם של ישראל. לא באל"ף, כמו שנאמר "הוא עשנו ולא אנחנו", כתוב באל"ף וקוראים בוא"ו. "ומלאך פניו הושיעם", והרי הוא עמם באותה צרה, ואתה אומר "הושיעם". אלא לא כתוב מושיעם אלא הושיעם מקודם לכן, שהוא עתיד באותה צרה לסבול עמהם.

בא וראה, בכל זמן שישראל בגלות, שכינה עמהם בגלות, והרי פרשוה שכתוב "ושב ה' אלהיך את שבותך ורחמך" וגו'. דבר אחר, "ומלאך פניו הושיעם", זו שכינה, שהיא עמהם בגלות, ואתה אומר שהוא הושיעם. אלא כך זה בודאי, שאלה הם משכנותיו של הקדוש ברוך הוא בגלות,

¹ בעל לבנת הספיר היה גורס בזה ע"ש (ד"א).

² בערך הקדימה ברוחניות מבריאת העולם נקרא אין, ובערך מציאותו לא היה אלא בן שנתו שקרוב לעת צורכו נתגשם ונגלם (אור יקר).

³ בג' מקומות מגיע צרתם של ישראל והם בסוד נפש רוח נשמה, והם ג' שמות אה"ה יהו"ה אדנ"י ואולם טעם הענין כי בהיות ישראל בצרה מצא להם ג' דברים הא' הוא הכנסם בקלי' ושליטת החצונים עליהם, הב' הוא הדין שנתהפכו הרחמים לדין עלהם. הג', המקורות העליונים שהיו מתפתחין אליהם נסתלקו מטעם דלא שריין באתר פגם. והם ג' אלו מגיעין אל ג' שמות אלו הנזכרים אל שם אדנ"י מגיע כל שלשתם היא עמהם בתוך גלות והחצונים כדכתיב למענכם שולחני בבלה, ומכל שכן השאר. אל שם הוי"ה מגיע שתים האחרים שהיא אינו עמהם בתוך החצונים ממש. האמנם השפע מסתלק ממנו וגם מתהפך מרחמים לדין ואין לך יום שאין בו קללה יותר מחבירו. ואל שם אהיה אין מגיע לו שום א' מהם מהשנים אלא השלישי דהיינו מקורותיו נסתמין מפני היות כסא שלו פגום. והנה אל ג' אלה כוון הכתוב באומרו בכל צרתם לא צר בא' שהוא שם אה"ה דהיינו מבינה ולמעלה חכמה וכתר כי הכל יוכלל בשם אה"ה והוא סוד אתר דשריא אריך אנפין, ואין בו פגם כלל ח"ו מפני שאין בו דין (אור יקר). פי' א"א (מ"מ).

⁴ פי' ז"א (מ"מ).

⁵ עכ"ז ודאי שלא יהיו בו מג' דברים אלא הא', דהיינו היות כסאו פגום, דכורסייא דעתיקא קדישא איהו הוי"ה אדנ"י, ובהיותם פגומים ח"ו הוא מסתלק וזהו חלק הצרה המגיע לו בענין זה (אור יקר).

⁶ הושיעם לא אהדר למלאך דהיינו שכינה אלא להקב"ה שהושיעם בסבת המלאך וכו' והישעוה הוא בא' מב' פנים, או שעת צרה לבד דהיינו ברכת גואל ישראל שבעמידה, או ישועת גלות דהיינו ברכת גאל ישראל שבברכת קריאת שמע (אור יקר).

זהר וירא

אמרת דאיהו הושיעם¹ אלא הכי הוא ודאי דאלין אינון משכנותיו דקב"ה בגלותא ובגין דשכינתא עמהון קב"ה אדכר לון לאוטבא לון ולאפקא לון מן גלותא דכתיב (שמות ו ה) ואזכור את בריתי בקדמיתא ולבתר (שם ג ט) ועתה הנה צעקת בני ישראל באה אלי

וגם ראיתי לאסנאה [ראיה] אחרא דאיהו קדמאה דכלא וכתיב (שם ב כד) ויזכור אלהים את בריתו דא שכינתא את אברהם לאברהם מבעי ליה אלא את אברהם דא [הוא] חברותא וזווגא דילה באבהן את אברהם² דא הוא מערבית דרומית את יצחק דא הוא צפונית מערבית ואת יעקב דא הוא זווגא חדא כללא חדא³ זווגא שלים כדקא יאות כגווגא דא את השמים (בראשית א א) דא הוא כללא מדת לילה ביום ואת הארץ דא מדת יום בלילה כחדא אוף הכא בכלהו את וביעקב ואת למהוי כלא זווגא חדא דלא מתפרשין דכר ונוקבא לעלמין וזמין קב"ה לאכרזא בכל עלמא ולאשמעא קל דיימא (ישעיה סג ח) ויאמר אך עמי המה בנים לא ישקרו ויהי להם למושיע

ברוך ה' לעולם אמן ואמן
קכא/א

ומשום ששכינה עמהם, הקדוש ברוך הוא זוכר אותם להיטיב להם ולהוציאם מהגלות, שכתוב "ואזכור את בריתי", בהתחלה. ואחר כך, "ועתה הנה צעקת בני ישראל באה אלי".

"וגם ראיתי", לרבות ראיה אחרת שהיא הראשונה של הכל, וכתוב "ויזכור אלהים אל בריתו", זו שכינה. "את אברהם", היה צריך לכתוב לאברהם, אלא "את אברהם" זו החברות והזווג שלה עם האבות. "את אברהם", זהו מערבית דרומית. "את יצחק", זהו צפונית מערבית. "ואת יעקב", זהו זווג אחד, כלל אחד, זווג שלם כראוי. כדוגמא זו "את השמים", זהו כלל של מדת לילה ביום. "ואת הארץ", זו מדת יום בלילה כאחד. כמו כן כאן בכולם את, וביעקב ואת, שיהיה הכל זווג אחד שלא נפרדים זכר ונקבה לעולמים, ועתיד הקדוש ברוך הוא להכריז בכל העולם ולהשמיע קול שיאמר "ויאמר אך עמי המה בנים לא ישקרו ויהי להם למושיע".

ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

¹ מאיזה (דפ"ו).

² שחיה (דפ"ו).

³ "המשכילים כד"א (משלי טז) משכיל על דבר ימצא טוב היינו יזהרו כזהר הרקיע כזהר" נוסף בתז"ח.

⁴ בסליקו (תז"ח).

⁵ זהיר ואנהיר ואדליק נציץ (תז"ח).

⁶ "זהירין" נוסף בתז"ח.

⁷ זהרא דטמיר (תז"ח).

⁸ נציצו דרגין (תז"ח).

⁹ "זה"ר ספרא דא" נמחק בתז"ח, ובמקומו איתא "סיפתא בעיקורא".

¹ ואת אמרת דאיהו הושיעם וכו' פי' היה עמהון בגלות הא אין חבוש מתיר עצמו אלא הכי הוא וכו' פירוש שמרוב אהבתו בישראל נותן עמהם חיבתו היתירה שאין חיבה יתירה כמו הוא ית' לסוף מחשבה זו ולא אז מחבבה וכו' ושולחם להיות ביניהם כד"א ובפשעכם שלחה וגו' ומלאך פניו הושיעם מפני שמלאך פניו עמהם על כן הושיעם וזהו פי' וישלח מלאך וגו' ששלח מלאך להיות עמנו ובשבילו ויוציאנו ממצרים ע' פ' ויקהל ריז ע"ב (ד"א).

² במדבר קכ ע"א (הערת הזוהר)

³ בשחרית בימי החול זווג יעקב ברחל, אינו בנצח ואיהי בהוד, ובשחרית דשבת מזדווגים יעקב ורחל והם בכל פרצפו ז"א ובמוסף מזדווגים ישראל ורחל וזהו הזווג האמיתי שעולה ז"א לקמום אבא ורחל למקום אימא ומזדווגים. ונלע"ד שלכך כפל הזהר ג' לשונות זווג חדא נגד זווג יעקב ורחל בשחרית דחול, ומ"ש כללא חדא נגד זווג יעקב ורחל בשחרית דשבת שהם נכללים בכל פרצוף ז"א, ומ"ש זווגא שלים כדקא יאות נגד זווג ז"א ורחל במוסף דשבת שהוא הזווג הגדול שבכל הזווגים (מ"מ).

- 10 (ס"א לגבי זהר) (דפ"ו).
 11 וגו' (מ"מ).
 12 "ויעל אלהים מעל אברהם" נמחק בהגהות הגר"א, ובמקומו איתא "וילך ה' כאשר כלה מיד".
 13 (ס"א יכיל) (דפ"ו).
 14 (נ"א סגירו או נדה) (דפ"ו).
 15 אסתלקין (דפ"ו).
 16 (ביה) (דפ"ו).
 17 "מליל" נוסף בהגהות הגר"א.
 18 (למעבד) (דפ"ו).
 19 ירידה לביש ארדה נא (דפ"ו).
 20 צלילן וקלילן (הגהות הגר"א).
 21 קלין (דפ"ו).
 22 "חרצין" נוסף בדפ"ו.
 23 (ס"א פסקא) נוסף בדפ"ו.
 24 (ס"א חנניאל) (דפ"ו).
 25 חלק ראשון (דפ"ו).
 26 אסיק (דפ"ו).
 27 (ס"א ממנו) (דפ"ו).
 28 קטורא (אור יקר).
 29 ורוח (אור יקר).
 30 "בההוא" נוסף בדפ"ו.
 31 (ס"א מההוא זמנא) נוסף בדפ"ו.
 32 (ס"א לאובלא) נוסף בדפ"ו.
 33 היא (דפ"ו).
 34 באברהם נאמר (דפ"ו).
 35 "אך לא בת אמ" נמחק בהגהות הגר"א.
 36 בדיניא וסימנך ואת דוד מלכם אשר אקים להם דא דרגא עלאה וכו' ובשמו תשבע אתר שביעאה דדרגין ואותו תעבוד בגין כך אתדביק וכו' (הגהות הגר"א).
 37 חייס (דפ"ו).
 38 (ס"א דנשמתינ דצדיקיא צרירן) נוסף בדפ"ו, וכן הוא במ"מ.
 39 הנקדם (דפ"ו).
 40 "דאשתכח כלא כחדא" מוסגר בדפ"ו.
 41 (ונשתרש) נוסף בדפ"ו.
 42 "הנה נחלת יהוה בנים" נמחק בהגהות הגר"א.
 43 דבמלי (דפ"ו). דלען במילי דאורייתא (אור יקר).
 44 (נ"א בסירי) נוסף בדפ"ו.
 45 (נ"א נהורא) נוסף בדפ"ו.
 46 "והאי איהו עת לעשות לה' דאיהו כנסת ישראל" נוסף באור יקר.
 47 "כדין שלימו שתין נפש" נמחק במ"מ, ובמקומו איתא "שתין נפש כדין שלימו".
 48 "ותרץ הארץ" נוסף בהגהות הגר"א.
 49 ובה (אור יקר).
 50 (לא) נוסף בדפ"ו.
 51 דינא דצדק (אור יקר).
 52 "ביה יעקב" מוסגר בדפ"ק.
 53 "י"ג דשרה" נוסף באור יקר.
 54 ויזדמנון (אור יקר).
 55 "עם דא" נמחק באור יקר, ובמקומו איתא "אתדן".
 56 אלעזר (אור יקר).
 57 (נ"א ואת אמרת בין השמשות ותו והא יצחק לא הוה בעלמא אלא אתפקיד וכו') נוסף בדפ"ו.

⁵⁸ ותו יצחק לא הוה בעלמא (מ"מ).